

37138.

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE
ORMANCILIK SEKTÖRÜ'NÜN KALKINMADAKİ YERİ
VE ÖZEL ORMAN İŞLETMECİLİĞİ**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Soner ÖĞÜT

Hazırlayan: H. Mustafa PAKSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ADANA-1994

ÖNSÖZ

Bilinen insanlık tarihi, 5-6 bin yıllık geçmişe sahiptir. Oysa ormanların varlığının insanlık tarihinden daha önceye uzandığı bilimsel bir gerçektir. Böylece ormanlar insanların bazen bilinçli, ama çoğu kez bilinçsiz olarak en çok faydalandığı ilk varlık olmuştur. Ormanlar, geçmişten bugüne "Beşikten mezara" şeklinde niteleyebileceğimiz çok yönlü kullanım olanağı ile insanlara sayısız hizmet vermiştir.

Anadolu'da ormanların tahribi M.Ö. 3. yüzyılda başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarına kadar ülkemizin yarısı ormanlarla kaplıyken bugün bu oran yaklaşık %26 (%25.91)'dir. Bu ormanların ise ancak %43.85'i verimlidir. Hızla tüketilen ormanların korunması, sosyal ve siyasal anlayışın pekişmesine bağlıdır.

Ormanlar; hammadde, barınak ve enerji sağlayan kaynaklardır. Modern teknolojiler odundan birçok hammadde ürettiğinden; bu potansiyel, onun ekonomik değerini artırmıştır. Ayrıca; erozyonu önleme, su ve hava temizliği, turizm, rekreasyon hizmetleri bakımından, ormanlar ülke ekonomisi için büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu potansiyelin etkin kullanımını, ülkemizin kalkınmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum bu çalışmaya önce, her zaman yapıcı ve yardımcı katkılarından dolayı tez danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Soner ÖĞÜT'e, bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Nejat ERK'e, İktisat Bölüm Başkanı Prof. Dr. Mahir FÜSUNOĞLU'na ve bölümün diğer tüm öğretim üyelerine, kaynak kitap konusundaki yardımlarından dolayı ağabeyim Arş. Gör. Sadettin PAKSOY'a, Arş. Gör. Ugur YILDIRIM'a, Arş. Gör. Alp ÖNDAŞ'a, yardımlarını gördüğüm K.Maraş Orman Bölge Müdürlüğü yetkililerine, çalışmalarım sırasında aynı odayı paylaştığım ve her zaman destekleyici eleştirileriyle bana hız kazandıran Öğr. Gör. Mikail EROL'a, ayrıca tezin yazımı, bilgisayarda dosyalanması gibi konularda yardımcı olan Doç. Dr. Mustafa UÇAR'a, büyük bir titizlikle tezin bilgisayarda yazımını gerçekleştiren arkadaşım Orhan ERMEYDAN'a ve yardımlandığım tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Haziran-1994

H. Mustafa PAKSOY

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	I
TABLolar.....	XI
ŞEMALAR.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ORMANCILIK SEKTÖRÜ VE TARİHİ GELİŞİMİ

I. ORMANCILIK.....	3
A. ORMANIN TANIMI.....	3
1. Bilimsel Orman Tanımı.....	3
2. Yasal Orman Tanımı.....	4
B. ORMANCILIK SEKTÖRÜ.....	4
II. DÜNYADA ORMANCILIĞIN DURUMU.....	5
A. TARİHTE ORMAN.....	5
B. ORMANCILIK ANLAYIŞI.....	7
C. DÜNYADA ORMANCILIK.....	8
1. Dünya Orman Varlığı.....	8
2. Dünya Ormancılığında Gelişmeler.....	10
3. Avrupa Topluluğu'nda Ormancılık.....	10
a. Avrupa Topluluğu Mevcut Orman Varlığı.....	10
b. AT'de Ormanların Mülkiyet Dağılımı.....	11
c. AT Ülkeleri Ormancılığında Gelişmeler.....	12
III. TÜRKİYE'DE ORMANCILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ.....	12
A. TANZİMATA KADAR-CİBALİ MÜBAH DÖNEMİ.....	13
(...-1869 TANZİMAT DEVRİNE KADAR)	
1. Geçmişte Anadolu.....	13
2. Selçuklular Dönemi.....	13
3. Osmanlılardaki Görünüm.....	14
B. İLTİZAM VE TAAHHÜT DÖNEMİ (1869-1920).....	14
1. Tanzimat Fermanı.....	15
a. İlk Ormancılık Kuruluşu.....	15
b. Ormana Önem Verilmesi.....	15
c. İlk Uzmanların Getirilişi.....	15

2. Ormanla ilgili Mevzuat	15
3. İlk Orman Genel Müdürlüğü.....	16
4. Ağaçlandırma	16
C. CUMHURİYET DÖNEMİ	16
1. Milli Meclis ve Hükümetin Kuruluşu	17
2. Baltalık Kanunu	17
3. Tarım Bakanlığının Kuruluşu.....	18
a. Orman Meclisi Alisi	18
b. Ormanlardan Faydalanma Kanunu.....	18
4. İlk Orman İşletmesi Çalışmalarından Günümüze	19
D. ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN KURULUŞUNDAN BUGÜNE BÜNYESİNDE BULUNDUĞU BAKANLIKLAR	21
1. Saltanat İdaresi Dönemi	21
2. Meşrutiyet Dönemi.....	21
3. Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi.....	21
4. Cumhuriyet Dönemi.....	21

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE'DE ORMANCILIK SEKTÖRÜ

I. SEKTÖRÜN AMAÇLARI VE GÖREVLERİ	22
A. SEKTÖRÜN AMAÇLARI	22
1. Genel Anlamda Amaç	22
2. Faaliyetler	22
3. Ormancılık Sektörünün Amaçları	23
B. SEKTÖRÜN GÖREVLERİ	24
C. SEKTÖRÜN ORGANİZASYONU	26
II. ORMANIN FONKSİYONLARI VE ÖZELLİKLERİ	28
A. FONKSİYONLARI	28
1. Ormanın Koruyucu Fonksiyonları	28
2. Ormanın Hammadde Kaynağı Olma Fonksiyonu	28
3. Ormanın Rekreasyon Fonksiyonu.....	29
4. Ormanın İş Fonksiyonu.....	29
5. Ormanın Diğer Fonksiyonları	29
B. ÖZELLİKLERİ	30
1. Ormanların Kapladığı Arazi Vardır.....	30
2. Ağaç Topluluğu ve Öteki Vejetasyon Bakımından Ortaya Çıkar	30
3. Odun ve Diğer Meteryalin Yıllık Artımı	30

4. Hasat Oluşturur	31
III. ORMANIN FAYDALARI VE ORMANCILIK SEKTÖRÜNÜN ÖTEKİ SEKTÖRLERLE İLİŞKİSİ	31
A. ORMANIN FAYDALARI	31
1. Odun ve Diğer Orman Ürünleri Sağlaması	31
2. Su Sağlama, Su Varlığını Koruma ve Düzenlenmesi	32
3. Toprağı ve Toprak Verimliliğini Koruması	32
4. İklim Üzerinde Olumlu Etki Yapması	32
5. Rekreasyon (Eğlenme, Dinlenme ve Öteki Boş Zamanları Değerlendirme) Olanacağı Sağlanması	32
6. Sağlık Üzerinde Etkili Olması	32
7. İş alanı ve Geçim Kaynağı Sağlaması	33
8. Ulusal Savunma ve Güvenlik Bakımından Yararları	33
B. SEKTÖRÜN ÖTEKİ SEKTÖRLERLE İLİŞKİSİ	34
1. Ormancilık-Tarım İlişkileri	34
2. Ormancilık-Hayvancılık İlişkileri	34
3. Ormancilık-Endüstri İlişkileri	35
4. Ormancilık-Ticaret İlişkileri	35
5. Ormancilık-Ulaştırma İlişkileri	35
6. Ormancilık-Turizm İlişkileri	35
IV. ORMAN VARLIĞIMIZ, MÜLKİYET DAĞILIMI VE SEKTÖRÜN DEVLET ELİYLE İŞLETİLMESİ	36
A. TÜRKİYE ORMANLARININ SINIFLANDIRILMASI	36
1. Ormanların Fonksiyonları İtibariyle Ayırımı	36
a. Üretim Ormanları (İstihsal Ormanları)	36
b. Koruma (Muhafaza) Ormanları	36
c. Milli Park Halindeki Ormanlar	37
2. Ormanların İşletme Türleri İtibariyle Kapladığı Alanlar	37
3. Ağaç Türleri İtibariyle Ormanlarımız	37
B. ORMAN VARLIĞI	38
1. Türkiye'de Arazi Kullanımının Bugünkü Durumu	38
2. Türkiye Orman Varlığı	39
3. Ormanların Bölgesel Dağılışı	39
C. ORMANLARIN MÜLKİYET DAĞILIMI	40
D. SEKTÖRÜN DEVLET ELİYLE İŞLETİLMESİ	40
1. Niçin Devlet Orman İşletmeciliği?	40
2. Devlet Orman İşletmeciliğinin Özellikleri	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ORMANCILIK SEKTÖRÜNÜN ÜLKEMİZ KALKINMASINDAKİ YERİ
VE ORMANCILIK POLİTİKASI

I. EKONOMİK KALKINMA	42
A. KALKINMANIN TANIMI	42
B. KALKINMA VE YAPISAL DEĞİŞME	42
1. Talep Buketinin Değişimi	42
2. Üretimde ve İstihdamda Yapısal Değişim.....	42
3. Toplumun Hayat Anlayışında Değişim.....	42
4. Dış İlişkilerde Değişim	42
C. KALKINMA MODELLERİ	42
1. Spontane Gelişme (Batı Modeli).....	43
2. Uyarılmış Gelişme (Japon Modeli).....	43
3. Zorlanmış Gelişme (Sovyet Modeli).....	43
4. Demokratik Gelişme Modeli.....	43
D. KALKINMADA TARIM SEKTÖRÜNÜN ÖNCELİĞİ	44
1. Yiyecek Maddeleri Arzının Sağlanması.....	44
2. Sanayi Kesiminde İşgücü Arzı.....	45
3. Sermaye Gereksiniminin Azlığı.....	46
4. İhracatın Geliştirilmesi.....	46
5. Sermaye Birikiminin Sağlanması.....	46
6. Sanayi Ürünlerine Talep Sağlanması	47
II. ORMANCILIK SEKTÖRÜ'NÜN KALKINMAYA ETKİSİ VE DÜNYADAKİ DURUMU	47
A. KALKINMADA ORMANLAR	47
B. DÜNYADA ORMANIN EKONOMİYE KATKISI	48
1. Dünyada Kıtalara Göre Orman Ürünleri Üretimi	48
2. Dünyada Kıtalara Göre Orman Ürünleri İthalat ve İhracat Hacmi	49
3. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Seçilmiş Orman Ürünleri Geliri Elastikiyeti ...	50
III. TÜRKİYE'DE ORMANLARIN EKONOMİK KALKINMAYA KATKISI	52
A. ORMANLARIN ÖLÇÜLEBİLEN VE ÖLÇÜLEMİYEN KATKILARI	52
1. Ölçülebilir Katkılar	52
a. Asli Orman Ürünleri Üretimi	52
(1) Devlet Ormanlarında Üretilen Orman Asli Ürünleri	52
(2) Özel Kesim Odun Üretimi	53

b. Orman Tali Ürünleri Üretimi.....	53
2. Para İle Ölçülemeyen Katkıları.....	55
B. ORMAN ETASI VE GSMH İÇİNDE SEKTÖRÜN PAYI.....	55
1. Ormanlarımızın Etası.....	55
2. GSMH İçinde Sektörün Payı.....	57
a. Ormancılık Sektöründe Üretim.....	59
(1) Kamu ve Özel Sektör Üretim Hedefleri ve Gerçekleşme Durumu.....	60
(2) Gerçekleşen Özel Kesim Üretimi.....	61
(3) Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Üretimi.....	61
(4) Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Üretim Tahmini.....	62
(5) Orman Ürünleri Üretim Çeşitleri Bakımından Kamu ve Özel Kesim Üretim Tahmini....	63
(6) Türkiye'de ve GAP Bölgesi'nde Odun Hammaddesi Arzı.....	65
(7) Ormancılık Sektörü'nde Kavak Üretimi ve Önemi.....	66
b. Ormancılık Sektörü'nde Tüketim.....	68
(1) Endüstriyel ve Yakacak Odun Tüketimi.....	68
(2) Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketimi.....	69
(3) Endüstriyel ve Yakacak Odun Tüketim (Talep) Tahmini.....	70
(4) Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketim Tahmini.....	71
(5) Türkiye'de Odun Hammaddesi Talep Tahminleri.....	72
(a) Yapacak ve Yakacak Odun Hammaddesi Talep Tahmini.....	72
(b) Kavak Odunu Talep Tahmini.....	72
(c) GAP Bölgesi'nde Odun Hammaddesi Talep Tahmini.....	73
c. Orman Ürünleri Üretim-Tüketim Dengesi.....	75
(1) Endüstriyel ve Yakacak Odun Üretim-Tüketim Dengesi.....	75
(2) Endüstriyel Ürün Çeşitlerine Göre Üretim-Tüketim Dengesi.....	76
C. SEKTÖRÜN ENERJİ ÜRETİMİNE KATKISI.....	76
1. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi.....	77
2. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi.....	78
D. SEKTÖRÜN DİĞER SEKTÖRLERLE OLAN İLERİ VE GERİ BAĞLANTILARI.....	79
E. SEKTÖRÜN İSTİHDAMA VE BÖLGESEL GELİŞMEYE KATKISI.....	82
1. İstihdama Katkısı.....	82
a. Orman Genel Müdürlüğü'nde İstihdam Edilen Personel Durumu.....	82
b. Merkez ve Taşra Kuruluşlarında Personel Sayısı.....	84
c. Personelin Yetiştirilmesi (Eğitim).....	84
d. Sektörel İstihdam.....	85
(1) OGM'nin İşçi İstihdamı.....	87
(2) OGM'nin Yatırımla ilgili İstihdamı.....	87
(3) OGM'nin Yatırım Dışı İstihdamı.....	88
e. Orman Köylerinde Nüfusun Gelişimi.....	89
2. Bölgesel Gelişmeye Katkısı.....	90
F. SEKTÖRÜN DIŞ ÖDEMELER DENGESİNE KATKISI.....	91

1. İhracatta Gelişmeler	92
a. Asli ve Tali Orman Ürünleri İhracatı	93
b. Kağıt Sanayii ve İhracatı	95
2. İthalatta Gelişmeler	96
a. Asli Orman Ürünleri İthalatı.....	97
b. Tali (Odun Dışı) Orman Ürünleri İthalatı.....	98
c. Kağıt Sanayii İthalatı	99
IV. TÜRKİYE'DE ORMANCILIK POLİTİKASI	100
A. ORMANCILIK POLİTİKASININ KAPSAMI, NİTELİĞİ VE AMACI	100
1. Ormancılık Politikası Kavramı ve Tanımı	100
2. Ormancılık Politikasının Niteliği	100
3. Ormancılık Politikasının Amaçları	100
a. Orman Koruma ve Yangınla Mücadele Hizmetleri	101
b. Orman İşletmeciliğine İlişkin Hizmetler	105
c. Ağaçlandırma, Gençleştirme, Mer'a Islahı ve Erozyon Kontrolüne İlişkin Hizmetler	106
d. Diğer Hizmetler	110
B. ORMANCILIK POLİTİKASINDA SORUNLAR VE DEĞERLENDİRMELER	110
1. Türkiye Ormancılığının Önemli Sorunları.....	110
a. Ormancılık Politikasında Tutarlılık	111
b. Ormancılık Politikasında Devamlılık	111
c. Orman Teşkilatının Reorganize Edilmesi Gereği	111
d. İşletme Kaynaklarından Sosyal Hizmetler Karşılanmamalıdır	112
e. İstihdam Esasları İyileştirilmelidir	113
f. Eğitim ve Araştırmaya Daha Fazla Önem Verilmelidir	113
2. Ormancılık Politikasına Yaklaşımlar ve Değerlendirmeler.....	113
a. Yeni Politika Arayışı.....	114
b. Politik Sapmalar	114
c. Ormanlar İçin Anayasal Güvence.....	115
d. Ormancılık Politikasındaki Çelişkiler	115
e. Hükümet Programlarındaki Ormancılık Politikaları.....	116
f. Kalkınma Planlarındaki Ormancılık Politikaları.....	117
g. Siyasal Parti Programlarındaki Ormancılık Politikaları	117
h. İstatistiklerin Dili İle Ormancılık Politikaları.....	118
1. Alansal Verilere Göre Ormancılık Politikası.....	118

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE ORMANLARIN ÖZELLEŞTİRİLMESİ
VE ÖZEL ORMAN İŞLETMECİLİĞİ

I. ÖZELLEŞTİRME KAVRAMLARI, YÖNTEMLERİ VE SORUNLARI	120
A. ÖZELLEŞTİRME KAVRAMLARI	120
1. Özelleştirmenin Tanımı	120
2. Özelleştirmenin Amacı.....	120
a. Ekonomik Amaçlar	120
b. Mali Amaçlar.....	120
c. Toplumsal ve Siyasal Amaçlar	121
3. Özelleştirmenin ilkeleri.....	121
4. Özelleştirmenin Nedenleri	121
B. ÖZELLEŞTİRME YÖNTEMLERİ	122
1. Mülkiyetin ve Yönetimin Özelleştirilmesi.....	122
2. Kamusal Malların Üretimini Özelleştirilmesi	122
3. Kamusal Malların Finansmanının Özelleştirilmesi.....	123
C. ÖZELLEŞTİRMEDE SORUNLAR	123
1. İşletmenin Değerinin Belirlenmesi	123
2. Zamanlama.....	123
3. İşletmenin Yönetimi.....	123
4. İşletmenin Personeli	123
5. Yabancı Sermaye.....	124
II. ORMANCILIKTA ÖZELLEŞTİRME	124
A. DÜNYA ORMANCILIĞINDA ÖZEL ORMANLARIN PAYI	124
1. Avusturya	126
2. İrlanda	126
3. Norveç.....	127
4. İspanya	127
5. İngiltere	128
6. Yunanistan	128
7. Hollanda	128
8. Belçika.....	129
9. Danimarka.....	129
10. Finlandiya.....	129
11. Güney Kore	130
B. TÜRKİYE'DE ORMANLARIN ÖZELLEŞTİRİLMESİ VE ORÜS (ORMAN	
ÜRÜNLERİ SANAYİİ).....	131

1. Ormancılığa İlişkin Özelleştirme	133
a. Ormancılığa İlişkin Özelleştirmede Sorunlar	136
b. Ormancılığa İlişkin Özelleştirmede Sonuç ve Öneriler	137
2. Ormancılık Hizmetlerinde Özelleştirme	139
a. Orman Alanlarının Özelleştirilmesi.....	139
b. Devlet Ormanlarından Yararlanmanın Özelleştirilmesi	140
(1) Turizm Yatırımları İçin İzin Verilmesi İrtifak Hakkı Tesisi	140
(2) Orman Ürünlerini İşleyecek Tesisler İle Taş, Kum ve Toprak vb. Ocakların Açılabilmesi	141
c. Ormancılık Çalışmalarının Özelleştirilmesi	141
3. Özelleştirme ve ORÜS	143
III. ÖZEL ORMAN İŞLETMECİLİĞİ	147
A. GİRİŞİMCİ, İŞLETMELERİN AMAÇLARI VE YÖNETİMİ	147
1. Girişimci.....	147
a. Yeni Ürünler Meydana Getirmek ya da Bilinen Ürünlerin Niteliklerini Değiştirmek	147
b. Yeni Üretim Yöntemleri Uygulamak	147
c. Endüstride Yeni Örgütlenmelere Gitmek	147
d. Yeni Pazarlar Bulmak.....	148
e. Girdilerin Satın Alınabileceği Yeni Kaynaklar Bulmak	148
f. Yönetim ve Çalışanlar Arasındaki İlişkileri Artırmak	148
g. İşletme ve Devlet Arasındaki İlişkileri Geliştirmek.....	148
2. İşletmelerin Amaçları.....	149
a. Kar Sağlama Amacı.....	149
b. Topluma Hizmet Amacı	149
3. İşletmelerin Yönetimi.....	149
a. Yönetici	150
b. Yönetimin Fonksiyonları.....	150
(1) Planlama (ve Politikalar).....	150
(2) Örgütlendirme (Teşkilatlandırma, Örgütlenme).....	150
(3) Yöneltilme (Emir-Kumanda, Yürütme)	150
(4) Düzenleştirme (Koordinasyon, Eşgüdümleme, Uyumlaştırma)	151
(5) Denetleme (Kontrol, Denetim)	151
(6) Yetiştirme (Eğitim).....	152
B. ORMAN İŞLETMECİLİĞİ	152
1. Mevcut Ormanların Özel Girişimcilere İşletilmesi	152
a. Hissedarlar	154
b. Yönetim Kurulu.....	154
c. Genel Müdür.....	154
d. Pazarlama	154

e. Üretim.....	154
f. Finansman	154
g. Personel	154
h. Muhasebe.....	154
2. Özel Ağaçlandırma.....	154
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	162
KAYNAKÇA.....	165

TABLolar

Tablo 1: Dünya Orman Varlığı.....	9
Tablo 2: 1980 İtibariyle Kıtalara Göre Orman Kaynakları.....	9
Tablo 3: AT Ormanlarının Mülkiyet Dağılımı.....	11
Tablo 4: Orman İşletme Türleri ve Nitelikleri İtibariyle Kapladığı Alanlar.....	37
Tablo 5: Türkiye'de Arazi Kullanımının Bugünkü Durumu.....	38
Tablo 6: Türkiye Orman Varlığı.....	39
Tablo 7: Türkiye'de Coğrafi Bölgelere Göre Orman Alanlarının Dağılışı.....	39
Tablo 8: Ormanların Mülkiyet Dağılımı.....	40
Tablo 9: Türkiye'de Nüfus Artış Hızı.....	45
Tablo 10: Türkiye'de Köy-Şehir Nüfusu ve Artış Hızları.....	45
Tablo 11: 1965-1984 Yılları ARasında Çeşitli Ülke Gruplarında Tarımsal Üretim Artış Hızı.....	47
Tablo 12: Orman Ürünleri Üretimi (1984-1986) ve Yüzde Değişimi (1974-1976 Yıllarına Göre).....	48
Tablo 13: Orman Ürünleri İthalatı (M) ve İhracatı (x) Hacmi (1984-1986 Yıllarında, 1974-1976 Yıllarına Göre Değişme).....	49
Tablo 14: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Seçilmiş Orman Ürünleri Elastikiyeti (1955'den 1985'e kadar).....	50
Tablo 15: Devlet Arınlarında Üretilen Asli Ürün Miktarları.....	53
Tablo 16: Özel Kesim Odun Üretimi.....	53
Tablo 17: Yıllık Üretim Programına Alınan Orman Tali Ürünlerinin Üretim Miktarları.....	54
Tablo 18: Türkiye'de Orman Varlığının Bölgelere Göre Eta'ları, Verimlilikleri ve Katılım Oranları.....	56
Tablo 19: Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın Sektörel Dağılımı.....	58
Tablo 20: 1963-1987 Yılları Kamu ve Özel Sektör Toplamı Olarak Üretim Hedefleri ve Gerçekleşme Durumu.....	60
Tablo 21: 1982-1987 Yıllarında Gerçekleşen Özel Kesim Üretimi.....	61
Tablo 22: 1981-1987 Yılları Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Üretim Programı ve Gerçekleşme durumu.....	62
Tablo 23: VI. B.Y.K.P. Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Üretim Tahmini.....	63
Tablo 24: VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994) ve Sonrası (2009 Yılına Kadar) Yıllar İtibariyle Üretim Tahmini (Kamu ve Özel Kesim Olarak).....	63
Tablo 25: Türkiye'de ve GAP Bölgesi'nde Odun Hammaddesi Arzı (1987 yılı verilerine göre).....	66
Tablo 26: 1982-1987 Yılları Arasında Bazı Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketim Durumu.....	69
Tablo 27: 1981-1987 Yılları Arasında Bazı Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketim Durumu.....	69
Tablo 28: VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994) Talep Tahmini.....	70
Tablo 29: 1995-2009 Yılları Talep Tahmini.....	71
Tablo 30: VI. plan Döneminde Bazı Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketim Tahmini.....	71
Tablo 31: Türkiye'de Odun Hammaddesi Talep Tahminleri.....	72

Tablo 32: Türkiye'de Kavak Odunu Talep Tahminleri	73
Tablo 33: GAP Bölgesi'nde Odun Hammaddesi Talep Tahminleri	74
Tablo 34: GAP Bölgesi'nde (Tarımsal Üretim Artışı İle Oluşacak Talep Dışında) Kara Kavak Odunu Talebi Tahminleri	74
Tablo 35: GAP Bölgesi'nde Toplam Kavak Odunu Talep Tahmini	75
Tablo 36: Endüstriyel ve Yakacak Odun Üretim-Tüketim Dengesi	75
Tablo 37: 1990-2009 Yılları Endüstriyel Odun Üretim-Tüketim Dengesi	76
Tablo 38: Ağaçlandırma, Erozyon Kontrolü Mer'a Islahı ve Enerji Ormanı Çalışmaları	77
Tablo 39: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Program ve Gerçekleşme	78
Tablo 40: Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi Hedefleri Faaliyet Türü	78
Tablo 41: Enerji Ormanlarının Üretime Etkisi ve Ekonomiye Katkısı	79
Tablo 42: Tarım Sektöründen Diğer Sektörlere Giden Girdi Değerleri (1979-1985)	80
Tablo 43: Tarım Dışı Sektörlerden Tarım Sektörünün Aldığı Girdi Değerleri (1979-1985)	81
Tablo 44: Orman Genel Müdürlüğü 1988 Yılı Personel Durumu	83
Tablo 45: Merkez ve Taşra Kuruluşlarında Personal Sayısı	84
Tablo 46: 1988 Yılı Personel Kadro Durumu	84
Tablo 47: 1984-1988 Yılları Arasında Orman Ağaçlandırma Memuru Okullarından Mezun Olanların Sayısı	85
Tablo 48: Türkiyede Sektörel İstihdam (15+Yaş)	86
Tablo 49: 1981-1987 Yılları OGM İşçi İstihdamı	87
Tablo 50: OGM'nin 1981-1989 Yılları Yatırım Faaliyetleri İle İlgili İstihdamı	87
Tablo 51: OGM'nin 1981-1989 Yılları Yatırım Dışı Faaliyetlerindeki İstihdam Durumu	88
Tablo 52: Orman Köyleri'nde Nüfus ve Gelişimi	89
Tablo 53: Orman Alanlarının Oransal Dağılımı ve "Orman Köyleri"nin Bölgelere Göre Dağılımı	90
Tablo 54: Türkiye Orman Ürünleri Dış Ticareti	91
Tablo 55: VI. Beş Yıllık Plan Döneminde Orman Ürünleri Dış Ticaret Tahmini	92
Tablo 56: Türkiye'de Alt Gruplar İtibariyle Tarım Ürünleri İhracatı	92
Tablo 57: Sektörler İtibariyle İhracatta Gelişmeler	93
Tablo 58: 1982-1987 Yıllarında Gerçekleşen Asli Orman Ürünleri İhracat Miktar ve Değerleri	93
Tablo 59: 1984-1987 Yılları Arasındaki Bazı Odun Dışı Orman Ürünleri İhracatı	94
Tablo 60: VI. Plan Dönemine Ait Odun Dışı Orman Ürünleri İhracat Tahmini	95
Tablo 61: Kağıt Sanayii İhracatı	96
Tablo 62: Sektörler İtibariyle İthalatta Gelişmeler	97
Tablo 63: Asli Orman Ürünleri İthalat Miktar ve Değerleri	97
Tablo 64: 1984-1987 Yıllarında Odun Dışı Orman Ürünleri İthalatı	98
Tablo 65: VI. Plan Dönemi Tali Orman Ürünleri İthalat Tahmini	99
Tablo 66: Kağıt Sanayii İthalatı	99
Tablo 67: Ormanda İşlenen Çeşitli Suçlar ve Zarar Miktarı	102
Tablo 68: Orman İçi Yerleşme ve Otlatma İle İlgili Suçlar ve Zarar Miktarı	102
Tablo 69: Orman Yangınları ve Zarar Miktarları (1973-1987)	103

Tablo 70: 1951-961 Yılları Arasında Çıkan Orman Yangınlarının Adet ve Yanan Saha Yıllık Ortalamalarına Göre Türkiye'nin Kıbrıs, Yunanistan, İtalya, Fransa ve ABD İle Karşılaştırması.....	104
Tablo 71: Yurdumuzda Bugüne Kadar Yapılan Erozyon Kontrolü ve Mera Islahı Çalışmaları	107
Tablo 72: Ağaçlandırma Çalışmaları (Plan Öncesi-Plan Sonrası).....	107
Tablo 73: G. Kore Ormanlarının Mülkiyet Dağılımı.....	130
Tablo 74: G. Kore'de Özel Orman Arazilerinin Sahiplik Durumu	130
Tablo 75: Türkiye Orman Ürünleri Sanayii'nin Yapısı	144

ŞEMALAR

Şema 1: Orman Bakanlığı Merkez Teşkilatı.....	27
Şema 2: Yönetimde Uyumlaştırma Fonksiyonunun Diğer Fonksiyonlarla Olan İşlevselliği ...	151
Şema 3: Herhangi Bir Özel Orman İşletmesi Ortaklığının (Şirket) Organizasyon Şeması.....	153

GİRİŞ

Ormancılık; Ulusal Kalkınma Planlarına göre, tarım sektörü içinde yer almaktadır. Ormanlar doğal dengenin korunmasına olan katkıları yanında sosyal ve ekonomik gelişmeye paralel olarak sürekli artan orman ürünleri gereksinimini karşılamaktadır.

Ormancılık Sektörü; GSMH'ya ölçülebilen katkılarıyla doğrudan ve ölçülemeyen katkılarıyla da dolaylı olarak, asli ve tali ürünleriyle dış ödemeler dengesine, iş olanaklarıyla istihdama, yakacak odun üretimiyle enerji üretimine ve ileri bağlantısı yüksek olan sektörlerden olması nedeniyle de diğer sektörlerle girdi sağlayarak ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır.

Ormancılık Sektörü'nde üretim süresi (idare süresi) ekonominin diğer sektörlerine oranla çok daha uzundur. Genellikle 20 yıldan az olmayan üretim süresi, bazı ağaç türleri için 200 yıla kadar çıkmaktadır ki, sektörü diğer sektörlerden ayıran en önemli fark da budur. Sektörün bu ayırt edici özelliğine ve sağladığı önemli katkılarına rağmen, ormanların meydana getirdiği faydaların büyük bir bölümü fiyatlandırılmadığı ve pazarlanmadığı için, ormancılığın milli ekonomiye katkısı olması gerekenden az görülmektedir. Bu nedenle, orman kaynaklarından yararlanma ile tüketiciler arası ilişkilerde, sosyal yarar ve giderlerin dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, ormancılık plan ve projelerinin değerlendirilmesinde gölge fiyatların da kullanılmasında büyük yararlar bulunmaktadır.

Orman kaynağımızın ölçülen orman ürünlerinin değeriyle birlikte ölçülemeyen, odun ve odun dışı ürün ve hizmetleri ile bir "sektör" olduğunun daha iyi anlaşılması ve böyle değerlendirilmesi sonucu, bu sektörün koruma ve geliştirilmesinin ülkemizin kalkınmasına ve gelişmesine katkısı daha da artacaktır.

Sektör ile ilgili değerlendirmelerin ülkemizin sosyo-ekonomik koşulları içinde yapılması yararlı olacaktır. Bu gerçeğin bilinmesi ve gözönünde bulundurulması, kaynaktan maksimum yararlanmanın gereği olduğu kadar, kıt ekonomik kaynakların optimal (en faydalı) kullanımının entegrasyonu bakımından da zorunludur.

Sistem bütünlüğü içinde orman kaynağını ele alan Ormancılık Sektörü'nün temel amacı, bütün olanakları kullanmak suretiyle, gelecek kuşakların gereksinimlerini de dik-

kate alarak ülkemizin ormanlarını korumak, çok yönlü yararlanma esas alınarak genişletmek, dengeli ve akılcı bir biçimde toplumumuzun ormancılıktan beklenen mal ve hizmet gereksinimlerini karşılamak, erozyonu önlemek, toplum sağlığı ve doğayı korumak, ulusal savunma ve bilimsel fonksiyonlarından yararlanmaktır.

Belirtilen bunca önemine ve ülkemiz ekonomisine yapabileceği katkılarına rağmen ormancılıkla ilgili hükümlerin Anayasa'ya girişi 15.10.1960 tarihinde Milli Birlik Komitesi'ne sunulan "İkinci Cumhuriyet Anayasası Ön Projesi" ile olmuştur.

Yüksek Lisans Tez'i olarak hazırladığım bu çalışmanın amacı; Ormancılık Sektörü'nün, ülkemiz kalkınmasına sağladığı ve sağlayabileceği katkıları ve ormanların sosyo-ekonomik önemini belirtmektir. Ayrıca son günlerde gündeme gelen ormanların özelleştirilmesi ve özelleştirildiği takdirde nasıl işletilebileceğini ortaya koymaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Ormancılık Sektörü ve tarihi gelişimi; ormancılık, dünyada ormancılığın durumu ve Türkiye'de ormancılığın tarihi gelişimi çizgisinde açıklanmıştır.

İkinci bölüm de, Türkiye'de Ormancılık Sektörü; sektörün amaçları ve görevleri, ormanın fonksiyonları ve özellikleri, ormanın faydaları ve Ormancılık Sektörü'nün öteki sektörlerle ilişkisi, orman varlığımız, mülkiyet dağılımı ve sektörün devlet eliyle işletilmesi konuları doğrultusunda anlatılmıştır.

Çalışmanın özünü oluşturan üçüncü bölüm, Ormancılık Sektörü'nün ülkemiz kalkınmasındaki yeri ve ormancılık politikası; ekonomik kalkınma, Ormancılık Sektörü'nün kalkınmaya etkisi ve dünyadaki durumu, Türkiye'de ormancılık politikası konularıyla ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, ülkemizde son yıllarda yoğunluk kazanan Türkiye'de ormanların özelleştirilmesi ve özel orman işletmeciliği; özelleştirme kavramları, yöntemleri ve sorunları, ormancılıkta özelleştirme ve özel orman işletmeciliği şeklinde verilmiştir.

Son olarak, sonuç ve değerlendirmeler; ormancılığımızın içinde bulunduğu sorunlar, yapılan incelemeler doğrultusunda nasıl çözümlenebileceği, Ormancılık Sektörü'nün kalkınmaya katkısının artırılabilmesi için nelerin yapılabileceği yaklaşımından hareketle yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORMANCILIK VE TARİHİ GELİŞİMİ

I. ORMANCILIK

A. ORMANIN TANIMI

1. Bilimsel Orman Tanımı

Ormanın gerek çeşitli bilim kolları gerekse ormancılık disiplinleri tarafından yapılmış genel ve ortak bir tanımı yoktur. Ormancılık literatüründe eskiden beri yapılagelmekte olan farklı orman tanımlarına rastlanır. Örneğin; Silvikültür*, ormanı ön planda bir "yaşama ortaklığı ve ekonomik sistem" olarak kabul etmektedir. Yine bir Silvikültürcü olarak Dengler, ormanı "belli yükseklikteki ve şekildeki ağaçların, belli bir arazi parçası üzerinde belli sıklıkta birleşerek bir vejetasyon** tipi oluşturmalarıdır" diye tanımlanmaktadır. Orman Botaniği yönünden de orman "geniş bir alanda kendisine özgü bir iklim oluşturabilen belirli bir yükseklik, yapı ve sıklıktaki ağaçların, ağaççık, çalı ve otsu bitkiler, yosun ve mantarlar, toprak altı ve üstünde yaşayan mikroorganizmalar ve çeşitli hayvanlarla toprağın birlikte oluşturduğu hayat birliği"dir. Ormancılık politikası bakımından ise orman "belli yetişme ortamı koşulları altında yetişen, bir vejetasyon tipi, kendine özgü yaşama ahengi bulunan bir yaşama ortaklığı, aynı zamanda topluma çeşitli yararlar sağlayan bir servettir" biçiminde tanımlanmaktadır.⁽¹⁾

(1) Metin Özdönmez ve Turhan İstanbullu, Ormancılık Politikası Ders Kitabı, İstanbul: 1981, s. 17.

* Silvikültür: Silvikültür, anlam olarak bitki yetiştirme demektir. Ancak bugüne değin bizde orman yetiştirme için kullanılmamıştır. Bu terime bağlı kalarak, ormanların yetiştirilmesi ve üretimi ile ilgili uygulamaların bütünü silvikültür olarak tanımlanır.

** Vejetasyon: Bitkilerin suyun yürütmesi ile çimlenmeye başlayarak büyümesidir.

2. Yasal Orman Tanımı

Orman yasalarında ormanın tanımının yapılmasında, ormanlardan beklenen işlevlerin hangi alanlarda gerçekleştirileceğinin belirlenmesi ve bu alanın güvence altına alınması bakımından yarar bulunmaktadır.

Orman yasalarında ormanın tanımı, ormancılık etkinliklerinin yürütüleceği yeri, başka bir deyişle orman rejiminin uygulama alanını belirlemektir.⁽²⁾

B. ORMANCILIK SEKTÖRÜ

Ormancılık; Ulusal Kalkınma Planlarına göre, Tarım sektörü içinde yer almaktadır. Ormanlar; doğal dengenin korunmasına olan katkıları yanında sosyal ve ekonomik gelişmeye paralel olarak sürekli artan orman ürünleri gereksinimini karşılamaktadır.

Ormancılık Sektörü'nde üretim süresi (idare süresi) genellikle 20 yıldan az olmamakta ve bazı ağaç türlerinde 200 yıla kadar çıkmaktadır ki bu da ekonominin diğer sektörlerine oranla çok daha uzundur.⁽³⁾

Ormancılık Sektörü; ürettiği odun kökenli orman ürünleri ile bir çok sanayi koluna, özellikle orman ürünleri sanayiine hammadde sağlamaktadır. YaniOrmancılık Sektörü, üretime ve diğer sektörlerle sağladığı girdilerle birçok sanayii beslemekte ve bu etkisi ile de diğer sektörlerin faaliyet göstermesini sağlayarak, katma değer meydana getirilmesinde ve istihdam artışı sağlamada büyük rol oynamaktadır. Bu özelliğinden dolayıOrmancılık Sektörü, endüstri ekonomisi bilimi tarafından ileriye doğru etkileri yüksek sektörlerin yer aldığı "Ara Birincil Sektörler" içerisinde gösterilmektedir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde tüm kalkınma hamleleri öncelikle kişi başına düşen ulusal gelirin artırılmasına bağlıdır. Ulusal ekonomiyi oluşturan tüm sektörler içinde Türkiye toplam nüfusunun beşte birini oluşturan orman köylerindeki işgücünü işlendirmedeki rolü nedeniyle ormancılık ve odun kökenli endüstri kesiminin önemi yadsınamaz.⁽⁴⁾

Bunca önemine rağmen, ormanların meydana getirdiği faydaların büyük bir

(2) Özdönmez ve İstanbullu, s. 18-19.

(3) Devlet Planlama Teşkilatı, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No: DPT02201- ÖİK:350, 1990, s. 5.

(4) Devlet Planlama Teşkilatı, 2. Türkiye İktisat Kongresi V. Tarım Komisyonu Tebliğleri, İzmir: 1981, s. 523.

bölümü fiyatlandırılmadığı ve pazarlanmadığı için, ormancılığın milli ekonomiye katkısı olduğundan az görülmektedir. Bundan dolayı, orman kaynaklarından faydalanma ile tüketiciler arası ilişkilerde, sosyal fayda ve masrafların göz önünde bulundurulması büyük önem taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, ormancılık plan ve projelerinin değerlendirilmesinde gölge fiyatlarında kullanılmasında, büyük fayda bulunmaktadır.

Sektörle ilgili değerlendirmelerin ülkemizin sosyo-ekonomik koşulları dahilinde yapılması yararlı olacaktır.

II. DÜNYADA ORMANCILIĞIN DURUMU

A. TARİHDE ORMAN

Tarih irdelendiğinde geçmişten bugüne orman, insanın ilk ve muhakkak ki en çok faydalandığı varlık olmuştur. Tarih boyunca insanlar; ormandan dolayısıyla ağaçtan; önceleri ferden, sonraları da topluluk halinde faydalanmalarını sürdürmüştür. Zekasının gelişmesi ölçüsünde, doğaya ve onun egemen güçlerine etkin olabildikçe, bu faydalanmalarını hergün biraz daha artırma çabasına girmiştir.

Doğanın bu sakin teslimiyeti karşısında, insanın devamlı artırdığı faydaları; zamanla insafsız ve hudutsuz saldırılar haline gelmiştir. Karşılık olarak toplumlar da ormanları koruma yönünde bazı önlemler alma gereksinimini duymuşlardır. Bu önlemler toplumların ya kişiliklerinden veya otoritelerin iyi görüşlerinden ya da belirli kuruluşların önerilerinden doğmuştur. Ancak, sadece ağaç sevgisine dayanan bu sayılı tasarruflar, kabul etmek lazımdır ki istisnalar sınırını geçmemiştir. Hiçbir şey vermeden alma halinde sürdürülen bu istismarlar, doğal dengeyi aşip yok etme sınırına varınca; meydana gelen felaketleri ile haşin gerçek de karşılık vermekte gecikmemiştir.

İnsanların kullanımına giren ilk varlık, muhakkak ki ormanlar olmuştur. Çatısı altında barınmış, diğer canlıların saldırısından korunmuş, çeşitli ürünleri ile de kendini doyurmuştur. Teşekkür borcu veya korku sebebi ile; ona saygı duymuş, hatta tapmıştır. İslamiyetten önce Türkler'de bunun birçok örnekleri görülmektedir. Kuzey Altaylar'da HÜŞ ağacının, Eti Türkleri'nde SAKIZ AĞACI'nın totem sayılması gibi.⁽⁵⁾

Yeryüzünün % 71'i denizlerden, % 29'u ise karalardan oluşmuştur. Toprakların % 32.3'ü

(5) İsa H. Bingöl, Geçmişten-Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız, Cilt I, İstanbul: Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı Yayın No: 3, 1990, s. 4.

ormanlarla kaplıdır. Orman örtüsünün en uygun koşullarda ve bol olduğu yöreler; kuzey yarıküresinde seretan medarı-Yengeç dönencesi- doğrultusundaki bölgeler, Akdeniz çevresi, Orta Asya'da göller bölümü, Sarı Deniz çevresi ve daha sonraları da Gulf-Stream'in etki sahalarıdır. Bu günde geniş alanlı ibrelî* ormanlar daha fazla kuzey yarı küresinde toplanmıştır. Sibiryâ'nın geniş "TAKYA" ormanları, Kuzey Avrupa'dan uzanarak Alaska'ya, Kanada'ya devam ederek Birleşik Amerika'ya varır.⁽⁶⁾

Tarihler; ekolojik** nedenlerle, Orta Asya'da, kaynakların kurduğunu, ormanlar ve yaylaların kaybolduğunu belirtmektedir. Bu durum göçlere neden olmuştur. Orta Doğu'da görülen yerdeğiştirmeler de, hemen hemen aynı ve benzer nedenlerden, ormanların tahribinden doğmuştur.

İnsan; ormanı, israf hazinesinin kaynağı saymış, onu kimsenin malı olmayan bir meta olarak alabildiğine sömürmüştür.

Ortaçağ; çok ağaç kullanmış, bir çok ormanı da tahrip etmiştir. Bu nedenle de adı "AĞAÇ KULLANMA ÇAĞI" olmuştur.

Hele büyük Fransız İhtilali, kayıtsız hürriyet anlayışı ile çok ciddi orman tahripine neden olmuştur. Meydana gelen feci sonuçlar dünya ormancılığına ibret verici bir ders olmuştur.

Orman ürünlerinin pazarlarda, çeşitli gereksinimlerin karşılanmasında özellikle aranır olması, bu ürünlere kaynak olan ormanların bir iktisadi varlık olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Uzun süre ormanlar, önemli bir servet olarak benimsenmiş ve işletilmeleri suretiyle de gelir sağlama fikri hakim olmuştur.

Batıda kiliseler, bu sınırsız kullanmaları yer yer önlemeğe çalışmışlardır. Çeşitli yasaklayıcı hükümler koymuşlardır. Genellikle orman ürünleri dünya pazarlarında git-tikçe artan bir değere varmıştır. Talebi karşılamak üzere artan sürekli kesimler, ormanların varlığında önemli azalmalara neden olmuştur. Bu, tamamen tükenmeye doğru gidiş, idare ve siyaset adamlarını düşündürmüş, önleyici yollar aranmış, sürekli araştırmalar yapılmış, çeşitli uygulamalar denenmiştir.

Bu suretle de "Ormancılık Tekniği" meydana gelmiştir.

(6) Bingöl, s. 4.

* İbrelî: İğne yapraklı ağaç türleridir.

** Ekoloji (Orman Ekolojisi): Orman toprağı ve üzerinde yaşayan tüm canlıların (ağaç, hayvan v.b.) birbirleri ile olan ilişkisidir.

B. ORMANCILIK ANLAYIŞI

Ormanlık, dünya tarihinde her zaman önemini korumuş ve halen de korumaktadır. Yazılan sayısız kitaplardan tutun da evimizdeki kapıya, pencereye, oturduğumuz kanepelelere kadar ormanın katkısı büyüktür.

Bugün dünyada yaşanan çevre kirliliğinin temel nedenlerinden biri de ormanların hızla yok edilmesidir. Bu bilince varan dünya, artık ağaçlandırmaya büyük önem vermektedir.

Bu çerçevede dünyadaki ormancılık anlayışı "Sosyal Ormancılık Anlayışı" doğrultusunda, günümüzde hız kazanmış ve bu yönde önemi artmıştır.

Sosyal Ormancılık yeni bir fikir değildir. Bu fikir 1970'li yıllarda yeniden keşfedilmiştir. Ormancılık kesiminin Sosyal Ormancılığı keşfetmesiyle 1978 yılında Jakarta'da ormancılığı kırsal gelişmede pozitif bir güç yapmak için "İnsanlar İçin Ormancılık" sloganı ile VII. Dünya Ormancılık Kongresi düzenlendi. Kongre'de Dünya Bankası ve FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı) tehlike içinde bulunan tropik ormanlar için Sosyal Ormancılık potansiyelini dünyaya duyurmuştur.

Gelişen dünyada baştan başa bir fikir -Ormancılık, ormanın faydalarından büyük bir kısmını yöresel insanlara aktarma konusunda istekli olmalıdır- kuvvet kazanmıştır.

1970'li yıllarda Sosyal Ormancılık anlayışının yeniden keşfedilmesiyle birlikte Türkiye'nin de dahil olduğu Avrupa ve Akdeniz ülkelerinden oluşan Avrupa Tarım Konfederasyonu (CEA), 1971 yılı Ekim ayında "Dünya Ormancılık Günü" kurulmasına karar vermiş ve bu günün tarihini de 21 Mart olarak saptamıştır.

Bu düşünce Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) tarafındanda kabul edilerek bu konuda üye devletler ile işbirliği yapılması tavsiye edilmiştir. Türkiye'de ilk

* Sosyal Ormancılık; tahrip görmüş havzaların iyileştirilmesi, gereksinim duyulan toprak, toprak ürünleri ve suyun korunması, üretimin bir dereceye kadar artırılması ve doğal ormanlar üzerindeki baskıyı hafifletmesi gibi birtakım çevresel avantajlara sahiptir.

defa 1975 yılında Dünya Ormancılık Günü kutlanmaya başlanmıştır. Dünya Ormancılık Günü'nün amaçları şöyle sıralanmıştır;⁽⁷⁾

- Orman kaynaklarına gereken önemin verilmesi,
- Radyo-televizyon ve basın organlarından yararlanarak ormancılık faaliyetlerinin kamu oyuna duyurulması,
- Ormanların maddi ve manevi yararları yanında doğayı koruma ve rekreasyon* yönünden hizmetlerin açıklanması,
- Çevre sorunları içinde doğal kaynaklardan biri olan orman konusunun doğa-insan ilişkileri yönünden incelenmesinin sağlanması,
- Orman ürünlerine dünya çapında duyulan gereksinme ile orman kaynakları arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması ve ağaçlandırmaların önemini belirtmesi,
- Ormanlardan çok yönlü yararlanma yanında tüm ormancılık çalışmalarının sosyo-ekonomik değerlerinin belirtilmesi ve geliştirilmesi.

C. DÜNYADA ORMANCILIK

1. Dünya Orman Varlığı

Ormanlar, dünya topraklarının yaklaşık üçte birini (%32.3) ve kalkınmakta olan ülkelerin yarısından fazlasını (yaklaşık %50) kaplar.⁽⁸⁾ Dünyanın toplam orman alanı yaklaşık 4.000.000.000 hektar olarak tahmin edilmekte, bu alanın %70'i ormanla kaplı olup bu da 3.000.000.000 hektardır. Gelişmekte olan ülkelerde ise toplam orman alanlarının %40'ında ormanın mevcut olduğu belirtilmektedir.⁽⁹⁾

Dünya orman varlığı Tablo 1'de verilmiştir.

(7) Milliyet Gazetesi, 21 Mart 1990, s. 3.

(8) The World Bank, Forestry Sector Policy Paper, Washington: 1978, s. 13.

(9) The World Bank, Forestry Sector ..., s. 25.

* Rekreasyon: Orman içi ve yakını kültürel dinlenme ve eğlenme alanlarıdır.

Tablo 1: Dünya Orman Varlığı

	Normal Kapalılıkta (Hektar)	Diğer Ormanlık Alanlar (Hektar)	Toplam (Hektar)
İbrelili Ormanlar	1.120.805.000	342.757.000	1.463.562.000
Yapraklı Ormanlar	1.827.486.000	1.029.455.000	2.856.941.000
Toplam	2.948.291.000	1.372.212.000	4.320.503.000

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 571.

Dünyadaki orman alanlarını, kıtalara göre Tablo 2'de görebiliriz.⁽¹⁰⁾

Tablo 2: 1980 İtibariyle Kıtalara Göre Orman Kaynakları (1000 hektar)

Kıta	Orman ve Ormanlık Alan		Yeniden Ağaçlan- dırılan Alan (hektar)	Kullanıla- bilir Ormanla kaplı Alan	Koruma Altına Alınan Ormanla Kaplı Alan
	Ormanlık Alan	Ormanlık kaplı Alan			
Afrika	483,943	221,376	196	2,331	9,501
Kuzey-Orta Amerika	277,772	528,791	2,528	102,884	36,849
Güney Amerika	204,590	662,505	416	-	17,022
Asya	65,120	431,072	5,649	49,415	25,865
Avrupa	21,887	137,005	1,031	74,628	1,732
Pasifik (Okyanusya)	71,557	87,186	114	-	146
USSR	137,000	791,600	4,540	791,600	20,000
Toplam	1,121,869	2,859,535	14,474	1,020,858	111,115

Kaynak: World Resources Institute, World Resources 1988-1989: An Assessment of the Resource Base that Supports the Global Economy, New York: Basic Books, Inc. The WRI Sources are the UN Food and Agriculture Organization, UN Economic Commission for Europe, and country data sources.

Tablo 1 ve Tablo 2 arasındaki farklılığın Tablo 2'deki Ormanlık Alan sütununun toplamının, ormanlık alanın azalması nedeniyle yaklaşık 500 hektarlık ormanlık alan Tablo 1'de toplama dahil edilmemiştir.

(10) The World Bank, Forest Economics and Policy Analysis, Washington: 1991, s. 96.

2. Dünya Ormanlığında Gelişmeler

Dünya ormanlarının her geçen gün azalmakta olması yakacak oduna olan talebin artması, hızlı nüfus artışı ve kırsal kesimdeki halkın yoksulluğu, ormancılık faaliyetlerinde bazı yeniliklerinin yapılmasını gerektirmektedir.

Ormancılıkta sadece kesip satmak değil, kırsal kesimdeki halkın refah düzeyinin iyileştirilmesi, ormanların rekreasyon amacıyla kullanımı, şehir ormancılığı, ormanların çevre korunmasına etkileri v.b. gibi konular üzerinde durulması da gerekli görülmektedir. Hatta bazı ülkeler, ormanlarını üretim amacıyla kullanmayıp, diğer sosyal amaçlarla kullanmakta, ormanlarından üretim yapmayıp diğer ülkelerden ithal yoluna gitmektedir.⁽¹¹⁾

Ayrıca tarım arazilerinin, orman arazisine dönüştürülmesi teşvik edilmekte ve çeşitli primler verilmektedir. Aynı arazi parçasından çok yönlü yararlanma amacıyla Tarım, Ormancılık ve Hayvancılığın kombine edildiği sistemler uygulanmakta ve halkın kalkındırılması ön plana alınmaktadır.

Ağaçlandırma çalışmalarında, özellikle yakacak odun sorununun çözülmesi amacıyla hızlı gelişen türlerle ağaçlandırma çalışmaları yapılmakta ve ağaçlandırma yapacaklara teşvik primleri verilmektedir.

Ormancılık faaliyetlerinde özel sektöre açılmanın yararlı olacağı ve bu yönde yapılan çalışmaların başarılı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca halkın kalkındırılması amacıyla ormana dayalı sanayinin gelişmesine önem verilmesi gerektiği ve bu sayede sadece orman asli ürünlerinin değişimi, aynı zamanda odun dışı ürünlerin de (Reçine, bal, mantar v.s.) bu sanayide değerlendirilebileceği ve bu tür uygulamaların ülkeye ve halka büyük yararlar sağlayacağı ifade edilmiştir. Dünya Ormancılık faaliyetlerinde araştırmanın önemi üzerinde durulmakta ve araştırma çalışmalarına büyük önem verilmesi gerektiği belirtilmektedir.⁽¹²⁾

3. Avrupa Topluluğu'nda Ormancılık

a. Avrupa Topluluğu Mevcut Orman Varlığı

Avrupa Topluluğu (AT) ülkelerinin (Toplam 12 ülke) toplam orman alanı 55.745.000 hektardır. Bu miktarın %41.5'i ibrelî, %58.5'i ise yapraklı ormanlardır. 56

(11) Devlet Planlama Teşkilatı, VI. Beş Yıllık..., s. 572.

(12) Devlet Planlama Teşkilatı, VI. Beş Yıllık..., s. 573.

milyon hektarı bulan AT orman varlığı, Topluluğa üye ülkelerin toplam alanlarının %24.7'sini kaplamaktadır. Ancak AT orman varlığı, Topluluğa dahil ülkeler arasında düzenli olarak dağılmamıştır. Sadece İspanya ve Fransa'nın toplam orman varlığı, Topluluk üyesi ülkelerin toplam orman varlığının %49.5'ini oluşturmaktadır. Topluluk Üyesi ülkeler de kişi başına düşen orman alanı, nüfus yoğunluğunun yüksek olması nedeniyle oldukça düşüktür. Örneğin, Dünya'da kişi başına 0,7 hektar, ABD'de 1.6 hektar, Sovyetler Birliği'nde 2,7 hektar, orman alanı düşmekte iken AT'de bu alan 0,151 hektardır.⁽¹³⁾

b. AT'de Ormanların Mülkiyet Dağılımı

AT ülkelerinde ormanlar devlet, diğer kamu kuruluşları ve özel sektör tarafından sahiplenilmiştir.

AT ormanlarının %57.9'u özel sektör, %19.9'u Devlet ve %22.2'si de diğer kamu kuruluşlarına aittir. Topluluk üyesi 12 ülkeden sadece, Yunanistan ve İrlanda'da ormanların %50'den fazlası devlete aittir.⁽¹⁴⁾ Avrupa Topluluğu'nun orman varlığının mülkiyet dağılımı Tablo 3'de görülmektedir.

Tablo 3: AT Ormanlarının Mülkiyet Dağılımı

Ülkeler	Devlet Ormanı		Diğer Kollektif		Özel Orman	
	Miktarı (1000 Ha.)	%'si	Or. Miktarı (1000 Ha.)	%'si	Miktarı (1000 Ha.)	%'si
Belçika	70	10.9	215	31.6	395	58.1
Danimarka	148	32.1	32	7.0	280	60.9
Fransa	1.428	9.4	2453	16.3	11194	74.3
F.Almanya	2.238	31.1	1811	25.1	3158	43.8
İrlanda	298	78.4	-	-	82	21.6
İtalya	373	5.8	2154	33.9	3.836	60.3
Lüksemburg	7	8.5	31	37.8	44	53.7
Hollanda	90	25.4	69	19.4	196	55.2
İngiltere	945	43.4	-	-	1233	56.6
Yunanistan	4.212	73.2	1160	20.2	382	6.6
Portekiz	75	2.8	380	14.5	2.172	82.7
İspanya	7.96	6.4	3584	28.6	8.131	65
AT Toplamı	10.680	19.9	11889	22.2	31003	57.9

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 574.

(13) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 573.

(14) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 573.

c. AT Ülkeleri Ormancılığında Gelişmeler

AT Ülkeleri'nde Roma Antlaşması'nın genel hükümlerine bağlı kalınarak, diğer ürünlerde olduğu gibi oran ürünlerinde de ihracat kısıtlamaları kaldırılmıştır. Ancak Fransa, Almanya ve İtalya bazı orman ürünlerinin ihracatlarını, ya bu kısıtlamaların dışında bırakmış ya da özel izne bağlı tutmuşlardır. Orman ürünleri ithalatı ise serbest bırakılmıştır.

AT Ülkeleri'nde mevcut Tarım Politikası'na bağlı olarak yapılan desteklemeler sonucunda tarım ürünlerinin aşırı miktarlarda fazlalık vermesi, AT Ülkeleri'nin tarım arazilerini orman arazilerine çevirenlere teşvik primleri vermelerine neden olmuştur.⁽¹⁵⁾

AT Ülkeleri'nden olan Belçika'da özel arazi sahipleri, yeni tesis edilmiş ormanlık arazilerde arazi vergisi ödenmesinden 20 yıl muaf tutulurlar.⁽¹⁶⁾

Danimarka'da Ziraat Bakanlığı tarafından, Orman dışı ağaçlandırmalar için mal sahiplerine para yardımı yapılmaktadır. Bu miktar yatırım maliyetinin yarısı olarak belirlenmiştir. Ayrıca düşük kalitedeki topraklarda tesis edilen kumul ve fundalık plantasyonlarında arazi vergisi 60 sene için muafiyete tabidir. Fransa'da orman dışı ve orman içi ağaçlandırılmış araziler ve dikimler 30 yıl için arazi vergisinden muafdir.⁽¹⁷⁾ Diğer AT Ülkeleri'nde de benzer durumlar görülmektedir.

III. TÜRKİYE'DE ORMANCILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ

Türkiye'de ormancılık tarihi üç döneme ayrılır. Birinci dönem, "Cibali Mübah" dönemidir ve 1869 Tanzimat Devrine kadar sürmüştür.

İkinci dönem, 1869'dan 1937'ye kadar olan dönemdir. "İltizam ve Taahhüt" dönemidir. Ormanlar mültezimlere kiralanmış, müteahhit eli ile işlenmiştir. Tanzimattan hemen sonra 1870'de Orman Nizamnamesi yayımlanmıştır.

Üçüncü dönem, "1937 yılında 3116 Sayılı Orman Kanununun çıkması" ile başlar. Cumhuriyet Hükümeti, Ormancılığa bir çözüm bulma çabalarından olarak, yurt dışından getirttiği muhtelif uzmanların raporlarını ve özellikle 1926-1929 ve 1934-1935 yıllarında iki defa davet ettiği Prof. Bernharf'ın hazırladığı Orman Kanunu esaslarını değerlendirmiştir. Şimdi bu dönemleri sırasıyla inceleyelim.

(15) Abdurrahman Sağkaya ve Mesut Yaşar Kamiloğlu, Ormancılıkta Karma Sistemler, [y.y.] Orman Mühendisleri Odası Yayın No: 10, [t.y.] s. 52.

(16) Sağkaya ve Kamiloğlu, s. 52-53.

(17) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 578.

* Cibali Mübah: Dağların serbestçe kullanılmasıdır. Yani ormanları kullanmanın yasal sınırlamalara bağlı olmadığı dönemdir.

A. TANZİMATA KADAR CİBAL-İ MÜBAH DÖNEMİ

(... 1869 TANZİMAT DEVRİNE KADAR)

Bu dönemde orman, hava ve su gibi herkesin hiç bir şekilde kayıt ve kontrole tabi olmadan yararlanacağı varlık olarak düşünülmüştür. Bu dönemdeki gelişmeleri şöyle ele alabiliriz.

1. Geçmişte Anadolu

Tarihi araştırmalarda, yapılan kazılarda, milattan 1400-3000 sene evveline, taş devrine kadar varan buluntularda; Orta Anadolu'da ağaç kullanılmadığı, hayvan gübresinin yakıldığı anlaşılmıştır. Bu görüntüler İç Anadolu'nun Haymana, Konya ve Kayseri üçgeninin ortasında kalan sahanın doğu-şan step halinde bulunduğunu göstermektedir. O devirlerde buralara Ağaçsız -Axyloschora- adı verilmiştir.

Osman Gazi devrinden itibaren özel ve hükmi şahısların tasarrufunda bulunanların dışındaki ormanlar için; "Ormanlar Cibali Mübahadır. Hava ve Su Gibi Herkesin İstifadesine Açıktır.", "Orman Kesme Ne Haram Ne De Helaldır." sloganları görülse de aldıkları önlemlerle gereksinimin kolayca karşılanmasını sağlamak suretiyle orman zararının önlenmesine çalıştıkları bilinmektedir.⁽¹⁸⁾

2. Selçuklular Dönemi

Orman, yüzeyinde yer aldığı toprak ile, değişik strüktürde ağaç ve ağaççıklardan oluşur. O devirlerde toplumumuz, ağaç varlığından çok, yer aldığı toprağın tasarruf ve mülkiyeti ile ilgilidir. Fetihler sonunda düşmandan kazanılan arazinin bir kısmı; timar, zeamet, havası vüzerâ, diye özel statülerle şahıslara, beylere devredilmektedir. Kalan kısmı da Havasilhümayun adı ile mirî arazi olarak devlet elinde tutulmaktadır. Baltaklık ve korular; bu son grupta sayılmış bulduklarından, cibalı mübaha olarak sınıflandırılmışlardır. Kendilerine; timar, zeamet arazileri verilenler; sipahi, zaim gibi

(18) Bingöl., s. 10.

kimseler, ormanları da ayırarak arazi gibi satabilmişlerdir. Temessük senedi, tapu ve hüccetler de verebilmişlerdir.⁽¹⁹⁾

3. Osmanlılardaki Görünüm

Toprağı sınırlı basit bir uç beyliğinden, kısa zamanda geniş topraklara yayılan güçlü ve özgür bir devlet olmaya doğru yol alırken, Osmanlılarda, yeni yeni gereksinimlerin doğduğu ve bu gereksinimleri giderecek, yeni kurumlara ve örgütlenmelere baş vurulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.⁽²⁰⁾

Osmanlı İmparatorluğu'nda mülki bölüşüm feodal mülkiyettir. Eyaletler ve sancaklara ayrılmış olup, eyaletleri beylerbeyi, sancakları da sancak beyleri idare ederdi. Bu kimseler seferde, orduda kumandanlık yapmışlardır. Bu kuruluşa "Dirlik Teşkilatı" adı verilmiştir. Dirliklerin beş türü olup bunlar; Has, Zeamet, Timar, Yurtluk ve Ocaklık diye ayrılmıştır.⁽²¹⁾

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk ayrıntılı ve ciddi arazi kanunnamesi 1858 yılında çıkarılmıştır. Bu kanun 138 maddede olup bu kanuna göre ülke toprakları beş gruba ayrılmıştır: Mülk Topraklar (Araziyi Memluke), Miri Topraklar, Vakıf Toprakları ve Ölü Topraklar (Araziyi mevat). Ölü topraklar; kimsenin tasarrufunda olmayan, dağlık ve ormanlık topraklardır.⁽²²⁾

Dirlik Teşkilatı, Tanzimat'a kadar uygulanmıştır. Uygulamada, rüşvet alınması gibi gayri ahlaki hallerin ortaya çıkması nedeniyle kapatılmıştır. Dirlik hakkı sahiplerine de haklarının devamı olarak, maaşlar bağlanmıştır.

Bu devrede ormanla kapalı sahalar arazinin mülkiyet durumuna göre değerlendirilmiş, 1858 yılında çıkartılan arazi kanunnamesi hükümleri esas alınmıştır.

B. İLTİZAM VE TAAHHÜT DÖNEMİ (1869-1937)

İltizam ve taahhüt döneminde ormanlar mültezimlere kiralanmış, müteahhit eliyle işlenmiştir. Dönemin gelişmeleri aşağıda incelenmiştir.

(19) Bingöl, s. 10.

(20) Aydın Yalçın, Türkiye İktisat Tarihi, Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş., 1979, s. 45.

(21) Bingöl, s. 13.

(22) Zeynel Dinler, Tarım Ekonomisi, İkinci Baskı, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1991, s. 17.

1. Tanzimat Fermanı

Batılı devletlerden çok zaman sonra, fetihler devrinin kapandığı, kılıç gücünden çok makinanın hakim olduğu Osmanlı İmparatorluğu tarafından da anlaşılabilmiştir. Batı'daki ilim ve teknikten faydalanmanın zorunluluğu kabul edilmiş; bu kabulle uygulamayı icraya veren idarecilerin ilk tatbikatı "Tanzimatı Hayriye Fermanı" nı ilânları olmuştur. Bu görüşlerin ve uygulamaların ışığında; ormanların yönetiminde de bir ihtisas kuruluşunun gerekliliği kabul edilmiştir. Yetkili bir idarenin kurulması düşünülmüş, kararlaştırılmış ve uygulanmıştır.

a. İlk Ormancılık Kuruluşu

18 Şubat 1839 tarihinde bir Orman Müdürlüğü kurulmuştur. "Ormanların Muhafazaları ve Nizamı İcabiye" için, ticaret nazırı Fethi Paşa'nın emrinde, Ahmet Şükrü Bey idaresindeki bu kuruluş, Türk ormancılığının ilk teşkilatı olmuştur.

b. Ormana Önem Verilmesi

Orman'ın ziraat ve maden yanında önemli bir hammadde kaynağı olduğu anlaşılmış, gelecekte orman yokluğu korkusu ile ormanlar korunmak istenmiştir.

Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra batı toplumuyla artan ilişkiler sonucu, ormanların korunması konusunda, Fransa ormancılığındaki idareye yakın bir idarenin getirilmesi Birinci Abdülmecit ve hükümet yetkilileri tarafından girişimde bulunularak bu konudaki duyarlılık ortaya konmuştur.

c. İlk Uzmanların Getirilişi

Fenni şekilde idareleri ve korunmaları amacı ile "Orman fenninde mahir" hüviyeti ile Fransa'dan bir uzman topluluğu getirilmiştir. 1856 yılında Louis Tassy, Alexandre İstem ve yardımcılarını ile beraber altı kişilik fen heyeti ve birkaç bekçi başı gelmişlerdir.

2. Ormanla İlgili Mevzuat

Tanzimat hareketi; her konuda batılılaşmayı arzu etmiş olmasına karşın; şahsi hukuk alanında "Mecelle" yi meydana getirmiştir.

Ormanlar hakkında; üzerinde yer almış olduğu araziye göre hüküm tesis edilmiştir.

Arazi kanunnamesi, ormanları beş gruba ayırmıştır:

a. Miri Ormanlar,

- b. Eşhas uhdesindeki ormanlar,
- c. Evkaf ormanları,
- d. Cibali mübaha ormanlar,
- e. Kur'a ve kasabata mahsus ormanlar.

3. İlk Orman Genel Müdürlüğü

Ormanlara ait etütler ilerledikçe, değerlendirmeler sonuçlandıkça, bilinçli bir girişime geçmek, onlardan önemli miktarlarda faydalanmak gereği anlaşılmıştır. Bu istekle hükümet Maliye Nezareti'ne bağlı bir Umum Müdürlük kurmuştur.

Fransa'dan gelen teknik orman elemanlarının açtığı orman okulundan ilk mezun olan Osman Efendi, İstanbul ve çevresine müfettiş olarak tayin edilmiştir. Ormanların ihtisas isteyen hizmetleri için özel olarak yetiştirilen bilinçli bir kadro göreve getirilmiştir. Devlet eliyle ormanları korumanın ilk adımı bu tarihte (1869) atılmıştır.⁽²³⁾

4. Ağaçlandırma

Tanzimat; ormanlardan gelir sağlama amacı gütmüştür. Bu gelir için de bu kaynağın güven altına alınmasını ve korunmasını ilke olarak kabul etmiştir. Ancak onun imarını, ağaçlandırmak suretiyle alanının genişletilmesini hiç düşünmemiştir.

Ağaçlandırmalar dört grupta ele alınabilir. Ormanları imar, ıslah ve alanlarını artırma amaçlı orman içi çalışmalar; hızlı büyüyen veya belirli üretim amaçlı saha ağaçlamaları; yolboyu ağaçlamaları; park ve bahçeler düzenlenmesi ve idaresi; olmak üzere orman dışı çalışmalardır.

C. CUMHURİYET DÖNEMİ

Ormanlarımızın ekonomik bir kaynak olarak tanınması ve işletilmesi 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra başlamıştır. Cumhuriyet dönemindeki gelişmeler önceki dönemlere göre daha fazla olmuştur. Bu gelişmeler şunlardan oluşmaktadır.

(23) Bingöl, s. 32.

1. Milli Meclis ve Hükümetin Kuruluşu

Tarihi akış içerisinde Cumhuriyetimizin kurulmasına kadar çeşitli ormancılık iş ve işlemleriyle ilgili olarak çıkarılan kanunnameler, fetvalar, fermanlar, talimatnameler sık sık değiştirilerek ormancılık hizmetlerinde zorunlu olan devamlılık ilkesi zedelenmiş, ilkelerden çok, günün koşulları ve gereksinimlerine göre hareket edilmiştir.

Yüce Türk Milleti tarih boyunca; kendi başına buyruk yaşamıştır. Kimsenin idaresine boyun eğmemiş, idaresine alışmamıştır. İstanbul'un işgali üzerine 23 Nisan 1920 gününde; Ankara'da yepyeni bir görüş ve inanış ile, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü, yurt için bir bakıma da mutluluk olmuştur. Bu felaket bütün millete bilinç vermiş; onu korkunç ve kabuslu rüyasından uyandırmıştır. 20 Mayıs 1920 tarihli ve üç sayılı Kanunla; Mustafa Kemal Paşa'nın gözetiminde, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti" kurulmuştur. Aynı kanun ile, icra vekilleri hey'etinde, İktisat Vekaleti kapsamında; ticaret, sanayi, ziraat yanında birde "Orman ve Maadin Müdüriyeti Umumiyesi" teşkil olunmuştur.⁽²⁴⁾

2. Baltalık Kanunu

Ormanların, toplumun refahı ve devletlerin kalkınması için önemi anlaşılmış, bundan dolayı ormanların milletin ortak malı olduğu ilkesi doğrultusunda; yorgun ve fakir vatandaşları memnun etmek amacıyla, orman kaynaklarından faydalandırma; iş ve geçim sahası bulma olanakları aranmıştır. Bu amaçla ve ilk hamle olarak; Umumu İktisadiye Vekaleti 309/104 Sayılı emri ile; bütün yurtda, Ormanların Usulü İdarei Fenniyeleri Kanunu'nun uygulanmasını durdurmuştur. 1917'de yürürlüğe girmiş olan kanunu; yeterince elaman bulunup gereği gibi uygulanmadığı; halka zorluklar getirildiği, gerekçesini taşımıştır.

(24) Bingöl, s. 85.

Karar, cari zorlukların bir an evvel önlenmesi arzusu ile alınmıştır. Bununla birlikte; ormanların tahribini önlemek, devamlılığını sağlamak amacıyla da, derhal yürürlüğe koymak kaydı ile "Baltalık Kanunu" kabul edilmiştir. Kanun mecliste süratle müzakere edilmiş ve 11 Ekim 1920 tarihinde yürürlüğe girmiştir. "Baltalık Kanunu" Cumhuriyet idaresinin ilk orman kanunu olması bakımından önem taşır. Ayrıca onun ormanlar ve ormancılık ve halkla olan ilgisini de tüm canlılığı ile gösterir.⁽²⁵⁾

11 Ekim 1920'de çıkartılan Baltalık Kanunu ile köylü orman sahibi edilmiştir. Ancak zararlı olmuştur, köylü bunları kesmiş ve tarla yapmıştır.⁽²⁶⁾

1920-1924 yılları arasında Ulusun ölüm ve kalım savaşı yaptığı ve Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ülke çıkarlarını koruduğu devrede de ormancılık işleri İktisat Vekaletine bağlı bir Genel Müdürlükle yürütülmeye devam edilmiştir. Bu dönemde bazı Kanun ve kararlar çıkarılarak uygulamaya konulmuştur.⁽²⁷⁾

3. Tarım Bakanlığı'nın Kuruluşu

5 Şubat 1924 günlü ve 432 Sayılı Kanunla Ziraat Vekaleti kurulmuştur. Ziraat, Baytar ve Orman Umum Müdürlükleri'nden oluşan bakanlık göreve başlamıştır. Daha önce İktisat Bakanlığı'na bağlı olan Orman Umum Müdürlüğü (Orman Genel Müdürlüğü) artık Tarım Bakanlığı'na bağlı olmuştur. Bu bağlılık 1928 yılına kadar devam etmiştir.

a. Orman Meclisi Alisi

Tarım Bakanlığı'nın kuruluşundan tam bir ay sonra 5 Mart 1924 tarihinde de Orman Meclisi Alisi'nin kuruluş talimatnamesi kabul olmuş; 6 Mart'ta da meclisin bilgisine sunulmuştur.

b. Ormanlardan Faydalanma Kanunu

Baltalık Kanunu'nu uygulanmasından doğan ve bir süreden beri gittikçe artan istismar, tahrip ve şikayetler yanında, ormanların önemi, konuyu günün ciddi sorunu haline getirmiştir. Durumun düzeltilmesine ve Baltalık Kanunu'nun yürürlükten kaldırılmasına

(25) Bingöl, s. 87.

(26) Devlet Planlama Teşkilatı, 2. Türkiye İktisat..., s. 466.

(27) Orman Genel Müdürlüğü, Kuruluşunun 150. Yılında Ormancılığımız, Yayın No: 673, Ankara: 1989, s. 9.

karar verilmiştir. Yerine 15 Nisan 1924 tarihli ve 484 sayı ile "Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu" kabul edilmiştir. Bu kanunla daha önce kendilerine baltalık ayrılmış bulunan köyler yanında, ormana olan uzaklığı dikkate alınmadan tüm köyler halkına; devlet ormanlarından parasız yararlanma hakkı verilmiştir. Bu hak köy hüviyetinde bulunan kasabalarada sağlanmıştır.

4. İlk Orman İşletmesi Çalışmalarından Günümüze

Orman Genel Müdürlüğü 1928 yılında Tarım Bakanlığı'ndan ayrılarak önceden olduğu gibi tekrar İktisat Bakanlığı bünyesine geçti ve bu 1931 yılına kada devam etmiştir. Orman Genel Müdürlüğü Tarım Bakanlığı kapsamındaki gerçek yerine ancak 1931 yılında bu Bakanlığın yeniden kurulmasıyla geçebilmiştir. 1937 yılında 3116 sayılı Orman Kanunu ve 3024 Sayılı Teşkilat Kanunu ile ormancılığımızın temeline ilişkin esaslar konulmuş ve böylece Türkiye'de teknik ormancılık çalışmaları başlatılmıştır.

Yukarıda belirtilen Kanun hükümleri doğrultusunda Ülkemizde Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı Devlet Orman İşletmeleri kurulmaya başlanmış ve bu işletmelerin açılmadığı yerlerde Çevre Müdürlükleri kurulmuştur. Böylece 1938-1941 yılları arasında ancak 17 adet Devlet Orman İşletmesi (Revir Amirliği adıyla) faaliyete geçirilebilmiştir. 1943 yılından itibaren Devlet Orman İşletmesi kurulması çalışmalarına hız verilerek 1950 yılına kadar 137 Devlet Orman İşletmesi daha kurulmuştur. Sayıları birden çoğalan Devlet Orman İşletmeleri'nin Orman Genel Müdürlüğü merkezinden yönetilmelerinin güçlüğü karşısında⁽²⁸⁾ 1951 yılında yerinde yönetim ilkesine göre bölgesel bazda kurulan Orman Baş Müdürlükleri'ne bağlanmıştır.⁽²⁹⁾ Orman Baş Müdürlükleri'nin sayısında 24'e ulaşmıştır.

Daha sonra 31.8.1956 tarihinde kabul edilip, 8.9.1956'da yürürlüğe giren 6831 sayılı ORMAN KANUNU; değişen koşullara uygun duruma getirilmesi bakımından 15.12.1959 ila 22.5. 1987 tarihleri arasında (8) kez değişikliğe uğramıştır.⁽³⁰⁾

Ormancılık sektöründeki hizmetlerin çok fazla çeşitlenmesi ve hacminin büyümesi sonucu, bu hizmetleri ayrı olarak ve hizmet esasına göre teşkilatlanarak yürütmek üzere 7.8.1969 tarihinde "Orman Bakanlığı" kurulmuş ve 1595 sayılı "Orman Bakanlığı

(31) Orman Kültür ve Yardımlaşma Vakfı, s. 3.

(32) Orman Genel Müdürlüğü, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 11.

(33) K.Maraş Orman Bölge Müdürlüğü, Orman, K.Maraş, 1993, s. 5.

Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Orman Bakanlığı'na bağlı olarak 3.9. 1969 tarihinde "Ağaçlandırma ve Ereyon Kontrolü Genel Müdürlüğü", 5.1.1970 tarihinde "Orman Ürünleri Sanayii Genel Müdürlüğü", 21.1.1970 tarihinde "Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü", 17.2.1976 tarihinde "Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü" kurulmuştur.

Gerek Ormancılık Sektörü'nü gerekse Orman Ürünleri Endüstrisi Sektörü'nü yürüten Orman Bakanlığı, kanununda açıklanan görevlerini 21.9.1980 tarihine kadar sürdürmüştür.

Başbakanlık Makamının 21.9.1980 gün ve 1/1-10079 sayılı teklifi üzerine, Devlet Başkanlığı makamının 21.9. 1980 gün ve 4-741 sayılı onayına dayanılarak 3203 sayılı Ziraat Vekaleti Vazife Teşkilat Kanunu hükmüne göre kurulmuş olan "Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı" ile 1595 Sayılı Orman Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun hükmüyle kurulmuş bulunan Orman Bakanlığı, "Tarım ve Orman Bakanlığı" olarak birleştirilmiştir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman Bakanlığı, ilgili mevzuat gereği tanınmış yetkiler ve verilmiş görevler, birleştirmenin bir sonucu olarak Tarım ve Orman Bakanlığı'na dönüştürülmüştür.

13.12 1983 tarihli ve 183 Sayılı Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerin Kaldırılması ve Bazı Madelerin Eklenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Tarım ve Orman Bakanlığı ile Köy İşleri Bakanlığı birleştirilerek Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı adını almıştır.

22.5.1987 gün ve 3373 sayılı kanunla, yapılan değişiklikler orman köylüsünün durumunun iyileştirilmesi ve özel ormancılık çalışmalarına olanak tanıma konusunda ilk adım olmuştur.⁽³¹⁾

31.10.1985 gün ve 3234 Sayılı Teşkilat Kanunuyla Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı bir Genel Müdürlük olarak görev yapan Orman Genel Müdürlüğü⁽³²⁾ bugün ise 9.8.1991 tarih ve 2955 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 442 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile kurulan Orman Bakanlığı bünyesinde görevini sürdürmektedir.⁽³³⁾

D. ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN KURULUŞUNDAN BUGÜNE BÜNYESİNDE BULUNDUĞU BAKANLIKLAR

Türkiye'de Orman Genel Müdürlüğü, kuruluşundan bu yana, ülkemizin sosyal ve ekonomik koşulları ve Hükümetlerin görüşlerine göre pek çok Bakanlık bünyesinde yer almıştır. Bu yer değiştirmeler ve bağlı olunan Bakanlıkların adları şöyle:

1.Saltanat İdaresi Dönemi

Ticaret Nezareti	(1839-1869)
Maliye Nezareti	(1869-1872)
Orman ve Maadin Nezareti	(1872)
Maliye Nezareti	(1873-1877)
Orman ve Maadin Nezareti	(1878)
Ticaret ve Ziraat Nezareti	(1879-1886)
Maliye Nezareti	(1887-1892)
Orman, Maadin ve Ziraat Nezareti	(1892-1908)

2.Meşrutiyet Dönemi

Orman, Maadin ve Ziraat Nezareti	(1908)
Ticaret ve Ziraat Nezareti	(1909-1920)

3.Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi

İktisat Vekaleti	(1920-1923)
------------------	-------------

4.Cumhuriyet Dönemi

İktisat Bakanlığı	(1923-1924)
Tarım Bakanlığı	(1925-1928)
İktisat Bakanlığı	(1928-1931)
Tarım Bakanlığı	(1931-1969)
Orman Bakanlığı	(1969-1980)
Tarım, Orman Bakanlığı	(1980-1983)
Tarım, Orman ve Köyşleri Bakanlığı	(1983-1991)
Orman Bakanlığı	(1991-.....)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORMANCILIK SEKTÖRÜ

I. SEKTÖRÜN AMAÇLARI VE GÖREVLERİ

A. SEKTÖRÜN AMAÇLARI

1. Genel Anlamda Amaç

Genel anlamda amaç, kişilerin ya da işletmelerin yapmayı ya da elde etmeyi düşündükleri hedefleridir. Amaç, ne olursu olsun bunun gerçekleşmesi kişi yada işletmelerin yaşama ve gelişmesine bağlı olduğundan, temel amaç varlığın sürdürülmesi ve bunun için de gelişmesi ve büyümesi ve iktisadi çevreye uyması esastır.⁽¹⁾

2. Faaliyetler

Her örgütün gerçekleştirmek istediği bir veya bir kaç amaç vardır. Amaçlar doğrultusunda kişiler yada işletmeler bir takım faaliyet yapacaklardır. Bunlar;⁽²⁾

a. Teknik Faaliyetler: Ormanların dikiminde, yetiştirilmesinde, kesiminde ve etkin kullanımında önemlidir.

b. Ticari Faaliyetler: Orman ürünlerinin pazarlanmasında önemlidir.

c. Maliye Faaliyetleri: Orman ticaretinin yapılması bakımından önemlidir (GSMH içinde ormanların payını belirlemede önemlidir).

d. Muhasebe Faaliyetleri: Yapılan ticari faaliyetlerin disipline edilmesi kayıtların tutulması ile olanaklıdır.

e. Güvenlik Faaliyetleri: Ormanların yangınlardan, zararlı kesimlerden v.b. durumlardan korunması açısından önemlidir.

(1) Kemal Tosun, İşletme Yönetimi, Altıncı Baskı, Ankara: Savaş Yayınları, 1992, s. 22.

(2) Eşref Girgin, Ormancılıkta İş ve İşlemler El Kitabı, Cilt I, Ankara: 1993, s. 2.

f. Sevk ve İdare (Yönetim) Faaliyetleri: Yapılan tüm bu faaliyetlerin yönetimi ve yönlendirilmesi, kararların alınması bakımından önemlidir.

3. Ormancılık Sektörü'nün Amaçları

Amaçlar, politikalar ile yönlendirildiğinden Ormancılık Sektörü'nün amaçları da ormancılık politikası ile belirlenmektedir.

Politikaların ulaşmak istediği amaçların çoğu bazen de diğer amaçların sağlanmasında bir araç durumundadır. Örneğin, bir toplum tüm tüketici gereksinimleri için yeterli odun üretimini bir amaç olarak saptayabilir. Böylece toplum, sahip olduğu ormanlarından odun artırımını çoğaltmak politikası güdebilir.

Herhangi bir toplumun orman kaynaklarına yönelik en belirgin amacı bu kaynaklarda bulunabilecek potansiyel yararları sağlamaktır.⁽³⁾ Bir toplum, ormanlardan sağlayabileceği yararlar arasında bir seçim yapmak zorundadır. Ancak, bu seçimi yaparken toplumun diğer temel amaçları (ulusal güvenlik ve savunma, halkın sağlık ve refahı v.b. gibi) da gözönünde bulundurulmalı ve ormancılık politikası amaçları, bu temel amaçlarla ilişkili olmalıdır.

Toplumun pek çok sayıdaki amaçları arasındaki çelişkiler kaçınılmazdır ve politikanın en önemli sorunu bunları tatminkar bir şekilde çözüme kavuşturmadır. Bir amacın fiziksel olarak bir diğerine ulaşmaya engel olması en basit bir çelişkiyi oluşturmaktadır. Buna bir örnek olarak, odundan yararlanma ile rekreasyon gösterilebilir. Bu iki yararlanma belli bir orman arazisi üzerinde fiziksel olarak uyum göstermezler ve doğaları gereği karşılıklı olarak özel nitelikler taşırlar.

Öte yandan amaçlar, fiziksel bakımdan birbirlerini engellemedikleri zaman bile ekonomik olarak birbirlerine karşıt olabilirler. Ormanlarla ilişkili amaçların bir çoğunun gerçekleştirilmesi sermaye ve iş gücü gibi diğer ekonomik kaynakları gerektirirler. Bu kaynakların sınırlı olması ve bunlara ormancılık sektörü dışında daha pek çok sektör tarafından da gereksinme duyulması nedeniyle ormanlara ilişkin bütün amaçların elde edilmesi için bu kaynakların yeteri kadar sağlanabilmeleri güçtür. Kaldı ki, bu

(3) Özdönmez ve İstanbullu, s. 39.

ekonomik karşılık tek bir sektör içinde de söz konusudur. Nitekim, ormanlarla ilişkili amaçların gerçekleştirilmesinde, kıt olan ekonomik kaynakların hangi amaca yönlendirileceğinin kararlaştırılması sırasında bir karşılık ortaya çıkabilir. Bu karşılıkların en iyi şekilde çözümlenmesi mümkün olmayabilir. Bu bakımdan, ormancılık politikasının başta gelen işlevi, en uygun olabilecek çözüm yollarını aramaktır.

Ormancılık sektörünün amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:⁽⁴⁾

- Ormanların korunması,
- Ormanların ekonomik, sosyal ve teknik gereklere ve çok yönlü yararlanma esaslarına göre yönetilmesi ve işletilmesi ve orman ürünlerine olan talebin sürekli olarak karşılanması,
- Mevcut ormanların verimlerinin, gördüğü çeşitli fonksiyon ve hizmetlerinin, sürekli ve rasyonel bir biçimde artırılması,
- Yeniden ormanlar kurmak suretiyle mevcut ormanların genişletilmesi,
- Orman topraklarının kaybolmasının önlenmesi ve su toplama havzalarında doğal dengenin sağlanması,
- Ormanlar içerisinde veya bitişiğinde yaşayan köylülerin olumsuz baskılarının azaltılması için gerekli önlemlerin alınması,
- Ormanların teknik esaslara göre işletilmesi,⁽⁵⁾
- Ormanların devamlılığının sağlanmasıdır.

B. SEKTÖRÜN GÖREVLERİ

Genel anlamda görev, bir zorunluluk olarak görülebileceği gibi bir sorumluluk taşıma olarak da düşünülebilir.⁽⁶⁾ Bu tanımdan hareketle diyebiliriz ki görev alan kişi ya da kuruluş hem bir zorunluluk altına giriyor, hem de bir sorumluluk üstleniyor; öyleyse görev alanın bir takım yetkileri de olmalıdır.

(4) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 20.

(5) Orman Mühendisleri Odası, Orman Mühendisliği, Sayı 12, Ankara: Aralık 1991, s. 23.

(6) İnan Özalp, Yönetim ve Organizasyon, Cilt: II, Eskişehir; Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 44, 1987, s. 95.

Göreve kısaca değindikten sonra, Ormancılık Sektörü'nün zorunluluğu ve sorumluluğu (görevlerini) şöyle sıralayabiliriz:⁽⁷⁾

-Ormanların geliştirilmesini, usulsüz ve kanunsuz girişimlere, doğal felaketlere, yangınlara, çeşitli zararlılara karşı korunmasını ve gerekli kontrolleri sağlamak;

-Ormanların devamlılığını sağlayacak şekilde, teknik ve ekonomik koşullara göre idare etmek ve işletmek, asli ve tali orman ürünlerinin; üretim, taşıma, depolama iş ve işlemlerini yaptırmak, bu ürünleri yurt içinde ve yurt dışında pazarlamak, ormancılık hizmetleri ile ilgili gerekli araç ve gereçleri sağlamak;

-Ormanları imar ve ıslah etmek, silvikültürel bakımını ve gençleştirilmesini sağlamak, orman sınırları içinde çeşitli nedenlerle meydana gelmiş ve gelecek olan açıklıklarda veya verimsiz, bozuk vasıfsız orman alanlarında orman kurulması için ağaçlandırmalar yapmak, orman rejimine alınacak yetiştirme koşullarının uygun ve ekonomik koşulların gerektirdiği yerlerde yeniden orman yetiştirmek, bunun için gerekli tohum ve fidan üretmek ve sağlamak;

-Milli Park, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma alanı ve mesire yerlerinin ayrılması, korunması, işletilmesi; av ve yaban hayatı kaynaklarının korunması, geliştirilmesi, işletilmesi; av sahalarının ayrılması ve orman içi suların ve ürünlerinin korunması, geliştirilmesi ile idaresi ve işletilmesine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek;

-Orman ve ağaç sevgisini yaygınlaştırmak ve ağaçlandırmayı geliştirmek ve genişletmek amacıyla gerçek ve tüzel kişileri, hazırlanacak yönetmelik hükümlerine göre teşvik etmek ve desteklemek;

-Orman kadastro ve mülkiyeti ile ilgili işlerle ormanlardaki izin intifa* ve irtifak** işlemlerini özel mevzuatına göre yürütmek;

-Ormancılık hizmetlerinin gerektirdiği konularda Döner Sermaye İşletmeleri kurmak;

-Hizmetin gerektirdiği her türlü hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim yaptırmak, eğitim ve sosyal tesisleri kurmak, işletmek ve ayrıca ara ve alt kademe meslek elamını yetiştirmek üzere okullar açmak;

(7) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 21-23.

* İntifa Hakkı: Sahibine üzerinde tesis olduğu şeyden (menkul, gayrimenkul v.b.) tamamiyle yararlanma hakkına İntifa Hakkı denir.

** İrtifak Hakkı: Tesis ettikleri eşyadan yararlanma hakkıdır.

-Hizmetleri ile ilgili her türlü araştırma, envanter, basın, yayın ve tanıtma işleri ile projeleri yapmak, yaptırmak ve uygun bulunanları uygulamak;

-Ormana ilişkin hizmetlerin daha hızlı ve verimli yürütülebilmesi için her türlü malzeme, arsa, bina, tesis, tesisat satın almak veya kiralamak, hizmetleri ile ilgili bina ve tesisleri ve bunların bakım ve onarımlarını yapmak, yaptırmak;

-Orman köyleri ile ilgili yıllık iş programlarını Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü ile birlikte hazırlamak;

-Üretim, ağaçlandırma yolları ve yangın şeritleri ile ilgili orman ve orman yolları ağını tesbit etmek ve etüd proje çalışmalarını yapmak; Bakanlık Makamı'nca tesbit edilecek usul ve esaslar dahilinde üretim, ağaçlandırma ve yangın sahaları ile ilgili ve bu sahalara ulaşılmasını sağlayan işleri yaptırmak, aynı şekilde küçük çaptaki yapım, bakım ve onarım işlerini yapmak ve yaptırmak;

-Diğer kanunlarla ormancılık sektörüne verilen hizmetleri ve görevleri yapmaktır.

Ayrıca sektörün görevleri arasında şunları da sayabiliriz:

-Ormancılık sektörünün, orman köylüsü ile formal ilişkilerinde yapıcı, inandırıcı (Ör.; Orman işinde çalışan köylünün ücretlerinin vaktinde ödenmesi; emeklerinin karşılığının verilmesi) olması, informal ilişkilerinde de hoşgörülü davranması gerekir;

-Setörün, GSMH içindeki payını artırabilmek için ormancılıkta ileri olan (Ör., Finlandiya) ülkelerin uyguladığı yöntemleri izlemek;

-Ormanların yetiştiği toprağın erozyondan korunması için, daha kısa sürede gelişen ağaç türlerinin gerekli toprak analizleri yapıldıktan sonra dikimini sağlamaktır.

C. SEKTÖRÜN ORGANİZASYONU

Organizasyon, işletmenin amaçlarına erişebilmesi için hangi işlevleri yapması gerektiğine ve bu işlevleri yapacak kısımların birbirleriyle uyumlu çalışacak şekilde oluşturulmasına, bu organlarda çalıştırılmak üzere gerekli olan beşeri ve maddi sermaye unsurlarının sağlanması ve uyumlu hale getirilmesine ilişkin süreçlerden oluşmaktadır.⁽⁸⁾

Anayasa, yasalar ve kalkınma planları ile ormancılık sektörüne ülke ormanlarını

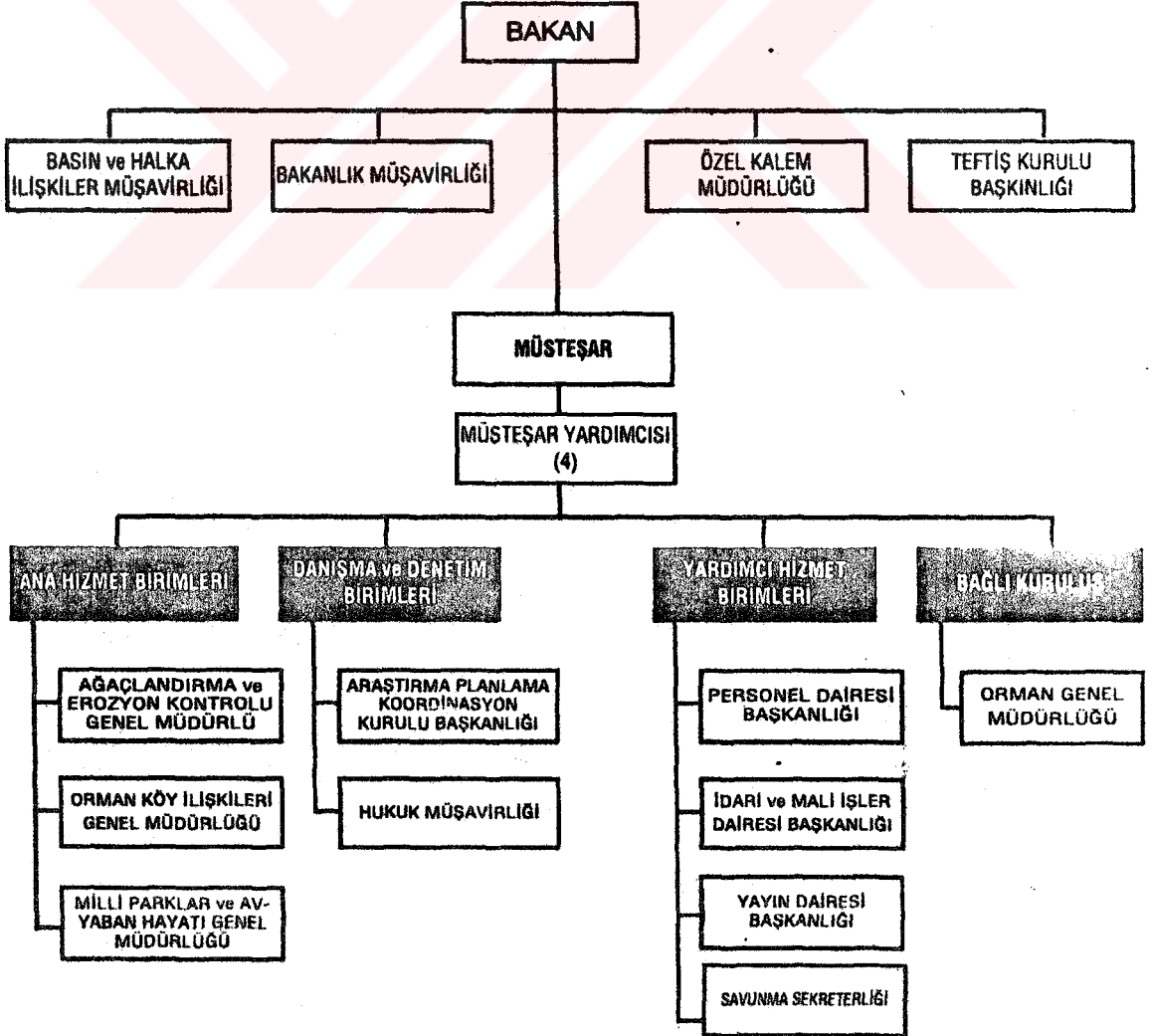
(8) Erol Fren, Yönetim ve Organizasyon, İstanbul: BETA Basın Yayın Dağıtım A.Ş., 1993, s. 110.

korumak, genişletmek, geliştirmek ve işletmek görevleri verilmiştir. DPT tarafından yapılan kalkınma planlarında yer alan ilke, politika, hedef ve önlemler çerçevesinde ormancılık sektörü yukarıda belirtilen görevleri, organizasyon kavramı içerisinde kalarak yerine getirmelidir.

Orman Bakanlığı'na bağlı OGM merkez ve taşra teşkilatından oluşan organizasyonlarla çalışmalarını sürdürmektedir. Orman-insan ilişkileri, evre koruması, bozulan doğa dengesinin yeniden düzenlenmesi, asit yağmurları ile, ormanların tahribi günümüzde büyük bir önem kazanmıştır. Ayrıca orman köylülerinin sosyo-ekonomik durumu iyileştirilmelidir. Bütün bu sorunlarla birlikte ormancılık sektörü organizasyonu; orman köylüsü, ormanların korunması; ekonomik döngüde sektörün önemini artırma ve devletin bu süreçte etkin kararlar alması doğrultusunda daha iyi çalışır duruma gelecektir.

Aşağıdaki şema, Merkez Teşkilat organizasyonunu göstermektedir.

şema 1: Orman Bakanlığı Merkez Teşkilatı

II. ORMANIN FONKSİYONLARI VE ÖZELLİKLERİ

A. FONKSİYONLARI

Ormanlar, insan gereksinimlerini çok yönlü gidermektedir. Ormanlar bir taraftan mallar üretirken diğer taraftan da hizmet şeklinde (Çevre kirliliğini giderme, dinlenme, eğlence yerleri olarak v.b.) verimler sağlayan bir sektördür.

1. Ormanın Koruyucu Fonksiyonları

Ormanın koruyucu fonksiyonu deyince, ormanın iklim ve hava, gürültü ve radyasyon, su sağlama ve suyu temiz tutma, toprağı tutma ve onun verimliliğı üzerindeki olumlu etkileri anlaşılmaktadır.⁽⁹⁾

Ormanın koruyucu etkisi şu yollardan ve şekillerde oluşur:

- a. Ormanın iklim üzerine etkisi;
 - (1) Ormanın hava sıcaklığına etkisi
 - (2) Ormanın yağış miktarına etkisi
- b. Ormanın hava kirliliğini önleyici etkisi;
- c. Ormanın su bütçesine ve su temizliğine etkisi;
- d. Ormanın toprağın korunmasına ve verimliliğine etkisi;
 - (1) Su erozyonunu önlemesi
 - (2) Su taşkınlarını önlemesi
 - (3) Çığ ve arazi kaymasını önlemesi

2. Ormanın Hammadde Kaynağı Olma Fonksiyonu

Orman ürünleri hammadde olarak insanın günlük ve iş hayatında eskiden beri önemli olmuştur. Eskiden ormanın yan ürünleri, odun ana ürününden daha önemli olmuştur. 19. yüzyılda ilk olarak odun ana ürün konumuna girmiştir. Orman işletmeciliğinde yakacak odun amacından kullanacak odun amacına dönüşü 20. yüzyılda olmuştur.

(9) DPT, 2. Türkiye..., s. 470.

3. Ormanın Rekreasyon Fonksiyonu

Ormanın rekreasyon fonksiyonu onun fonksiyonlar zinciri içerisinde en genç olanıdır. Literatürde bu konu ilk defa 1950'lerde yer almıştır. Bugün, özellikle endüstrileşen ülkelerde ve büyük şehirlerin yakınlarında en önemli fonksiyonlarından birisi olmuştur. Diğer ülkelerde de gittikçe önemi artmaktadır. Günümüz insanı, hafta içi yorgunluğunu atabilecek, hafta sonlarında dinlenmek amacıyla gidebileceği yerlere gereksinim duymaktadır ki ormanın sakin, dinlendirici, sıhhat kazandırıcı havası vardır. Bu gereksinimini karşılamada orman kadar yararlı olan başka bir şey düşünülemez.⁽¹⁰⁾

4. Ormanın İş Fonksiyonu

Orman; yöneticilere, teknik personele, sürekli ve geçici çalışanlara iş olanağı sağlayan iktisadi bir sektördür.

Aslında ormancılık diğer sektörlerle, bu arada tarıma göre iş bakımından ekstansif* bir ekonomi dalıdır.

5. Ormanın Diğer Fonksiyonları

Bu grup altında, ormanın insanların sağlığı, kültürü, zevkleri, sanat yetenekleri, davranışları v.s. üzerine olumlu etkisi, sağladığı estetik üstünlükler, av hayvanlarını barındırma, böylece turistik ve sportif faaliyetler için çok uygun bir çerçeve oluşturma, yurt savunmasında hizmet gibi yararları vardır.

Ormanın sayılan bu fonksiyonları yanında, Türkiye ormanlarının göreceği fonksiyonlar, T.C. Anayasası'nın özüne, amaçlarına ve çeşitli hükümlerine; bunlara göre çıkarılan orman kanunlarındaki hükümlere; beş yıllık kalkınma planlarının götüğü amaçlara ve ormancılık bilimlerinin esaslarına dayanmak suretiyle aşağıda olduğu gibi saptanmıştır:⁽¹¹⁾

- Orman ürünleri üretim fonksiyonu,

(10) DPT; 2. Türkiye..., s. 473.

(11) Orman Mühendisleri Odası; Orman Mühendisliği, Sayı 2, Ankara, Şubat 1992, s. 19

* Ekstansif: Birim alanda teknik uygulamaların çok az yada hiç uygulanmadığı yani ilkel bir uygulamadır.

- Hidrolojik fonksiyon *
- Erozyonu önleme fonksiyonu.
- Klimatik fonksiyon,**
- Toplum sağlığı fonksiyonu,
- Doğayı koruma fonksiyonu,
- Estetik fonksiyon,
- Rekreasyon fonksiyonu,
- Ulusal savunma fonksiyonu,
- Bilimsel fonksiyonudur.

B. ÖZELLİKLERİ

Ormanın doğal bir kaynak olarak bir çok özellikleri bulunmaktadır. Ormanlık politikası alanında tanınmış Amerikalı bilim adamı CLAWSON genel olarak ormanın dört ana özelliğe sahip bulunduğunu ve ormanlardan yararlanma bakımından bunların gözetilmesi gerekli temel özellikler olduğunu belirtmektedir. ⁽¹²⁾

1. Ormanların Kapladığı Arazi Vardır

Arazi, ağaçların yetişmesinde, hem kökler, dallar ve gövdeler için fiziksel bir destek, hem rutubeti toplayan bir depo ve besin kaynağı, hem de güneş ışıklarına açık bir ortamdır.

2. Ağaç Topluluğu ve Öteki Vejetasyon* Bakımdan Ortaya Çıkar**

Ormanın bu özelliği, ağaçlar bakımından, tür, yaş, hacim, odun kusurları, böcek varlığı veya yokluğu, hastalık salgını v.b. konuları içerir ve bunlar orman envanterlerinde dikkate alınır.

3. Odun ve Diğer Bitkisel Materyalin Yıllık Artımı

Odun artım oranı büyük ölçüde yetiştirme ortamına veya araziye bağlı olarak hızlıdan yavaş doğru değişir. Odun artımı aynı zamanda mevcut ağaç topluluğunun özelliklerine, örneğin ağaçların sayısına, yaşına bağlıdır.

(12) Özdönmez ve İstanbullu, s. 19-20.

* Hidrolojik Fonksiyon: Ormanların suyu oluşturması ve oluşumunun sağlanmasına katkısıdır.

** Klimatik Fonksiyon: Ormanların iklim üzerindeki etkileridir.

*** Vejetasyon: Bitkilerin su yürütmesiyle çimlenmeye başlayarak büyümesi ve gelişmesidir.

4. Hasat Oluşturur

Hasat denince, ağaçların kesimi ve kullanılmaya sunulması anlaşılmaktadır. Bu yolla orman ekonomik gelir sağlamakta ve böylece orman işletmeciliği gerçekleştirilmektedir.

III. ORMANIN FAYDALARI VE ORMANCILIK SEKTÖRÜ'NÜN ÖTEKİ SEKTÖRLERLE İLİŞKİSİ

A. ORMANIN FAYDALARI

Ormancılığın temel amacı, topluma orman kaynaklarında bulunabilecek potansiyel yararları sağlamaktır.⁽¹³⁾ Ormanın potansiyel yararlarından bir kısım, doğal koşullara müdahale edilmeksizin sağlanamaz. Ormanın potansiyel yararlarının toplumun isteklerine en uygun ve düzenli bir biçimde sunulabilmesi ormancılığın görevi olmaktadır.

Ormanın yararları çok çeşitli olup bunları genel başlıklar altında aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:⁽¹⁴⁾

1. Odun ve Diğer Orman Ürünleri Sağlaması

Ormanlar, çeşitli nitelikteki ürünlerin kaynağı olarak büyük ölçüde önem taşır. Orman ürünleri asli ve tali ürünler olarak iki grupta toplanmaktadır. Ormanlardan sağlanan asli ürün odun ham maddesi olup bu da yapacak ve yakacak odun olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Orman tali ürünleri ise bitkisel, hayvansal ve mineral nitelikte olan ürünlerdir. Orman tali ürünleri sağladığı yararlar bakımından orman asli ürünlerine oranla bazan daha büyük ölçüde önem taşıyabilir. Ancak, genellikle ormanın en başta gelen ürünü asli ürün olan odun hammaddesidir.

İstatistiklere göre dünyada en çok ham petrol ve maden kömürü tüketilmekte, bunları odun hammaddesi izlemektedir. Dünyada odun hammaddesinin tüketimi ve kullanılma yerleri yıldan yıla artmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ve maden kömürü, petrol, gaz, elektrik enerjisi v.b. çeşitli ikame maddeleri ve güçler bulunmuş olmasına karşın odun, bir yakıt ve enerji maddesi olarak da kullanımını sürdürmektedir. Dünyada odun üretiminin hemen yarısına (%47).

(13) Özdönmez ve İstanbullu, s. 20.

(14) OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s.15-17.

yakın bir kısmı yakacak olarak tüketilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde odunun yakacak olarak kullanılma oranı daha da yüksek düzeye (%79) ulaşmaktadır.

2. Su Sağlama, Su Varlığını Koruma ve Düzenlenmesi

Ormanlar, başta içme suyu olmak üzere, tarım ve endüstrinin gereksinim duyduğu suyu sağlar. Bütün dünyada, nüfus artışına, tarım ve endüstrideki gelişmelere paralel olarak su tüketimi de hızla artmaktadır. Ormanlar kar ve yağmur biçimindeki yağışı yaprakları, dalları, gövdesi ve kökleri ile tutar, sellerin ve taşkınların oluşumunu önler ve böylece, yağışı ve akışı zararsız hale getirir. Ayrıca, orman örtüsü ve toprağı yeraltı sularının oluşmasına yardım eder ve yer altı su kaynaklarının yıl boyunca sürekli ve düzenli olarak su sağlanmasına katkıda bulunur.

3. Toprağı ve Toprak Verimliliğini Koruması

Toprağın, yağmur suları ile veya rüzgarla aşınması ve taşınmasına "erezyon" denilmektedir. ⁽¹⁵⁾ Ormanlar rüzgarın hızını azaltmak, yağışların ve akarsuların toprakları koparma ve sürüklenme gücünü zayıflatmak suretiyle toprağı erezyona karşı en iyi biçimde koruyarak yıkanıp taşınmasını önler.

4. İklim Üzerinde Olumlu Etki Yapması

Ormanlar, yıllık, mevsimlik ve günlük aşırı sıcakları düzenler, toprağın donmasını ve çözülmesini geciktirir.

Ayrıca ormanlar su buharını yoğunlaştırarak yağmur haline gelmesine neden olur.

Diğer taraftan, ormanlar rüzgarların hızını azaltarak toprak ve kar savrulmalarını önler, rüzgarların kurutucu etkilerini de azaltır.

5. Rekreasyon (Eğlenme, Dinlenme ve Öteki Boş Zamanları Değerlendirme)

Olanığı Sağlaması

Rekreasyon, ormanın fonksiyonları konusunda açıklanmıştır.

6. Sağlık Üzerinde Etkili Olması

Ormanların iklim üzerindeki olumlu etkisi ile yerleşme alanlarının çevresindeki hava kirliliğini ve gürültüyü önlemesi insan sağlığı bakımından büyük önem taşımaktadır.

(15) T.C.Orman Bakanlığı, Erozyon, Ankara: Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, 1993, s.1.

Ayrıca, ormanların rekreasyon yönünden yararlı etkileri de insanları beden ve ruh sağlığı üzerinde olumlu rol oynamaktadır.

7. İş Alanı ve Geçim Kaynağı Sağlaması

Ormanlar gerek ürün ve gerekse hizmet biçimindeki yararlarının topluma sunulması ile ilgili işlemlerde geniş bir işlendirme olanağına sahiptir. Böylece ormanlar, orman içinde ve dışında yaşayan insanlara çeşitli iş alanları sağlar, işsizliği önlemede etkin bir rol oynar ve ormanlık bölgelerde artan iş gücünün kentlere ölçsüz akınını frenlemektedir.

1980 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Türkiye 'de köy sayılan yerleşim yerlerinin %48.4'ünü oluşturan "Orman Köyleri" nde, Türkiye'de köy sayılan yerleşim yerlerinde yaşayan nüfusun %39.5'ini oluşturan 10 milyon civarında "Orman Köylüsü" yaşamaktadır ⁽¹⁶⁾ ki bu ormanların iş alanı ve iş olanağı sağlaması bakımından ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Nüfusu 60 milyonu bulan ülkemizde, nüfusun 1/6'sının orman köylüsü olması, bu konuda daha ciddi çalışmaların yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

8. Ulusal Savunma ve Güvenlik Bakımından Yararı

Ormanların bu konudaki yararı, savaş ekonomisi ve tekniğine yöneliktir. Ormanların savaş ekonomisi yönünden yararları, savaş tesisleri ile çeşitli araç, gereç ve silahların yapımında odun kullanılmasından ileri gelmektedir. Ayrıca ormandan elde edilen çeşitli orman yan ürünleri, örneğin; reçine, katran ve taneli maddeler savaş ekonomisi bakımından değer taşır. Diğer yandan, ormanlar savaş halinde sahip oldukları bitkisel ve hayvansal kökenli çeşitli ürünlerle bir beslenme kaynağı olarak da hizmet görebilir.

Ormanın savaş tekniği yönünden sağladığı yararlar ise, özellikle gerek askeri birliklerin, gerekse savaş tesisleri ile araç ve gereçlerinin gizlenmesinde kendini gösterir.

(16) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 2), Seri No: 13, Yayın No: 006, Ankara: 1-5 Kasım 1993, s. 281.

B. SEKTÖRÜN ÖTEKİ SEKTÖRLERLE İLİŞKİSİ

Ormancılığın ilişkili bulunduğu öteki sektörleri, ormanların topluma sağladığı çok yönlü yararlar bakımından saptamak mümkündür. Günümüzde ormancılığın ulusal ekonomi içinde ilişkili bulunmadığı alan hemen hemen hiç yok gibidir. Ormancılığın bu alanlardan doğrudan doğruya ilişkili bulunduğu tarım, hayvancılık, endüstri, ticaret, ulaştırma ve turizm sektörleridir.⁽¹⁷⁾

1. Ormancılık-Tarım İlişkileri

Ormancılığın en çok ve en sıkı biçimde ilişkili bulunduğu sektör tarımdır. Zira, bu sektörün temel üretim ögesini toprak oluşturur. Fakat, bu iki sektörün çalışma alanı, konusu, işlevleri, tekniği ve kendine özgü bir meslek niteliği oluşturmaları yönlerinden gösterdikleri farklılıklar bunların bir ekonomik sektör içerisinde toplanmalarına olanak verdirilmemektedir.

Ormancılık ve tarım ilişkileri genellikle ormanların tarıma sağladığı çeşitli yarar-
lardan doğmaktadır. Bu yararlar;

- a. Ormanın yer altı sularının oluşumuna hizmet etmesi,
- b. Toprak yüzeyindeki su akışını azaltması,
- c. Kaynak sularının temiz ve bol olmasına yardım etmesi,
- d. Toprak taşınmasını (Erozyonu) önlemesi,
- e. Kuraklık ve don tehlikesine karşı tarım ürünlerini korumasına yöneliktir.

Ayrıca bunların dışında ormanlar, tarım işletmelerinin odun gereksinmelerini karşılamak, tarım işçilerine boş zamanlarında iş alanı sağlamak gibi yararları da söz konusudur.

2. Ormancılık-Hayvancılık İlişkileri

İki sektör arasındaki ilişki kendisini, hayvanların ormanlardan otlak olarak yararlanması biçiminde göstermektedir.

Nüfus artışı ile birlikte, tarım ürünlerine duyulan gereksinimin artması ve otlak alanlarının tarım alanına dönüştürülmesi bu konuda endişe vericidir. Otlak alanlarının

(17) Özdönmez ve İstanbullu, s. 33.

korunması, gerektiği şekilde kullanımı ve gerekli düzenlemelerin bir an önce yapılması gerekir.

3. Ormancılık-Endüstri İlişkileri

Ormancılık sektörünün tarım ve hayvancılıktan sonra ilişkili bulunduğu sektör endüstridir. Bu ilişki, ormanlardan sağlanan hammaddenin bazı endüstri kollarında işlenmesinden doğmaktadır. Diğer bir ifadeyle orman, endüstri için bir ham madde kaynağı olmaktadır.

Günümüzde odun yerine bir takım metalik, sentetik ikame maddeler kullanılmakla birlikte, odundan mamül ürünlere olan gereksinim azalmamıştır. Tersine, dünyadaki ekonomik gelişmelere ve nüfus artışına paralel biçimde odundan mamül ürünlerin tüketimi hızla artmaktadır. Bu nedenle orman ürünleri endüstrisine ilişkin etkinlikler bir çok ülkede git gide gelişmekte ve yoğunluk kazanmaktadır. Özellikle orman varlığı bakımından zengin ülkelerde orman ürünleri endüstrisi belli başlı gelir kaynakları arasında yer almaktadır.

4. Ormancılık-Ticaret İlişkileri

Ormancılığın ticaret sektörü ile ilişkisi, orman ürünlerinin alım, satım, pazarlama ve depolama işlemlerine konu olmaları biçiminde belirir.

Ormandan elde edilen ürünlerin bir kısmı işlenmeden, bir kısmıda işlenerek tüketiciye sunulmaktadır. Orman ürünlerinin tüketiciye sunulmasındaki bu çeşitli aşamalarda bir ticaret sektörü ortaya çıkmakta ve bundan dolayı da ormancılık-ticaret ilişkisi doğmaktadır.

5. Ormancılık-Ulaştırma İlişkileri

Ormancılık ile ulaştırma sektörü arasındaki ilişkiler, bir yandan ulaştırma sektörünün ormanların işletilmesi ve orman ürünlerinin taşınması, öte yandan da ormancılığın ulaştırma sektörüne hammadde sağlanması biçiminde kendini gösterir. Örneğin telefon ve telgraf ağı için gerekli direklerin elde edilmesinde odun hammadde sine duyulan gereksinimin karşılanmasında görülmektedir.

6. Ormancılık-Turizm İlişkileri

Ormanlar gerek doğa güzellikleri, gerek dinlenme, eğlenme, gerekse avcılık

olanakları bakımından turistik etkinlikler için iyi bir ortam oluşturmaktadır. Bundan dolayı turistik bakımdan özellik taşıyan orman alanlarının belirlenmesine, diğer yandan bu alanların turizme katkıda bulunacak biçimde titizlikle korunup donatılmasına yönelik çalışmalar süratle tamamlanmalıdır.

Ayrıca, ormancılığın turistik bölgelerin güzelleştirilmesinde ve daha çekici bir hale gelmesinde turizm sektörüne önemli katkısı da bulunmaktadır.

IV. ORMAN VARLIĞIMIZ, MÜLKİYET DAĞILIMI VE SEKTÖRÜN DEVLET ELİYLE İŞLETİLMESİ

A. TÜRKİYE ORMANLARININ SINIFLANDIRILMASI

Türkiye'de ormanların kapladığı alanların göreceği fonksiyonları itibarıyla miktarları ve işletme süreleri, bu alanların üzerinde yer alan ağaç servetinin ağaç türleri, çap, öz sınıfları veya artırımlarını ve yıllık eta* miktarlarını (yıllık verimlerini) esas alarak yapmak gerekir.

1. Ormanların Fonksiyonları İtibarıyla Ayrımı

6831 sayılı Orman Kanunu'nun 4. maddesine göre ormanlarımız, nitelikleri ve göreceği fonksiyonlar bakımından aşağıdaki üç kategoriye ayrılmıştır:⁽¹⁸⁾

a. Üretim Ormanları (İstihsal Ormanları)

Bu ormanların ana fonksiyonu, ön planda Türk ulusunun orman ürünlerine olan gereksinimlerini karşılamak ve bunun yanında diğer fonksiyonları da yan fonksiyonlar olarak görülmektedir. Bu ormanlar, 19.631.000 hektar alan kaplamakta ve Türkiye orman alanının %97.2'sini oluşturmaktadır. Bu ormanların ana fonksiyonu orman ürünleri talebini karşılamaktır.⁽¹⁹⁾

b. Koruma (Muhafaza) Ormanları

Bu ormanlarda hidrolojik fonksiyon, erozyonu önleme fonksiyonu, iklimik fonksiyon, toplum sağlığı fonksiyonu ve ulusal savunma fonksiyonu, ana fonksiyon olmaktadır. Bu ormanların, toplumun bu fonksiyonlarına olan gereksinimlerini karşılamak için planlanması ve yönetilmesi gerekmektedir. Bu ormanlar 297.170 hektar alan kaplamakta ve Türkiye orman alanının %1.5'ini oluşturmaktadır.

(18) Orman Mühendisleri Odası, Sayı 2, Ankara: Şubat 1992, s. 19.

(19) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 11.

* Eta: Belli işletme amaçlarına göre işletilen ormanlarda amenajman plan dönemi boyunca alınması gereken ve olanaklı olan hasat miktarıdır.

c. Milli Park Halindeki Ormanlar

Bu ormanlarda doğayı koruma fonksiyonu, rekreasyon fonksiyonu, bilimsel fonksiyon ve estetik fonksiyon ön sıraya geçerek, ana fonksiyon olmaktadır. Bu ormanların, toplumun bu fonksiyonlarına olan gereksinimlerini karşılamak için planlanması ve yönetilmesi gerekmektedir. Bu ormanlar, 270.278 hektar alan kaplamakta ve Türkiye orman alanlarının %1.3'ünü oluşturmaktadır.

2. Ormanların İşletme Türleri İtibarıyla Kapladığı Alanlar

Bu amaçla Tablo 4 düzenlenmiştir. Tablo 4'de orman alanı olarak verilen miktarlar, amenajman heyetleri tarafından düzenlenen haritalara dayanılarak hesaplanmıştır.⁽²⁰⁾

Türkiye'nin tüm alanı 77.945.200 hektardır. Türkiye ormanlarının alanı ise 20.199.296 hektar olup, ülke alanının %25.91'ini oluşturmaktadır. Türkiye ormanlarının %43.85'i verimli, geriye kalan %56.25'i ise bozuk ve verimsizdir.

Verimli kuru ve verimli baltalık ormanları; 8.856.457 hektar ile Türkiye ormanlarının %43.85'ini tutmakta, bu alanlar içerisinde verimli kuru ormanları ise; 6.176. 899

Tablo 4: Orman İşletme Türleri ve Nitelikleri İtibarıyla Kapladığı Alanlar

KURU ORMANLARI						
Niteliği	İğne Yapraklı Ha.	Yapraklı Ha.	Karışık Ha.	Kuru Toplamı Ha.	Baltalık Ormanları Ha.	Ormanlık Alan Ha.
Verimli	4.564.035	1.007.169	605.695	6.176.899	2.679.558	8.856.457
Verimsiz	3.951.137	497.352	309.219	4.757.708	6.585.131	11.342.839
TOPLAM	8.515.172	1.504.521	914.914	10.934.607	9.264.689	20.199.296

Kaynak: T.C. Orman Bakanlığı, 1980 Türkiye Orman Envanteri, Orman Genel Müdürlüğü, Sıra No:680, s.127.

hektarla Türkiye ormanlarının %30.58'ini oluşturmaktadır. Bu gün Türkiye ormanları için saptanan tüm eta miktarlarının büyük bir kısmı, sadece Türkiye orman alanının 1/3'ü kadar olan verimli ormanlardan sağlanmaktadır.

3. Ağaç Türleri İtibarıyla Ormanlarımız

Türkiye ormanları ağaç türleri, itibarıyla çok zengin bir nitelik göstermektedir. İğne yapraklı türlerinden en fazla alanı Kızıl Çam kaplamakta, bundan sonra sıra ile Karaçam, Sarıçam, Gökmar, Ladin, Ardıç, Sedir, Fıstıkçamı gelmektedir.

Yapraklı ağaç türlerinden oluşan kuru ormanlarında en fazla alanı kayın kaplamakta, bundan sonra sıra ile Meşe, Kızılağaç, Kestane, Gürgen, Dişbudak, Okaliptus ve Sığla gelmektedir. Baltalık ormanlarında ise Meşe en büyük yayılışı göstermektedir.

(20) DPT, VI. Beş Yıllık..., s.10.

B. ORMAN VARLIĞI

Yurdumuz ormanlarının yayılışında, iklim ve toprak ilişkilerinin yanında, ülkenin jeomorfolojik* yapısı, aynı zamanda çeşitli formasyonlara sahip bitkilerin ve ağaç türlerinin birbirleri ile yaptıkları rekabetin etkileri rol oynamıştır.

Bugünkü orman sınırlarımız gerek yatay ve gerekse dikey daralmalar sonucu, doğal orman sınırlarının çok uzaklarında ve gerilerindedir. Ormanlar yerlerini, uzun süren tahripler sonucu maki, bozkır, step florası gibi değersiz bitki örtülerine ve hatta bitkisizliğe terk etmiş durumdadır.⁽²¹⁾

1. Türkiye'de Arazi Kullanımının Bu Günkü Durumu

Türkiye'de şimdiki arazi kullanma şekli ve arazilerin kullanıma uygunluk sınıflarına göre dağılımı Tablo 5'de verilmiştir.⁽²²⁾ Buna göre;

a. Toprak yetenek sınıflarına göre tarıma uygun olmayan toplam 6.111.176 hektar arazide fiilen tarım yapılmaktadır. Tarıma uygun olmayan bu topraklar tarımda amaç dışı kullanılmaktadır.

b. Buna karşılık tarım yapılabilir toplam 4.959.031 hektar toprak da, tarıma uygun özellikte olduğu halde, tarım dışında amaç dışı olarak kullanılmaktadır.

c. Çalılık ve fundalık arazilerin toplamı ise 8.333.376 hektardır. Bu arazilerin yalnızca 511.235 hektarı, tarıma uygun olup (I-IV. sınıf) gerisi tarıma uygunluğu olmayan topraklardır.

Tablo 5: Türkiye'de Arazi Kullanımının Bugünkü Durumu

Arazi	Dağılım (Ha)		Toplam	%
	I-IV. Sınıf	V-VII. Sınıf		
Kuru Tarım	17.533.021	5.074.313	22.607.334	29.1
Sulu Tarım	2.948.350	42.530	2.990.880	3.9
Bağ-Bahçe	741.739	316.898	1.058.637	1.4
Özel Ürünler	364.717	677.435	1.042.152	1.3
Çayır	407.666	236.707	644.373	0.8
Otlak	2.873.969	18.227.621	21.101.317	27.1
Orman	994.169	14.140.918	15.135.087	19.5
Çalı-Funda	511.235	7.822.141	8.333.376	10.7
Yerleşim	171.992	397.408	569.400	0.7
Diğer	(1)	48.521	3.212.175	4.1
Su Yüzeyleri	-	-	1.102.396	1.4

Kaynak: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Genel Toprak Amenajmanı Planlaması, Ankara, 1987, s. 13

(1) Diğer arazilerin kalan kısmı VIII. sınıftır.

Tablo 4'de verilen toplam 20.199.296 hektarlık orman alanını Tablo 5'de orman alanının tamamı (15.135.087) ve çalı-fundalık alanın 5.064.209 hektarlık kısmı oluşturmaktadır.

(21) Orman Mühendisleri Odası, Orman Mühendisliği, Sayı 10, Ankara: Ekim 1993, s. 4.

(22) Orman Mühendisleri Odası, Sayı 10, Ekim 1993, s. 3.

* Jeomorfolojik yapı: Yer şekliyle ilgilidir.

2. Türkiye Orman Varlığı

Türkiye orman alanı genişliği bakımından oldukça iyi durumdadır. Ormanlık saha ülke yüzölçümünün %25.91'dir. F.A.O. tarafından verilen bilgilere göre Türkiye orman alanı itibarı ile İsveç ve Finlandiya'dan sonra gelmektedir. Bu durum orman arazisi potansiyelini gösterme bakımından oldukça anlamlıdır.⁽²³⁾

Tablo 6'da Türkiye orman varlığı sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Tablo 6: Türkiye Orman Varlığı

Vasfı	Koru Ha.	Baltalık Ha.	Toplam Ha.	Ormanlık Alan Oranı %	Türkiye Alanına Oranı %	Kişi Başına Düşen Orman Alanı Ha.
İyi (Verimli)	6.176.899	2.679.558	8.856.457	44	11.4	0.17
Bozuk (Verimsiz)	4.757.708	6.585.131	11.342.839	56	14.5	0.22
Toplam	10.934.607	9.264.689	20.199.296	100	25.9	0.69

Kaynak: O.G.M, Türkiye Orman Envanteri 1985, Y.N. 630, Ankara.

O.G.M., Kuruluşunun 150. Yılında Ormancılığımız, Y.N. 673, Ankara, 1989, s.13.

3. Ormanların Bölgesel Dağılışı

Türkiye'de ormanların yayılışı düzensizdir. Bunda yurdumuzun ekolojik koşullarındaki ve özellikle iklimindeki bölgesel farklılıkların önemli rolü bulunmaktadır. Ayrıca, insanların olumsuz davranışları da bölgelerdeki orman alanları üzerinde etkili olmuştur.⁽²⁴⁾

Tablo 7'de ormanların coğrafi bölgeler göre dağılışı gösterilmiştir.

Tablo 7: Türkiye'de Coğrafi Bölgelere Göre Orman Alanlarının Dağılışı

Bölgeler	Orman Oranı (%)
Karadeniz	24.90
Akdeniz	24.18
Ege	16.75
Marmara	12.76
Doğu Anadolu	10.83
İç Anadolu	7.54
Güney Doğu Anadolu	3.04

Kaynak: Orman Bakanlığı Çalışmaları 1980.

(23) DPT, 2. Türkiye İktisat..., s. 475.

(24) Özdönmez ve İstanbullu, s. 66.

C. ORMANLARIN MÜLKİYET DAĞILIMI

Ülkemizde toplam orman varlığının %99.1'i devlete ve %0.9'ı da özel sektöre aittir. 1984 yılı sonu itibarı ile Türkiye'de 131 adet özel orman olduğu tesbit edilmiştir. Bu ormanların toplam sahası 19.200 hektardır. Özel sektör tarafından kurulan yaklaşık 124.000 hektar kavak ve 5663.39 hektar okaliptus ağaçlandırması buna dahil değildir.⁽²⁵⁾

Ülkemiz orman varlığının mülkiyet dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Ormanların Mülkiyet Dağılımı

Devlet Ormanı		Özel Orman	
Miktarı (Ha.)	%'si	Miktarı (Ha.)	%'si
20.173.000	99.1	19.200	0.9

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s.579.

AT ormanlarının %50'den fazlasının özel sektöre ait olmasına karşılık ülkemiz ormanlarının tamamına yakın kısmı devlete aittir.

D. SEKTÖRÜN DEVLET ELİYLE İŞLETİLMESİ

1. Niçin Devlet Orman İşletmeciliği?

Türkiye ormanlarının tamamına yakın kısmı devlet mülkiyeti altındadır. Bu ormanlar 3116 sayılı Orman Kanununun 31. maddesindeki "Devlet Ormanları Devlet Tarafından İşletilir" hükmü gereğince 1937 yılından beri devletçe işletilmeye başlanmıştır. 1961 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, 131. maddenin ikinci fıkrasındaki "Devlet Ormanları Kanununa göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devronulmaz..." hükmü devlet orman işletmeciliğini daha sağlam esasa dayatmıştır.⁽²⁶⁾

2. Devlet Orman İşletmeciliğinin Özellikleri

a. Ormancılıkta üretim süresi çok uzundur. Ürünün olgunlaşması, özel durumlar dışında, yuvarlak olarak 100 yıl gibi uzun bir süredir. Bu gün yapılan giderlerin karşılığı bu kadar yıl sonunda alınabilir. Zira ormana uygulanan bir önlemin sonuçları onlarca yıl sonra kendini gösterir. Bu özellik de ekonomik ve psikolojik bakımdan özel sektör düşüncesine uygun düşmez.

b. Ormancılık işletmesi bir arazi işletmesidir. Doğaya açık bulunmaktadır. Alınabilecek teknik tedbirlerin doğanın zararlı etkilerini önlemedeki gücü sınırlıdır. Bundan dolayı işletmecilik faaliyetinin riski büyüktür. Büyük riskleri özel sektör devlet kadar taşıyamaz.

(25) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 3), Ankara: 1-5 Kasım 1993, s.446.

(26) DPT, 2. Türkiye İktisat..., s. 468.

c. Ormancılıkta sermaye büyüktür, getiri yüzdesi ise diğer sektörlerle göre daha düşüktür. Aynı sermaye ile başka faaliyet alanlarında daha büyük sonuç alınabilir. Buna rağmen ormancılığın ve orman işletmeciliğinin sürdürülmesi, ormancılıkta kâr amacının güdülmeyişi rantabiliteye değil, verimliliğe önem verilmesi nedeniyledir. Bu ilke özel teşebbüs felsefesine ters düşer.

d. Ormancılığın bir başka özelliği de, devamlılık ilkesine mutlaka bağlı kalınmasının gerekliliğidir. Ormanlar bir tek kuşağa mal olabilecek şey değildir. Onun üzerinde gelecek kuşakların da hakkı vardır. Gelecek kuşakları çaresizliklerle karşı karşıya bırakmamak için ormanların devamlı olmasını sağlamak, onun planlanmasında devamlılık ilkesi gereklerine uyulmalıdır. Gelecek kuşaklar için özveride bulunmak özel teşebbüsün isteyerek katlanacağı bir durum değildir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORMANCILIK SEKTÖRÜNÜN ÜLKEMİZ KALKINMASINDAKİ YERİ VE ORMANCILIK POLİTİKASI

I. EKONOMİK KALKINMA

A. KALKINMANIN TANIMI

Kalkınma, bir toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan belli bir hayat seviyesine ulaşması demektir. Ulaşılan hayat seviyesinde ise toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal kurumlarında değişme ve iyileşme ortaya çıkar. Böylece bir yapısal değişme ile diğer ülkeler yanında prestiji yükselen ülke kalkınmış demektir.⁽¹⁾

B. KALKINMA VE YAPISAL DEĞİŞME

Kalkınma niteliksel bir gelişmeye neden olur. Bu niteliksel gelişmenin bir toplumda neden olduğu yapısal değişmeler şunlardır:

1. Talep Buketinin Değişimi,
2. Üretimde ve İstihdamda Yapısal Değişim,
3. Toplumun Hayat Anlayışında Değişim,
4. Dış İlişkilerde Değişim.

C. KALKINMA MODELLERİ

Kalkınma olayının, 1789 sanayi devrimiyle birlikte ilk defa İngiltere'de başladığı kabul edilir. Her ülkenin ekonomisi tatmin edici düzeyde olmasa da yıldan yıla bir gelişme gösterir. Az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşması daha yüksek bir kalkınma oranıyla olacaktır. Kalkınma sürecini tamamlamış ülkelerin geçmişlerine baktığımızda çeşitli nedenlerin etkisini görmekteyiz.⁽²⁾

-Bazı ülkelerin kalkınması doğal zenginliklerine sıkı sıkıya bağlıdır (Ör.; Orman, maden, petrol v.b.)

-Bazı ülkelerin kalkınmasının önemli nedeni sömürgeciliktir.

-Bazı ülkeler, kalkınma uğruna halklarına büyük özveriler yüklemişlerdir.

Kalkınma gibi kompleks bir olayın tek bir nedene bağlanması yanlıştır. Kalkınmış ülkelerin gerçekten çalışkan, bilimsel düzeyleri yüksek, gerekli görüldüğü sürece özverilere katlanan ileri düşünceli toplumlar olduğu görülmektedir. Kalkınma yarışında başarıya ulaşmış ülkeler bu süreci tamamlarken şu modelleri uygulamışlardır.

(1) İ. Hakkı Düğür, İktisat, Adadolu Üniversitesi, İİBF, Kütahya: 1989, s. 106.

(2) Düğür, s. 108.

1. Spontane Gelişme (Batı Modeli)

Ekonomik kalkınmanın Avrupa ve Kuzey Amerika'da gördüğümüz modelidir. Bu modelde kalkınma, devletin müdahale ve zorlaması olmaksızın kendiliğinden (spontane) ortaya çıkmıştır. Bu süreçte ortaya çıkan sorunlar kendiliğinden veya piyasa mekanizması içinde çözümlenmiştir. Batı modelinin temeli, Rönesans ve Reform'larla 15. ve 18. yüzyıllarda gelişen Merkantilizm* ve nihayet ilk defa İngiltere'de ortaya çıkan sanayi ihtilaline dayanır.

2. Uyarılmış Gelişme (Japon Modeli)

II. Dünya Savaşı'nda Japonya yenilerek 1945 yılında işgal kuvvetlerine teslim olmuştur. İşgal kuvvetleri komutanı fabrika, atölye, üretim adına ne varsa yıkılmasını istemiştir. Bunun üzerine 1880'de devlet elindeki tüm ekonomik kuruluşları satınalan zengin ZAIÛATSU ailesi dağıtılır. Bir bakıma holding kuruluşu olan bu işletmeler tek tek firmalar haline getirilir.

II. Dünya Savaşı'nın getirdiği bu felakete rağmen Japonya kalkınma için yeniden topyekün seferberliğe girer. Hemen her şeyi devlet yeniden planlar, kurar, finanse eder veya destekler. II. Dünya Savaşı'ndan önce, sonrada kalkınma tamamen devlet politikası olarak ele alınmış ve hemen herşeyi devlet yapmıştır. O nedenle bu tür kalkınmaya Japon modeli denilmektedir.

3. Zorlanmış Gelişme (Sovyetler Modeli)

Sovyet Rusya türü kalkınma dünyada ilk defa görülen ve "devlet zoru" ile elde edilen bir kalkınmadır. Amerikan ve Japon modelleri strateji olarak birbirinden farklı olsada temelde her ikisi de özel teşebbüs ve özel mülkiyetin olduğu hürriyetçi kalkınma modelleridir. Sovyet modelinde özel mülkiyetin yerini "Kollektif mülkiyet" almış ve herşeyi uzun vadeli planlar çerçevesinde devlet yapmıştır.

Kısaca, Sovyet modelinde kalkınma, devlet eliyle ve merkezi otoritenin zorlamasıyla olmuştur.

4. Demokratik Gelişme Modeli

Bahnedilen modeller günümüzün az gelişmiş ülkeleri için bir örnek olmaktan uzaktır. Özellikle hür dünya ülkeleri içinde az gelişmiş olanlar bilimsel, teknolojik ve milli gelirleri açısından çok geri toplumlar niteliğindedir. Gelişme için şart olan bilimsel

* Merkantilizm: Avrupa'da 1450-1750 yani ortaçağ ile fizyokrazi (üretimin kaynağının doğa olarak kabul edildiği dönem) arasındaki dönemde kurulan ve gelişen iktisadi düşüncelerin bütünüdür. Bu dönemde üç önemli değişme göze çarpmaktadır.
- Düşünce alanında: Rönesans başlamıştır. Maddeci düşünce hakim olmuş, para herşeyden önemli kabul edilmiştir.
- Politik alanda: 16. yüzyıldaki değişmeler milli ekonomileri doğurmuş, ticaret de devletin faaliyet sahaları içine girmiştir.
- Ticari alanda: Pusulanın ve matbaanın icadı, baharat yolunun araştırılması, Hıristiyanlığı yayma isteği 15. yüzyılın sonunda büyük coğrafi keşiflerin başlamasına yol açmıştır.

düzeylerini gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarmalarında olanaksızdır.

Az gelişmişlerin, spontane gelişme sağlamaları olanaklı değildir. Japon modelinde de olduğu gibi, halkın refah ve özgürlüğü pahasına bir kalkınma da yanlıştır. Sovyet modeli'nin ise insan hakları, özgürlük kavramları gibi serbestlik isteklerinin arttığı ortamda uygulanması yanlıştır. Bu koşullar altında hem ferdi hürriyetlerden vazgeçmemek ve hem de kalkınmanın yükünü sadece bir kesime yüklemekten kurtulmak "planlı ve dengeli gelişme modeli" olarak tanımlanabilir.

D. KALKINMADA TARIM SEKTÖRÜNÜN ÖNCELİĞİ

Kalkınma teorisinde öncelik verilecek sektörün tarım mı yoksa sanayi mi olduğu tartışma konusudur. Hangi kriter benimsenirse benimsensin bir ekonomide hem tarım ve hem de sanayi yatırımlarının yapılacağı şüphesizdir. Tarım ve sanayi önceliği kriterinin; dikkatleri çekmek istediği nokta; bu iki sektörden hangisine öncelik verilirse ekonomik kalkınmanın daha az zahmetle başlatılabileceği ve ekonominin kendi kendini devam ettiren bir gelişmeye kavuşabileceği ile ilgilidir.⁽³⁾

Kalkınmada tarım ve sanayi sektörü önceliği kriterleri birbirlerine alternatif olarak değil tamamlayıcısı olarak öne sürüldüğüne dikkat edilmelidir.

Konumuz gereği, Tarım Sektörü Önceliği Kriteri'ni açıklayacağız. Zira Ormanlık Sektörü Tarım Sektörü'nün bir alt sektörüdür.

Tarım sektörüne öncelik verilmesi, yani elde mevcut üretim faktörlerinin büyük ölçüde tarım sektörüne verilmesi halinde az gelişmiş ekonomilerde kalkınma hızının artacağı ve sanayileşmenin daha az zahmetle ve daha çabuk gerçekleşeceğini öne süren iktisatçıların görüşlerini dayandırdığı esaslar şunlardır.

1. Yiyecek Maddeleri Arzının Sağlanması

Yiyecek maddeleri talebinde meydana gelen yıllık artış (T), otonom değişmeler dışında;

$T = n + eg$ formülü ile ifade edilir. Burada (n) nüfus artış hızını, (g) fert başına gelirdeki nüfus artış hızını ve (e) de yiyecek maddeleri talebinin gelir elastikiyetini gösterir. Az gelişmiş ülkelerde yiyecek maddeleri talebindeki artışlar son derece önemlidir. Zira bu gibi ekonomilerde, nüfus artış hızı %1 1/2 - %3 1/2 arasında değişen yüksek bir hıza sahiptir.

Türkiye'yi bu bağlamda ele alacak olursak, gelişmekte olan bir ülke olup nüfus artış hızı yaklaşık %22 civarındadır. Bu oran yüksek bir oran olup yiyecek maddelerine olan talebin artış göstereceğine işaret eder.

Tablo 9'da yıllara göre nüfus artış hızları kadın ve erkek ayrımları yapılarak verilmiştir.

(3) Vural Savaş, Kalkınma Ekonomisi, 4. Baskı, İstanbul: Beta Basın Yayım Dağıtım A.Ş., 1986. s.132.

Tablo 9 : Türkiye'de Nüfus Artış Hızı

Sayım Yılı	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Toplam	27754820	31391421	35605176	40347719	44736957	50664458	28607047
Erkek	1416388	15996964	18006986	20744730	22695362	25671975	56473035
Kadın	13590932	15394457	17598190	19602989	22041595	24992483	27865988
Yıllık Nüfus	T 28.53	24.63	25.19	25.01	20.65	24.88	21.71
Artış Hızı	E 29.30	24.34	23.67	28.31	17.97	24.65	21.65
(%)	K 27.73	24.92	26.76	21.58	23.45	25.13	21.77

Kaynak: DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı, DİE Yayın No: 1616, Ankara, Ekim 1993, s. 8-9.

Öte yandan az gelişmiş ekonomilerde yiyecek maddeleri talebinin gelir elastikiyeti, ileri ülkelere oranla daha yüksektir. İleri ülkelerde 0.2-0.3 arasında olan talep gelir elastikiyeti, az gelişmiş ülkelerde aşağı yukarı bunun iki misli olup 0.6 civarındadır.⁽⁴⁾ Açıklanan bu nedenler yiyecek maddeleri arzının sağlanmasının az gelişmiş ülkeler açısından önemini göstermektedir.

2. Sanayi Kesiminde İşgücü Arzı

Kalkınmanın ilk devrelerinde sanayi kesiminin gereksinim duyduğu işgücü tarım sektöründen sağlanır. Zira ilkel ekonomilerde tarım sektörü dışında başka sektör yoktur.

Köy nüfusunu, tarım sektörü nüfusu olarak düşünürsek Türkiye'de bu kesimin sanayi sektörüne sağladığı işgücü arzı oldukça fazladır. Tablo 10 yardımıyla köy ve şehir nüfusunu görelim.

Tablo 10 : Türkiye'de Köy-Şehir Nüfusu ve Artış Hızları

Sayım Yılı	Toplam	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu	Şehir N.	Köy N.
				Yıl. Ar.	Yıl. Ar.
				%	%
1960	27754820	8859731	18895089	49.21	19.53
1965	31391421	10805817	20585604	39.71	17.14
1970	35605176	13691101	21914075	47.33	12.51
1975	40347719	16869068	23478651	41.75	13.79
1980	44736957	19645007	25091950	30.47	13.29
1985	50664458	26865757	23798701	62.61	-10.58
1990	56473035	33326351	23146684	43.10	-5.56

Kaynak: DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı, DİE Yayın No: 1616, Ankara, Ekim 1993, s. 8-9.

Tablodan da açıkça görüldüğü gibi köy nüfusunda bir düşüş gözlenmektedir. Bu düşüş aslında tarım kesimi nüfusunun sanayi kesimine geçişidir. Ormancılık sektörü iti-

(4) Savaş, s. 133.

barı ile nüfus dağılımına baktığımızda, Türkiye orman alanı içinde ve bitişğinde yaklaşık 17.000 yerleşim biriminin olması ve buralarda yaklaşık 10 milyon nüfusun barınması ve bunun %55'inin de aktif olması ⁽⁵⁾ 1990 Genel Nüfus Sayımına göre toplam 23146684 olan köy nüfusunun hemen hemen yarısına yakınına oluşturmaktadır ki buda Ormancılık Sektörü'nün Tarım sektörü içindeki önemini gösterirken aynı zamanda ormancılık sektörü nüfusunun sanayi kesimine sağlayacağı iş gücü arzının boyutundaki büyüklüğü ortaya koymaktadır.

3. Sermaye Gereksiniminin Azlığı

Tarım sektöründe, teknolojinin modernizasyonu ve artırılması; sanayie oranla çok daha az sermayeye gereksinim gösterir. Yani tarım sektöründe sermaye-hasıla katsayısı düşüktür. Hasat sayısının artırılması, basit kanal ve kuyularla sulama olanaklarının sağlanması, iyi tohumluk seçimi, gübreleme ve kullanılan aletlerin geliştirilmesi gibi; tarımsal üretimi kısa dönemde üç, dört misline çıkaracak önlemler; çoğu defa parasal sermayeye dahi gereksinimin göstermeyen bedeni gayretlerle sağlanabilir. ⁽⁶⁾ Ayrıca tarım sektöründe sermayeye duyulan gereksinimin azlığının diğer bir nedeni de alt yapı yatırımlarına duyulacak gereksinimin fazla olmamasıdır.

4. İhracatın Geliştirilmesi

Az gelişmiş ülkelerin en önemli döviz kaynağını tarım ürünleridir. Bundan dolayı tarım sektörünün geliştirilmesi, ihracat gelirini de arttıracaktır. Tarım sektöründe ürünün azlığı-çokluğu doğa koşullarına bağlı olduğundan, tarım ürünleri ihracatında bir istikrarsızlık olacaktır. Ancak az gelişmiş ülkelerin ihracat gelirlerinin artırılması özellikle kalkınmanın başlangıç dönemlerinde, tarım sektöründe ürün-çeşidinin ve veriminin artmasına bağlıdır.

5. Sermaye Birikiminin Sağlanması

Tarım sektörüne öncelik verildiği takdirde, kısa sürede artacak tarımsal üretim, vergileme yolu ile devlete aktarılırsa ekonomide hızlı bir sermaye birikimi de sağlanabilecektir.

Tablo 11'de tarımsal üretim artış hızı verilmektedir.

(5) T.C. Orman Bakanlığı; 1. Ormancılık Şurası. (Cilt 3),... s. 408.

(6) Savaş, s. 134.

* Sermaye-Hasıla Katsayısı: Üretimi bir birim arttırmak için gerekli sermaye miktarlarıdır. Yani belli bir dönem içinde ekonominin sermaye stokunda meydana gelen artışla (ΔT), ekonominin üretim kapasitelerindeki artış (ΔY) oranını ifade eder. Tek bir sektör yönünden sermaye-hasıla katsayısı, sektördeki sermaye artışı ile sektörün yıllık katma değeri oranına eşittir. Örneğin, bir ekonomide 5 milyon liralık yatırım yapıldığı zaman üretim 1 milyon liralık bir artış gösterirse sermaye-hasıla katsayısı 5:1=5'tir.

Tablo 11 : 1965-1984 Yılları Arasında Çeşitli Ülke Gruplarında Tarımsal Üretim Artış Hızı

Ülke Grubu	Tarımsal Üretimde Artış Hızı		
	1965-73	1973-80	1980-84
Az Gelişmiş Ülkeler	3,2	2,7	3,9
Düşük Gelirli A.G.Ü.	3,0	2,5	6,2
-Asya	3,1	2,6	6,5
-Hindistan	3,7	2,0	2,8
-Çin	2,8	2,8	10,1
-Afrika	2,2	2,2	1,1
Orta Gelirli A.G.Ü.	3,4	2,9	1,7
Petrol İhraç Eden Ü.	3,9	2,0	2,2
Petrol İthal Eden Ü.	3,1	3,3	1,4
Hammadde İhraç Eden Ü.	3,0	3,2	1,6
Petrol İhraç Eden Yüksek Gelirli Ülkeler	-	-	2,0
Endüstrileşmiş Ülkeler	1,7	0,9	0,4

Kaynak: World Development Report 1986, World Bank Annual Report, 1986.

1950-1965 yılları arasında tarım ürünleri üretiminde nüfusa oranla düşüş olacağı tahmin edilirken, dünya tarımsal mallar üretimi yılda ortalama %3'lük bir artış kaydederek %60'lık artış sağlarken, dünya nüfusu yıllık %2'lik bir artış hızıyla, ancak %30 civarında bir artış kaydetmiştir⁽⁷⁾. Tablodan da açıkça görüleceği gibi az gelişmiş ve orta gelirli ülkelerdeki tarımsal üretim artış hızı endüstrileşmiş ülkelerin oranından yüksektir. Az gelişmiş ülkelerde sermaye birikimi sağlama bakımından tarım sektörünün vergilendirilmesi önemi azımsanamayacak bir potansiyel kaynaktır. Yine "Ev Endüstrisi (Cottage Industry)" adı verilen köy el sanatları önemli bir sermaye birikimi yoludur.⁽⁸⁾

6. Sanayi Ürünlerine Talep Sağlanması

Az gelişmiş ülkelerde sadece ekonomik faaliyet değil nüfus da tarım sektöründe yoğunlaşmış durumdadır. Bundan dolayı tarım sektöründe üretimin ve kişi başına gelirin artması; sanayi ürünlerine olan talebi arttıracaktır. Böylece sanayileşmeyi (=kalkınmayı) engelleyen en önemli faktörlerden biri olan "iç piyasanın küçüklüğü" etkisini yitirmiş olacaktır.

II. ORMANCILIK SEKTÖRÜ'NÜN KALKINMAYA ETKİSİ VE DÜNYADAKİ DURUMU

A. KALKINMADA ORMANLAR

Ekonomik kalkınmada ormanlar önemli bir rol oynar. Bununla birlikte orman, çevrede de etkilidir. Ormanlar insana yaşamsal kullanımı olan sayısız ürünler sağlar. Or-

(7) Dinler, s.41.

(8) Savaş, s. 135.

manların çevre bilimsel faydası, ormanların su havzalarına olan faydalı etkilerinden dolayı dikkate alınır.

Orman ürünleri geniş bir biçimde toplumların çoğu tarafından kullanılır. Ormanlar yiyecek , yakacak, inşaat malzemeleri ve sanayi ürünleri örneğin; sakız, reçine, yağ, haberleşme direkleri, gazete kağıd, ambalaj kağıdı ve diğer kağıtlar, tekstil ve giysi gibi ürünler sağlar. Hemen hemen tüm modern endüstrinin bir kısmında veya daha fazla üretim aşamasında orman ürünleri kullanılır.⁽⁹⁾

Ormanların ekonomik kalkınmaya katkısında şu konular önemlidir.⁽¹⁰⁾

-Kereste Üretimi: Bu fidanlık ve planlanmış doğal yönetimi içerir.

-Küçük Orman Sahiplerinin Orman Yönetimi: Bu toplum, topluluk ve ormanda yaşayanları kapsar.

-Orman araştırması, eğitimi ve genişletme

-Tasarruf hakkı: Bu Orman Bakanlığı İdaresini, özel ticari fidanlıkları ve bazı küçük orman sahiplerinin ürünlerini içerir; hem de orman alanı yöneticileri ve ormana sahip olanlar arasında ilişki kurar.

-Ekonominin diğer sektörlerindeki politikalar esas itibarıyla ormanları ve orman alanı yönetimini değiştirebilirler.

-Orman ürünü dışında çok yönlü kullanımı nedeniyle ormana değer verilir.

-Ormanlara zarar verilmesi ve kereste yetersizliğidir.

B. DÜNYADA ORMANIN EKONOMİYE KATKISI

1. Dünyada Kıtalara Göre Orman Ürünleri Üretimi

Gerek orman ürünleri sanayiinde gerekse ekonominin diğer sektörlerinde kullanımı azalmadan devam eden ormanların yakacak odun ve odun kömürü, sanayi odunu, kereste odunu, kaplama tahtası, kağıt hamuru ve kağıt olarak dünyada kıtalara göre 1984-1986 yılları itibarıyla üretimi ve değişimi (%) Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12 : Orman Ürünleri Üretimi (1984-1986) ve Yüzde Değişimi (1974-1976 Yıllarına Göre)

	Ortalama Yıllık Üretim (1000 m ³)					
	Yakacak odun ve odun kömürü	Sanayi odunu	Kerestelik odun	Kaplama Tahtası	Kağıt Hamuru	Kağıt (1000M ton)
Kıtalar	1984-86 %	1984-86 %	1984-86 %	1984-86 %	1984-86 %	1984-86 %
Afrika	384,694 35	53,386 23	23,468 309	1,792 59	1,551 35	2,233 84
K.Amerika	108,119 374	494,271 13	142,456 26	38,582 24	71,252 25	77,238 26

(9) The World Bank; Forestry Sector..., p. 5.

(10) The World Bank; Forest Economics..., p.1-2.

O.Amerika	46,268	33	44,380	293	3,563	-12	997	180	548	44	2,596	81
G.Amerika	216,961	25	91,694	90	24,836	67	3,831	54	5,293	141	6,623	81
Asya	739,144	18	245,669	95	98,057	21	22,313	56	12,680	14	37,582	69
Avrupa	56,508	9	292,143	9	86,409	5	31,772	7	33,593	19	56,088	32
Pasifik	8,800	33	28,314	23	5,669	-4	1,308	28	1,994	28	2,266	-67
SSCB	85,567	3	284,933	-7	98,167	-14	12,737	40	10,283	19	9,972	16
Toplam	1,800,448		2,073,440		628,444		152,911		208,995		274,430	

Kaynaklar: FAO/UN. 1988 Yearbook of Forest Products: 1975-1986. Rome: UN Food and Agriculture Organization. FAO/UN. 1986 Yearbook of Forest Products: 1973-1984. Rome: UN Food and Agriculture Organization. The World Bank; Forest Economics..., p. 87.

Tablo 12'ye baktığımızda 1974-1976 yıllarındaki duruma göre 1984-86 yılları itibariyle Orta Amerika'da kerestelik odun üretiminde %-12'lik, Pasifik'te yine kerestelik odun üretiminde %-4'lük ve kağıt üretimde %-67'lik, SSCB'de sanayi odunu üretiminde %-7'lik ve kerestelik odun üretiminde %-14'lük bir azalma sözkonusudur. Bu durum ilgili kıtalarda ormanların kullanımında verimsizliği ve aynı zamanda orman yangınları ya da diğer nedenlerden dolayı ormanların üretime yansımamasını gösterir. Diğer taraftan tablodaki durum orman ürünleri üretiminin oldukça iyi bir artış gösterdiğini, bu artışın da ekonomiye; yakacak odun ve odun kömürü, sanayi odunu, kerestelik odun, kaplama tahtası, kağıt hamuru ve kağıt olarak yansıdığı dikkate alınır ormanların ekonomik kalkınmaya yaptığı ve yapacağı katkıların boyutunun önemi ortaya çıkmaktadır.

2. Dünyada Kıtalar Göre Orman Ürünleri İthalat ve İhracat Hacmi

Tablo 13 : Orman Ürünleri İthalatı (M) ve İhracatı (X) Hacmi (1984-1986 Yıllarında, 1974-1976 Yıllarına Göre Değişme)

Kıtalar	Ortalama Yıllık Üretim (1000 m ³)											
	Sanayi Odunu		İğne Yapraklı (Kerestelik Odun)		İğne Yapraksız (Kerestelik Odun)		Kaplama Tahtası		Kağıt Hamuru (1000 M. ton)		Kağıt (1000 M ton)	
	1984-86	%	1984-86	%	1984-86	%	1984-86	%	1984-86	%	1984-86	%
Afrika												
(M)	897	65	3,541	118	568	6	508	45	244	31	1,411	74
(X)	4,667	-24	105	-11	756	8	321	3	547	-21	235	109
Kuzey Amerika												
(M)	7,267	26	33,125	97	1,445	18	3,925	17	4,272	28	10,683	54
(X)	25,669	15	41,777	85	7,353	75	2,790	82	10,776	31	13,813	26
Orta Amerika												
(M)	84	53	1,555	39	180	61	283	109	379	61	897	8
(X)	12	-92	251	-57	18	-64	39	49	0	-	35	56
Güney Amerika												
(M)	175	21	376	92	557	10	151	251	422	-8	900	-12

(X)	1,167	680	873	66	833	31	1,155	338	1,513	345	845	390
Asya												
(M)	61,672	-2	6,240	39	3,649	103	3,179	124	4,432	118	5,287	118
(X)	20,707	-41	310	-1	6,503	49	6,756	80	95	-53	1,615	137
Avrupa												
(M)	38,492	7	26,449	8	5,545	23	10,832	35	11,830	19	20,275	56
(X)	24,480	28	22,046	22	2,798	-1	7,686	18	7,815	17	23,379	75
Pasifik												
(M)	5	-93	1,077	39	297	-19	138	-5	229	-23	816	32
(X)	9,445	88	435	88	60	-15	110	58	464	48	381	67
SSCB												
(M)	229	-13	138	101	156	-39	122	37	177	-17	746	39
(X)	16,522	-11	7,556	-6	0	-	973	19	980	79	1,084	16
Toplam												
(M)	116,173		107,182		14,023		23,345		26,636		52,597	
(X)	128,350		115,380		13,692		22,618		32,967		55,237	

Kaynak: FAO/UN. 1988 Yearbook of Forest Products: 1975-1986.

Rome: UN Food and Agriculture Organization. FAO/UN. 1986 Yearbook of Forest Products: 1973-1984.

Rome: UN Food and Agriculture Organization The World Bank; Forest Economics... , P. 88

Tablo 13'e baktığımızda 1984-1986 yıllarında 1974-1976 yıllarına göre Orta Amerika, Afrika ve Asya kıtalarında orman ürünleri ihracatının genelde azaldığını görmekteyiz; buna karşılık Avrupa, Kuzey Amerika ve Pasifik kıtalarında orman ürünleri ihracatı artmıştır. İthalat bakımından da bunun tersi bir seyir gözlenmektedir. Bu hareketlilik, ormana ve orman ürünlerine olan gereksinimin arttığını göstermekle birlikte, kıtalardaki orman ürünleri ihracat ve ithalatındaki hareketliliğin kıtaların orman tekniği, orman alanı, orman yetiştirme ve ormanların verimli kullanımına bağlı olduğunu söyleyebiliriz.

3. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Seçilmiş Orman Ürünleri Geliri Elastikiyeti

Tablo 14 : Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Seçilmiş Orman Ürünleri Elastikiyeti (1955'den 1985'e kadar)

Ürün	Dönemler		
	1955-65	1965-75	1975-85
Kerestelik Odun (Gelişmekte olan ülke)			
Toplam	0.48	0.85	1.11
Sert Odun	0.44	0.86	1.11
Yumuşak Odun	0.53	0.83	1.16
Kerestelik Odun (Gelişmiş Ülke)			
Toplam	0.40	0.18	0.04
Sert Odun	0.39	-0.01	-0.62

Yumuşak Odun	0.40	0.23	0.15
Kaplama Tahtası			
(Gelişmekte Olan Ülke)			
Toplam	2.45	1.86	2.10
Ağaç Kaplama	1.27	1.18	2.10
Kontrplak	2.16	1.65	2.43
Kontrplak Talaşı	5.57	3.42	2.06
Tamamlanmış Elyaf Levha	3.88	1.95	1.81
Tamamlanmamış Elyaf Levha	5.80	0.87	0.62
Kaplama Tahtası			
(Gelişmiş Ülke)			
Toplam	1.79	1.64	0.56
Ağaç Kaplama	0.55	0.73	0.39
Kontrplak	1.78	1.08	0.21
Kontrplak Talaşı	7.24	3.48	1.28
Tamamlanmış Elyaf Levha	1.91	1.54	0.23
Tamamlanmamış Elyaf Levha	0.49	0.34	-0.85
Kağıt ve Kağıt Mukavva			
(Gelişmekte Olan Ülke)			
Toplam	2.27	1.31	1.63
Gazete Kağıdı	1.29	0.57	1.11
Baskı/Yazma	2.26	1.48	1.66
Diğer Türler	2.84	1.48	1.73
Kağıt ve Kağıt Mukavva			
(Gelişmiş Ülke)			
Toplam	1.08	0.94	0.99
Gazete Kağıdı	0.80	0.77	0.88
Baskı/Yazma	1.26	1.18	1.92
Diğer Türler	1.11	0.90	0.66

Kaynak: The World Bank; Forest Economics... , p. 91.

Tablo 14'e baktığımızda, gelişmiş (sanayileşmiş) ülkelerde orman ürünlerinin gelir esnekliği gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksektir. Bu durum gelişmiş ülkelerin orman kaynaklarını daha etkin ve daha verimli aynı zamanda orman kaynaklarının işlenmesi ile ilgili daha iyi teknik ve teknolojiyi kullandığı ortaya çıkmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin orman kaynaklarını etkin ve verimli kullanmaları, ormanların korunması, orman alanlarının genişletilmesi ve ormanların yetiştirilmesi bakımından daha ciddi çalışmalar yapmaları halinde kalkınma için önemli bir kaynak sağ-

lanmış olacaklardır. Bu kaynak ekonomiyi olumlu yönde etkilerken hem de oldukça önemli boyutlara ulaşan ekolojik sorunlar daha rahat çözülebilecektir.

III. TÜRKİYE'DE ORMANLARIN EKONOMİK KALKINMAYA KATKISI

A. ORMANLARIN ÖLÇÜLEBİLEN VE ÖLÇÜLEMİYEN KATKILARI

Ekonomimizin öncelikli ve ana sektörlerinden olan Ormanlık Sektörü, ülkemiz yüzölçümünün %26'sını (20,2 milyon hektarlık) kaplayan orman alanında faaliyetlerini sürdürmektedir⁽¹¹⁾.

Ormanlık sektörünün ülke kalkınmasındaki etkinliğinin ve gerekliliğinin belirlenebilmesi için, sektörün ülkemiz ekonomisine katkısının belirlenmesi gerekir.

Sektörün ülkemiz ekonomisine katkısını, ölçülebilen katkılar ve para ile ölçülemeyen katkılar olarak iki başlık altında toplamak olanaklıdır.

1. Ölçülebilen Katkılar

Sektörün ölçülebilen katkıları asli orman ürünleri üretimi ve tali orman ürünleri üretimi olarak iki şekilde irdelenir. Asli ve tali orman ürünleri üretiminin; istihdama katkısı, gayri safi milli hasılaya katkısı, bölgelerarası gelişme farklılıklarını azaltıcı etkisi, özellikle ileri bağlantılarının yüksek olması nedeniyle diğer sektörleri etkileme ölçüsü, ödemeler dengesini olumlu yönde etkilemesi v.b. gibi ölçülebilen katkıları vardır.

a. Orman Asli Ürünleri Üretimi

Halen Devlet ormanlarında yapılan üretim ve taşıma işleri; 6831 sayılı Orman Kanununun 27. ve 40. maddeleri esaslarına göre çıkarılan yönetmeliklerle yürütülmektedir. Bu esaslara göre; Devlet ormanlarında yapılan üretim ve taşıma işleri öncelikle iş yerindeki ve civarındaki orman köylerini kalkındırma kooperatiflerine ve iş yerindeki köylülere veya işyeri civarındaki orman işlerinde çalışan köylülere yaptırılmaktadır. Böylece geliri çok az olan orman içi ve orman kenarı köylüler geçimlerinin bir bölümünü kesim, taşıma, depolama, istif ve yükleme gibi orman işlerinde çalışarak sağlamaktadır.⁽¹²⁾

(1) Devlet Ormanlarında Üretilen Orman Asli Ürünleri

Devlet ormanlarından elde edilen asli ürün (odun) miktarları, amenajman planlarına paralel olarak değişiklik göstermektedir. Tablo 15 yardımıyla gelişmeleri görebiliriz.

(11) DPT; VI Beş Yıllık ... , s. 29.

(12) OGM, Kuruluşununun 150. Yılında..., s. 59-60.

Tablo 15 : Devlet Ormanlarında Üretilen Orman Asli Ürün Miktarları

ENDÜSTRİYEL ODUN								
Yıllar	Tomruk (m ³)	Tel Direği (m ³)	Maden direği (m ³)	Sanayi Odunu (m ³)	Kağıtlık Odun Odumu (m ³)	Lif Yonga (m ³)	Toplam (Ster)	Yakacak Odun (Ster)
1938-62	21.912.323	578.560	3.714.243	1.266.156	-	-	26.471.312	206.734.145
1963-72	32.950.705	492.657	4.159.807	1.987.187	-	-	39.590.356	165.653.106
1973-82	52.230.180	1.119.675	6.605.028	4.152.318	1.006.790	1.311.785	66.425.776	200.390.910
1983	3.940.450	85.003	495.007	429.159	1.012.234	886.901	6.848.754	19.621.042
1984	4.078.202	113.416	498.960	491.348	1.462.342	953.315	7.597.583	16.659.408
1985	3.892.138	263.581	553.134	264.639	1.571.867	884.311	7.406.670	14.289.415
1986	3.745.539	243.557	608.169	316.012	1.555.184	1.071.498	7.539.959	12.238.132
1987	3.687.193	189.847	566.514	396.457	1.476.954	913.492	7.230.457	12.502.637
1988	3.572.000	123.000	529.000	373.000	1.700.000	1.137.000	7.434.000	12.942.000
1989	3.393.000	60.000	518.000	398.000	1.882.000	1.193.000	7.444.000	13.062.000
1990	3.311.000	60.000	513.000	639.000	923.000	1.113.000	6.559.000	12.145.000
1991	3.159.000	99.000	465.000	624.000	1.043.000	1.104.000	6.494.000	11.503.000
1992	3.171.000	123.000	440.000	625.000	1.149.000	1.140.000	6.648.000	11.500.000

Kaynak: OGM; Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 60.

Orman Bakanlığı; Cumhuriyetimizin 70. Yılında, Ankara, 1993, s. 24.

(2) Özel Kesim Odun Üretimi

Ülkemizde özel kesim tarafından da küçümsenemeyecek oranlarda kavak, kızılğaç, okaliptus, söğüt v.b. ağaç türlerinden oluşan üretim yapılmaktadır.

Aslında özel kesimin üretimini yaptığı kavak, söğüt v.b. ağaç türlerinden sağlanan ve istatistiklere geçmeyen üretim miktarı oldukça fazladır. Türkiye'de-bu konuda yetersiz istatistiki değerlendirme ve veri toplama sözkonusudur. Tablo 16'da istatistiklere geçen özel kesim odun üretimi verilmektedir.

Tablo 16 : Özel Kesim Odun Üretimi (1000 m³ - ster)

Ürünler	Yıllar										
	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Endüstriyel Odun (m3)	1503	1626	1755	1842	1980	2162	2.300	2.500	2.600	2.700	3.100
Yakacak Odun (ster)	1560	1580	1600	1620	1640	1660	1.680	1.710	1.730	1.750	1.820

Kaynak: OGM; Kuruluşunun 150. Yılında ..., s.60.

Orman Bakanlığı Cumhuriyetin 70. Yılında..., s. 25.

b. Orman Tali Ürünleri Üretimi

Tali ürünler, odun dışında orman kaynaklarından sağlanan ürünlerdir. Reçine ve

sıgla yağı esas olmak üzere yaprak, çiçek, meyve, kozalak, tohum, yapraklı genç sürgün kökleri ve orman florasını oluşturan çok çeşitli otsu bitkiler aynı sınıf içinde ele alınır. Örneğin, defne yaprağı ve meyveleri, okaliptus ve sumak yaprağı ve tohumu, mazi, palamut, menengeç, mahlep, keçiboynuzu, ardıç meyvesi, çam kozalağı, buhur, kekik, adaçayı, hatmi, pelin otu gibi türler tali ürünlere bazı örneklerdir.

Avrupa'daki 11 bin bitki türüne karşılık ülkemizde 9 bin bitki türü bulunmaktadır. Bu sayının yaklaşık 3000 kadarını da ülkemizde yetişebilen endemik karakterli* bitki türleri oluşturmaktadır. Bu bitkiler ilaç, gıda, boya ve kozmetik sanayii başta olmak üzere deri sanayinden metalurji sanayiine kadar çok farklı amaçlarla kullanılmaktadır.⁽¹³⁾

Türleri belirtilen tali ürünler büyük miktarlarda ihraç edilmesine rağmen, ülke içi tüketimi hakkında sağlıklı istatistik veriler bulunmamaktadır. İlk kez 1987 yılında tali ürünlerin ülkemiz ekonomisindeki önemi dikkate alınarak dış ticarete de konu olan 38 bitki türüne ait envanter çalışması yapılmıştır. Tali ürünlerin döviz getirisi asli ürünlerin döviz getirisinden fazladır. Tablo 17'de orman tali ürünlerinin üretim miktarları gösterilmektedir.

Tablo 17 : Yıllık Üretim Programına Alınan Orman Tali Ürünlerinin Üretim Miktarları

Yıllar	Sırık (st)	Çubuk (st)	Çalı (kn)**	Reçine (Ton)	Sıgla Yağı (Ton)	Buhur (Ton)	Defne Yaprağı (kn)	Çıra (kn)	Şimşir (kn)	Mazi Meyvesi (kn)
1950-62	3.736	4.327	5.209	1.259	76.5	236	1.617	23.350	818	36
1963-72	25.797	67.066	220.956	41.856	339	1.870	34.124	563.140	12.725	152.360
1973-82	334.886	58.213	111.615	30.579	233	244	67.224	653.528	20.961	-
1983	43.427	9.681	6.301	3.145	6	-	14.136	96.096	2.227	-
1984	48.335	6.886	10.754	2.945	10	-	5.115	117.305	1.786	-
1985	40.601	3.790	-	2.703	8	-	8.007	37.278	964	-
1986	34.605	2.370	-	1.339	8	-	187	-	602	-
1987	25.293	3.686	-	1.160	7	-	100	-	570	-
1988	-	-	-	252	3.6	-	16.870	40.750	8.300	-
1989	-	-	-	718	3.3	-	3.670	5.290	50	-
1990	-	-	-	133	3.4	-	8.520	20.320	1.360	-
1991	-	-	-	87	0.831	-	11.050	35.490	-	-
1992	-	-	-	151	0.733	-	23.380	58.300	40	-

Kaynak: OGM; Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 63.

Orman Bakanlığı; Cumhuriyetimizin 70. Yılında..., s. 25.

(13) OGM; Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 63.

* Endemik Karakterli: Belli iklim koşulları altında, belirli yörede yetişen ağaç ya da ağaççık türleridir.

** Kn (Kental) : Genellikle ormancılıkta kullanılan bir ölçü birimi olup 1 Kental 100 kg.dır.

2. Para İle Ölçülemeyen Katkılar

İklim, toprak ve su gibi doğa elemanlarının korunması ve denge içinde tutulması; rüzgar ve kumul hareketlerine engel olarak su akışının düzenlenmesi, yer altı su kaynaklarının sürekliliğini olanaklı kılarak çoraklaşmanın önlenmesi, dolayısıyla tarıma uygun arazilerin erozyona yenik düşmesinin önlenmesi, barajların ekonomik ömrünü uzatması; doğal felaketlerin önlenmesine yardımcı olması, insanların rekreasyon gereksinimlerini karşılayarak iş verimliliğini artırması, insan sağlığına olumlu katkısı ve ülke turizmüne olumlu yönde katkıda bulunması v.b. gibi para ile ifade edilemeyen veya edilmesi güç olan önemli katkılardır.

B. ORMAN ETASI VE GSMH İÇİNDE SEKTÖRÜN PAYI

1. Ormanlarımızın Etası

Ormancılıkta eta, belli işletme amaçlarına göre işletilen ormanlardan amenajman* plan dönemi boyunca alınması gereken ve mümkün olan "hasat miktarı"dır. Bir taraftan ormandan ürün alınmasına esas teşkil ettiği, diğer taraftan ormanın devamlılığını ve verimliliğini sağlamaya yönelik teknik tedbirlere olanak hazırladığı ve onların çerçevesini tayin ettiği için eta çok önemlidir. Eta ancak ideal durumaartımın aynısıdır. Bunun için ormanın tamamiyle optimal kuruluştta bulunması gerekli-ki bu hal istisnai olarak mevcut olabilir. Bununla beraber eta, tayininde kullanılan yöntemlere göre ağaç servetinden ve artımdan etkilenir. Buna göre, zayıf ağaç servetine ve artıma sahip olan ormanlarımızın eta'nının da büyük olmayacağı doğaldır. Öte yandan ormanlarımızın bir kısmının çok yaşlı, artımı yavaşlamış, hatta pratik olarak durmuş olabilir. Bunların belli bir düzen içinde biran önce mobilize edilmeleri, kesilerek yerlerine yeni ormanların kurulması gerekmektedir. Bunlar kaldığı sürece o orman arazilerinde rant sifıra yaklaşır, belki de sifır olur.⁽¹⁴⁾

Tablo 18'de orman varlığımızın bölgeler itibariyle eta'ları, verimlilikleri ve katılım oranları verilmektedir.⁽¹⁵⁾

(14) DPT; 2. Türkiye İktisat..., s. 478.

(15) OGM; Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölgesi'nde Kavak Yetiştiriciliğinin Optimizasyonu ve Sosyo-Ekonomik Önemi, İzmit: 1991, s. 3.

* Amenajman: Belirli dönemler için Orman toprağı ile beraber tüm orman varlığının içindekilerle beraber (hayvanlar v.b.) ormanın sürekliliğininide dikkate alarak ondan en iyi biçimde faydalanmak için yapılan plandır. Amenejman planları 10 yıllık veya 20 yıllık yapılır. (Ağaç türlerine göre değişir. Ör., kayın ve karaçam için 20 yıllık, kızılçam için 10 yıllık).

Tablo 18 : Türkiye'de Orman Varlığının Bölgelere Göre Eta'ları, Verimlilikleri ve Katılım Oranları

(1 Ster=0.6 m³)

COĞRAFİ BÖLGELER	KORU ORMANI				BALTALIK ORMANI				TOPLAM ORMAN VARLIĞI			
	ALAN	ETA	YILLIK VERİM	KATILIM ORANI	ALAN	ETA	YILLIK VERİM	KATILIM ORANI	ALAN	ETA	YILLIK VERİM	KATILIM ORANI
	1000xHa	100xM3	m3/Ha	(%)	1000xHa	1000 ster	1000xM3	(%)	1000xHa	100xM3	m3/Ha	(%)
KARADENİZ	3.067	7.361	2,40	15,2	1.387	1.056	634	6,9	4.454	7.995	1,80	22,1
MARMARA	1.281	2.292	1,79	6,3	1.522	2.798	1.679	7,5	2.803	3.971	1,42	13,8
EGE	1.759	1.990	1,13	8,7	1.425	289	173	7,1	3.184	2.163	0,68	15,8
AKDENİZ	3.091	3.564	1,15	15,3	1.416	231	139	7,0	4.507	3.703	0,82	22,3
TOPLAM	9.198	15.207	1,61	45,5	5.750	4.374	2.625	28,5	14.948	17.832	1,18	74,0
İÇ ANADOLU	1.421	1.206	0,85	7,1	1.076	747	448	5,3	2.497	1.654	0,66	12,4
DOĞU ANADOLU	288	399	1,49	1,3	1.173	1.571	943	5,8	1.441	1.342	0,93	7,1
G.DOĞU ANADOLU	47	8	0,17	0,2	1.266	1.254	752	6,3	1.313	760	0,58	6,5
TOPLAM	1.736	1.613	0,83	8,6	3.515	3.572	2.143	17,4	5.251	3.756	0,72	26,0
GENEL TOPLAM	10.934	16.820	1,22	54,1	9.265	7.946	4.768	45,9	20.199	21.588	0,95	100,0

(Türkiye Orman Envanteri, OGM, Sıra No: 13, Seri No: 630, ANKARA - 1980 adlı yayından yararlanarak düzenlenmiştir.)

Tablodan da görüldüğü üzere koru ormanlarının toplam 16.820.000 m³ eta'sı ve yıllık verimi 1,22 m³/ha'dır. Koru ormanlarının katılım oranı ise % 54,1'dir. Baltalık ormanların toplam eta'sı 7.946.000 ster ve 4.768.000 m³tür. Koru ormanlarında kesim söz konusu olmadığı için ster olarak etası verilmemiştir. Baltalık ormanların yıllık verimi 0,52 m³/ha olup katılım oranı ise 45,9'dur. Toplam orman varlığımızın eta'sı 21.588.000 m³ yıllık verimi 0,95 m³/ha ve katılım oranı ise %100'dür.

2. GSMH İçinde Sektörün Payı

Genel kabul görmüş anlayış, bir sektörün ekonomiye katkısı o sektörün GSMH içindeki payı ile ölçülür. Sektörün, Gayri Safi Milli Hasıla içerisindeki payı, ancak % 1,5'lara varan bir ekonomik olgu ile, yaklaşık 10 milyon nüfusa sahip orman köylüsünün (ülke nüfusunun 1/6'sı, kırsal kesim nüfusunun % 35'i) ⁽¹⁶⁾ geçim kaynağı, istihdam alanı olan ormanlarımızın; Devlet İstatistik Enstitüsü'nün hesaplamalarına göre ise Milli Gelir içindeki payı yaklaşık binde 5 ⁽¹⁷⁾ olarak gözükmektedir.

Ormancılık sektörünün, % 1,5 gibi çok küçük bir payla GSMH'ya olan katkısı, aslında Orman Genel Müdürlüğü'nün bilançolarına yansımaya gizli yakacak odun tüketimi ve Orman Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu sübvansiyonlar ⁽¹⁸⁾ ile üretim değeri tesbit edilemeyen ot, yaprak, mantar, çam fıstığı, kekik, meyan kökü, ada çayı, mazi, sumak, palamut tırnağı, v.b. tali ormancılık sektörü ürünlerinin katma değeri ile ormancılık sektörünün rekreasyon değeri yukarıda ifade edilen sektörün katma değerine eklenirse⁽¹⁹⁾ GSMH'ya olan katkısının binde 17,6'ya yükseldiği dikkati çekmektedir.⁽²⁰⁾

Sektörün belirtilen nedenlerden dolayı GSMH içinde düşük görünen payı, sektörü ekonomik kalkınma açısından önemsiz gibi göstermektedir. Aslında Orman Bakanlığı bilançoya yansımaya orman asli ve özellikle de orman tali ürünlerinin miktarını, devlet-orman köylüsü işbirliği ile yürütülmesi gereken bir çalışmayla ortaya çıkarabilecektir. Örneğin; DPT Ormancılık Sektörü Koordinatörlüğü'nde yapılan bir çalışmaya göre 1982 fiyatlarıyla sadece üretilen ot ve yaprağın oluşturduğu katma değer 534.600.000.000TL'dir.⁽²¹⁾ Sadece ot ve yaprağın oluşturduğu katma değer bu kadar büyük bir rakam çıkarsa, yapılacak olan ciddi bir çalışma sonucu diğer asli ve tali orman ürünlerinin örnekte geçen rakamın çok çok üstünde bir rakam olacağı ve bu rakamın bilançoya yansıyan orman asli ve tali ürünleri değerinden çok daha yüksek çıkacağı görülmektedir ki orman ürünlerinin GSMH içindeki payında % 1,76'lar düzeyinden % 5 gibi bir orana ulaşması olanaklıdır.

Ülkemizde tarımsal üretim değerinin % 57'sini bitkisel üretim, % 32'sini hayvancılık, % 7'sini ormancılık ve % 4'ünü su ürünleri oluşturmaktadır. Gelişme süresinde tarımsal üretim değeri içinde bitkisel üretimin payı azalırken, hayvancılık, ORMANCI-

(16) T.C. Orman Bakanlığı Dergisi, Orman, Sayı 14, Ankara: Şubat 1993, s. 12.

(17) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 30.

(18) T.C. Orman Bakanlığı Dergisi, Orman, Sayı 14..., s. 13.

(19) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 30.

(20) T.C. Orman Bakanlığı Dergisi, Orman, Sayı 14..., s. 13.

(21) DPT, BBYKP Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara:1985, s. 380.

LIK ve su ürünleri payının arttığı görülmektedir.⁽²²⁾

Tarımsal katma değer oluşumunda en yüksek pay bitkisel ve hayvansal üretimden gelmektedir. 1989 yılı itibariyle toplam tarımsal katma değer içinde bitkisel ve hayvansal üretim % 95.1, ormancılık % 2.9 ve su ürünleri % 2 pay almaktadır.⁽²³⁾

Tarımın GSYİH içindeki payı nispi olarak azalmasına rağmen, bazı ülkelerle karşılaştırıldığında bu oranın hala yüksek olduğu görülmektedir. Tarımın GSYİH içindeki payı gelişmiş ülkelerden ABD, İngiltere ve F.Almanya'da % 2, Norveç ve Japonya'da % 4, İtalya'da % 6, İsrail'de % 7'dir. Bu oran gelişmekte olan ülkelerden Brezilya'da % 10, Arjantin'de % 12, Mısır'da % 19, Pakistan'da % 25 ve Hindistan'da da % 32'dir.⁽²⁴⁾ Tarımın alt sektörü olarak ormancılık sektörünün GSYİH'ya katkısı edinilen resmi hesaplamalara göre 1960-1989 yılları arasında % 0.4-0.7 arasında bir değişim göstermiştir. Tablo 19'da GSYİH'ya sektörlerin katkıları yıllara göre nispi olarak gösterilmektedir.

Tablo 19 : Gayrisafi Yurt İçi Hasılanın Sektörel Dağılımı (%)

(Cari Faktör Fiyatlarıyla)

Sektörler	1960	1970	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
1. TARIM	40.9	29.3	22.6	22.0	20.8	19.6	19.6	18.8	18.5	18.0	17.5	16.6
a. Bitkisel ve Hay. üretim	40.2	28.6	21.7	21.3	20.1	18.8	18.7	17.9	17.4	17.1	16.6	15.7
b. Ormancılık	0.4	0.4	0.6	0.5	0.4	0.5	0.6	0.6	0.7	0.6	0.5	0.5
c. Su ürünleri	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	0.4	0.3	0.4	0.4
2. SANAYİ	15.3	19.1	25.0	26.1	27.1	28.6	29.5	31.6	31.9	31.8	32.4	32.6
a. Maden ve Taş Ocak.	1.8	1.7	1.8	2.2	2.1	2.3	2.2	2.1	2.1	2.0	2.0	2.0
b. İmalat Sanayi	12.6	16.3	21.1	21.7	22.4	23.9	24.3	25.2	25.3	25.7	26.0	25.5
c. Elektrik, Gaz, Su	0.9	1.1	2.1	2.2	2.6	2.4	3.0	3.9	4.5	4.1	4.4	4.1
3. HİZMETLER	43.8	51.6	52.4	51.9	52.1	51.8	50.9	49.6	49.6	50.2	50.1	51.8
a. İnşaat	5.2	7.2	5.2	4.7	4.4	4.1	4.0	3.7	3.9	4.1	3.9	3.9
b. Top.ve Per.Ticaret	9.6	12.1	15.9	16.8	17.0	17.6	18.1	17.2	17.1	17.6	17.6	17.6
c. Ulaşım ve Haberleşme	7.4	8.9	10.3	10.4	10.4	10.5	10.3	10.6	10.3	10.0	10.2	10.6
d. Mali Müesseseler	2.0	2.3	1.8	2.2	1.9	1.9	2.7	2.9	2.9	2.8	2.8	3.1
e. Mesken Gelirleri	6.0	5.1	4.7	4.5	4.4	4.2	4.2	4.1	4.2	4.2	4.4	4.8
f. Serbest Mes. ve Hiz.	5.4	5.3	5.4	5.5	5.5	5.5	5.6	5.4	5.4	5.4	5.4	5.5
g. Devlet Hizmetleri	8.2	10.7	9.2	7.8	8.5	8.0	6.0	5.7	5.8	6.1	5.8	6.3
4. GSYİH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: TOBB, Türkiye'de GSMH, Yayın No: Genel 40 Öky-15, Ankara, 1987, s. 168-169.

DPT, 1990 Yılı Programı, s. 13.

DİE, Gayri Safi Milli Hasıla 1989, MTB: 1100, Ankara, Ocak-1990, s. 5.

(22) Haydar Oğuz Tuncer, Tarımın Türkiye Ekonomisine Katkısı, TOBB, Yayın No: Genel 160, Ar-Ge 70, Ankara: 1990, s. 2.

(23) Tuncer, s. 2.

(24) United Nations, Handbook of International Trade and Development Statics, TD/STAT. 13, Sales No: E/F. 85. II, D. 12, New York: 1985, p. 431-442.

Gelişmekte olan ülkelerde tarımın, Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) içindeki payının nispi azalmasına bu ülkelerin ortak bir özelliği olarak bakmak gerekir. Gelişme sürecinde ülkemizde de tarımın GSYİH içindeki payı nispi olarak azalmaktadır. Yukarıdaki tabloya baktığımızda Türkiye'de 1960'da % 40.9 olan tarımın GSYİH içindeki payı, 1970'de % 29.3'e, 1980'de % 22.6'ya ve 1989'da % 16.6'ya düşmüştür. Buna karşılık sanayi sektörünün GSYİH içindeki payı 1960'da % 15.3 iken, 1970'de % 19.1'e, 1980'de % 25'e, 1989'da % 32.6'ya yükselmiştir. Tabloda, Tarım Sektörünün alt sektörü olan **ORMANCILIK sektörüne baktığımızda ortalama seyir % 0.5** olarak gözükmektedir. 30 yılı kapsayan tabloda, ormancılık sektörünün GSYİH içindeki payının hemen hemen statik bir durum sergilemiştir. Tarım sektörünün GSYİH içindeki payının azalması, tarım sektörünün alt sektörü olan bitkisel ve hayvansal üretimdeki azalmadan kaynakladığı açıkça görülmektedir. Öyleyse ormancılık sektörü, asli ve tali orman ürünlerinden bilançoya yansımaları bilançoda yer alacak olursa, resmi değerlendirmeye göre 30 yıldır % 0.5 gibi seyreden GSYİH içindeki payının % 5 gibi bir paya ulaşabileceği olanaklıdır. Bu durum dikkate alındığında gerçekten ormancılık sektörünün, ekonomik gelişmeye ve kalkınmaya katkısı yönünden azımsanamayacak bir paya sahip olduğu ortaya çıkacaktır. Sektörün, gerek orman ürünleri sanayiine, gerekse diğer tarım ve sanayi sektörlerine sağladığı ve sağlayacağı katkılarda esaslı bir değerlendirme ile irdelenirse ormancılık sektörünün önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Ormancılık sektörünün GSYİH içindeki oranı irdelerken sektörün üretim ve tüketim düzeyine, orman ürünleri üretim-tüketim dengesine de değinmek gerekir.

a. Ormancılık Sektöründe Üretim

Ormancılık sektöründe üretimin, asli ve tali orman ürünleri üretiminden meydana geldiğini belirtmiştik. Kalkınma planlarında; bir taraftan yakacak odun üretiminin endüstriyel kullanımlara kaydırılması benimsenirken, diğer taraftan yakacak odun gereksinimini gidermek için alternatif enerji kaynaklarını araştırma ilkeleri kabul edilmesine rağmen, uygulamada resmi yakacak odun üretiminin toplam odun üretimi içindeki payı ancak % 59 düzeyine çekilebilmiştir.^(25,26)

(25) Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu ve Ahmet Akesen, Ormancılık Politikası, İ.Ü. Yayın No: 3553, O.F. Yayın No: 401, İstanbul: 1989, s.59.

(26) Ekoloji Çevre Dergisi, Sayı 5, İzmir: Ekim-Kasım-Aralık 1992, s.5.

(1) Kamu ve Özel Sektör Üretim Hedefleri ve Gerçekleşme Durumu

Tablo 20 : 1963-1987 Yılları Kamu ve Özel Sektör Toplamı Olarak Üretim Hedefleri ve Gerçekleşme Durumu

Plan Dönemi	Yıllar	HEDEF		GERÇEKLEŞME		GERÇEKLEŞME ORANI	
		Endüstriyel Odun (1000 m3)	Yakacak Odun (1000 Ster)	Endüstriyel Odun (1000 m3)	Yakacak Odun (1000 Ster)	Endüstriyel Odun %	Yakacak Odun %
I	1963	3000	18300	2810	15074	93.7	82.3
	1964	3500	25100	2837	16437	81.1	65.4
	1965	4434	22700	4055	16545	81.4	72.9
	1966	4415	25500	4011	17236	83.0	67.6
	1967	4722	27000	4254	17487	90.1	64.8
	1968	4842	27000	4591	19199	94.8	71.1
II	1969	5100	24000	5067	19136	99.3	79.7
	1970	5370	21000	5477	18583	102.0	88.5
	1971	5700	21000	5608	18297	98.4	87.1
	1972	6520	24000	6155	20360	94.4	84.8
	1973	7207	19500	7060	20305	98.0	104.1
	1974	7782	18600	7268	20779	93.4	111.7
III	1975	8849	18300	6481	21543	73.2	117.7
	1976	9107	18300	7501	20463	82.4	111.8
	1977	10024	18000	8330	21769	83.1	120.9
	1978	10455	17100	8894	21551	85.1	126.9
	1979	10887	16203	8250	21546	75.9	133.9
	1980	11837	16073	8064	23469	68.1	146.0
IV	1981	12879	15945	8603	21732	66.8	136.3
	1982	14019	15817	7324	21932	52.2	138.7
	1983	15270	15690	8294	21431	54.3	136.6
	1984	9285	15000	9353	18259	100.7	121.7
	1985	9603	14600	9249	15909	96.3	109.0
	1986	9936	14100	9520	18359	95.8	130.2
V	1987	10265	13400	9392	14162	91.5	105.7

Kaynak: 1- V. B.Y.K. Planları, OGM kayıtları, OGM'ce yapılan Özel Sektör Üretim Envanteri ve Milli Kaynak Komisyonu Raporları.

Tablo 20'de planlı dönemde toplam (kamu ve özel sektör) endüstriyel ve yakacak odunun hedef ve gerçekleşme rakamlarından hareketle gerçekleşme oranları verilmiştir. Kamu ve özel kesim orman ürünleri üretimi, planlı dönemin başladığı 1963 yılından 1972 yılına kadar hedeflenenin altında kalırken (ama ortalama % 70 gerçekleşme oranı

söz konusu), 1973'den sonra planlananın üzerinde seyretmiştir. Hatta bazı yıllarda %140'lara kadar çıkmıştır. Orman ürünleri üretimindeki bu olumlu gelişme, sektörün ekonomik hayatta canlılığını sürdürdüğünü göstermektedir.

(2) Gerçekleşen Özel Kesim Üretimi

Tablo 21 : 1982-1987 Yıllarında Gerçekleşen Özel Kesim Üretimi

ÜRÜNLER	(1000 M ³ Ster)					
	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Endüstriyel Odun (M ³)	1503	1578	1652	1727	1801	1877
Yakacak Odun (Ster)	1560	1580	1600	1620	1640	1660
Yakacak Odun (M ³)	1170	1185	1200	1215	1230	1245
Genel Toplam (M ³)	2673	2763	2852	2942	3031	3122

Kaynak: OGM'ce yapılan Özel Sektör Üretim Envanteri.

Tablo 21'e baktığımızda özel kesimin endüstriyel odun üretimi sürekli artış göstermiş, yakacak odun üretiminde ster olarak da, m³ olarakta az da olsa bir artış olmuştur.

Türkiye'nin gündeminde olan ormanların özelleştirilmesi konusu; özel sektörün daha verimli, daha planlı ve düzenli çalışma yaptığı; işlerin savsaklanmadığı temeline dayalı olarak açıklanmaktadır.

Dünyaya ve özellikle AT ülkelerine baktığımızda ormanlar devlet, diğer kamu kuruluşları ve özel sektör tarafından sahiplenilmiştir.

(3) Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Üretimi

Planlı dönemde odun dışı orman ürünlerinden bir bölümünün üretimi yıllık üretim ve satış programlarına bağlı olarak yapılmış ancak, çok büyük bir bölümü de sadece piyasa talebine bağlı olarak programsız biçimde üretilmiştir. Reçine, sığ- la yağı, defne yaprağı, sırık, çubuk, şimşir ve çıralı çam kök odunu üretimi kalkın- ma planlarında belirlenen hedefler doğrultusunda, piyasa taleplerine ve koşullarına bağlı olarak hazırlanan yıllık üretim ve satış programları çerçevesinde yapılmakta olup, üretim programı ve gerçekleşme durumu Tablo 22'deki gibidir.

Tablo 22 : 1981-1987 Yılları Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Üretim Programı ve Gerçekleşme Durumu

YILLAR		SIRIK Ster	ÇUBUK Ster	REÇİNE (Ton)	SİĞLA (Ton)	DEFNE YAP. (Ton)	ŞİMŞİR (Ton)
1981	Program	19.850	2.000	3.805	15	1000	15
	Üretim	44.322	2.741	3.860	19	1.224	32
	Grç. %'si	279	137	101	125	122	200
1982	Program	33.400	2.000	3.085	15	1070	16
	Üretim	54.231	4.424	2.998	12	286	298
	Grç. %'si	162	221	97	22	27	1862
1983	Program	44.500	2.600	3.860	15	1.020	16
	Üretim	43.427	9.681	3.145	6	141	223
	Grç. %'si	98	372	81	36	14	1394
1984	Program	35.500	4.500	2.650	10	1020	16
	Üretim	48.335	6.866	2.945	10	512	128
	Grç. %'si	136	153	111	100	50	1113
1985	Program	33.400	5.400	2.930	15	920	20
	Üretim	40.601	3.790	2.703	8	2007	96
	Grç. %'si	122	70	92	50	218	480
1986	Program	35.000	2.700	1.755	6	600	60
	Üretim	34.605	2.370	1.340	8	187	60
	Grç. %'si	99	88	80	130	31	100
1987	Program	23.300	1.650	695	3	650	10
	Üretim	25.293	3.686	459	7	100	57
	Grç. %'si	108	223	66	233	16	570

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 292.

(4) Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Üretim Tahmini

VI. Plan Döneminde Tali Ürün Üretim Projeksiyonu aşağıda verilmiştir. Tablo 23 incelendiğinde (inşaatlarda iskele ve kalıp yapımında kullanımının ekonomik olduğu dikkate alınarak) artma olacağı tahmin edilmiş; çubuk, çalı ve defne yaprağı üretiminde farklı oranlarda artışlar olacağı düşünülmüş, çıra üretiminin sakıncaları dikkate alınarak üretiminin düşürülmesi planlanmıştır.

Tablo 23 : VI. B.Y.K.P. Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Üretim Tahmini

Yıllar	Sırık (Ster)	Çubuk (Ster)	Çalı (Ton)	Reçine (Ton)	Sığla (Ton)	Defne (Ton)	Çıra (Ton)	Şimşir (Ton)
1988	22.000	2.100	757	550	1	675	2.780	20
1989	23.000	2.950	725	530	1	690	2.650	20
1990	24.000	3.870	897	500	1	710	2.610	25
1991	25.000	4.100	1032	525	1	785	2.584	25
1992	26.000	4.510	1042	550	1	860	2.208	30
1993	27.000	4.960	1146	600	1	950	1.877	30
1994	28.000	5.450	12606	650	1	1040	1.689	30

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 294.

(S) Orman Ürünleri Ürün Çeşitleri Bakımından Kamu ve Özel Kesim Üretim Tahmini

1946-1986 yılları arasında gerçekleştirilen ağaçlandırma sahalarına yapılacak bakım müdahalelerinden elde edilecek ara hasıllar, ağaçlandırılacak sahaların boşaltılmasından elde edilecek orman ürünü, baltalık yenileme ve imar-ihya çalışmaları sonucunda üretilen miktarlar, etaya dahil olmayan orman kalıntıları, makilik ve enkazdan elde edilecek miktarlar ve 1990-2009 yılları için hazırlanan Ormancılık Ana Planı verileri dikkate alınarak VI. Plan dönemi ve sonrası (2009 yılına kadar) üretim miktarları tahmin edilmiş ve ürün çeşitleri itibariyle Tablo 24'de gösterilmiştir.

Tablo 24 : VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994) ve Sonrası (2009 Yılına Kadar) Yıllar İtibariyle Üretim Tahmini (Kamu ve Özel Kesim Üretimi Olarak)

Ürünler	Üreten Sektör	1000 m ³ -Ster						
		1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
TOMRUK (m ³)	OGM	3805	3885	3965	4287	4095	4258	4259
	Özel	2000	2110	1470	1540	1610	1680	1750
	Toplam	5805	5995	5435	5827	5705	5938	6009
TEL DİREĞİ (m ³)	OGM	160	155	153	138	145	145	145
	Özel	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	160	155	153	138	145	145	145
MADEN DİREĞİ (m ³)	OGM	470	475	480	490	500	517	543
	Özel	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	470	475	480	490	500	517	543

SANAYİ ODUNU OGM	315	411	508	580	498	594	601
(m ³) Özel	285	300	315	330	345	360	375
Toplam	600	711	823	910	843	954	976
KAĞITLIK ODUN OGM	1620	1647	1870	1870	1870	1870	1870
(m ³) Özel	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	1620	1647	1870	1870	1870	1870	1870
LİF-YONGA OGM	950	971	1017	1109	1163	1234	1363
ODUNU Özel	285	300	315	330	345	360	375
(m ³) Toplam	1235	1271	1332	1439	1508	1594	1738
ENDÜSTRİYEL OGM	7320	7544	7993	8474	8271	8618	8781
ODUN Özel	2750	2710	2100	2200	2300	2400	2500
TOPLAMI (m ³) Toplam	9890	10254	10093	10674	10571	11018	11281
YAKACAK ODUN OGM	14362	15225	16088	16683	16083	17185	16914
(STER) Özel	1680	1700	1720	1740	1760	1780	1800
Toplam	16042	16925	17808	18423	17843	18965	18714
YAKACAK ODUN (m ³) OGM+ÖZEL	12031	12694	13356	13817	13382	14224	14036
GENEL TOPLAM	21921	22948	23449	24491	23953	25242	25317
ÜRÜNLER Üreten	1995	1999	2000	2004	2005	2009	
TOMRUK OGM	4286	4727	4730	5342	5423	5299	
(m ³) Özel	1820	2100	2170	2450	2520	2800	
Toplam	6106	6827	6900	7792	7943	8099	
TEL DİREĞİ OGM	145	145	145	145	145	145	
(m ³) Özel	-	-	-	-	-	-	
Toplam	145	145	145	145	145	145	
MADEN DİRĞİ OGM	588	651	657	680	686	709	
(m ³) Özel	-	-	-	-	-	-	
Toplam	588	651	657	680	686	709	
SANAYİ ODUNU OGM	608	637	644	672	679	707	
(m ³) Özel	390	450	456	525	540	600	
Toplam	998	1087	1109	1197	1219	1307	
KAĞITLIK ODUN OGM	1870	1870	1870	1870	1870	1870	
(m ³) Özel	-	-	-	-	-	-	
Toplam	1870	1870	1870	1870	1870	1870	

LİF-YONGA	OGM	1559	1879	1964	2920	3111	3613
ODUNU	Özel	390	450	465	525	540	600
(m ³)	Toplam	1949	2329	2429	3445	3651	4213
ENDÜSTRİYEL	OGM	9056	9909	10009	11629	11914	12343
ODUN TOPLAMI	Özel	2600	3000	3100	35000	3600	4000
(m ³)	Toplam	11656	12909	13109	15129	15514	16343
YAKACAK ODUN	OGM	17519	18192	17567	17914	19609	21105
(Ster)	Özel	1820	1900	1920	2000	2020	2100
	Toplam	19339	20092	19487	19914	21629	23205
YAKACAK ODUN	OGM	13139	13644	13175	13435	14707	15829
(m ³)	Özel	1365	1425	1440	1500	1515	1575
	Toplam	14504	15069	14615	14935	16222	17404
GENEL TOPLAM	OGM	22195	23553	23.184	25064	26621	28172
(m ³)	Özel	3965	4425	4540	5000	5115	5575
	Toplam	26160	27978	27724	30064	31736	33747

Kaynak: 1990-2009 Yılları Ormancılık Ana Planı.

(6) Türkiye'de ve GAP Bölgesi'nde Odun Hammadesi Arzı

Ülkemizde odun hammaddesi üretimi için ana kaynak ormanlarımızdır. 1987 yılında yapılan envanterlere göre; ormanlarımızdan yaklaşık 7 milyon m³ yapacak ve 8.5 milyon m³ (14 Milyon ster) yakacak olmak üzere, 15,5 milyon m³ kadar odun üretimi yapılmıştır. Orman dışı alanlarda özel kesim tarafından yapılan kavak yetiştiriciliği sonucu yaklaşık 3 milyon m³ kadar da kavak odunu üretilmiştir. İthalat yoluyla da yaklaşık 1,5 milyon m³ odun hammaddesi sağlanmıştır. Orman kaynaklarından, kavak yetiştiriciliğinden ve ithalat yoluyla pazara arzedilen odun hammaddesi, yaklaşık 20 milyon m³/yıl kadar olmuştur. Türkiye genelinde piyasaya arzedilen odunun %77,5 kadarı orman kaynaklarından, %15 kadarı kavak yetiştiriciliğinden ve %7,5 kadarı da ithalat yoluyla sağlanmıştır. Ancak, ithalat dışı yapacak odun arzında, kavak odunu üretiminin payı % 42 gibi çok yüksek bir düzeydedir. Bu yüksek oran kavak yetiştiriciliğinin ambalaj, lif-yonga levha, mobilya gibi sanyî sektörleri için hayati önemde olduğunu göstermektedir.⁽²⁷⁾

Tablo 25'de pazara arz edilen kaynaklara göre Türkiye'de ve GAP Bölgesi'nde odun hammaddesi arzı yakacak ve yapacak odun türlerine göre verilmiştir.

(27) OGM, GAP Bölgesi'nde ..., s.4.

Tablo 25 : Türkiye'de ve GAP Bölgesi'nde Odun Hammaddesi Arzı (1987 yılı verilene göre)
(1000 m³)

PAZARA ARZ EDİLEN ÜRÜN ÇEŞİTLERİ		PAZARA ODUN ARZ EDEN KAYNAKLAR				TOPLAM ARZA ORANI %
		ORMAN ÜRETİMİ	KAVAK ÜRETİMİ	İTHALAT	TOPLAM	
TÜRKİYE GENELİNDE	YAKACAK	8 500	-	-	8 500	42,5
	YAPACAK	7 000	3000	1500	11 500	57,5
	TOPLAM	15 500	3000	1500	20 000	100,0
	ORANI (%)	77,5	15,0	7,5	100,0	
GAP BÖLGESİNDE	YAKACAK	752	-	-	752	3,8
	YAPACAK	8	200	-	208	1,0
	TOPLAM	760	200	-	960	4,8
	ORANI (%)	3,8	1,0	0,0	4,8	

Kaynak: OGM, GAP Bölgesi'nde ..., s.5.

GAP Bölgesi'nde mevcut orman kaynaklarının Türkiye geneline oranı alan olarak %6,5 olduğu halde, odun hammaddesi üretimindeki payı yaklaşık 760 bin m³/yıl yani; üretim olarak oranı %3.8 kadardır. Ayrıca söz konusu üretimin %99 kadarı yakacak odun olup, yapacak odun istihali ise pratikte yok denecek kadar azdır. GAP Bölgesi'nde toplam yapacak odun arzı yaklaşık 208000 m³/yıl olup, Türkiye genelinde odun arzına oranı sadece %1 kadardır. GAP Bölgesi'ndeki yapacak odun arzının yaklaşık 200 000 m³ kadarı karakavak ağaçlandırmalarından sağlanmaktadır ve bölge içinde üretilen yapacak odundaki payı %96 kadardır. GAP Bölgesi'nde üretilen karakavak odununun hemen tamamı, özellikle köylerde olmak üzere, inşaat sektöründe kullanılmaktadır. Tarımsal ürünlerin pazarlama aşamalarında kullanılan palet ve ambalaj sanayi de en yaygın olarak kullanılan melez kavak odunu, bugün için GAP Bölgesi'nde hemen hemen hiç üretilmemektedir. Mevcut melez kavak ağaçlandırmaları sadece araştırma ve göstermelik boyutlarındadır.⁽²⁸⁾

(7) Ormancılık Sektörü'nde Kavak Üretimi ve Önemi

Ormancılık sektöründe üretim süresi (idare süresi) ekonominin diğer sektörlerine oranla çok daha uzundur. Genellikle 20 yıldan az olmayan üretim süresi, bazı ağaç türle-

(28) OGM, GAP Bölgesi'nde ..., s.4.

ri için 200 yıla kadar çıkmaktadır⁽²⁹⁾. Bu üretim süresi dikkate alınırca kavak ürtemi ve bunun teşvik edilmesi, ormancılık setöründe üretim artışı sağlama açısından oldukça önemlidir. Kavak bugün için ülkemizde yetişen ve/veya yetiştirilen ağaç türleri içerisinde üretim süresi en kısa olan (Ör. 7 yıl gibi) ve en yüksek yıllık hasılayı veren türdür. Aslında bir orman ağacı olmakla birlikte, uygulanan kültürel tedbirlerle daha yüksek verim sağlanabildiği için, artık bir kültür ağacı niteliği kazanmıştır.

Kavağın ekonomiye katkısı ve ormancılık sektöründeki önemi tüm dünya ülkelerinde çok iyi farkedilmiş durumdadır. Bundan dolayı her ülke kavakçılığın geliştirilmesi için gerekli organizasyon kurmakta, bilimsel çalışmalar yapmakta ve uluslararası bilgi alışverişinde bulunarak elde edilen bilgileri uygulamaya aktarmak suretiyle daha yüksek verim alma çabası içine girmişlerdir.

Ülkemizde de 1962 yılında İzmit'te kurulmuş olan kavak ve Hızlı Gelişen Yabancı Tür Orman Ağaçları Araştırma Enstitüsü'nün çabaları sonucu yıllık kavak odunu üretimi 300 bin m³'den 3 milyon m³'ün üzerine çıkmıştır. Ancak ülkemizin bu konudaki potansiyeli bunun çok üstündedir. Kavak yetiştirme tekniğinin halen çoğu üreticiler tarafından bilinmemesi ve uygulanmayışı, kavakçılığa uygun birçok marjinal alanlarla, ırmak ve dere kenarlarının üretime geçirilmemiş olması bu potansiyelin gereği gibi kullanılmayışının başlıca nedenleridir.⁽³⁰⁾

Türkiye'de karakavak yetiştiriciliği özellikle Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde olmak üzere yaklaşık bin yıldır yapılagelmektedir. Ülkemizde kavak kültürü yapılan alanların 120.000 ha. kadar olduğu tahmin edilmektedir. GAP Bölgesi'nde ise yaklaşık 7 000 ha alanda karakavak yetiştirilmekte olduğu ve yılda 120.000 m³ kavak odunu üretildiği ifade edilmektedir. Bu tahmin sonderece temkinli bir yaklaşımdır. Daha iyimser bir yaklaşımla bölgedeki kavak odunu üretiminin 175.000-200.000 m³/yıl düzeyinde olduğu ifade edilebilir⁽³¹⁾.

Kavak yetiştiriciliği geçirgen, havalanması iyi, sulama veya taban suyundan yararlanma olanakları yeterli olan, düz alüviyal topraklarda en yüksek verimi sağlamaktadır. Tüm kavak çeşitleri derin, tuzsuz, asitlik derecesi yönünden nötr veya nötre yakın toprakları ister. Melez ve karakavaklar kültür bitkileri olup, toprak hazırlığı ve bakım tekniği gibi işlemlerin yeterince yapılmasını gerektirirler. Kavak yetiştiriciliğinde sınırlayıcı faktörlerin başında su gıdalanması gelir. Sulama olanaklarının veya taban suyundan bitkinin yararlanmasının yeterli düzeyde olanaklı olmadığı sahalarda, kavak üreticiliği düşünülemez. Bu nedenle Türkiye'de kavakçılık genellikle akarsular kenarındaki alüviyal

(29) DPT, VI. Beş Yıllık... s.5.

(30) OGM, GAP Bölgesi'nde..., s.(önsöz).

(31) OGM, GAP Bölgesi'nde..., s. 2-4.

alanlarda ve sulama veya taban suyundan gıdalanma olanaklarının olduğu ovalarda yayılmıştır. GAP Bölgesi'ndeki ovalar sulama olanaklarına kavuştuğunda kavak yetiştiriciliği açısından potansiyel alanlar kapsamına girecektir.

b. Ormancılık Sektöründe Tüketim

Odun hammaddesi insanoğlu tarafından kullanılan en eski materyallerden biridir.^(32,33)

FAO'ya göre⁽³⁴⁾ gelişmekte olan ülkelerde 1981 yılında yaklaşık, 2 milyar insanın oduna bağımlı olduğu, 1 milyar insanın da ısınma ve pişirme gereksinimleri için asgari enerji gereksinimlerini karşılayamadığı ve mevcut ihtiyaçları için odun kaynakları tüketmekte olduğu gerçeği söz konusudur.

Ülkemiz ormanlarında resmi (yasal) yoldan hasat edilen odun hammaddesinin yanı sıra, kontrol edilemeyen gizli (yasadışı) odun üretimi de küçümsenmeyecek boyutlardadır⁽³⁵⁾. Nitekim OGM'ce yaptırılan bir çalışmaya göre⁽³⁶⁾, ormanla ilişkili köylerin resmi olarak OGM'den alıp tükettikleri yakacak odun miktarının %103'ü gibi çok önemli bir miktarını da yasadışı yollarla ormanlardan tükettiğini göstermektedir.

Yapılan diğer bir araştırma sonucunda; Trabzon ili Maçka ilçesine bağlı 70 köyde 1990 yılında tüketilen yakacak odun miktarının 244816 ster, orman işletmesince aynı yıl köylere verilen yakacak odun miktarının 17445 ster olduğu, böylece gizli yakacak odun tüketiminin 227371 ster olarak gerçekleştiği belirlenmiştir. Gizli olarak tüketilen, diğer bir deyişle yakılan bu odun hammaddesi, orman işletmesince değerlendirilseydi; 58889 m³ tomruk, 36606 m³ maden direği, 20691 m³ sanayi odunu ve 27284 ster yakacak odun değerlendirilmiş ve yaklaşık olarak ekonomiye 5 milyar TL'lik bir katkı sağlanmış olacaktı⁽³⁷⁾

(1) Endüstriyel ve Yakacak Odun Tüketimi

Geçmiş yıllar için tüketici nezdinde fiili tüketim miktarlarını veren güvenilir veriler mevcut değildir. Bu nedenle zorunlu olarak, her ürün çeşiti itibariyle OGM'nin geçen yıldan devreden stok miktarı ve o yıl içindeki OGM ile özel kesim üretim miktarı ve o

(32) J. Bethel, Wood Energy Prospects, XVII IUFRO World Congress, Energy From Forest Biomass, Washington: 1982, p. 155-169.

(33) J. Bethel, Wood For Fuel, XVII IUFRO World Congress, Energy From Forest Biomass, Washington: 1982, p. 51-53.

(34) FAO, Wood For Energy, Forestry Department, Forestry Topic Reports, No:1, Rome, 1985, p.20.

(35) Ekoloji Çevre Dergisi, s.5.

(36) OGM, Türkiye'de Orman Köylüleri Tarafından Tüketilen Yakacak Odun Anketi ve Sonuçları, Ankara, 1986, s.17.

(37) M. Fehmi, Türker, Maçka Devlet Orman İşletme Müdürlüğü Ormanlarından Odun Hammaddesinin Yakacak Odun Amacıyla Tüketilmesinin Sosyo-Ekonomik Analizi, KTÜ Fen Bil. Enst. Doktora Tezi (Yayımlanmamıştır), Trabzon: 1992, s.35.

yıl içindeki ihraç edilen miktar ile gelecek yıla devreden stok miktarı toplamı çıkarılmış ve böylece o yıl içerisinde yurt içinde tüketilen miktarlar belirlenmiştir. Sonuçlar Tablo 26'da gösterilmiştir. Burada özel kesim tarafından üretilen miktarın aynı yıl içerisinde tüketildiği kabul edilmiştir. Ayrıca OGM'ce piyasaya arz edilen yakacak odun miktarının dışında yukarıda örneğiyle belirtildiği gibi gizli olarak da önemli miktarda yakacak odun tüketilmektedir.

Tablo 26 : 1982-1987 Yılları Endüstriyel Odun ve Yakacak Odun Tüketim Durumu (1000 m³)

YILLAR	Endüstriyel Odun Tüketimi	Yakacak Odun Tüketimi (Yasal Yollardan)	Yakacak Odun Tüketimi (Gizli)	Toplam Tüketim
1982	9208	16048	13000	38256
1983	8681	15901	12824	27406
1984	9241	13694	12649	35584
1985	9427	11932	12474	33833
1986	10059	11059	12298	33362
1987	11087	10622	12124	33833

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık ..., s. 270.

(2) Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketimi

Geçmiş yıllarda ve V. planı döneminde tali ve odun dışı orman ürünleri tüketimine ait gerçekleştirmeler ve yüzdeleri Tablo 27'de verilmiştir.

Odun dışı orman ürünlerinden reçine, sığla yağı ve defne yaprağı gibi ürünlerin depolanma güçlükleri ve depolamanın ürün kalitesi üzerine olumsuz etkileri dikkate alınarak üretimin tamamının yıl içinde tüketilmesi ön görülmektedir.

Orman Kanununun 37. ve 40. maddelerine göre tarife bedeli alınmak üzere toplatılan yıllık üretim programına alınmamış diğer ürünlerimizin üretimi tamamiyle piyasa talebine bağlı olarak yaptırıldığından üretildiği kadarı satılmakta ve depolama sorunu ile karşılaşılmamaktadır.

Tablo 27 : 1991-1987 Yılları Arasında Bazı Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketim Durumu

YILLAR	SIRIK (Ster)	ÇUBUK (Ster)	REÇİNE (Ton)	SIĞLA (Ton)	DEFNE (Ton)	ŞİMŞİR (Ton)
1981	15.850	2.000	3.805	15	1.000	16
Gerçek.	33.329	5.242	3.956	19	213	296
Gerç. %	210	262	104	132	20	185

	Prog.	33.400	2.000	3.085	15	1.070	16
1982	Gerçek.	49.024	4.229	4.636	16	640	283
	Gerç. %	147	221	150	103	60	1770
	Prog.	44.500	2.600	3.103	15	1.020	16
1983	Gerçek.	40.409	8.305	3.407	12	2.040	257
	Gerç. %	91	319	110	80	200	1606
	Prog.	35.500	4.500	2.650	10	1.020	16
1984	Gerçek.	34.074	6.764	2.506	7	512	185
	Gerç. %	96	150	95	70	50	1156
	Prog.	33.400	5.400	2.930	15	920	20
1985	Gerçek.	40.487	3.620	2.872	11	2.007	101
	Gerç. %	121	67	98	71	218	505
	Prog.	35.000	2.700	1.755	6	600	10
1986	Gerçek.	25.531	1.725	1.327	7	187	138
	Gerç. %	73	63	76	123	31	125
	Prog.	23.300	1.650	695	3	650	10
1987	Gerçek.	31.540	3.870	1.160	8	667	188
	Gerç. %	135	235	167	267	103	1880

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s.295.

(3) Endüstriyel ve Yakacak Odun Tüketim (Talep) Tahmini

Orman ürünlerinin temelini oluşturan asli orman ürünlerinden tomruk, maden direği, sanayi odunu, ve lif-yonga odun talebinde yıldan yıla artış sözkonusu, kağıtlık odun talebinde statiklik var, tel direği talebinde de önce dalgalı bir gelişme sonra da statik bir durum oluşmuş ve yakacak odun talebinde ise yıldan yıla azalma olacağı tahmin edilmiştir. Yakacak odun talebinin azalmasını, onu ikame eden maden kömürü, doğal gaz kullanımı ve özellikle Akdeniz, Marmara ve Ege Bölgeleri'nde hatta Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de yaygınlaşan güneş enerjisi kullanımına ilintili olarak açıklayabiliriz. Tablo 28 ve 29'da talep tahminlerinin gelişimi verilmiştir.

Tablo 28 : VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994) Talep Tahmini

ÜRÜNLER	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Tomruk	7445	7609	7874	8127	8385	8655	8932

Tel Direği	160	155	153	138	145	145	145
Maden Direği	470	475	480	490	500	517	543
Sanayi Odunu	844	866	888	910	932	954	976
Kağıtlık Odun	1870	1870	1870	1870	1870	1870	1870
Lif-Yonga Odun	1723	1777	1847	1972	2096	2221	2345
Endüstriyel							
Odun toplamı	12412	12752	23112	13507	13928	14362	14811
Yakacak Odun	22163	21580	20935	20614	20215	19852	19498
Genel Toplam	34575	34332	34047	34121	34143	34214	34309

Kaynak: OGM; Ormancılık Ana Planı (1990-2009), Ankara: 1988.

Tablo 29 : 1995-2009 Yılları Talep Tahmini

ÜRÜNLER	(1000 m ³ -ster)					
	1995	1999	2000	2004	2005	2009
Tomruk (m ³)	9218	10457	10792	12243	12635	14333
Tel Direği (m ³)	145	145	145	145	145	145
Madeni Direği (m ³)	588	651	657	680	686	709
Sanayi Odunu (m ³)	998	1087	1109	1197	1219	1307
Kağıtlık Odun (m ³)	1870	1870	1870	1870	1870	1870
Lif-Yonga Odunu (m ³)	2470	2968	3093	3591	3715	4213
Endüs. Odun Topl.(m ³)	15289	17178	17666	19726	20270	22577
Yakacak Odun (Ster)	25547	23866	23604	22485	22174	20970
Yakacak Odun (m ³)	19160	17900	17703	16863	16630	15727
Genel Toplam (m ³)	34449	35078	35369	36589	36900	38304

Kaynak: OGM, Ormancılık Ana Planı (1990-2009), Ankara: 1988.

(4) Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketim Tahmini

VI. Plan döneminde bazı odun dışı ve tali orman ürünleri tüketim tahminleri Tablo 30'da verilmiştir.

Bu plan döneminde depolamanın mümkün olduğu kadar az yapılması planlanmış olup, özellikle reçine, sığla yağı ve defne yaprağında üretildiği kadarının yıl içinde satılması temel amaç alınmıştır.

Tablo 30 : VI. Plan Döneminde Bazı Odun Dışı ve Tali Orman Ürünleri Tüketim Tahmini

YILLAR	Sırık (Ster)	Çubuk (Ster)	Reçine (Ton)	Sığla (Ton)	Defne Yap. (Ton)	Şimşir (Ton)
1988	22.000	2.100	550	1	675	20
1989	23.000	2.950	530	1	690	20
1990	24.000	3.870	500	1	710	20
1991	25.000	4.100	525	1	785	20
1992	26.000	4.510	550	1	860	19,5

1993	27.000	4.960	600	1	950	18,5
1994	28.000	5.450	650	1	104	17,5

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 296.

(5) Türkiye'de Odun Hammaddesi Talep Tahminleri

(a) Yapacak ve Yakacak Odun Hammaddesi Talep Tahmini

OGM tarafından hazırlanan Ormancılık Ana Planında 1990-2009 yılları için yapacak, yakacak ve toplam odun hammaddesi talep tahminleri verilmiştir. Bu tahminlerden yararlanarak 2010 yılını da içerecek şekilde, plan dönemi içi kişi başına düşecek talep tahminleri hesaplanmış ve Tablo 31'de verilmiştir. Fert başına düşen talep tahminlerinin hesaplanmasında, yıllık nüfus artış oranı 2000 yılına kadar %2,5, 2000 yılından sonra da %2 öngörülmüştür. Tahminlere göre 2010 yılında oluşacak odun hammaddesi talebi, 23.154 milyon m³/yıl yapacak, 15.418 milyon m³/yıl yakacak olmak üzere, toplam talep 38,572 milyon m³/yıl kadar olacaktır. Bu verilere göre, 2010 yılında Türkiye genelinde, yapacak odun için 0,258 m³/kişi/yıl, yakacak odun için 0,172 m³/kişi/yıl olmak üzere, kişi başına toplam odun hammaddesi talebi 0,430 m³/yıl olarak hesaplanmıştır.⁽³⁸⁾

Tablo 31 : Türkiye'de Odun Hammaddesi Talep Tahminleri

YILLAR	Odun Hammaddesi Talebi (Bin M ³ /YIL)			Nüfus ⁽¹⁾ (Milyon)	Kişi Başına Talep (M ³ /KİŞİ/YIL)		
	Yapacak	Yakacak	Toplam		Yapacak	Yakacak	Toplam
1990	13.112	20.935	34.047	57,50	0,228	0,364	0,592
1995	15.290	19.160	34.050	65,06	0,235	0,294	0,529
2000	17.565	17.703	35.368	73,60	0,240	0,241	0,481
2005	20.170	16.630	36.900	81,26	0,249	0,205	0,454
2009	22.577	15.727	38.304	87,96	0,257	0,179	0,435
2010	23.154	15.418	38.572	89,71	0,258	0,172	0,430

Kaynak: OGM, Ormancılık Ana Planı (1990-2009), Ankara: 1988.

⁽¹⁾ Nüfus artış oranı 2000 yılına kadar % 2.5 daha sonra % 2 öngörülmüştür.

(b) Kavak Odunu Talep Tahmini

Tablo 31'de verilen yapacak odun talebi içerisinde, kavak odunun genel miktarı, oranı ve kişi başına düşen miktarı hesaplanmış ve Tablo 32'de verilmiştir.

(38) OGM, GAP Bölgesi'nde..., s. 5.

Tablo 32 : Türkiye'de Kavak Odunu Talep Tahminleri

YILLAR	Yıllık		Yıllık Kavak Odunu		
	Yapacak Odun Talebi (Bin M ³)	Nüfus (Milyon)	Payı ⁽¹⁾ (%)	Talebi (Bin M ³)	Kişi Başına Talebi (M ³)
1990	13.112	57.50	22.88	3.000	0.052
1995	15.290	65.06	23.17	3.543	0.054
2000	17.665	73.60	23.46	4.144	0.056
2005	20.270	81.26	23.75	4.814	0.059
2009	22.577	87.96	23.99	5.416	0.061
2010	23.154	89.71	24.05	5.569	0.062

Kaynak: OGM, Ormancılık Ana Planı (1990-2009), Ankara: 1988.

⁽¹⁾ Kavak odunu talebinin, yapacak odun talebi içindeki payı.

Kavak odunu için yapılan tahminlerinde, OGM tarafından yapılmış olan toplam yapacak odunu talep tahminleri esas alınmıştır. 1990 yılı için bulunmuş olan yapacak odunu ve kavak odunu talep miktarları arasındaki oran, kavak odunu talebinin belirlenmesinde baz olarak kullanılmıştır. Ancak genel talep miktarı içerisinde, kavak odunu payının her yıl %0.25 oranında artacağı varsayılmıştır. Kavak odunu üretimindeki artışın, kısa dönemde orman ürünleri üretimini artırmaktan daha fizibl ve pratik olması gerçeğinden hareketle, yukarıdaki varsayım kabul edilmiştir.

Tahminlere göre, 2010 yılında Türkiye genelinde 5.569 milyon m³/yıl kadar kavak odunu talep edilecektir. 2010 yılında ulaşacağımız nüfus 89.71 milyon kişi olacağına göre, kişi başına kavak odunu talebi 0,062 m³/yıl olarak hesaplanmıştır.⁽³⁹⁾

(c) GAP Bölgesi'nde Odun Hammaddesi Talep Tahmini

GAP Bölgesi'nde tarımsal üretimin, ekonomik faaliyetlerin ve nüfusun artmasına paralel olarak, odun hammaddesine olan talep de artacaktır. Nüfus artışı, sadece bölgenin kendi nüfusundan kaynaklanmayıp, ekonomik faaliyetlerin çoğalması, yeni istihdam olanaklarının ortaya çıkması sonucu, başka yörelerden bölgeye yönelecek iç göçlerden de etkilenecektir. Son belirlemelere göre bölgede nüfus artış oranı %3,9 kadardır. Ancak bölgede üretimin ve ekonomik etkinliğin artması sonucu doğurganlık oranının düşeceği ve uzun dönemde Türkiye ortalaması olan %2,5 oranına yaklaşacağı öngörülebilir. Bu nedenle 1990-2010 yılları arasındaki dönemde, bölge nüfusunun ortalama %3 oranında artacağı varsayılmıştır. Bu nüfus artış oranlarına ve Türkiye'de kişi

(39) OGM, GAP Bölgesi'nde..., s.6.

başına hesaplanan odun hammaddesi tüketim miktarlarına göre, talep tahminleri yapılmıştır. GAP Bölgesi'nde yapacak ve yakacak odun hammaddesi talep tahminleri Tablo 33'de verilmiştir. Bölgede tarımsal üretimden kaynaklanan kavak odunu talebi dışındaki sanayi, inşaat, mobilya imalatı gibi sektörler için kavak odunu talep tahminleri hesaplanarak Tablo 34 ve 35'de verilmiştir.

Tablo 33 : GAP Bölgesi'nde Odun Hammaddesi Talep Tahminleri

YILLAR	Türkiye Genelinde Kişi Başına Ortalama Talep (M ³ /KİŞİ/YIL)			GAP Bölgesi Nüfusu (Milyon)	GAP Bölgesinde Odun Hammaddesi Talebi (BİN M ³ /YIL)		
	Yapacak	Yakacak	Toplam		Yapacak	Yakacak	Toplam
1990	0.228	0.364	0.592	5.273 ⁽¹⁾	1.202	1.919	3.121
1995	0.235	0.294	0.529	6.113	1.437	1.797	3.234
2000	0.240	0.241	0.481	7.086	1.701	1.708	3.409
2005	0.249	0.205	0.454	8.215	2.046	1.684	3.730
2010	0.258	0.172	0.430	9.524	2.457	1.638	4.095

Kaynak: OGM, GAP Bölgesi'nde..., s.7.

(1) DİE, 1990 Yılı Nüfus Sayımı ön sonuçlarından alınmıştır.

Tablo 34 : GAP Bölgesi'nde (Tarımsal üretim artışı ile oluşacak talep dışında) Kara Kavak Odunu Talebi Tahminleri

Yıllar	Türkiye'de Kişi Başına Kavak Odunu Tüketimi (M ³ /YIL)	Bölge Nüfusu (MİLYON)	Kavak Odunu Talebi (M ³ /YIL)
1990	0.052	5.273	274.196
1995	0.054	6.113	330.102
2000	0.056	7.086	396.816
2005	0.059	8.215	484.685
2010	0.062	9.524	590.488

Kaynak: OGM, GAP Bölgesi'nde..., s. 7.

Ayrıca tarımsal üretim artışıdaki ağır gelişmeye- paralel olarak, kavak odun talebi de 1995 yılından itibaren artmaya başlayacak ve 2010 yılında hesaplanan düzeye (831 336 m³/yıl) ulaşacaktır. Bu varsayıma göre 1995 yılından itibaren GAP Bölgesinde oluşacak optimum kavak odunu talebi toplamı hesaplanmış ve Tablo 35'de verilmiştir.

Tablo 35 : GAP Bölgesi'nde Toplam Kavak Odunu Talep Tahmini

YILLAR	GAP Bölgesinde Kavak Odunu Talep Tahminleri (M ³ /YIL)		
	Tarım Dışı Sektörler İçin	GAP Sulamaları İle Ürün Artışı Sonucu Oluşan	TOPLAM
1990	274.196	-	274.196
1995	330.102	51.959	382.061
2000	396.816	311.751	708.567
2005	484.685	571.543	1.056.228
2010	590.488	831.336	1.421.824

Kaynak: OGM, GAP Bölgesi'nde..., s. 10.

c. Orman Ürünleri Üretim-Tüketim Dengesi

Türkiye'de orman ürünleri üretimi talep miktarını karşılayamamış, arz miktarı hep talep miktarının altında kalmıştır.

(1) Endüstriyel ve Yakacak Odun Üretim-Tüketim Dengesi

Endüstriyel ve yakacak odun üretim-tüketim dengesi 1988-2009 yılları için Tablo 36'da verilmiştir. Tabloya bakıldığında verilen tüm yıllar da endüstriyel odun arzının talebi karşılayamadığı ve bu açığın yıldan yıla artarak büyüdüğü görülmektedir. Ancak yakacak odun arzı açığı giderek düşmekte ve 2009 yılında arz fazlası ortaya çıkmaktadır. Yakacak oduna ikame olarak doğal gaz, maden kömürü ve güneş enerjisinden yararlanma gibi alternatif kullanımların artmasına bağlı olarak yakacak odun talebinin azalacağı daha önce de belirtilmiştir.

Tablo 36 : Endüstriyel ve Yakacak Odun Üretim-Tüketim Dengesi

YILLAR	Endüstriyel odun (1000 m ³)			Yakacak odun (1000 m ³)		
	Arz	Talep	Fark	Arz	Talep	Fark
1988	-	-	-	12031	22163	-10132
1989	-	-	-	12694	21580	-8886
1990	10093	13112	-3019	13356	20935	-7579
1991	10674	13507	-2833	13817	20614	-6797
1992	10571	13928	-3357	13382	20215	-6833
1993	11018	14362	-3344	14224	19852	-5628
1994	11281	14811	-3530	14036	19498	-5462
1995	11656	15289	-3633	14504	19160	-4656
1999	12909	17178	-4269	15069	17900	-2831
2004	15129	9726	-4597	14935	16863	-1928
2009	16343	22577	-6234	17404	15727	+1677

Kaynak: OGM, Ormançılık Ana Planı 1990-2009, APK Dairesi Başkanlığı Y.H.: 3, Ankara, 1988.

DPT, VI. Beş Yıllık..., s.277.

(2) Endüstriyel Ürün Çeşitlerine Göre Üretim-Tüketim Dengesi

Orman ürünlerinin (kağıt, sunta, kereste, v.b.) sanayi sektörüne olan katkısının gün geçtikçe artmasından ve bundan doğan talep artışı nedeniyle geçmiş yıllarda olduğu gibi gelecek yıllarda da üretimin tüketimi karşılaması olası değildir. Zira OGM'nin 1990-2009 yıllarını içeren Ormancılık Ana Planı'nda yer alan rakamlar bunu kanıtlamaktadır. Tomruk, lif-yonga ve endüstriyel odun arzı yetersizliği yıldan yıla giderek artan bir hızla devam etmektedir. Ancak tel direği, maden direği, sanayi odunu ve kağıtlık odun arz-talebi arasında büyük oranda denge söz konusudur. Tablo 37'de yıllara göre arz-talep verilmiştir.

Tablo 37 : 1990-2009 Yılları Endüstriyel Odun Üretim-Tüketim Dengesi

Yıllar	Tomruk			Tel Direği			Maden Direği			Sanayi Odunu			Kağıtlık Odun			Lif-Yonga Odunu			Endüstriyel Od.Top.		
	Arz	Talep	Fark.	Arz	Talep	Fark.	Arz	Talep	Fark.	Arz	Talep	Fark.	Arz	Talep	Fark.	Arz	Talep	Fark.	Arz	Talep	Fark.
1990	5435	7874	-2439	153	153	-	480	480	-	823	888	-65	1870	1870	-	1332	1847	-515	10093	13112	-3819
1991	5827	8127	-2300	138	138	-	490	490	-	910	910	-	1870	1870	-	1439	1972	-533	10674	13507	-2833
1992	5705	8385	-2680	145	145	-	500	500	-	843	932	-89	1870	1870	-	1508	2096	-588	10571	13929	-3357
1993	5938	8655	-2717	145	145	-	517	517	-	554	554	-	1870	1870	-	1594	2221	-627	11018	14362	-3344
1994	6009	8932	-2923	145	145	-	543	543	-	976	976	-	1870	1870	-	1738	2345	-607	11281	14811	-3530
1995	6106	9218	-3112	145	145	-	588	588	-	998	998	-	1870	1870	-	1949	2470	-521	11656	15289	-3633
1999	6827	10457	-3630	145	145	-	651	651	-	1087	1087	-	1870	1870	-	2329	2968	-639	12909	17178	-4269
2000	6900	10792	-3892	145	145	-	657	657	-	1109	1109	-	1870	1870	-	2429	3093	-664	13110	17666	-4556
2004	7792	12243	-4451	145	145	-	680	680	-	1197	1197	-	1870	1870	-	3445	3591	-145	15129	19726	-4597
2005	7943	12635	-4692	145	145	-	686	686	-	1219	1219	-	1870	1870	-	3651	3715	-64	15514	20270	-4754
2009	8099	14333	-6234	145	145	-	709	709	-	1307	1307	-	1870	1870	-	4213	-	-	16343	22577	-6234

Kaynak: OGM, 1990-2009 Yılları Ormancılık Ana Planı, APK Dairesi Başkanlığı Y.H.: 3, Ankara: 1988.

C. SEKTÖRÜN ENERJİ ÜRETİMİNE KATKISI

Dünya çapındaki enerji krizinden önce odun, enerji kaynaklarından biri olarak çok az dikkat çekmiştir. Ancak 1970'li yıllarda petrol fiyatlarında meydana gelen aşırı artışlar, yenilenebilir enerji kaynaklarının önemini birden artırmış ve böylelikle bir enerji kaynağı olarak odun da geniş ilgi görmüştür.⁽⁴⁰⁾

Ülkemizde enerji ormanı tesisine konu alanlar 4 milyon hektar ve enerji ormanı yerilemesine konu alanlar ise yaklaşık bir milyon hektardır.⁽⁴¹⁾

(40) P. Hakkila, Wood As a World-Wide Fuel Source, XVII IUFRO World Congress, Energy From Forest Biomass, Washington, 1982, s. 1-4.

(41) OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 90.

1987 yılı sonu itibariyle 60.352 hektar alanda enerji ormanı tesisi ve 19.258 hektar alanda enerji ormanı yenileme çalışmaları yapılmıştır. Tablo 38'in de incelenmesiyle görüleceği üzere bu çalışmalar özellikle son 5 yıllık dönemde artan bir hızla devam ettirilmiştir.

Tablo 38 : Ağaçlandırma, Erozyon Kontrolü, Mer'a Islahı ve Enerji Ormanı Çalışmaları

Yıllar	Orm. İçi Ağaç.(Ha)	Orman Dışı Ağaç.(Ha)	Erozyon K. (Ha)	Mer'a Isl. (Ha)	Sun'i Genç- leştir.(Ha)	Enerji Or. Tesis (Ha)	Enerji Or. Yeni.(Ha)	Toplam (Ha)
Başlangıç	644.269	26.410	125.424	40.843	255.990	28.204	17.541	1.138.681
1982 sonu								1.035.770
1983	63.785	2.425	13.635	3.915	21.450	19.552	7.234	13.996
1984	85.471	2.156	12.608	1.838	17.776	33.602	7.157	160.608
1985	98.198	2.211	15.907	3.395	17.342	46.793	8.813	192.659
1986	106.875	1.834	12.080	2.189	19.840	54.956	10.538	208.312
1987	111.057	2.987	13.964	2.460	23.668	60.352	19.258	233.746
1988	114.898	4.671	23.806	3.640	24.246	61.600	16.790	249.651
Toplam	1.224.553	42.694	193.618	58.280	380.312	305.059	87.331	3.351.423

Kaynak: OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 91.

Ülkemizde yıllık resmi ve gayri resmi 28.000.000 m³'ü bulan yakacak odun üretimi ile ormanlar ülkemizin enerji gereksiniminin önemli bir kısmını karşılamaktadır. Zira ülkemiz enerji sektörünün genel görünümünde, Ormancılık Sektörü tarafından üretilen yakacak odun, birincil enerji kaynakları arasında yer almaktadır. 1985 yılı sonuçlarına göre, OGM resmi yakacak odun üretimi dikkate alındığında sadece birincil enerji kaynakları arasında petrol %43,8, linyit %31,1 ve yakacak odun %12,1'lik bir paya sahiptir. Ormanlarımızdan resmi yolla elde edilip ısınmada kullanılan yakacak odunun (1983 yılı için) ısı değeri 14.541.282 ton linyitin, 9.514.666 ton kok kömürünün veya 7.038.246 ton fuel-oilin verebileceği ısı değerine eşittir. Ancak gayri resmi yollardan elde edilen ısınma amaçlı odunlar dikkate alınırca, ormanların enerji kaynağı olarak kullanımını %20'ye çıkacaktır.

1. Beşinci Beş Yıllık Plan Dönemi

V. Beş Yıllık Plan Döneminde enerji ormanı çalışmaları daha ciddi olarak ele alınmıştır. OGM'nce aktüel durum itibariyle enerji ormanı tesisine konu alanların envanteri gözden geçirilmiştir. Ayrıca enerji ormanları konusunda araştırma çalışmalarına ağırlık verilmiş, Ülkemizde enerji amaçlı yakacak odun elde edilmesine uygun meşe ve maki türleri tesbiti ve yenileme teknikleri, makinalı enerji ormanı tesisleri, hasılat çalışmaları ve birim maliyetin belirlenmesi konularında etüd ve araştırmalara geçilmiştir.

6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 57. maddesinde yapılan değişikliklerle, Köy Tüzel

Kişiliklerince enerji ormanları kurulabileceği hükme bağlanmış ve ayrıca aynı kanununun 64. maddesi değiştirilerek "Ağaçlandırma Fonu" kurulması öngörülmüş ve bu fondan verilecek kredilerle gerçek ve tüzel kişilerin enerji ormanı kurmaları olanağı getirilmiştir.⁽⁴²⁾

Bu dönemdeki gerçekleştirmeler ve hedeflenenler Tablo 39'da gösterilmiştir.

Tablo 39 : Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Program ve Gerçekleşme

Faaliyet Çeşidi	Program ve Gerçekleşme (Ha)										TOPLAM	
	1985		1986		1987		1988		1989 (Teklif)			
	Prog.	Uygu.	Prog.	Uygu.	Prog.	Uygu.	Prog.	Uygu.	Prog.	Uygu.	Prog.	Uygu.
Enerji Ormanı tesisi	54000	46793	67645	55415	75000	60352	77000	53000	74000	-	347645	
Enerji ormanı yenilemesi	15300	8813	14525	11831	22000	19258	21000	-	20000	-	74825	
Enerji ormanlarında bakım	-	-	-	-	4500	2289	7200	-	9400	-	21000	
Enerji ormanlarında sürgün seyreltme	-	-	-	-	-	-	5100	-	5200	-	10300	

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 389.

2. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi

VI. BYKP dönemi içerisinde 392.027 ha. sahada enerji ormanı tesisi, 100.000 ha. sahada enerji ormanı yenilenmesi, 117.800 ha. sahada enerji ormanlarında bakım ve 99.000 ha. sahada enerji ormanlarında sürgün seyreltme öngörülmüştür.

Bu dönemde, orman kadastro çalışmalarının süratle bitirilmesi, hayvancılığın başboş olmaktan çıkarılması, kıl keçisi ırklarının ıslahı, kontrollü otlatma sisteminin yaygınlaştırılması gibi ormanların korunmasına ve geliştirilmesine yönelik planlamalar yapılmıştır. Tablo 40'da VI. BYKP dönemi hedefleri ve faaliyet çeşidi yıllar itibarıyla gösterilmektedir.

Tablo 40 : Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi Hedefleri Faaliyet Türü

Yıllar	Enerji Or. Tesisi (Ha.)	Enerji Or. Yenileme (Ha.)	Enerji Or. Bakım (Ha.)	Enerji Or. sür.seyrl. (Ha.)	Toplam
1990	74.598	20.000	9.500	19.000	123.098
1991	76.528	20.000	19.200	19.400	135.128
1992	78.282	20.000	29.100	19.800	147.182
1993	80.300	20.000	29.700	20.200	150.200
1994	82.319	20.000	30.300	20.600	153.219
TOPLAM	392.027	100.000	117.800	99.000	708.827

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 390.

(42) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 388.

Katkı, önemli miktarda enerji ormanı tesislerinde olacaktır. Bu plan döneminde 392.027 ha. bozuk enerji ormanında bugünkü şartlarda 1.960.135 ster yakacak odun elde edilmiş olacaktır.

Netice olarak enerji ormanı çalışmalarıyla plan dönemi içerisinde 29.009.998 sterlik bir odun artışı sağlanacaktır.

Enerji ormanlarının üretime etkisi ve ekonomiye katkısı VI. BYKP döneminde oldukça yüksek olacaktır. Toplam 392.027 ha. sahadan 30.970.133 ster yakacak odun elde edilecektir. 1 ster odun 0.750 m³'den 23.227.600 m³ ve 1 m³ odun ortalama 580 kg geldiğinden toplam 13.472.008 ton yakacak oduna eşit olmaktadır. Bunun eş değeri ise 11.047.046 ton linyit, 7.699.044 ton taşkömürü ve 5.388.809 ton fuel-Oil olmaktadır. (Çevirme faktörleri; bir birim odun=0.57 taşkömürü, 0.82 linyit ve 0.4 fuel-oil'e eşdeğer alınmıştır.)

Enerji ormanlarının ekonomiye katkısı Tablo 41 yardımıyla daha rahat görülebilir.

Tablo 41 : Enerji Ormanlarının Üretime Etkisi ve Ekonomiye Katkısı

Yılı	Mevcut Ormanlık Alanın		Tesis Sonucu Kurulan Ormandan		
	Sahası	Birim Alanındaki Orta. Serv. (St/Ha.)	Toplam Ser. (St)	Birim Alanda Alınacak Ser. (St/Ha.)	Toplam Ser. (St)
1990	74598	5	372990	79	5893242
1991	76528	"	382640	"	6045712
1992	78282	"	391410	"	6184219
1993	80300	"	401500	"	6343700
1994	82319	"	411595	"	6503201
Toplam	392027		1960135		30970133

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 392.

D. SEKTÖRÜN DİĞER SEKTÖRLERLE OLAN İLERİ VE GERİ BAĞLANTILARI

Sektörlerin ekonomi içindeki etkinliği, ileriye ve geriye doğru bağlantıları ile de ölçülebilmektedir. Herhangi bir sektörün ileriye doğru bağlantısı sektörün üretime yönelen ara malı talebinin, o sektörün üretimi içindeki payıdır. İleriye doğru bağlantı, ara malı talebinin toplam talebe oranı olarak da söylenebilir. Geriye doğru bağlantı ise, herhangi bir sektörün diğer sektörlerden girdi olarak aldığı miktarın, alan sektörün toplam üretimine oranıdır. DİE tarafından en son yayınlanan 1978 yılı endüstriler arası işleniler tablosundan yararlanılarak yapılan hesaplamalara göre, ülkemizde ormancılık sektörünün ileriye doğru bağlantı oranı 0.959251; geriye doğru bağlantı oranı ise, 0.169049 olarak hesaplanmıştır. Aynı tablodan faydalanılarak yapılan hesaplamalar sonucunda tüm sektörlerin ileriye ve geriye doğru bağlantı oranı ortalamaları yaklaşık 0.386906 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda ormancılık sektörünün diğer sektörlerle ileriye doğru

bağlantıları yüksek, geriye doğru bağlantıları düşüktür.⁽⁴³⁾ Sektör bu özelliği ile, ara mal sağladığı diğer sektörler için hazır arz oluşturmakta, oluşturduğu arz, diğer sektörler için en azından ekonomik ölçeğin üzerinde ise, bu sektörler yeni sanayi birimlerinin kurulmasında uyarıcı rol oynamaktadır. Böylelikle bu sektör ormancılık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bölgelerde orman ürünlerine dayalı sektörlerin gelişmesini teşvik etmekte, dolayısıyla bu bölgelerin ekonomik gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Ormancılık sektörünün geriye doğru bağlantısının düşük olması ise birim ürtem sonucu daha fazla katma değer oluşmasını sağlayacaktır. DİE 1978 endüstriler arası işlemler tablosuna göre, sektör bir birimlik üretim neticesinde 0.8383 birim katma değer meydana getirmektedir ki bu oran ülke ekonomisini meydana getiren diğer sektörlerin katma değer oranlarına göre en yüksek değerlerden biridir.⁽⁴⁴⁾

Gelecekte ülke ekonomisine sektörlerarası ilişkiler yoluyla son derece önemli katkılarda bulunabilecek olan ormancılık sektörünün yatırım dağılımındaki payı, dengeli bir şekilde arttırılmalıdır.⁽⁴⁵⁾

Tarım sektörünün alt sektörü olan ormancılık sektörünün özellikle imalat sanayiine sağladığı girdi değeri oranı (%87.9) yüksektir. Bu oranın yüksekliği ormancılık sektörünün imalat sanayiinin gelişmesinde, GSMH'nın artmasında ve ekonomik kalkınmanın sağlanmasında ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Tablo 42'de bu oranlar ayrıntılı gösterilmektedir.

Tablo 42 : Tarım Sektöründen Diğer Sektörlere Giden Girdi Değerleri (1979-1985)

SEKTÖRLER		Yıl: 1979									
↓ VEREN	ALAN →	Tarım		Madencilik		İmalat Sanayii		Hizmetler		Toplam	
		Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%
Bitkisel üretim		80.691	35.0	-	-	147.183	63.9	2.577	1.1	230.451	100
Hayvancılık		9.833	15.0	-	-	55.306	84.5	289	0.5	65.428	100
ORMANCILIK		1	0.0	422	2.2	18.344	94.9	560	2.9	19.327	100
Su Ürünleri		-	-	-	-	808	69.1	361	30.9	1.169	100
TOPLAM		90.525	28.6	422	0.1	221.641	70.1	3.787	1.2	316.375	100

Kaynak: DİE, Endüstrilerarası İşlemler Tablosu 1979, Ankara: s.1.

(43) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 31-32.

(44) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 32.

(45) Cihan Dura, Türkiye Ekonomisi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları No: 19, 1991, s. 250-251.

(TABLO 42'NİN DEVAMI)

Yıl: 1985

SEKTÖRLER ↓	ALAN →	Piyasa Fiyatlarıyla Milyon TL									
		Tarım		Madencilik		İmalat Sanayi		Hizmetler		Toplam	
VEREN		Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%
Bitkisel üretim		899.807	38.7	2	0.0	1.408.186	60.5	19.447	0.8	2.327.442	100
Hayvancılık		54.124	9.0	-	-	538.453	89.9	6.703	1.1	599.280	100
ORMANCILIK		16	0.0	17.375	6.5	237.309	87.9	15.170	5.6	269.870	100
Su Ürünleri		-	-	-	-	5.988	53.2	5.258	46.8	11.246	100
TOPLAM		953.947	29.7	17.377	0.5	2.189.936	68.3	46.578	1.5	3.207.838	100

Kaynak: DİE, Türkiye 1985 Input-Output Projesi Sonuç Tabloları, Yayın No: 1397, Ankara: Aralık-1989, s.3.

Ormancılık sektörünün diğer sektörlerden aldığı girdi değeri ise en yüksek hizmet sektöründen olup oranı %81.9'dur. Diğer oranlar Tablo 43'de verilmiştir.

Tablo 43 : Tarım Dışı Sektörlerden Tarım Sektörünün Aldığı Girdi Değerleri (1979-1985)

Yıl: 1979

SEKTÖRLER ↓	ALAN →	Piyasa Fiyatlarıyla Milyon TL									
		Bitkisel Üretim		Hayvancılık		Ormancılık		Su Ürünleri		Toplam	
VEREN		Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%
Tarım		27.243	26.4	63.275	63.5	7	0.2	-	-	90.525	43.7
Madencilik		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İmalat Sanayi		46.905	45.6	18.119	18.2	240	7.0	652	70.9	65.916	31.9
Hizmetler		28.797	28.0	18.273	18.3	3.159	92.8	267	29.1	50.496	24.4
TOPLAM		102.945	100.0	99.667	100.0	3.406	100.0	919	100.0	206.937	100.0

Kaynak: DİE, Endüstrilerarası İşlemler Tablosu 1979, Ankara: s.1.

Yıl: 1985

SEKTÖRLER ↓	ALAN →	Piyasa Fiyatlarıyla Milyon TL									
		Bitkisel Üretim		Hayvancılık		Ormancılık		Su Ürünleri		Toplam	
VEREN		Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%
Tarım		241.768	18.3	712.163	66.6	16	0.0	-	-	953.947	38.6
Madencilik		-	-	-	-	12	0.0	-	-	12	0.0
İmalat Sanayi		821.484	62.1	191.832	17.9	8.861	18.1	21.153	74.0	1.043.330	42.2
Hizmetler		260.268	19.6	165.878	15.5	40.008	81.9	7.445	26.0	473.599	19.2
TOPLAM		1.323.520	100.0	1.069.873	100.0	48.897	100.0	28.598	100.0	2.470.888	100.0

Kaynak: DİE, Türkiye 1985 Input-Output Projesi Sonuç Tabloları, Yayın No: 1397, Ankara: Aralık-1989, s.3.

E. SEKTÖRÜN İSTİHDAMA VE BÖLGESEL GELİŞMEYE KATKISI

60 milyona yaklaşan nüfusu, %2.5 nüfusu artış hızı (yıllık) ve 5 milyon civarındaki işsiz nüfus ile Türkiye'de istihdam oldukça önemlidir.

Tüm ekonomileri ilgilendiren nüfus sorunu, tam istihdam sorunu, etkin kullanım sorunu ve ekonomik büyüme ve kalkınma sorunu vardır⁽⁴⁶⁾ ki bu sorunlardan dördü de bir ülke ekonomisi için her zaman gündemdedir. Bu dört sorunun çözümü için, ormancılık sektörü de ekonomiye daha fazla katkıda bulunmalı ve ormancılık geliştirilmelidir.

I. İstihdama Katkısı

İstihdam; sadece insan gücü (emek) ile ilgili olup, insan gücünün çalıştırılması kısaca emeğin üretime katılması⁽⁴⁷⁾ anlamına gelip, gelişmişlik ve kalkınmışlık seviyesinin ölçümünde yer alan temel kriterlerden biridir.

Ormancılık sektörü pek az sektörde olan istihdam oluşturuca özelliği ile ülkemize önemli ölçüde istihdam sağlamaktadır. Bunda, sektörle ilgili üretim, bakım, nakliyat, ağaçlandırma ve mer'a ıslahı gibi temel faaliyetlerin emek-yoğun olması önemli rol oynamaktadır. OGM tarafından gerçekleştirilen temel ormancılık faaliyetlerinde çalıştırılmak üzere 1985 yılında 60.932 Adam/Gün istihdam olanağı sağlanarak, aynı yıl cari fiyatlarıyla işçilik masrafları 61.410.970.000 TL ödenmiştir. Bu istihdam miktarına özel sektörün kavak plantasyonları* ve kavak fidanlıkları için istihdam ettiği miktarlar da eklenirse, sektörün toplam istihdam hacmi daha da artacaktır.

1990 Genel Nüfus Sayımı'na göre toplam 56.473.035⁽⁴⁸⁾ nüfus düzeyine ulaşan ülkemizde 17.500 adet orman köyünde yaklaşık 9 milyon orman köylüsü yaşamaktadır ve %41 oranındaki kırsal nüfusun (23.146.684) hemen yarıya yakın kısmı ormanlarla değişik biçim ve boyutlarda ilişki içerisinde.⁽⁴⁹⁾

Yaklaşık ülkemiz nüfusunun 1/6'sına istihdam olanağı sağlayan ormanlarımızın, istihdama ve dolayısıyla ekonomik kalkınmaya katkısı tartışılmazdır.

a. Orman Genel Müdürlüğü'nde İstihdam Edilen Personel Durumu

Ormancılık sektörü, orman köylerinde ve bitişiğinde oturan nüfusun istihdamı ile kalmayıp; ormanların korunması ve geliştirilmesi, ormanlık alanların artırılması gibi bir çok görevi yerine getirmek üzere kurulmuş Orman Genel Müdürlüğü'nde bütün bu hizmetlerin yürütülmesini sağlayacak çeşitli meslekten bir çok insanı da istihdam etmektedir. Tablo 44'de Orman Genel Müdürlüğü'nün personel durumu ayrıntılı bir şekilde gösterilmektedir.

(46) Düğür, s. 13.

(47) Halil Dirimtekin, Genel İktisat Teorisi II (Makro), Ankara: Sevinç Matbaası, 1986, s. 235.

(48) DİE, Genel Nüfus Sayımı..., s. 8.

(49) T.C. Orman Bakanlığı, I. Ormancılık Şurası (Cilt 2)..., s. 159.

* Plantasyon: Bir ağaç türünün yetiştirilmesi için belli bir alanın seçilerek bu alanda kurulmasıdır.

Tablo 44 : Orman Genel Müdürlüğü 1988 Yılı Personel Durumu

Ünvanı	Sayısı	Hizmet Sınıfı	
Orman Yüksek Mühendisi	2776		
Orman Müh. Mua.	5		
Orman Teknikleri	577		
Mühendis-Mimar	16		
Jeolog-Jeomorfolog	6		
Ekonomist	6		
İstatistikçi	1		
Laborant	2		
Teknisyen	328	Teknik Hizmetler Sınıfı Toplamı	3717
Hukuk Müşaviri	1		
Avukat	140	Avukatlık H.S. Toplamı	141
Doktor	8		
Diş Doktoru	4		
Biyolog	2		
Sağlık Memuru	1	Sağlık Hizmetleri Sınıfı Toplamı	15
Genel Müdür	1		
Genel Müdür Yard.	4		
Daire Başkanı	12		
Teftiş Kurulu Başkanı	1		
Savunma Uzmanı	1		
Sivil Savunma Uzmanı	1		
Şube Müdürü	239		
A.P.K. Uzmanı	3		
Uzman	16		
Şef	413		
Bilgisayar İşletmeni	69		
Veri Haz. Kont. İşletmeni	16		
Memur	2592		
Daktilograf	2157		
Santral Memuru	262		
Şoför	3135		
Mutemet	1992		
Orm.Muh.Memuru	7901		
Orm.Ağaç.Memuru	1822		
Sayman	234		
Veznedar	196		
Ambar Memuru	686		
Haberleşme Memuru	191	Genel İdare Hizmetler Sınıfı Toplam (*)	21955
Matbaacı	11		
Aşçı	79		
Bekçi	2165		
Hizmetli	2246		
Kaloriferci	102	Yardımcı Hizmetler Sınıfı Toplamı	4696
Teknisyen Yard.	104		
TOPLAM			30524

Kaynak: OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 35.

(*) G.İ.H. sınıfında yer alan 49 eleman Orman Yüksek Mühendisi'dir.

b. Merkez ve Taşra Kuruluşlarında Personel Sayısı

Cumhuriyetin ilanından bugüne değin Orman Genel Müdürlüğü'nde çalışan personel sayısı yıllar itibariyle aşağıda verilmiştir. Tablo 45'in incelenmesinden anlaşılacağı üzere 1923 yılında 1747 olan personel sayısı 1988 yılında 30.524'e yükselmiş bulunmaktadır.

Tablo 45 : Merkez ve Taşra Kuruluşlarında Personel Sayısı

Yıllar	Merkez		Taşra		Toplam
	Teknik Eleman	Diğer Eleman	Teknik Eleman	Diğer Eleman	
1923	6	12	181	1548	1747
1937	125	9	300	1768	2202
1947	91	177	1086	11727	13081
1965	181	552	2101	21189	24023
1973	413	853	3541	21095	25902
1988	274	1066	3443	25741	30524

Kaynak: OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s.33.

1988 yılı kadro durumu ve bu kadro durumuna göre halen çalışmakta bulunan personele ait açıklamalı bilgiler Tablo 46'da gösterilmiştir.

Tablo 46 : 1988 Yılı Personel Kadro Durumu

	Katma	Döner	Toplam
Genel İdare	11199	10756	21955
Teknik Hizmet	3153	564	3717
Sağlık Hizmeti	11	4	15
Avukatlık Hizmeti	94	47	141
Yardımcı Hizmet	2072	2624	4696
Toplam	16529	13995	30524

Kaynak: OGM; Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 33.

c. Personelin Yetiştirilmesi (Eğitim)

OGM'de personelin yetiştirilmesine ilişkin çalışmalar 1937 yılında yürürlüğe giren 3204 sayılı kanunla başlamıştır. Sonra 1965 yılında Devlet Memurları Kanunu'nun hükümlerine paralel olarak "Eğitim Birim Başkanlığı" kurulmuş ve 1968'de de bu birim Daire Başkanlığına dönüştürülmüştür. Çeşitli aşamalardan sonra 1984 yılında yapılan reorganizasyonla eğitim işleri Eğitim Daire Başkanlığının görevleri içinde yer almıştır.

OGM'nin akademik düzeydeki personel (Orman Mühendisi) gereksinimi daha

önce İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi ile K.T.Ü. Orman Fakültesi mezunlarından karşılanmaktayken yeni kurulan üniversitelerle birlikte 5 yeni Orman Fakültesi kurulmuştur.

- Süleyman Demirel Üni. (Isparta)
- İzzet Baysal Üni. (Bolu)
- Kafkas Üniversitesi-Kars (Artvin)
- Karaelmas Üni. (Zonguldak/Bartın)
- K.Maraş Sütçü İmam Üni.

Akademik Personel dışındaki alt kademe eleman gereksinimi (ağaçlandırma, üretim ve koruma) halen mevcut 5 adet Orman Ağaçlandırma Memuru Okulu'ndan karşılanmaktadır. Bu okullardan 1984-1988 yılları arası mezun olan eleman sayısı Tablo 47'de verilmiştir.

Tablo 47 : 1984-1988 Yılları Arasında Orman Ağaçlandırma Memuru Okullarından Mezun Olanların Sayısı

Okulun Adı	Öğretim		Yılları	
	1984-1985	1985-1986	1986-1987	1987-1988
Kastamonu-Araç	150	150	150	150
Kahramanmaraş	50	50	50	50
Eskişehir	100	100	100	100
Elazığ	50	50	50	50
Trabzon	150	150	150	150
TOPLAM	500	500	500	500

Kaynak: OGM; Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 115.

Not: 1984-1985 döneminde mezun olanların 400 adedi Orman Muhafaza memuru, Eskişehir'den mezun olanların 100'ü orman Ağaçlandırma Memurudur. Diğer yıllarda yalnız Orman Ağaçlandırma Memuru mezun edilmiştir.

d. Sektörel İstihdam

Türkiye'nin istihdam yapısı son yıllarda önemli ölçüde değişmiştir. Tarımsal işgücünün toplam işgücü içindeki payı sürekli azalmış ve 1965'de % 71.9 olan bu oran 1989'da % 53.9'a düşmüştür. Ancak tarım sektörünün alt sektörü olan ormancılık sektörü için aynı gelişme söz konusu değildir. Zira orman köylerinin nüfusu ve sayısı yıldan yıla artmıştır. Dolayısıyla tarımsal işgücündeki azalma Tarım sektörünün Ormancılık dışındaki diğer alt sektörlerinde (Bitkisel üretim, Hayvancılık, Su ürünleri) ortaya çıkan bir durumdur.

Sektörel istihdamdaki gelişmeler yıllara göre Tablo 48'de verilmiştir.

Tablo 48 : Türkiye'de Sektörel İstihdam (15+Yaş)

Yıllar	Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmetler (%)
1965	71.9	7.9	20.2
1970	70.2	10.2	19.6
1975	65.1	11.5	23.4
1980	62.5	11.6	25.9
1985	58.8	12.9	28.3
1988	55.1	14.2	30.7
1989	53.9	14.5	31.6

Kaynak: TOBB, İktisadi Rapor 1989, Yayın No: Genel 109, Ar-Ge 41, Ankara: 1989, s. 37.

Tarımsal işgücünün toplam işgücü içindeki payı ABD ve İngiltere'de % 1.7, Fransa'da % 6.8, Japonya'da % 8.1, Belçika'da % 2.4, İtalya'da % 8.5, F.Almanya'da % 2.9'dur.⁽⁵⁰⁾

1990 Genel Nüfus Sayımı'na göre orman işlerinde 30.759⁽⁵¹⁾ kişi çalışmaktadır. Ama bu rakamın resmi kayıtlarda geçenler olduğunu (Ör., Fidanlama işinde puantör olarak çalışanlar gibi) dikkate alırsak; Ormancılık Sektörü'nün istihdama katkısı, orman içi köylerde, orman bitişiği köylerde ve orman köylerinde yaşayanların da eklenerek değerlendirilmesi gerekir. Zira Orman köylüsünün temel geçim kaynağı ormancılıktan sağladığı gelirdir. Dolayısıyla bir yılın hemen çoğunluğunu bu işte geçirmektedir. Öyleyse istihdam edildiği sektör ormancılık sektörüdür.

Ormancılık faaliyetlerindeki istihdamda, genel olarak 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 24. ve 40. maddeleri gereğince orman içi, bitişiği ve yakınında yaşayan orman köylülerine öncelik tanınmaktadır.

Ormancılıkta, özellikle dağlık arazide çalışılması ve bu arada faaliyetlerin belirli mevsimlerde yoğunluk kazanması nedeni ile sürekli işçi istihdamı sağlanamamaktadır.

Ormancılık faaliyetlerinde istihdam edilen iş gücünün büyük bir bölümü sosyal güvenceden yoksundur. Bu durum işgücünün devamlılığını ve verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Ormancılık sektörü, yatırım ve diğer faaliyetlerle ilgili amaçların (özellikle ağaçlandırma, erozyon kontrolü, enerji ormanı kurulması, ormanların bakımı ve gençleştirilmesi, yol inşaatı v.b. faaliyetlerin) artırılarak gerekli düzeye çıkarılması sonucunda çok daha yüksek istihdam yaratma kapasitesine sahip bir sektördür. İLO (Uluslararası Çalış-

(50) United Nations, Handbook of International Trade and..., s.500-503.

(51) DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı..., s.124.

ma Örgütü)'nun yaptığı araştırmalarda, kısa vadede en fazla doğrudan yaratılan istihdamın ağaçlandırma ve sulama projelerinde olduğunu belirtmekte ve ülkelerin bu tür projeleri geliştirmelerin yararları vurgulanmaktadır.

(1) OGM'nin İşçi İstihdamı

Orman Genel Müdürlüğü 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 24. ve 40. maddelerine dayanarak ormancılık faaliyetleri ile ilgili çeşitli alanlarda işçi istihdam etmektedir.

Tablo 49'da yıllara göre OGM'nin işçi istihdamı verilmiştir. Tabloyu incelediğimizde yatırım faaliyetlerinde (1985 yılı hariç) ve cari faaliyetlerde çalışan işçi sayısında yıldan yıla artış olmuştur.

Tablo 49 : 1981-1987 Yılları OGM İşçi İstihdamı

YILLAR	Yatırım	Cari	(BİN ADAM/GÜN)
	Faaliyetleri	Faaliyetleri	TOPLAM
1981	20.257	29.815	50.072
1982	22.050	30.150	52.200
1983	26.426	31.548	57.974
1984	26.680	32.010	61.690
1985	29.150	31.782	60.932
1986	29.624	33.275	62.899
1987	34.949	33.914	68.863

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s.475.

(2) OGM'nin Yatırımla İlgili İstihdamı

Orman Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu yatırım alanları ve yıllara göre bu alanlarda istihdam edilen işçi sayısı Tablo 50'de verilmiştir. Tabloya baktığımızda, hemen tüm faaliyet alanlarında yıldan yıla bir artış olmakla beraber en çok istihdamın yapıldığı faaliyetler ağaçlandırma, fidan üretimi ve orman yollarıdır (Orman yollarında çalıştırılan işçi istihdamı giderek azalmıştır. Bunun nedenini, orman yolları yapımı, bakımı ve onarımının geçmişe oranla azalmış olmasına bağlayabiliriz.).

Tablo 50 : OGM'nin 1981-1989 Yılları Yatırım Faaliyetleri İle İlgili İstihdamı

FAALİYET ADI	(BİN ADAM/GÜN)								
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
								(Prog.)	(Prog.)

1. Ağaçlandırma	7535	8371	10942	13080	14223	16500	19681	20274	23002
- Tesis	3335	3831	4759	6487	7422	7500	7968	6150	6150
- Bakım	4200	4540	5583	6601	6801	9034	11713	11713	16852
2. Erozyon Kont.	849	996	2693	2659	3150	2519	3168	5064	6172
- Tesis	698	676	1909	1758	2171	1708	1946	3500	3920
- Bakım	151	320	784	901	979	811	1222	1564	2252
3. Mer'a Islahı	69	50	84	56	76	65	60	92	123
- Tesis	47	30	59	27	47	36	37	60	79
- Bakım	22	20	25	29	29	29	23	32	44
4. Fidan Üretimi									
5. Tohum Üretim	1932	2488	3085	3546	3555	3575	4236	4500	4800
6. Amenajman	25	38	39	61	29	39	51	50	51
7. Kadastro	102	77	-	95	76	54	56	100	108
8. Bina ve Tesis İnş.	720	820	910	655	975	960	1167	1012	1100
9. Diğerleri	205	260	303	320	465	312	360	420	430
10. Orman Yolları	8820	8950	8970	9200	6600	5800	6170	6500	6800
TOPLAM	20.257	22.050	26.426	29.680	29.150	29.624	34.949	30.012	42586

Kaynak: DPT, VI. beş Yıllık..., s.477

(3) OGM'nin Yatırım Dışı İstihdamı

Orman Genel Müdürlüğü'nün yatırım dışı alanları; doğal gençleştirme, yapay gençleştirme, enerji ormanı, yol tamir ve bakımı, üretim faaliyetleri ve diğerlerinden oluşmaktadır. Bu alanlarda yıllara göre istihdam edilen işçi sayıları Tablo 51'de verilmiş olup genelde tüm faaliyet alanlarında artış olmakla birlikte en yüksek istihdam üretim faaliyetleri alanında gerçekleşmiştir.

Tablo 51 : OGM'nin 1981-1989 Yılları Yatırım Dışı Faaliyetlerdeki İstihdam Durumu

FAALİYETLER	(BİN DAM/GÜN)									
	YILLAR									
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	
Doğal Gençleş.	876	1.356	1.786	1.812	2.268	2.495	2.620	2.620	3.299	

Yapay Gençleş.	6.535	6.848	6.043	5.413	5.526	5.742	6.098	8.420	9.056
Enerji Ormanı	175	463	760	1.200	1.578	1.943	2.370	3.222	3.479
Yol Tamir Bakım	640	856	1.082	897	950	975	990	1.100	1.300
Üretim Faaliyet.	18.920	17.506	18.019	18.579	18.558	18.817	18.201	18.319	18.433
Diğerleri	2.669	3.485	3.858	4.103	2.902	3.303	3.635	3.710	3.800
TOPLAM	29.815	30.150	31.548	32.010	31.782	33.275	33.914	37.598	39.367

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s.478.

e. Orman Köylerinde Nüfusun Gelişimi

1970'de 7.954.960 orman köyleri nüfusu ve 16.103 adet orman köyü varken, 1980'de 10.161.155 orman köyleri nüfusuna ve 17.564 adet orman köyüne çıkmıştır.

1980 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Türkiye'de köy sayılan yerleşim yerlerinin % 48.4'ünü oluşturan "Orman Köyleri"nde, Türkiye'de köy sayılan yerleşim yerlerinde yaşayan nüfusun % 39.5'ini oluşturan 10 milyon civarında "Orman Köylüsü" yaşamaktadır⁽⁵²⁾ Tablo 52'de yıllar itibariyle orman köylerinde nüfusun gelişimi gösterilmiştir. Görüleceği gibi orman köyleri adedinde ve orman köylüsü nüfusunda artış olmuştur.

Tablo 52 : Orman Köyleri'nde Nüfus ve Gelişimi

Yıl	Orman İçi Köy		Orman Bitişiği Köy		Orman Köyleri	
	Adet	Nüfus	Adet	Nüfus	Adet	Nüfus
1970	7456	3.450.000	8647	4.504.960	16.103	7.954.960
1975	7519	3.570.000	9507	5.761.130	17.706	9.332.100
1980	7519	3.850.936	10049	6.310.215	17.564	10.161.155

Kaynak: DPT, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara: 1985, s.80.

Orman köyleri ve orman köylüsü yıldan yıla artarken orman köylüsünün içinde bulunduğu bir çok sorun vardır. Bu sorunların çözümü; Orman Bakanlığı'nın ve Hükümetlerin istikrarlı politikalarına ve köylünün ekonomik yönden kalkınmasına, toplumsal gelişmenin sağlanmasına ve bilgi düzeyinin artırılmasına bağlı olacaktır.

Orman köyleri ve bitişiğinde yaşayanlar, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişkinlik düzeylerinin görece geriliği nedeniyle çevrelerindeki ormanlar üzerinde olumsuz etkilerde bulunarak ülkenin ormansızlaşmasına neden olmakta ya da süregelen ormansızlaşmayı hızlandırmaktadır. Gerçekten de; orman içi ve bitişiğinde yaşayanlar tarla açarak ya da bu amaçla orman yakarak, orman içine yerleşerek, yasa ve teknik dışı ağaç keserek, belirlenebildiği kadarıyla, yılda, ortalama 20.000 hektar alanın orman-

(52) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3) ..., s.281.

sızlaşmasına yol açmaktadır.⁽⁵³⁾

1970'lerin başında kurulan ve orman içi ve orman bitişiği köylerin ve köylülerinin kalkındırılmasına yönelik çalışmaların tümünü yürüten Orman-Köy ilişkileri Genel Müdürlüğü'nün (ORKÖY) özelleştirilmesi ile ilgili çalışmaların ve Orman köylerinde kurulan kooperatif ve köylülere verilen kredilerin orman köylüsü çıkarına yönelik olması, ormanların zarara uğramasını ve böylece yılda ortalama 20.000 hektar alanın ormansızlaşmasını önleyecektir.

2. Bölgesel Gelişmeye Katkısı

Ormanlık alanlarımız ve ormancılık faaliyetleri işsizliğin en yoğun olduğu ve fert başına gelirin en düşük olduğu geri kalmış yörelerimizde yer almaktadır⁽⁵⁴⁾.

"Orman Köylüsü"nin bölgelere dağılımında, ülke ormanlarının %25'ini kapsayan Karadeniz Bölgesi, orman köylüsü nüfusunun %30'unu geçindirmektedir. Köy sayısı olarak yaklaşık %30'unu kapsamaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde orman köyü sayılan yerleşim yerlerinin küçük, parçalı ve nüfusunun yoğun olduğu görülmektedir. Akdeniz Bölgesi'de ülke ormanlarının %24.18'ini kapsamaya karşın orman köylüsü nüfusunun Karadeniz Bölgesi'ne göre yarı yarıya olduğu söylenebilir. Orman köylerinin bölgelere göre dağılımı Tablo 53'de gösterilmektedir.

Tablo 53 : Orman Alanlarının Oransal Dağılımı ve "Orman Köyleri"nin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge adı	Orman Oranı (%)	Orman Köyü	Nüfus
Karadeniz	24.90	5077	2.998.252
Ege	16.75	3220	1.864.272
Akdeniz	24.18	2002	1.519.194
İç Anadolu	7.54	2068	1.127.522
Marmara	12.76	2132	1.095.507
Doğu Anadolu	10.83	1836	843.842
G.Doğu Anadolu	3.04	1229	712.963

Kaynak: T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 2) ..., s.282.

Ormancılık sektörü gerek gelir ve istihdam artışlarına yol açması, gerekse bölgede yeni sanayi kollarının faaliyete geçmesini uyarması özelliklerinin birer sonucu olarak, ormanların fazla olduğu, ancak gelir düzeyi düşük geri kalmış bölgelerde işsizliğin önlenmesinde, bölgelerarası dengesizliğin kısmen de olsa azaltılmasında ve bu bölgelerden büyük şehirlere olan göçün önlenmesinde yardımcı olmaktadır.

(53) Yücel Çağlar, Türkiye'de "Orman Köyleri" ve Kalkındırılmasına Yönelik Etkinlikler, Ankara: Milli Produktivite Merkezi Yayınları: 340, 1986, s.7.

(54) DPT, V. Beş Yıllık..., s.32.

F. SEKTÖRÜN DIŞ ÖDEMELER DENGESİNE KATKISI

Ormancılık sektörü orman ürünlerine dayalı sanayininin hammadde gereksinimini, büyük ölçüde yerli kaynaklarımızdan karşılayarak ithal ikamesi sağlamaktadır. Ancak, son yıllarda özellikle inşaat sektöründe meydana gelen hızlı gelişmeye paralel olarak orman ürünlerine olan talep artmış ve yerli üretim içi piyasanın talebini karşılayamaz hale gelmiştir. 1987 yılında 1.618.393 m³ orman ürünü ithalatı gerçekleştirilerek, karşılığında 168.828.617\$ döviz ödenmiştir. Buna karşılık aynı yıl 142.636 m³ orman ürünü ihracatı gerçekleştirilerek 38.391.236\$ döviz girdisi elde edilmiştir. Diğer taraftan 1987 yılında ülkemizde önemli ölçüde ihracat potansiyeline sahip olan 24.063 ton orman tali ürünü ihraç edilerek 34.917.000\$ döviz girdisi elde edilmiştir. 2.471 ton orman tali ürünü ithalatı gerçekleştirilerek 3.897.000\$ döviz ödenmiştir. Görüldüğü gibi orman ürünlerinin dış ticaretimizdeki payı ihmal edilemeyecek düzeydedir. Zira 1987 yılında orman ürünleri ihracatının toplam ihracatımız içindeki payı %4, orman ürünleri toplam üretim değeri içindeki payı %1.2 olarak gerçekleşmiştir.

Ancak, ülkemizde orman ürünleri ithalatının toplam ithalat içindeki payının giderek artacağı tahmin edilmektedir. 1980 yılında yaklaşık 3 milyon m³ olan endüstriyel odun arz talebinin 2010 yılında yaklaşık 7 milyon m³'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ülkemiz endüstriyel odundaki arz-talep dengesini ithal yoluyla sağlamayı tercih ederse, bugünkü dünya ortalama piyasa fiyatıyla yılda 817.924.620\$ tutarındaki döviz diğer ülkelere ödemek zorunda kalacaktır. Bu ise 1987 yılı toplam ithalatının %5.8'i kadardır.

Ayrıntılı olarak Tablo 54'de, orman ürünleri dış ticareti (ihracat-ithalat) gösterilmiştir. Çizelgede de görüldüğü gibi ülkemizin orman ürünleri dış satımı yıldan yıla azalırken, dış alım çok hızlı bir artış göstermiştir. Bunun nedeni olarak yukarıda da belirtildiği üzere ülkemizde inşaat sektörünün çok hızlı bir şekilde gelişmesi; yurt içi yanında Türk müteahhidlerinin yurt dışında da (özellikle SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan bağımsız devletler de; Türkmenistan, Azerbaycan, Kazakistan v.d. ile Suriye, Mısır, İran v.d.) bir çok inşaatları hatta sarayların onarım ve restorasyonunu üstlenmeleri gösterilebilir.

Tablo 54 : Türkiye Orman Ürünleri Dış Ticareti

Yıllar	İhracat		İthalat	
	Miktar (m ³)	Değer (USA \$)	Miktar (m ³)	Değer (USA \$)
1982	445.157	64.785.723	16.819	612.534
1983	465.448	41.930.825	3.440	289.587
1984	497.599	50.737.542	63.186	10.487.002

1985	1.288.307	120.271.069	263.929	29.791.829
1986	331.855	63.384.837	112.707	73.520.055
1987	142.636	38.391.236	1.618.393	168.828.617

Kaynak: Orman Mühendisleri Odası, Orman Mühendisliği, Sayı 10, Ankara: Ekim 1993, s.6.

VI. BYKP döneminde orman ürünleri dış ticaret gelişimi (tahmini) asli ve tali ürünler olarak gösterilmiş olup ithalat lehine bir gelişme saptanmıştır. Tablo 55'de yıllara göre gelişmeler verilmiştir.

Tablo 55 : VI. Beş Yıllık Plan Döneminde Orman Ürünleri Dış Ticaret Tahmini

Yıllar	Asli ürünler		Tali Ürünler		Toplam		Fark
	İthalat US \$	İhracat US \$	İthalat US \$	İhracat US \$	İthalat US \$	İhracat US \$	US \$
1988	181.170.000	38.000.000	3.500.000	40.000.000	184.670.000	78.000.000	-106.670.000
1989	191.180.000	40.000.000	3.250.000	45.000.000	194.430.000	85.000.000	-109.430.000
1990	201.080.000	43.000.000	3.000.000	50.000.000	204.080.000	93.000.000	-111.080.000
1991	189.640.000	46.000.000	2.500.000	55.000.000	192.140.000	101.000.000	-91.140.000
1992	221.100.000	50.000.000	2.000.000	60.000.000	223.100.000	110.000.000	-113.100.000
1993	224.180.000	55.000.000	1.500.000	70.000.000	225.680.000	125.000.000	-100.680.000
1994	241.120.000	60.000.000	1.250.000	80.000.000	242.370.000	140.000.000	-102.370.000

Kaynak: DİE'nin geçmiş yıllara ait verileri, plan döneminde yıldan yıla artan arz açığı durumu ve tali ürünlerde beklenen ihracat artışları göz önüne alınarak yapılmıştır (DPT, VI. BYKP..., s.278.).

1. İhracatta Gelişmeler

Orman ürünlerinin ihracattaki önemini, tarım ürünleri ihracatlarına bakarak değerlendirmek yerinde olur. Tablo 56'da görüldüğü gibi tarım sektörünün alt sektörleri ele alınmış ve ihracat değeri ve oranları yıllara göre belirlenmiştir. Tarım ürünleri ihracatı içinde orman ürünleri ihracatının oranı %0.6-%0.7 düzeylerinde seyretmektedir. Bu oran sektör için yetersizdir. Zira orman ürünlerine talep yıldan yıla artmaktadır. Yurt içindeki bu talep artışı, orman ürünleri ihracatını daha da azaltacaktır. Bunun için öncelikle, orman alanlarının korunması, mevcut orman alanlarına yeni orman alanlarının eklenmesi, orman yangınları ve orman köylüsü tahriplerinin önlenmesi, üretim süresi kısa olan (Ör., kavak) ağaç türlerinin üretilmesi ve dolayısıyla orman ürünleri üretim artışının sağlanması gerekir.

Tablo 56 : Türkiye'de Alt Gruplar İtibariyle Tarım Ürünleri İhracatı

	Milyon Dolar													
	1983		1984		1985		1986		1987		1988		1989	
	Değer	Oran	Değer	Oran	Değer	Oran	Değer	Oran	Değer	Oran	Değer	Oran	Değer	Oran
	%		%		%		%		%		%		%	
%A. Bittkisel Üretim	1484.4	78.9	1382.0	79.0	1.441.5	83.8	1.546.8	82.1	1.484.2	80.1	1.998.8	85.4	1.785.3	84.0
a. Hububat	187.3	10.0	91.9	5.3	63.0	3.6	3.0	0.2	32.0	1.7	241.0	10.3	83.3	3.9

b. Baklagiller	189.0	10.0	175.2	10.0	171.4	10.0	242.7	12.9	234.0	12.7	370.6	15.8	209.9	9.9
c. Sanayi Bitkileri	493.8	26.3	446.8	25.5	560.6	32.6	461.5	24.5	395.2	21.3	471.9	20.2	693.0	32.6
d. Meyveler	525.6	27.9	564.7	32.3	527.5	30.7	694.0	36.8	704.4	38.0	768.9	32.8	687.1	32.3
e. Diğerleri	88.7	4.7	103.4	5.9	119.0	6.9	145.6	7.7	118.7	6.4	146.4	6.3	112.0	5.3
B. Hayvancılık Ürünü	362.0	19.3	323.2	18.5	244.2	14.2	285.3	15.1	310.9	16.8	276.0	11.8	276.6	13.0
C. Su ürünleri	20.3	1.1	20.3	1.2	21.1	1.2	39.7	2.1	44.7	2.4	51.3	2.2	52.1	2.4
D. ORMAN ÜRÜNÜ.	13.9	0.7	23.7	1.3	12.7	0.8	13.8	0.7	12.7	0.7	15.3	0.6	12.5	0.6
TOPLAM	1.880.6	100.0	1.749.2	100.0	1.719.5	100.0	1.885.6	100.0	1.852.5	100.0	2.341.4	100.0	2.126.5	100.0

Kaynak: TOBB, İktisadi Rapor 1988, Yayın No: Genel 66, APK-24, Ankara: 1988, s. 195.
TOBB, İktisadi Rapor 1989, Yayın No: Genel 109, Ar-Ge 41, Ankara: 1989, s. 222.
DİE Kayıtları.

Tarım sektörünün alt sektörü olan ormancılık sektörünün tarım sektörünün tarım, madencilik ve sanayi sektörü içindeki durumu Tablo 57'de görülmektedir.

Tablo 57 : Sektörler İtibariyle İhracatta Gelişmeler

Değer: Milyar TL

Sektörler	1991	1992		1993		
	Gerçekleşme (1)	Sektörel Pay (%)	Gerç.Tahmini (2)	Sektörel Pay (%)	Tahmin Sektörel (3) Pay (%)	
TARIM	1.511,1	8,4	1.918,0	9,7	1.610,6	7,5
Bitkisel Üretim	1.186,0	6,6	1.591,7	8,0	1.273,0	5,9
Hayvancılık	247,0	1,4	249,0	1,3	254,0	1,2
Ormancılık	26,7	0,1	23,8	0,1	27,2	0,1
Su Ürünleri	51,4		0,353,5	0,3	56,4	0,3
SANAYİ	14493,1	91,6	17885,8	90,3	19993,3	92,5

Kaynak: DPT; Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), 1993 Yılı Programı Destek Çalışmaları, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, Ankara: 1993, s. 4.

a. Asli ve Tali Orman Ürünleri İhracatı

Asli Orman Ürünleri ve odun dışı ürünlerinin çeşitli yıllardaki ihracat miktar ve tutarları tablo 58 ve 59'da gösterilmiştir.

Tablo 58 : 1982-1987 Yıllarında Gerçekleşen Asli Orman Ürünleri İhracat Miktar ve Değerleri

Yıllar	Ürün	Ölçü	Miktar	İhracat	
				Kırsılık Gelen Yuvarlak Odun	Değer U.S.\$
1982	Yuvarlak	m ³	173.572	173.572	18.981.439
	Mamul	m ³	117.345	195.575	12.727.662
		Ton	31.925	76.010	33.076.622
	Toplam	m ³	-	445.157	64.785.723
1983	Yuvarlak	m ³	40.200	40.200	4.387.657
	Mamul	m ³	189.279	315.435	22.893.586
		Ton	46.110	109.783	14.649.564

	Toplam	m ³	-	465.448	41.930.825
	Yuvarlak	m ³	122.007	122.007	15.415.402
1984	Mamul	m ³	129.693	216.155	12.499.399
		Ton	66.965	159.437	22.822.741
	Toplam	m ³	-	497.599	50.737.542
	Yuvarlak	m ³	39.023	39.023	4.129.878
1985	Mamul	m ³	637.753	1.062.921	17.186.483
		Ton	78.274	186.363	98.954.708
	Toplam	m ³	-	1.288.307	120.271.069
	Yuvarlak	m ³	33.264	33.264	4.191.996
1986	Mamul	m ³	81.054	135.090	272.996.277
		Ton	686.711	163.501	31.693.212
	Toplam	m ³	-	331.855	63.384.837
	Yuvarlak	m ³	23.601	23.601	2.787.969
1987	Mamul	m ³	22.832	38.053	4.013.667
		Ton	34.013	80.982	31.589.602
	Toplam	m ³	-	142.636	38.391.236

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 274.

Not: Ölçü birimi m³ olan mamüllerin yuvarlak odunun % 60'ından elde edileceği, ölçü birimi ton olan mamüllerin bir metreküpününün 0,7 ton geldiği ve yuvarlak odunun % 60'ından elde edileceği kabul edilerek karşılık geldiği yuvarlak odun miktarı bulunmuştur.

Ülkemiz orman varlığı, yurt içinde orman ürünlerine artan sürekli talebi karşılayabilecek durumda değildir. Bu nedenle devamlı olarak kendi kaynaklarımızdan orman ürünü ihraç etmek olanağımız mevcut değildir. Ancak belli ekonomik olaylardan kaynaklanan dönemlerde gereksinim fazlalıklarını değerlendirmek üzere ihracat söz konusu olabilir. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi yurt içindeki talebin artması nedeniyle ihrac edilen asli orman ürünleri dalgalı da olsa azalma göstermiştir.

Aşağıdaki tabloda tali orman ürünleri (odun dışı) ihracatı gösterilmiştir. Tali orman ürünleri ihracatının artması, orman kaynaklarının değerlendirildiğini gösterir ki böyle bir artışın olduğunu tablodan anlamaktayız.

Tablo 59 : 1984-1987 Yılları Arasındaki Bazı Odun Dışı Orman Ürünleri İhracatı

YILLAR	Ham Reçine		Günlük		Sığla Yağı		Defne Yap.		Diğer Odun Dışı Ürünler	Toplam Tutar
	Mik.	Tut.	Mik.	Tut.	Mik.	Tut.	Mik.	Tut.		
1984	6	3292	-	-	17	134700	1750	1645400	25474285	27257677
1985	12	76000	4	5443	12	110140	1190	1192000	29399557	30783140

1986	9	80000	-	-	28	213000	2901	2360000	34038000	36657000
1987	12	4000	12	150000	15	202000	1129	2400000	32700295	35317295

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 297.

(Not: Bu tablodaki bilgiler DİE ve Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı kayıtlarından alınmıştır.)

VI. Plan döneminde odun dışı orman ürünleri ihracatı (tahmini) gelişimi Tablo 60'da verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı gibi artış söz konusudur.

Tablo 60 : VI. Plan Dönemine Ait Odun Dışı Orman Ürünleri İhracat Tahmini

YILLAR	DEĞER (US \$)
1988.....	40.000.000
1989.....	45.000.000
1990.....	50.000.000
1991.....	55.000.000
1992.....	61.000.000
1993.....	70.000.000
1994.....	80.000.000

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 298.

b. Kağıt Sanayii ve İhracatı

Eğitimin ana maddelerinden biri olan kitaplar ve bu kitapların hammaddesi olan kağıtlar, ormanlara bağlıdır. Bunun için ormancılık sektöründe kağıt sanayii oldukça önemlidir.

Kağıt sanayiindeki büyümenin hammadde olarak atık kağıt, hazır selüloz ve yıllık bitki atıklarını kullanan özel kesim tarafından gerçekleştirilmesi esas alınmış, bu çerçevede SEKA Genel Müdürlüğü'nün üretim kapasitesi 577,5 bin ton/yıl olarak devam ederken, özel kesimin 6. BYKP döneminin başında 480 bin ton/yıl olan kağıt karton üretim kapasitesi 1992 yılında 600 bin ton/yıl'a ulaşmıştır.⁽⁵⁶⁾

Bu denli önemli olan kağıt sanayiinde üretimin aksamaması, kağıt hammaddesi ithalatının azalması ve ihracatın artması için ormanların artırılması şarttır.

Önemli bir diğer durum, hızla gelişen teknolojiyle birlikte, bilgisayarların gerek kişisel kullanımı gerekse ekonomik, sosyal ve siyasal kurumların neredeyse tümünde kullanılmaya başlanması kağıt israfını ve kağıt kullanımını azaltıcı bir faktör olarak düşünülebilir.

Ormanların korunması, orman ürünlerinin kullanımında israfa kaçılmamasına da

(56) DPT, 6. BYKP (1990-1994) 1993 Yılı Programı Destek Çalışmaları Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, Ankara: 1993, s.48

bağlıdır. bunların başında kağıt kullanımı gelir.

Ülkemizde kağıt ve karton atıklarından yararlanılmaktadır. Türkiye'de üretilen kağıt ve kartonun yarısını üreten kamuya ait SEKA, hammaddenin %84.5'ini orman kaynaklarından, %10,4'ünü bitkisel liflerden, %5,1'i kadarını ise eski kağıtlardan elde etmektedir. Özel sektör ise hammaddenin %26'sını saman ve tarım atıklarından, %49'unu eski kağıt ve %25'ini hazır selülozdan sağlamaktadır. Türkiye'nin genelinde eski kağıt kullanımı yaklaşık %28'dir.⁽⁵⁷⁾ Türkiye'de ormanların yetirsizliği, eski kağıtlardan daha çok yararlanmayı zorunlu hale getirmektedir. Eski kağıt kullanımının artması, hem ormanların korunmasına hem de atıkların (eski kağıt, saman, çöp v.b.) bu amaçla kullanılması dolayısıyla günümüzde sıkça bahsedilen çevre kirliliğinin önlenmesinde katkıda bulunacaktır.

Kağıt sanayii ihracatı çeşitli kağıt türlerine göre Tablo 61'de görüldüğü gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 61 : Kağıt Sanayii İhracatı

MALLAR	1991 Gerçekleşme		1992 Gerç. Tahmini		1993 Tahmi	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Yazı Tab-ı Kağıdı	7.1	16.3	6.0	13.8	9.0	20.8
Gazete Kağıdı	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0
Sargılık Kağıtlar	11.2	16.2	16.0	23.2	18.0	26.1
Kraft Torba Kağıdı	14.6	16.1	3.5	3.8	5.0	5.5
Oluklu Mukavva Kağıtları	6.0	4.5	6.2	4.7	6.5	4.9
Kartonlar	0.2	0.3	0.3	0.4	0.5	0.7
Sigara ve Diğ. Özel Kağıt.	0.2	0.2	0.8	1.1	0.0	0.0
Kağ. ve Muk. Mamul Eşya	30.4	34.1	32.0	35.9	34.0	38.2
Diğerleri	0.6	0.9	0.7	0.9	0.0	0.0
TOPLAM	70.3	88.7	65.6	84.1	73.0	96.1

Kaynak: 6 BYKP (1990-1994)..., s.50.

2. İthalatta Gelişmeler

Ülkemizde hızla artan orman ürünleri talebi, bu alandaki ithalat miktarının artışına neden olmuştur. Orman kaynaklarımızın daha az kullanımı açısından ithalatın artışı olumludur. Ancak, ithalatın ülke kaynaklarından daha pahalıya gelmesi sözkonusuysa

(57) Uğur Yıldırım, Çevre Kirliliğinin Önlenmesinde Vergilendirmenin Rolü- Türkiye Örneği, 9 Eylül Üniv. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamıştır), İzmir, 1992, s.30-31.

ve bu ekonomik döngüde enflasyona sebep oluyorsa -ki olur- talebi karşılayabilmek için ithalat, orman ürünleri fiyatı en düşük olan ülkelerden yapılmalıdır.

Tablo 62'de Tarım ve Sanayi Sektörü ithalatındaki gelişmeler verilmiştir.

Tablo 62 : Sektörler İtibariyle İthalatta Gelişmeler

Değer: Milyar TL

SEKTÖRLER	1991		1992		1993	
	Gerçekleşme (1)	Sektörel Pay (%)	Gerç. Tahmini (2)	Sektörel Pay (%)	Tahmin (3)	Sektörel Pay (%)
TARIM	860,6	2,9	1.156,7	3,6	1.558,7	4,4
Bitkisel Üretim	271,7	0,9	511,8	1,6	875,0	2,5
Hayvancılık	268,0	0,9	271,3	0,8	261,2	0,7
Ormancılık	297,7	1,0	341,7	1,1	386,4	1,1
Su Ürünleri	23,2	0,1	31,9	0,1	36,1	0,1
SANAYİ	28.960,0	97,1	31.346,0	96,4	34.045,6	95,6

Kaynak: 6. BYKP (1990-1994)..., s.5.

a. Asli Orman Ürünleri İthalatı

Tablo 63 : Asli Orman Ürünleri İthalat Miktar ve Değerleri

Yıllar	Ürün	Ölçü	Miktar	İthalat	
				Karşılık Gelen Yuvarlak Odun	Değer U.S.\$
1982	Yuvarlak	m ³	815	815	98.590
	Mamul	m ³	3.219	3.219	290.038
		Ton	4.468	4.468	6.023.905
	Toplam	m ³	-	16.819	6.412.534
1983	Yuvarlak	m ³	925	925	180.906
	Mamul	m ³	9	15	2.024
		Ton	1.050	2.500	2.712.947
	Toplam	m ³	-	3.440	2.895.877
1984	Yuvarlak	m ³	4.188	4.188	1.068.480
	Mamul	m ³	26.626	44.377	1.016.009
		Ton	6.141	14.621	8.402.513
	Toplam	m ³	-	63.186	10.487.002
1985	Yuvarlak	m ³	88.201	88.201	17.711.061
	Mamul	m ³	99.110	165.183	4.744.960

		Ton	4.424	10.545	7.335.808
	Toplam	m ³	-	263.929	29.791.829
	Yuvarlak	m ³	299.180	299.180	52.040.493
1986	Mamul	m ³	63.995	106.658	10.210.670
		Ton	2.885	5.869	5.105.292
	Toplam	m ³	-	112.707	73.520.055
	Yuvarlak	m ³	1.097.912	1.097.92	115.827.877
1987	Mamul	m ³	307.023	511.705	46.708.228
		Ton	3.686	8.776	6.292.512
	Toplam	m ³	-	1.618.393	186.927.407

Kaynak: DPT, VI Beş Yıllık..., s. 274.

Not: Ölçü birimi m³ olan mamüllerin yuvarlak odunun % 60'ından elde edileceği, ölçü birimi ton olan mamüllerin bir metreküpün 0,7 ton geldiği ve yuvarlak odunun % 60'ından elde edileceği kabul edilerek karşılık gelen yuvarlak odun miktarı bulunmuştur.

Tablo 63'de görüldüğü gibi asli orman ürünleri ithalatı 1985 yılına kadar düşük seviyelerde seyretmiş, 1985 yılından sonra önemli artışlar kaydedilmiştir.

Geçmiş yıllarda olduğu gibi VI. Plan döneminde de üretimdeki arz açığına paralel olarak ithalatın giderek artan bir seyir takip edeceği tahmin edilmiştir.

b. Tali (Odun Dışı) Orman Ürünleri İthalatı

V. Plan döneminde odun dışı orman ürünleri ithalatında işlenmiş maddelerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Sadece tarçın ve benzeri bir kaç ürün tipinde görüldüğü gibi ülkemizde doğal olarak yetişmeyen bazı türler ithal edilerek yurt içi talep karşılanmalıdır. Bunun dışında ham olarak ihraç ettiğimiz, çoğu endemik karakterli bitkisel kaynaklarımızın ihraç edilen ülkelerde işlenmesi sonucunda elde edilen çok kıymetli etkin maddelerin küçük miktarları büyük dövizler ödenerek ithal edilmektedir. Tablo 64'de görüldüğü gibi sürekli artan bir ithalat görülmektedir.

Tablo 64 : 1984-1987 Yıllarında Odun Dışı Orman Ürünleri İthalatı

Yıllar	Ham Reçine		Günlük		Diğ.Tali Ürün. Tutar	Top.Tal Ürün.İthalatı Tutar
	Mik.	Tutar	Mik.	Tutar		
	Miktar = TON Tutar = DOLAR (US \$)					
1984	-	-	7	11.216	1.750.636	1.761.852
1985	1	6.209	4	8.120	1.509.083	1.523.412
1986	19	105.094	5	13.400	3.227.576	3.356.070
1987	-	-	7	20.000	3.738.615	3.758.615

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 299.

(Not: Bu tablodaki bilgiler DİE ve Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı kayıtlarından alınmıştır.)

VI. Plan döneminde tali orman ürünleri ithalatı (tahmini) Tablo 65'de de gösterildiği gibi azalma göstermiştir.

Tablo 65: VI. Plan Dönemin Tali Orman Ürünleri İthalat Tahmini

YILLAR	DEĞER (US \$)
1988.....	3.500.000
1989.....	3.250.000
1989.....	3.250.000
1990.....	3.000.000
1991.....	2.500.000
1992.....	2.000.000
1993.....	1.500.000
1994.....	1.250.000

Kaynak: DPT, VI. Beş Yıllık., s. 300.

c. Kağıt Sanayii İthalatı

Türkiye'de okullaşma oranı giderek artarken öğrenci sayısı da oldukça yüksek oranlarda yıldan yıla artış göstermektedir. Ayrıca çevre kirliliğini önlemek amacıyla da plastik poşet yerine kağıt ambalajların önerilmesi, reklamın gelişmesi ve bu amaçla kağıt kullanımı ve de Türkiye'de Genel ve Mahalli Seçimler'de, Milletvekili adayları, belediye başkanı adayları, il genel meclisi, muhtar ve hatta köy heyeti adayları; bunlarla birlikte siyasi partilerin olağan ve olağan üstü kongreleri nedeniyle adayların kağıt kullanımını günümüzde korkunç boyutlara ulaştırmıştır. Bu ve benzeri sayısız kullanım alanı olan (gazete, dergi v.b.) kağıdın ithalatı yıldan yıla artış göstermektedir. Tablo 66'da kullanım alanlarına göre kağıt türlerinin ithalatı gösterilmektedir.

Tablo 66 : Kağıt Sanayii İthalatı

MALLAR	Miktar: Bin Ton Değer: Milyar TL					
	1991 Gerçekleşme		1992 Gerç. Tahmini		1993 Tahmin	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Yazı Tab-ı Kağıdı	73.2	107.9	77.0	113.5	80.0	118.0
Gazete Kağıdı	136.8	178.3	110.0	143.4	100.0	130.4
Sargılık Kağıtlar	24.8	40.5	24.0	39.2	30.0	49.0
Kraft Torba Kağıdı	25.0	17.9	12.0	8.6	25.0	17.9
Oluclu Mukavva Kağıtları	42.7	30.9	32.0	23.2	35.0	25.3
Kartonlar	4.1	6.3	5.0	7.7	5.5	8.5
Sigara ve Diğ. Özel Kağıt.	3.3	12.9	4.5	17.6	5.5	21.5
Kağ. ve Muk. Mamul Eşya	12.9	36.2	15.0	42.1	19.5	54.8
Diğerleri	153.2	119.9	170.0	133.0	182.0	142.4
TOPLAM	475.9	550.9	449.5	528.4	482.5	567.8

Kaynak: DPT, 6. BYKP (1990-1994)...., s.50.

IV. TÜRKİYE'DE ORMANCILIK POLİTİKASI

A. ORMANCILIK POLİTİKASININ KAPSAMI, NİTELİĞİ VE AMACI

1. Ormancilık Politikası Kavramı ve Tanımı

Ormancilık Politikası, ulaşılmak istenen ekonomik ve sosyal amaçlara göre belirlenmiş bir ormancilık etkinliğidir. Bu etkinlik, ormancilık ile öteki arazi kullanım biçimleri arasındaki ilişkileri, ormancilığa arazi ayrılmasına ve aynı zamanda ormanların kuruluş ve varlıklarının sürdürülmesi ile ormanlardan yararlanılmada uygulanan genel ilkeleri içermektedir.⁽⁵⁸⁾

Ormancilık politikasının görevi, ülke düzeyinde ormancilığı düzenlemek yani tüm ülke ormancilığı için amaçlar belli etmek ve önlemler almaktır.

2. Ormancilık Politikasının Niteliği

Ormancilık politikası, herşeyden önce, ormanlardan ne türlü yararlar sağlanacağı ve buna göre ormana ne miktar alan ayrılacağı gibi konularla ilgilenmek zorundadır. Örneğin, ormanların toprağı yerinde tutmak, su rejimi düzenlemek, v.b. gibi koruyucu rolü, çok önemli görülmüş ve arazinin belli bir oranını ormana ayırmayı zorunlu yapmıştır.

Ayrıca ormancilık politikası, ormana ayrılmış ya da ayrılacak olan arazinin ve tüm üretim alanlarında olduğu gibi ormancilık sektöründe de söz konusu olan doğa, iş gücü ve sermayenin ⁽⁵⁹⁾nasıl sağlanabileceğini de ortaya koymalıdır. Bir ülkede ormana ayrılacak arazinin sağlanması, o ülkenin doğal, ekonomik ve sosyal koşullarına bağlı bulunmaktadır. Örneğin, birçok topraklar, yapıları, topografik durumları bakımından tarım, havancılık gibi kullanımlar için elverişli değildir ve sadece orman yetiştirilmesi halinde değerlendirilmiş olunabilir.⁽⁶⁰⁾

3. Ormancilık Politikasının Amaçları

Bir ülkede ormancilık politikası, halkın doğal kaynaklar ve dolayısıyla ormanlar üzerindeki sürekli baskısının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. ormancilık politikasının görevi yani yükümlü olduğu hizmetler dört ana grupta toplanabilir.⁽⁶¹⁾

a. Orman Koruma ve Yangınla Mücadele Hizmetleri

b. Orman İşletmeciliğine İlişkin Hizmetler

c. Ağaçlandırma, Gençleştirme, Mer'a Islahı ve Erezyon Kontrolüne İlişkin Hizmetler

d. Diğer Hizmetler

(58) Özdönmez ve İstanbullu, s. 12.

(59) Fehmi Fırat, Ormancilık İşletme İktisadı, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları İ.Ü. Yayın No: 1242 O.F. Yayın No: 110, İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1967, s.55.

(60) Özdönmez ve İstanbullu, s.13.

(61) DPT,VI.Beş Yıllık..., s. 34.

Dört ana grupta toplanan ormancılık politikasının görevlerini sırasıyla açıklayalım.

a. Orman Koruma ve Yangınla Mücadele Hizmetleri

OGM bünyesi içerisinde koruma ve yangınla mücadele hizmetleri merkezde Orman Koruma ve Yangınla Mücadele Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Bu daire Başkanlığının görevleri şunlardır:

- (1) Ormanları yasal olmayan girişimlerden korumak,
- (2) Ormanlarda zarara yol açan hastalık ve her çeşit orman zararlılarını önlemek ve bunlara mücadele etmek,
- (3) Ormanlarda ve orman içindeki otlak, yaylak ve kışlaklardaki otlatmayı düzenlemek,
- (4) Orman yangınlarını önlemek ve mücadele amacıyla plan ve programlar hazırlamak, araç gereç edinmek, tesislerin kurulmasını sağlamak ve gerekli diğer önlemleri almak,
- (5) Orman yangınları ile mücadele için kurum içi ve kurum dışı kuruluşlarla işbirliğini, halkın uyarılmasına ve aydınlatılmasını sağlamaktır. -

Ormanda yapılan yasa dışı kesim, tarla açma, yerleşme ve düzensiz otlatma gibi girişimlerin orman varlığını yok etmede önemli rolleri vardır.

Çevre Bakanlığının hazırladığı "Doğal Kaynakların Durumu" başlıklı raporda "İnsan kaynaklı zararlara karşı, koruma alanlarının oluşturulması ve orman yakınlarındaki bölgelere duyarlı yönetimin sağlanması, kirlenmeye, yangınlara, zararlı bitki ve hayvanlar ile hastalıklara karşı konulması, ormansızlaşma ile yapılacak mücadele çalışmaları" olarak anlatılmıştır.⁽⁶²⁾ Diğer taraftan Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) uzmanı Mustafa ÖNCER'in bulguları şöyle: "Verimli orman alanı, Türkiye orman alanının sadece yüzde 44'üdür. Türkiye'de verimli orman alanları yangınlar, açmacılık, kaçakçılık gibi nedenlerle zarar verilip azaltılırken, diğer taraftan anayasal ve kanuni düzenlemelerle toplam orman alanı giderek daralmaktadır. Ormansızlaşma olgusu, Türkiye gibi sarp ve dağlık arazilerin çok fazla olduğu ve yılda 500 bin tondan fazla verimli tarım topraklarının akıp gittiği bir ülke için çok önemlidir. Bir santimetrelık toprağın oluşabilmesi için 100 yıl geçeceği unutulmamalıdır."⁽⁶³⁾

1955-1987 yılları arasında açma, kesme, taşıma, orman içi yerleşme ve otlanma suçları Tablo 67'de verilmiştir.

(62) Zaman Gazetesi, 27 Ocak 1994, s. 16.

(63) Zaman Gazetesi, 9 Kasım 1993, s. 16.

Tablo 67 : Ormanda İşlenen Çeşitli Suçlar ve Zarar Miktarı

Yılı	Açma				Kesme			Taşıma			Yapılan Zarar Top.	
	Suç		Suç		Suç		Suç		Suç		Suç	
	Adedi	Dekar	m3	Kental	Adedi	m3	Kental	Adedi	m3	Kental	m3	Kental
1955-62	115456	479600	254354	2660604	306594	981799	2583260	330622	442239	1575364	1678392	6819228
1963-72	122912	594838	153669	2497162	296716	609083	2062281	303556	373277	1063307	1136029	5622750
1973-82	88988	508156	297274	1523487	198800	565170	1324135	85273	124578	343378	987022	3191000
1983	7168	40141	19851	100450	16749	36253	237924	11605	5727	71764	61831	410138
1984	7957	30455	9694	109411	15208	29937	153599	13804	5033	71816	44664	334826
1985	8431	26702	8272	93431	17153	32248	194223	12820	3109	63417	43629	351071
1986	7737	22829	12638	105797	14997	33474	148414	11307	6473	45880	52585	300091
1987	8326	34029	9677	64065	15130	42911	122671	10452	4364	40854	56952	227590

Kaynak: OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 41.

Tablo 67'ye baktığımızda orman açmada suç adedinin arttığını, kesmede suç adedinin dalgalı bir gelişme çizdiğini, taşımada azaldığını görmekteyiz. Bu da ormanların korunmasında daha sıkı önlemler alındığı takdirde (orman köylüsünün sorunlarını çözmek şartıyla) suçların azalacağını ifade eder.

Tablo 68 : Orman İçi Yerleşme ve Otlatma İle İlgili Suçlar ve Zarar Miktarı

Yılı	Orman İçi Yerleşme		Otlatma	
	Suç sayısı	Dekar	Suç sayısı	Hayvan adedi
1955-1962	7901	41633	24008	4087132
1963-1972	16433	69066	63227	8953421
1973-1982	21370	69725	52935	6334968
1983	1309	10122	6121	659090
1984	3157	5739	6142	660523
1985	2609	4806	7024	680976
1986	2601	5948	6817	635591
1987	2448	9900	7454	570225

Kaynak: OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 39.

Tablo 68'e baktığımızda orman içi yerleşmede suç adedinin azalma göstermesine rağmen dekarın 1984'den itibaren arttığını görüyoruz. Hayvan otlatmada suç sayısı dalgalı fakat hayvan adedi 1985 sonrası azalma göstermiştir. Hayvan otlatma konusunda özellikle makilik ve yetişmiş orman alanlarında hayvan otlatmanın serbest olması hem orman köylüsünün bu yöndeki sorunlarını çözer hemde yıldan yıla hızlı bir azalma gösteren hayvan yetiştiriciliğinin önüne geçer ki bu da ekonomik getiri sağlar.

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de ormanların devamlılığı tehlikeye sokan etkenlerin başında orman yangınları gelmektedir. Yurdumuzda orman içi orman kenarı ve ormana 10 km uzaklıkta 22575 kırsal yerleşim yeri bulunmaktadır.

Halkımızın 1/3'ü bu yerleşim yerlerinde yaşamaktadır.⁽⁶⁴⁾ Türkiye ormanları için en zararlı varlığın böcekler hariç edilirse, insan olduğunu söyleyebiliriz. İnsanoğlu bugüne değin bilinen orman yangınlarının çoğuna (%98.44) neden olmuştur. İnsanlar tarafından çıkarılan orman yangınlarının nedenleri çok değişiktir. 1960-1988 yıllarını içeren dönemde Türkiye'de çıkan yangınların 410'u yıldırım, 6360'ı dikkatsizlik, 6963'ü bilerek ve 12583'ü ise nedeni bilinmeyen yangınlar olup toplam 26316 adettir.⁽⁶⁵⁾ Oransal dağılım da ise orman yangınlarının %25'i dikkatsizlik (kamp, çoban, ateşi, izmarit, v.s.), %26'sı kasıt (tarla açma, orman ateşleme v.b.), %1'i yıldırım ve %48'i nedeni bilinmeyen faktörlerden meydana gelmektedir.⁽⁶⁶⁾

İstanbul Üni. Orman Fakültesi Orman Entomolojisi ve Koruma Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Refik Baş orman yangınlarında insan etkisinin fazla olduğunu belirterek: "Yeşil alanlarımızı yok eden her yangının bir çıkış nedeni vardır. Bu nedenlerin meydana çıkarılması ise yangın sahasında yapılacak çalışmalarla mümkün olabilir. Orman yangınlarının önlenmesi ve söndürülmesinde planlama ve organizasyonun büyük önemi vardır." diyor.⁽⁶⁷⁾

Orman yangınları, yurdumuzun en çok Ege Bölgesi'nde (%41), Akdeniz Bölgesi'nde (%24) ve Marmara Bölgesi'nde (%22) meydana gelmektedir. Bu bölgelerde 27.9.1988 tarihi itibarıyla toplam 15712 hektar orman alanı yanmıştır.

Tablo 69'da orman yangınları ve zaman miktarları verilmiştir.

Tablo 69 : Orman Yangınları ve Zarar Miktarları (1973-1987)

Yılı	Yangın Adedi	Yanan Saha Hektar	Yanan Orman m ³	Miktarı Kental	Zarar Miktarı (TL)
1973	1208	17002	1.233.680	1.022.045	113.534.000
1974	769	14743	451.008	882.520	64.994.000
1975	811	17516	1.178.799	1.797.256	117.721.000
1976	702	5171	44.384	192.263	29.253.000
1977	1615	43076	2.036.619	2.454.854	780.059.000
1978	1122	13233	2.189.297	648.679	424.337.000
1979	1300	34122	1.497.208	1.030.190	903.906.00
1980	1092	10248	239.607	126.990	739.233.000
1981	982	5470	283.956	147.063	516.975.000
1982	950	4018	86.466	245.200	382.346.000
1983	968	3556	341.703	902.476	564.557.000
1984	1433	7358	172.148	13.739	2.595.704.00
1985	1793	26006	484.000	699.000	10.402.000.00
1986	1526	11037	247.389	656.184	4.697.020.000
1987	1310	10746	378.777	144.596	8.654.785.00

Kaynak: OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 42.

(64) OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 40.

(65) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s. 205.

(66) OGM, Kuruluşunun 150. Yılında..., s. 41.

(67) Zaman Gazetesi, 9 Kasım 1993, s. 16.

Tablo 69'a baktığımızda TL olarak 1987 yılı itibariyle 8.654.785.000 olan zarar, ülkemizin içinde bulunduğu enflasyonist baskı ve istikrarsızlık dikkate alındığında bu rakamın ekonomiye büyük kayıp olduğu ve bu kayıpların iktisadi kalkınmayı engelleyici öneminin bulunduğu kesindir.

Çeşitli ülkeler ile ülkemizde çıkan orman yangınları karşılaştırıldığında Tablo 70'de görüldüğü üzere 11 yıllık süre (1951-1961) boyunca yurdumuz ormanlarındaki her 10.000 hektarda meydana gelen yangınların sayısı ile yanan sahaların miktarı diğer ülkelere nazaran daha azdır. Fakat tablonun son sütununun tetkikiyle anlaşılacağı üzere her 10.000 hektardaki orman alanında meydana gelen bir yangının yakmış olduğu orman sahası ABD ve İtalya'ya göre yaklaşık 3, diğerlerine göre 2 katı olmak üzere ülkemizde fazladır (30,3 ha.). Bu durum, yurdumuzda orman yangınlarına karşı alınmış bulunan önlemlerin adı geçen ülkelere oranla eksik olduğunu göstermektedir.

Tablo 70 : 1951-1961 Yılları Arasında Çıkan Orman Yangınlarının Adet ve Yanan Saha Yıllık Ortalamalarına Göre Türkiye'nin Kıbrıs, Yunanistan, İtalya, Fransa ve ABD ile Karşılaştırması

Ülkeler	Orman sahası (ha.)	Yıllık Ortalama Yangın Adedi	Yıllık Ortalama Yanan Saha (ha.)	Her 10000 hek. yangın adedi	Her 10000 hek. yanan saha (ha.)	Her 10000 hek. bir yangında yanan ortalama saha (ha.)
Türkiye	10583687	795	25646	0.8	24.2	30.3
Kıbrıs	173000	69	1166	4.0	67.4	16.9
Yunanistan	2578000	747	10601	2.9	41.1	14.2
İtalya	5781000	1854	23043	3.2	39.9	12.3
Fransa	11608000	1756	25456	1.5	21.9	14.6
ABD	315795000	96038	1101050	3.0	34.8	11.6

Kaynak: T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s. 214.

Orman koruma hizmetlerinde özellikle yapılması gereken işleri şöyle özetleyebiliriz:

(1) Orman-Halk ilişkilerinin bozulmasında ve koruma hizmetlerinin aksamasında son derece önemli olan kadaastro işlerinin bir an önce bitirilmesi,

(2) Ormanla iç içe yaşayan ve onun bir parçası olan orman köylülerinin ormana yasal olmayan girişimlerini önleyici, onları işe teşvik edici ve gelirlerini artırıcı önlemler alınarak sosyal ve ekonomik yönden kalkındırılması,

(3) Orman köylüsünün, sosyal ormancılık doğrultusunda ormancılık faaliyetlerine katılımının sağlanması,

(4) Ormanlara zarar veren böcek ve hastalıklara karşı etkin bir mücadele için gerekli laboratuvar, araç ve gereçlerin yeterli hale getirilmesi ve bu alanda çalışacak

teknik eleman sayısının artırılması,

(5) Gereğine uygun silvikültürel girişimlerle ormanların yanma hassasiyetlerinin en aza indirilmesi, haberleşme ağının geliştirilmesi yangına ulaşma süresinin azaltılması gibi önlemlerle daha etkin bir mücadelenin gerçekleştirilmesi, ülkemiz ormanlarında insanlar tarafından çıkarılan bütün yangınların orman alanlarında yaşayan veya ormana rekreatif amaçlı giden kişiler tarafından çeşitli nedenlerle çıkarılmaktadır ki hangi nedenle olursa olsun orman yangını çıkaran insan olduğuna göre öncelikle insanın eğitimi ⁽⁶⁸⁾ ve böylece yangın zararlarının en aza indirilmesi,

(6) Bölge özelliklerine göre hazırlanacak olan mera ıslahı projelerinin uygulanmasıyla hayvan otlatmasının düzenlenmesi,

(7) Yukarıda sayılan sosyal, ekonomik ve teknik önlemlerin yanısıra idari ve yasal önlemlerin alınması ve etkin bir biçimde uygulanması gerekmektedir.

b. Orman İşletmeciliğine İlişkin Hizmetler

Orman İşletmeciliğine ilişkin hizmetler şunlardır: ⁽⁶⁹⁾

(1) Orman Amenejman planlarının orman işletmelerinin amaçlarını çok yönlü yararlanma ilkesine göre belirlenmesi ve değerlendirilebilmesi için orman işletmeciliğinin dar anlamdaki işletme anlayışından çıkartılarak planlı ve rasyonel davranan, teknik, ekonomik ve sosyal anlamda birbiriyle ilişkili bir dizi faaliyeti gerçekleştiren olanaklar ölçüsünde orman ürünleri ve hizmet gereksinimlerini yerinde, zamanında, yeter miktarda ve sürekli olarak karşılayan, orman arazisini bütünüyle ele alıp en yüksek seviyede değerlendiren bir teknik ünite şeklide planlanması,

(2) Orman İşletmeciliğinin; toplumun artan istek ve gereksinimleri doğrultusunda ülkenin sosyal yapısına uygun: ormancılığın teknik, ekonomik ve sosyal faaliyetler bütünü olarak ele alındığı; ormancılık faaliyetlerine, orman köylüsünün çok yönlü katılımının sağlandığı çok amaçlı işletmecilik yapısına kavuşturulması.

(3) Yararlanmayı düzenleyen amenejman planlarının entansif orman işletmeciliğinin getirdiği üniteler büyüklüğünde düzenlenmesi,

(4) Orman yolları ve tesisleri yapımının hızlandırılması ve bunun için;

(a) Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünce yürütülen bu alandaki çalışmaların hızlandırılmasının sağlanması,

(b) Plan ve proje çalışmalarını yapacak teknik personelin artırılması ve eğitilmesi,

(c) İhaleyle yaptırılacak yol miktarının arttırılması,

(68) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s. 220.

(69) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 35-36.

(5) Odun kökenli orman ürünlerinde, özellikle tomrukta ortaya çıkan ve hızla artmakta olan arz açığının önlenmesine gerekli özenin gösterilmesi ve bunun için;

(a) Hasat yaparken oluşan zararların azaltılması,

(b) İdare sürelerinin kısaltılması ve hızlı gelişen tür ağaçlandırmalarına ağırlık verilmesi,

(c) Bozuk orman alanlarının ıslah ve ihya edilmesi,

(d) Yapılacak bakım ve gençleştirme çalışmaları ile ormanların verim gücünün artırılması,

(e) Tarım ormancılığının geliştirilmesi ve diğer odun arzını artırıcı tedbirlerin alınması, bunun yanısıra odun hammaddesinin rasyonel kullanılması ve ikame maddelerinin geliştirilmesi gibi odun talebini azaltıcı tedbirlerin alınması,

(6) Orman ikincil ürünlerinin envanterinin yapılması, devamlılık ilkesine bağlı kalınarak işletilmesi ve varlıklarının artırılması,

(7) Ormanların hidrolojik, iklimatik, erozyonu önleme, tabiatı koruma, toplum sağlığı, milli savunma, rekreasyonel, sportif, estetik ve bilimsel yararlarının üs düzeyde ve sürekli olarak sağlanması,

(8) Çevre kirliliği sorunlarının çözümüne ve sağlığa yararı, estetik değerde, istisna kültürel kaynak ve bilimsel araştırma ortamı niteliğindeki tabiat anıtı, milli park, tabiat parkı ve tabiatı koruma alanlarının korumasına özen gösterilmesi, olarak özetlemek mümkün olmaktadır.

c. Ağaçlandırma-Gençleştirme, Mer'a Islahı ve Erozyon Kontrolüne İlişkin Hizmetler

Erozyon toprağın düşmanı, erozyonun düşmanı ise bitki örtüsüdür. Zaten toprak-sız ağaçlandırma olmaz. Bundan dolayıdır ki ağaçlandırma, gençleştirme, mer'a ıslahı ve erozyonunun kontrolü hizmetleri aynı başlık altında toplanmıştır.

1955'ten bu yana erozyonun önlenmesinde çok önemli fonksiyonlar yüklenebilecek ormanlarımızdan 30 milyon dönüme yakını yok olmuştur. 1945'ten beri ormanlarımız devletleştirilmiş olmasına rağmen ormanların korunması yönündeki politikalar yetersizdir. Erozyonun Türkiye'ye yıllık faturası, bütçede milli savunmaya ayrılan değere eşit. Her yıl denizlere ve barajlara akan 20 milyon kamyon toprak, Kıbrıs adasının yüzeyini 10 cm., Kocaeli ilimizinkini ise 20 cm. kalınlığında kaplayacak kadardır. Barajlarımıza ise her gün 5 bin kamyonluk toprak doluyor. Şimdiye kadar ülkemizde meydana gelen erozyon kaybının giderilebilmesi için bazı çevreci kuruluşlar erozyon zararının bu günkü haliyle kalacağı varsayılarak yapılan hesaplamalara göre, tahribin önlenmesi için 50 yıl boyunca, yılda 10 trilyon olmak üzere. 500 trilyon liranın

geretiğini hesap ediyorlar.⁽⁷⁰⁾ Erozyonun bu hızla devam etmesi halinde, yakın gelecekte ülkemizin çölleşmeye başlayacağını düşünmek yerinde olacaktır. Milli varlık ve ekonomiye gelen zarar ise korkunç boyutlarda olacaktır. Bundan dolayı ekonomik kalkınmaya olumsuz etkisi kaçınılmazdır.

Türkiye'de plan öncesi ve plan sonrası erozyon kontrolü, mera ıslahı ve ağaçlandırma ile ilgili veriler Tablo 71 ve 72'de verilmiştir. Tablolara bakıldığında dalgalı bir durum sergileyen rakamlar son yıllarda azalma göstermiştir.

Tablo 71 : Yurdumuzda Bugüne Kadar Yapılan Erozyon Kontrolü ve Mera Islahı Çalışmaları

Plan Dönemleri	Çalışma Yılı	Erozyon Kontrolü (Ha)	Mera Islahı (Ha)
Plan öncesi	1955-1962	14.806	961
1. Beş Yıllık	1963-1967	39.886	7000
2. Beş Yıllık	1968-1972	20.150	5682
3. Beş Yıllık	1973-1977	29.635	13925
	1978	5.360	3332
4. Beş Yıllık	1979-1983	29.222	13858
5. Beş Yıllık	1985-1989	92.053	15214
6. Beş Yıllık	1990	9.920	1772
	1991	2.801	982
	1992	3.660	-
	TOPLAM	260.100	64564

Kaynak: Orman Bakanlığı, Erozyon..., s. 14.

Tablo 72 : Ağaçlandırma Çalışmaları (Plan Öncesi-Plan Sonrası)

UYGULAMA YILLARI	AĞAÇLANDIRMA GERÇEKLEŞMELERİ		
	Orman İçi Ha.	Orman Dışı Ha.	Toplam Uygulama
Plan öncesi dönem (1946-1962)	99.295	11.234	110.529
1. Plan dönemi (1963-1967)	145.071	3.458	148.529
2. Plan Dönemi (1968-1972)	92.428	1.829	94.257
3. Plan Dönemi (1973-1977)	130.921	3.394	134.855
1987 yılı	32.943	1.107	34.050
4. Plan Dönemi (1979-1983)	207.396	7.273	214.669
1984 Yılı	85.471	2.156	87.627

(70) Zaman Gazetesi, 27 Ekim 1993, s. 16.

5. Plan Dönemi (1985-1989)	541.484	14.410	555.894
1990	76.673	2.211	78.884
1991	54.317	2.435	56.752
Toplam	1.465.999	50.047	1.516.046

Kaynak: Orman Bakanlığı, Cumhuriyetimizin..., s. 16.

Bugün için 2 milyon m³ odun ithali için 280 milyon dolar (yaklaşık 3 trilyon TL) ödenmekte olup, bu 2000'li yıllarda, 15 milyon m³ odun ithali için 2 milyar ve belkide mamul olması halinde 4 milyar dolar ödenmesi gerecektir ki bu, petrol ithal dövizine yakın dövize gereksinim olacaktır. Bu miktar dövizin ayrılması olanaklı olmayacağına göre; açığın ülkemiz ormanlarından ağaçlandırmaların hızlandırılması, kavak ve hızlı gelişen tür yetiştiriciliğine olanak tanınması ile olanaklı olacaktır.⁽⁷¹⁾

Ormansızlaşmanın kaçınılmaz sonuçlarından biri olan toprak erozyonu, taşkınlar, su baskınları ve toprak kaymaları giderek yaygınlaşmakta ve şiddetlenmektedir: TOPRAKSU'nun belirlemeliğine göre Türkiye yüzeyinin, %22,3'ünde çok şiddetli (173.7 milyon dönüm), %36,4'ünde şiddetli (283,3 milyon dönüm) ve %20.1'inde de orta şiddetli (155.6 milyon dönüm) toprak erozyonu olmaktadır. Kimi araştırmaların bulgularına göre, 4-5 bin yıllık süreç sonunda Fırat ve Dicle nehirleriyle Doğu Anadolu'dan Irak'a taşınan topraklarla 34.6 bin km² verimli tarım alanı oluşmuştur. Bugünde akarsularımızda erzyon sonucu bir yılda taşınan tarım toprağının 450-500 milyon ton olduğu saptanmıştır.⁽⁷²⁾

Finans kaynakları yönünden; OGM'nün ağaçlandırma fonuna yatırdığı %5 nisbetin %10 düzeyine çıkarılması, yıllık karından %20 ağaçlandırmaya ayırması, muhtelif yerlere kesilen %23 kesintinin yine ağaçlandırmaya ayrılması, erozyonu kontrolü çalışmaları için genel bütçeden binde bir ödenek ayrılması, SEKA kendinin odun gereksinimini garantiye almak için ağaçlandırma çalışmalarına her yıl bir miktar ödeme yapmalı, TEK ve DSİ barajların dolmasını önlemek üzere yapılacak erozyon çalışmaları için de bir kısım ödenek ayrılması gerekmektedir.⁽⁷³⁾

(71) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormanlık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Ankara: 1-5 Kasım 1993, s. 301.

(72) İksisat İşletme ve Finans, Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın, Yıl 7, Sayı 81, Ankara: Aralık 1992, s. 54.

(73) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormanlık Şurası (Cilt 1)..., s. 301.

Erozyonun önlenmesi için mutlak suretle gereksinim duyulan ağaçlandırmanın yapılması, her yıl kamyonlarca akıp giden toprakların korunmasını sağlayacağı gibi, orman ürünlerine olan talep artışını da tamamen karşılamasa da bir bölümünü giderecek ve hem de insanların daha fazla gereksinim duyduğu rekreasyon (eğlenme, dinleme, spor yapma) gereksinimine yanıt verecektir. Böylece milyarlarca liralık ekonomik kayıplar önlenecek, ormanların ekonomik kalkınmadaki önemi daha da artacaktır.

Ağaçlandırma-Gençleştirme, Mer'a Islahı ve Erozyon kontroluna ilişkin hizmetleri şöyle özetleyebiliriz:⁽⁷⁴⁾

(1) Günümüzdeki ve gelecekteki büyük arz açığı dikkate alınarak, özel sektörün de katılımının sağlanmasıyla yıllık ağaçlandırma alanının gereken düzeye çıkarılması,

(2) Ağaçlandırmaların, öncelikle mülkiyet sorunlarının çözümlendiği yerlerden başlanarak yapılması ve diğer ağaçlandırma alanlarına ait mülkiyet sorunlarının bir an önce çözüme ulaştırılması,

(3) Günümüzdeki ve gelecekteki toplumun ve sanayiinin orman ürünlerine olan ihtiyaçları ile bunun yöresel ağırlık ve özelliklerinin dikkate alınarak ağaçlandırma amaçlarının buna göre tesbit edilmesi.

(4) Orman ürünlerine olan talebin dikkate alınmasının yanısıra ağaçlandırma çalışmalarında hızlı gelişen türlere öncelik verilmesi,

(5) Kavakçılıkla ilgili araştırma ve geliştirme çalışmalarının hızlandırılması ve kavakçılığın geliştirilmesi,

(6) Tohum ıslah çalışmalarına önem verilmesi ve mutlaka kaliteli tohum kullanılmasına özen gösterilmesi,

(7) Erozyon ve sel taşkınlarının önlenmesine yönelik önlemlerin yukarı havzalardan başlanarak alınması,

(8) Arazi kabiliyet sınıfları gözönünde tutularak birim alandan alınacak en kaliteli ve prodüktif ürünlerin belirlenmesi ve buna uygun olarak toprak ve su koruması önlemlerinin alınması,

(9) Bölge özelliklerine göre ciddi bir şekilde etüdü yapıldıktan sonra hazırlanacak olan mer'a ıslahı projelerinin eksiksiz uygulanması, uygun bazı yöreler için tarım tesisi ve yenilenmesi çalışmaları ile kombine edilmesi ve hayvan otlatmasının düzenlenmesi olarak açıklanabilir.

(74) DPT, VI. Beş Yıllık..., s. 37.

d. Diğer Hizmetler

Diğer hizmetler olarak;⁽⁷⁵⁾

(1) Tanıtım konusundaki faaliyetlerin hızlandırılmasıyla ormanların ve ormancılığın ülke ekonomisi bakımından taşıdığı önem konusunda toplumun ve karar organlarının gereği gibi aydınlatılması,

(2) Geniş bir etki alanı olan TRT, özel TV kanalları ve Radyolar ile daha sıkı bir işbirliği yapılarak özellikle köylülere yönelik programlarda bu değerli kaynağımızın korunması ve planlı bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğinin anlatılması,

(3) Meslek öncesi ve meslek içi eğitime önem verilmesi, ilgili eğitim kuruluşlarıyla gerekli ilişkilerin kurulması ve teknik elemanların uzmanlaştırılmasının sağlanması,

(4) Gelişmiş ülkelerdeki ormancılık uygulamaları konusunda teknik elemanlarımızın bilgi ve görgüsünü artırıcı yeterli eğitim programlarının düzenlenmesi ve dış kaynaklı projelerin yaygınlaştırılması,

(5) Avrupa Topluluğuna tam üye olunacağı gözönüne alınarak, Avrupa Topluluğu ülkelerinin tarif ve kriterlerine uygun, karşılaştırma kolaylığı sağlayıcı ormancılık istatistiklerinin geliştirilmesi,

(6) Personelin özellikle teknik elemanların yer ve çalışma alanının değiştirilmesi sırasında, daha önceki çalışma konusu ile çalıştığı bölgenin gözönünde bulundurulması ve sık sık yer değiştirmelerden kaçınılması,

(7) Araştırmacı eleman yetiştirilmesi ve onların mesleğe bağlanmasını sağlayıcı önlemlerle araştırma çalışmalarının geliştirilmesi, araştırma konularının uygulamaya yönelik olması ve araştırma sonuçlarının uygulamada değerlendirilmesi hizmetlerini belirtebiliriz.

B. ORMANCILIK POLİTİKASINDA SORUNLAR VE DEĞERLENDİRMELER

Dünyadaki orman sorunlarını mikro ve makro düzeyde ele alabiliriz.⁽⁷⁶⁾Ormanlılar için mikro düzeyde çözüm bekleyen çok sayıda sorunlar vardır. Makro düzeyde ormanlardaki değişimler (Orman alanlarının hızla yok olması) veya bozulmalar dünya için çok önemlidir ve büyük sorunlu bir gelecek hazırlamaktadır.

1. Türkiye Ormancılığının Önemli Sorunları

Türkiye ormancılığının önemli sorunları içerisinde ağaçlandırma, orman kadastrosu, ormanların bakımı ve gençleştirilmesi, ormana zararlı faktörler (erozyon v.b.) ve

(75) DPT. VI Beş Yıllık..., s. 37-38.

(76) Ekoloji Çevre Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, İzmir: Ekim-Kasım-Aralık 1991, s. 24.

işletmecilikle ilgili birçok sorun vardır. Bu sorunlarla ilgili bilgiler bir önceki kısımda (A. ORMANCILIK POLİTİKASININ KAPSAM, NİTELİĞİ VE AMACI) açıklamalar yapıldı. Burada diğer sorunlar aktarılacaktır.

a. Ormanlık Politikasında Tutarlılık

Ormanlara genel olarak maddesel ürünler veren bir sektör olarak bakılmaktadır. Gerçi mevzuatta yer yer aynı zamanda sosyal-kültürel hizmet sektörü oluşu da ifade bulmakta ise de, bu yeterli değildir. Ormanlık politikası çelişkilidir. Zira "orman ürünlerini bol, ucuz, yerinde ve zamanında karşılamak" şeklinde ucuz karşılıma ilkesi 2384 Nolu Kanununun 3. maddesinin 21. bendinde yer almaktadır.

Diğer taraftan orman ürünleri önemli miktarlar halinde başta SEKA olmak üzere bir çok kuruluşa büyük ölçüde indirimli fiyatlarla satılmaktadır.

Ormanlık politikası her türlü günlük politik hesapların dışında tutulmalı, vatanın birlik ve bütünlüğünün korunması için yapılan tüm maddi ve manevi fedakarlıkların vatanın korunmasından daha az önemli olmayan ormanların korunması için de esirgenmemelidir.⁽⁷⁷⁾

b. Ormanlık Politikalarında Devamlılık

Şüphesiz demokratik sistemde her iktidar kendi programını uygular, bunun gereği sektör politikaları da değişik zamanlarda farklı olabilir. Ormanlıkta bu politika farklılıkları ve politika uygulamalarının değişikliğe uğraması büyük zararları beraberinde getirmektedir. Onun için ormanlık politikasının bir milli politika olarak kesinleştirilmesi lazımdır. Buna göre de orman kanunları, iktidarların değişmesiyle sık sık değiştirilmemelidir.

c. Orman Teşkilatının Reorganize Edilmesi Gereği

Orman teşkilatı çok genişlemiştir, gereğinden fazla dallanmıştır. Bundan ormanlığımız büyük zarar görmektedir. Ormanların zarar görmesine neden olan aksaklıklar teşkilattaki organizasyon bozukluğundan ileri gelmektedir. Teşkilat çok kuvvetlenmiş ve oldukça tecrübe edinmiş olmasına rağmen ormanlarımız sürekli azalmakta ve yapılarının bozulmakta olduğu bir gerçektir. Bu hal fonksiyonel aksaklıklara neden olduğu gibi, karşılık getirmeyen giderlerin yapılmasına da yol açmaktadır. Orman ürünleri birim fiyatları içinde düzenleyici gider payı, bunun içinde de genel giderler çok büyük yer tutmaktadır. Doğal olarak yetişmiş halde orman işletmelerimizce teslim alınmış olmasına rağmen, ormanlarımızın geliri giderlerini masrafları karşılayamayacak duruma gelmiştir.

(77) T.C. Orman Bakanlığı Dergisi, Orman, Sayı 18, Ankara: 1993, s. 37.

Orman teşkilatımızda merkezi bölümlerde büyük ölçüde teknik eleman birikimi vardır. Bu elemanlar kısmen üretken olmaktan uzak işler görmektedirler. Bu da önemli miktarda giderlere neden olmaktadır.

Bugünkü Bölge Başmüdürlükleri kuruluş ilkeleri olumlu olmasına rağmen, yarıdan çok zararlı olmaktadır. Çünkü kişisel görüş ve anlayış sahibi olamamışlardır. İşleri yerinde ve zamanında çözümü olanakları, olması gerekenden çok uzaktır. Ayrıca, esasen yaygın olan bürokrasinin daha da artmasına ve karşılık getirmeyen giderlerin oluşmasını neden olmaktadır. Böylece merkezîyetçiliğin ve ademi merkezîyetçiliğin sakıncalı yönleri biraraya gelmektedir.

Buna ek olarak, bazı Bölge Başmüdürlük hatta İşletme Merkezleri, İşletmecilik dışı düşünce ve gözetişlerle açılmış bulunmaktadır.

Teşkilat bünyesindeki Genel Müdürlükler fonksiyonel olmanın dışında çoğalmıştır. Bir kısmı sadece ormancılığa ait olmayan görevleri de yüklenmektedirler. Fakat çok geçmeden o işlerin kendi güçlerini aştığını yazılı metinler üzerine dökülecek duruma gelmektedirler.

Var olan Genel Müdürlükler arasında bütçe şekilleri ve mali kaynakları bakımından da bir uyumsuzluk vardır. Sosyal-kültürel hizmetler gören teşkilat kısımlarının faaliyeti tamamıyla bir kamu kuruluşu görevidir, dolayısıyla Devlet bütçesinden finanse edilmelidir. Buna karşı ormanların işletilmesi, döner sermaye bütçesi ile yürütülmelidir ve bu işler için genel bütçeden kaynak ayrılmamalıdır.

Orman teşkilatının tamamen ve sadece objektif bir inceleme sonucuna dayanarak yeniden düzenlenmesine gereksinim vardır. O zaman ormancılığın bazı sorunları çözümlenebilecektir.

d. İşletme Kaynaklarından Sosyal Hizmetler Karşılanmamalıdır

Orman Kanunlarında ve diğer bazı kanunlarda bulunan hükümler karşısında orman teşkilatı sosyal giderler için çeşitli özveride bulunmak zorundadır. Öyleki ürettiği yakacak odunun %51'ini piyasa fiyatından düşük, bundan da %20'lik kısmını maliyetinin altında fiyatla vermektedir. Aslında Devlete ait bir görevi orman teşkilatı yüklenmiş olmaktadır ve bu yüzden bir çok esas faaliyetlerine kaynak bulamadığı için bundan ormanlar zarar görmektedir. Sosyal yardımlar yapılmaya devam edilmelidir. Ancak bunlar Devlet bütçesinden finanse edilmelidir. Bu yapılan kadar, hiç değilse bunun miktarını sabit bir unsura dayatan esas getirilmelidir. Ayrıca halen kooperatiflere verilmiş haklar çoğu kez kötüye kullanılmaktadır. Kooperatife verilmesini süregelen düşüncesiyle iyi vasıflı yakacak odunlar bile hasat sırasında bölünerek, parçalanacak yakacak odun değerine düşürülmektedir. Bunun kontrolü de pratik olarak mümkün olmadığına göre, bu hakların kaldırılması ülke ekonomisi açısından kaçınılmaz olmuştur.⁽⁷⁸⁾

(78) DPT, 2. Türkiye İktisat..., s. 493.

e. İstihdam Koşulları İyileştirilmelidir

Bu başlık altında kısaca, teknik elemanların yetiştikleri sahalarda istihdam edilmemesi, değişik adlar altında fakat belli bir görevi olmadan tutulması, teşkilatın çeşitli kademelerine, görülecek işin miktarı ve maliyeti dışındaki ölçülere göre ve lüzumundan fazla eleman tayin edilmesi ve bu suretle eleman yığılmalarına ve aşırılığına neden olunması, tayinlerde belli ilkelere esaslardan ayrılmamak gerekirken, hale göre politik etkenlerin de etkili olması anlaşılmaktadır. Bu hal elemanları güvensizlik içerisinde bırakmakta ve huzursuz kılmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak elemanlar görevlerini şevkle yapamamakta ve tam verimli olamamaktadırlar. Bu konularda objektif ve dış etkilerle değiştirilemeyecek ciddi temellere gereksinim duyulmaktadır.

f. Eğitim ve Araştırmaya Daha Fazla Önem Verilmelidir

Eğitimden, bir kere, ormanın önemi, ona duyulan sevgi ve ilginin artırılması, onun yararlarının tanıtılması için halkın eğitimi anlaşılır. Son zamanlarda bu yönde gösterilen çabaların daha da geliştirilmesi lazımdır. İkinci olarak da eleman eğitimi anlaşılır. Teknik personel sınıfı içinde, uygulama tarafı ağır basan bir programa göre yetiştirilmiş, ormanda fiilen işçinin başında görev yapacak, bölge şefinin altında ona yardımcı olacak personele gereksinim vardır. Devamlı kalifiye orman işçisi yetiştirmek ve çalıştırmak, birçok rasyonalizasyon önlemlerini birlikte sağlamış olacaktır.

Ormanlık araştırmalarına bugünkünden daha fazla önem verilmesi, ormanlarımızın sorunlarının çözümünde bilgili araştırmacı elemanlardan yararlanılması kaçınılmaz bir gereksinimdir.

2. Ormanlık Politikasına Yaklaşımlar ve Değerlendirmeler

Bilimsel esaslara göre, ülkemiz topraklarının yaklaşık üçtebirinin ormanlarla kaplı olması gerekmektedir. Oysa bu oran, verimli ormanlar dikkate alındığında, yalnızca %11.4'tür.⁽⁷⁹⁾ Yani ülke topraklarının üçtebirini doğrudan doğruya ilgilendiren orman ve ormanlık sorunları, çoğu kez sanıldığından da kapsamlı bir özellik göstermektedir.

Diğer yandan, köylerimizin %48'i orman köyü olup bu köylerde ülke genel nüfusunun %18'i ve köyler genel nüfusunun %44'ü yaşamaktadır.⁽⁸⁰⁾ Dolayısıyla, ülkemizin orman ve ormanlık sorunları köy nüfusumuzun hemen hemen yarısını doğrudan doğruya ve diğer yarısını da, tarım-orman ilişkilerinin kaçınılmaz olan karşılıklı etkileşimi nedeniyle dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin orman ve ormanlık sorunları neredeyse ülkenin köy sorunları ile özdeşleşmiş durumdadır.

Elbette ormanlık politikasının görevi, bu sorunları çözmek ve geniş anlamdaki ormanlığın ekonomik ve ekonomik olmayan amaçlarının gerçekleştirilmesi için, genelin çıkarını gözetken önlemleri almak ve gereksinim duyulan araçları sağlamaktır.

(79) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormanlık Şurası (Cilt 1)..., s. 74.

(80) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormanlık Şurası (Cilt 1)..., s. 75.

Ormanlık politikasıyla ilgili yeni politika arayışı, politik sapmalar, ormanlar için anayasal güvence, ormancılık politikasındaki çelişkiler, hükümet programlarındaki ormancılık politikaları, kalkınma planlarındaki ormancılık politikaları, siyasi parti programlarındaki ormancılık politikaları, istatistiklerin dili ile ormancılık politikaları ve alansal verilere göre ormancılık politikası konuları, ⁽⁸¹⁾ ormancılık politikası konusundaki gerçekleri ortaya çıkarmak amacıyla aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

a. Yeni Politika Arayışı

Cumhuriyet'in ilk yıllarında da, ormanların serbest mal olma anlayışı henüz ortadan kalkmamıştır. Ayrıca, devletin çöküş süreci de yeni tamamlanmış ve bunun arkasından da yeniden bir varoluş çabasına girilmiştir. Bu nedenle, cumhuriyet'in ilk yıllarındaki ormancılık politikasını, bir önceki dönemin olguları gibi sonuç verecek olan bu iki olgu şekillendirmiştir.

Halk, ormanı kendi malı gibi bilmiş ve bu hakkın kendisine verilmesini istemiştir. Bir kurtuluş savaşını yürütecek olan devletin elinde ise bu fakir halktan başka bir varlık ve bir güvence yoktur. 7 Mart 1920 de çıkarılan Baltalık Yasası bu olgunun bir ürünüdür. Yaklaşık bir yıllık bir uygulamadan sonra, bu yasanın kaldırılması ile de devletin ormana bakış açısı değişmiş değildir. Ne var ki bu defa da devlet, bir yıkımdan ve bir çöküşten kurtulmanın yoğun çabası içerisinde, Ülkenin orman servetini başkaca bir amaç gütmeyen kullanmaya devam etmiş ve bu işi bu sefer de köylüler yerine yerli ve yabancı özel kuruluşlara yönelerek yapmıştır. Ülkenin bir çok yörelerindeki iyi vasıflı ve zengin ormanlar uzun ve kısa süreli sözleşmelerle satılmaya başlanmıştır.

Bu anlayıştan dönüm süreci, 1937 tarihli ve 3116 sayılı Orman Kanunu ile noktalanmıştır. Bu kanunun çıkışına kadar çeşitli politika arayışları olmuş ve bu arayış, bu kanunla kendi seçeneğini ortaya koymuştur. Bu seçenek Halkçılık ve Devletçilik ilkesine dayanmaktadır.

b. Politik Sapmalar

Yeni politika arayışları sonucu ulaşılan ve Halkçılık ve Devletçilik ilkesine dayalı olan bu politik seçenektan ilk sapmaların işaretleri çok partili döneme girişle birlikte başlamıştır. Türkiye'nin gündemine özgürlük, demokratiklik v.b. gibi kavramların girişi halkın, Cumhuriyet'in ilk yıllarındakinden farklı bir gerekçeyle, memnun edilmesi konusunu ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Halkçılık ve Devletçilik ilkesine dayalı politik seçeneğinin sahibi olan kadronun 1950'den önce kurduğu son hükümetin programında, halka kolaylıklar sağlayacak olan orman kanunu tadil tasarısının yakında Büyük Millet Meclisi'ne sunulacağı vadedilmiştir.

(81) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormanlık Şurası (Cilt 3)..., s. 76-80.

Daha sonraları, çok ileri boyutlara ulaşacağı devam eden açıklamalarla da görülecek olan bu tür sapmaların bir sonucu olarak, gerçekçi politikalara yönelebilecek yıllarda iç politika kaygıları gündeme gelmiş ve bu kaygılar, gerçek çözümlerin bulunması yerine, en kolay yol seçilerek ve ormanın sırtından bir çok ödünler verilerek neredeyse kurumsallaşmış bir çok politik kusurlar doğurmuştur. Sonuçta, orman içi nüfusa, üretime katkısı olmayan ve hazır servetin azar azar dağıtılarak tüketimi biçimde işleyen bir yardım politikası ne o gün soruna çare olabilmiş ve ne de bugün olabilmektedir.

c. Ormanlar İçin Anayasal Güvence

Çok partili döneme geçişten sonra başlayan ve daha sonraları gittikçe şiddetlenen politik sapmalara karşı ormanlar ve devlet ormancılığı görüşü, askerlerin de yardımı ile 1961'de anayasa şemsiyesi altına alınmıştır. Ancak, bu şemsiyenin de yeterli olmadığı ve konunun özünde yalnızca yasal düzenlemelerin yetersizliğinin yatmadığı daha sonra anlaşılmıştır. Ve geçmişteki yönetsel ödünlere ek olarak bu defa da anayasal ödünlere sıraya girmiştir.

Örneğin, 17.04.1970 Tarih ve 1225 sayılı Kanunla, 1961 Anayasası değiştirilerek orman içi ve kenarı nüfusun kalkındırılması ormanın sırtına yüklenmiş, orman koruma işi köylüye verilmiş ve en önemlisi geçmişteki orman yağmalamaları aklanmış ve yasalştırılmıştır. Çünkü, bu anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce, her ne nedenle olursa olsun, orman niteliğini kaybetmiş alanlar orman dışına çıkarılmaktadır.

Aynı anlayış, 1982 Anayasası'nda da devam etmiştir. Çünkü, bu anayasa da 31.12.1981 tarihinden önce yapılan bütün yağmalamaları aklamış ve yasallaştırmıştır. Artık vatandaş kuşku duymuyor. Bugün de bir anayasa yapılırsa -ki yapılacak benzer- bu sefer de 31.12.1981'den sonra yapılan orman yağmalamaları aklanacak ve yasallaşacaktır.

d. Ormancılık Politikasındaki Çelişkiler

Araştırma bulguları, ormancılıkla ilgili politik tutumlarla davranışların birbirleriyle tutarsız olduğunu göstermektedir.

Örneğin, I. Menderes Hükümeti'nin programında, devlet ormancılığı köylünün sıkıntı kaynağı olarak gösterilmiş ve bu nedenle de devralınan ormancılık sisteminin derhal ve mutlaka değiştirileceği bildirilmiştir. Oysa, sekiz kez değişiklik görmesine karşılık, bugün de yürürlükte olan 8.9.1956 Tarih ve 6831 Sayılı Orman kanunu bu iktidarlar döneminde çıkarılmıştır. Hükümet programlarında devlet ormancılığının çok ağır bir dille yerilmesine rağmen, bu dönemde (1950-1960) tam 50 adet te yeni devlet orman işletme müdürlüğü açılmıştır.

Örnekler çoğaltılabilir. Ancak, öyle anlaşılıyor ki yasalara yansıyan ormancılık görüş, düşünce ve anlayışıyla ülkeyi yönetmekte olan siyasal kadroların görüş, düşünce ve anlayışları çelişmektedir. Yani, ormancılık yasalarının biçimi başka, ruhu başkadır.

Yasalardaki ilke ve öncelikler başka, üst yönetim ve politik düzeydeki ilke ve öncelikler başkadır.

Bu nedenle, birinci ve en önemli iş, bu çelişkinin en ivedi bir biçimde ortadan kaldırılmasıdır.

e. Hükümet Programlarındaki Ormancılık Politikaları

Burada Cumhuriyet hükümetlerinin, hükümet programlarına yansıyan ormancılık politikalarının ilginç bulunan bazıları dile getirilecektir.

(1) 1950-1960 dönemi hükümet programları, orman işletmeciliğinde devlet ormancılığına karşıt bir görüşü benimsemiştir.

(2) Ülkemizin ilk koalisyon hükümetleri, orman köylerinde yaşayan nüfusun ormana zarar vermeden yaşamaları ve kalkındırılmaları için, bu konunun genel köy kalkınması kapsamında ele alınmasını öngörmüştür.

(3) Orman köylerinin kalkındırılması için, ormanlarımızda birikmiş yaşlı ağaç servetinin değerlendirilip orman köylülerine iş alanları açılması öngörülmüştür (I. ve II. Demirel Hükümeti).

(4) Orman köylerindeki tarımsal faaliyetlerinin optimizasyonu için, bu bölgelere elverişli bitki türlerinin yetiştirilmesi ve buralarda hayvancılığın desteklenmesi dile getirilmiştir (II. Demirel Hükümeti).

(5) Kendi yörelerinin orman gelirlerinin orman köyleri kooperatiflerine bırakılması ve bir anlamda devlet orman işletmeciliği yerine, bir kooperatif orman işletmeciliğinin kurulması öngörülmüştür (II. Ecevit Hükümeti).

Buradan da anlaşılacağı gibi, iktidar olmuş siyasal kadroların tümünde, yasalarda yazılı olduğu şekilde, devlet ormanlarının devletçe işletileceği ve bunların tüm ulusun ortak malı olduğu konusunda tam bir görüş birliği yoktur. Bu nedenle belirtmek gerekir ki şimdilerde güncelleşmiş bulunan ormanların özelleştirilmesi tartışmalarının daha sağlıklı bir bazda yapılabilmesi için, ormanların sahipliği konusundaki bu çelişkili durumun öncelikle açıklığa kavuşturulması gerekir.

(6) Dar gelirli orman köylülerinin, diğer alanlardaki iş olanaklarından öncelikle yararlandırılması (I. Ecevit Hükümeti) ve orman köylerinde yaşayan vatandaşlar için her aileden en az bir kişinin orman işlerinde çalıştırılması (V. Demirel Hükümeti) öngörülmüştür.

Yine bu nedenle belirtmek gerekir ki orman içi ve kenarı nüfusun sorunlarına çözüm aranırken, bu yörelerin tüm üretim ve istihdam potansiyelleri gerçekçi biçimde hesaplanmalı ve mevcut nüfusla karşılaştırarak gerçek çözüm önerileri oluşturulmalıdır. Ve bu iş yapılırken zorlama ve yاپay yollara asla başvurulmamalıdır.

(7) Hükümet programlarındaki ormancılık politikalarından birisi de özel ormancılıktır (I. ve II. Özal Hükümetleri). Bu konu özel orman kurma, orman işletmeciliğinin geliştirilmiş bir taahhüt sistemi ile yürütülmesi, özel işletmeciliğe geçilmesi v.b. gibi politikaları içermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, bu politika 1986 yılında uygulamaya da geçmiştir. Ancak, 1986-1991 yılları arasında 27'si köy tüzel kişiliği olmak üzere yalnızca 125 adet özel orman kurma başvurusu yapılmış ve yine yalnızca 5426,6 ha alanda özel orman kurma izni verilmiştir.

f. Kalkınma Planlarındaki Ormancılık Politikası

Bu planlardaki genel ilkeler şunlardır:

- (1) Devlet orman işletmelerinin devamı ve geliştirilmesi,
- (2) Ağaçlandırmalarla orman alanlarının artırılması,
- (3) Orman köylerinin tamamının buldukları yörelerde kalkındırılmayacağı, bu işin yalnızca ormanların sırtına yüklenemeyeceği ve bu nedenle bu sorunun tüm ülke köylerinin kalkındırılması çerçevesi içinde ele alınmasının gerektiği,
- (4) Ormanların ülke kalkınmasına kaynak oluşturacak biçimde işletilmesi,
- (5) Ormanların genişletilmesi ve geliştirilmesi için köylüler, askerler ve öğrencilerden yararlanılması ve
- (6) Bozuk alanların orman rejimi dışına çıkarılması şeklinde özetlenebilir.

g. Siyasal Parti Programlarındaki Ormancılık Politikaları

Türkiye ormancılık politikalarını tümü ile değerlendirirken, uygulamaların gerisinde ve siyasal zeminde, bu politikaların kaynaklandığı düşünce ve eğilimleri tanımak yararlı olacaktır. Siyasal partilerimizin program ve bildirgelerinden bazı ilginç konular aşağıda aktarılmıştır.

- (1) Devlet baltalık ormanlarının ve zarar verilmiş koru ormanlarından bir kısmının köy hükmi şahsiyetlerine ve köylüye verilmesi (Adalet Partisi Programı),
- (2) Ormancılık örgütünün değiştirilmesi, orman işletmelerinin idari-teknik-mali sorumluluğu haiz bağımsız birimler haline geterilmesi, ormancılıkta daha çok taahhüt sistemine gidilmesi (6 Kasım 1983 Anavatan Partisi Seçim Beyannamesi),
- (3) Toplu üretim yapılmasını gerektiren büyük orman işletmelerinin dışında, küçük ormanların işletilmesinin özel sektöre bırakılması (Demokrat Parti Programı),
- (4) Ormanların bir tür kooperatif işletmeciliği yöntemi ile işletilmesi (Demokratik Sol Parti Programı) ve
- (5) Devlet orman işletmelerinin kamu iktisadi teşekkülleri olarak örgütlenmesidir (Sosyal Demokrat Halkçı Parti Programı).

İktidarların, siyasal zeminlerdeki düşünce ve eğilimlerini yansıtan bu bulgular, Türkiye ormancılık politikasındaki ana sorunların nerelerden kaynaklandığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

h. İstatistiklerin Dili İle Ormancılık Politikaları

Bazı ormancılık faaliyetleri, genel ölçüler içerisinde, başarılı sayılabilecek düzeydedir. Bunlar arasında örgütlenme, personel niceliği ve niteliğindeki gelişme, üretim niceliği ve niteliğindeki gelişme, amenajman planlarının tamamlanması, orman yol ağının yoğunluğu ve ağaçlandırma çalışmalarındaki atılımlar sayılabilir.

İstatistiki verilere göre ormancılık politikası ve uygulamalarındaki başarısızlıkların başında orman kadastro gelmektedir. Toplam orman alanımızın hala % 52'sinin kadastro yapılamamıştır. Orman yangınları ile mücadele, orman içine yerleşim, orman açma, kesme ve taşıma zararları gibi konularda da yeterli başarının gösterilemediği saptanmıştır.

Araştırmacı personel sayısına bakarak yapılacak bir değerlendirmede, en başarısız alanlardan birisi de ormancılık araştırmalarıdır. Neredeyse, çeyrek asırdan beri araştırmacı sayısı sabit kalmıştır. Aşağı yukarı 100 civarındaki bu sayı, örgütteki onca teknik eleman artışına karşın hemen hemen hiç artmamıştır.

Söz konusu başarısızlıkların;

- (1) Siyasal iradenin orman mülkiyeti konusundaki kararsızlığı ve tutarsızlığından,
- (2) Orman idaresinin kendi görevleri ile başbaşa kalmasını önleyen siyasal yetersizlikler ve örgüt dışı girişimlerden ve
- (3) Ormancılıkta ülkesel, bölgesel ve gerekse yöresel olmak üzere özgün bulgu ve bilgilerin öneminin üst yönetimce içtenlikle benimsenememiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

ı. Alansal Verilere Göre Ormancılık Politikası

Alansal verilere göre yapılan başarı testinde, Cumhuriyet dönemi itibarı ile en başarılı yıllar sırası ile 1937-1950 ve 1961-1970 yılları olarak ortaya çıkmıştır. Başarı sıralamasında sondan birinci dönem 1981-1990 ve sondan ikinci dönem de 1951-1960'tır.

Yine bu verilere göre, Türkiye ormancılığının en önemli beş sorunu, sırası ile:

- (1) Ormanların ve ormancılığın günlük politikaya alet edilmesi,
- (2) Mülkiyet ve kadastro sorunu,
- (3) Orman-halk ilişkilerinin çözümlenememiş olması,
- (4) Personel politikasındaki bozukluklar ve
- (5) Orman korumasındaki yetersizlikler olarak ortaya çıkmıştır.

Derneklerin, sözkonusu sorunlara çözüm önerileri de yine sırası ile

(a) Ormancılık politikasının devlet politikası haline getirilmesi ve günlük politikadan uzak tutulması,

(b) Ülkenin tümü için yapılacak toprak kullanım haritasına göre mülkiyet ve kadastro sorunun öncelikle çözüme kavuşturulması,

(c) Orman köylüsü sorununun, yalnızca orman ve ormancılığın sırtına yıkmadan, genel bir ülke sorunu olarak ele alınıp çözümlenmesi,

(d) Ormancılık teknik personelinin tayin-derece sisteminin oluşturulacak tarafsız kurullara verilmesi ve

(e) Orman koruma konusunun tüm yönleri ile yeniden ele alınması ve yeni bir örgütsel yapıya kavuşturulması şeklinde ortaya çıkmıştır.

Alan araştırmasında, şu bulgular da dikkat çekici ve düşündürücü görülmüştür:

-Son 20 yılda Orman Genel Müdürlüğü'nin ortalama genel müdürlük süresi yalnızca 1.9 yıl olmuştur.

-Devlet orman işletmelerinde kuruluşlarından bu yana, bir müdürün ortalama görev süresi 2.4 yıldır. Bu süre, 1950-60 arasında ise ancak 1.8 yılı bulmaktadır.

-Yalnız yöneticiler değil, tüm orman mühendislerinin bir görevde bulunma süresi de 2.8 yıl olarak saptanmıştır.

Türkiye'de ormancılık politikası, bugüne kadar gereği gibi ciddi ve istikrarlı olmamış, bundan dolayı ormanlar hızlı bir şekilde tüketilmiştir.

Ormancılık sektörü aslında, ileriye doğru imalat sektörüyle olan yüksek bağlantısından ve tarım sektörüyle geriye doğru bağlantısının azlığından dolayı tarım sektörünün bir alt sektörü olarak görülmesi yerine imalat sanayiine daha yakın bir sektör olarak değerlendirilirse, ormanların korunması, geliştirilmesi, daha ciddi ve ekonomiye katkısı var olandan ve olması beklenenden daha yüksek olacaktır. Ormancılık politikası da bu doğrultuda yapılırsa, Ormancılık Sektörü'nün ekonomik kalkınmadaki rolü daha da artacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORMANLARIN ÖZELLEŞTİRİLMESİ VE ÖZEL ORMAN İŞLETMECİLİĞİ

I. ÖZELLEŞTİRME KAVRAMLARI, YÖNTEMLERİ VE SORUNLARI

A. ÖZELLEŞTİRME KAVRAMLARI

1. Özelleştirmenin Tanımı

Ekonomi bilimi açısından özelleştirme, dar anlamda, kamu iktisadi teşebbüslerinin özel sektöre devredilmesidir,⁽¹⁾ geniş anlamda, mülkiyet ve işletmesi kamuya ait olan yatırım, girişim ve kuruluşlara ilişkin mülkiyetlerin özel sektöre devredilmesidir.⁽²⁾ Dolayısıyla, hukuk bilimi açısından "yönetimin özelleştirilmesi", ekonomi bilimi açısından ise "mülkiyetin özelleştirilmesi" önem kazanmaktadır.

2. Özelleştirmenin Amacı

Özelleştirme; ekonomik, mali, toplumsal ve siyasal olmak üzere üç temele dayandırılmaktadır.⁽³⁾

a. Ekonomik Amaçlar

- Rekabete dayalı piyasa ekonomisinin geliştirilmesi,
- Üretkenlik, verimlilik ve kârlılığın artırılması,
- Mal ve hizmetin çeşitliliği, niteliksel ve niceliksel yapısının artırılması,
- Döviz gelirinin artırılmasıdır.

b. Mali Amaçlar

Devlete, devletin fonksiyonlarını daha iyi yapabilmesi, ekonomik, siyasal ve askeri bakımlardan daha güçlü olabilmesi için gelir sağlanmasıdır.

(1) Selahattin Özmen, Türkiye'de ve Dünyada KİT'lerin Özelleştirilmesi, İstanbul: 1987, s.7.

(2) Özmen, Türkiye'de ve Dünyada KİT'lerin..., s.7.

(3) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormanlık Şurası (Cilt 3)...., s. 401.

c. Toplumsal ve Siyasal Amaçlar

- Sermayenin tabana yayılmasını sağlamak,
- Siyasal felsefenin yürürlüğe konulmasıdır,

Bu ölçütlerle gerekli ilişkiler kurulmadan bir sektörün özelleştirilmesinin sağlayacağı faydaları ve dezavantajlarını tartışmak yolu yanlış bir yaklaşımdır.

Bu temel amaçlar, öncelik sıraları dışında, ülkeden-ülkeye değişmektedir.

3- Özelleştirmenin İlkeleri

Özelleştirme, iktidarın kararlarına ve bu kararları istedikleri gibi gerçekleştirecekleri bir eylem olmamalıdır. Hukukun temel ilkelerine bağımlı ekonomik ve sosyal gelişmeyi gözardı etmeyen, çoğulcu demokrasinin esas ilkelerine dayalı bir özelleştirmenin genelde kabul gören ilkeleri şunlardır:

- Özelleştirme, sosyal görüş birliğine dayalı, ekonomik ve sosyal hayatta, ani ve çarpıcı değişiklikler olmadan yapılmalı,
- Özelleştirme, kurum veya kuruluşun reel değeri üzerinden yapılmalıdır,
- Özelleştirmeye ilişkin hazırlıklar çok iyi bir şekilde yapılmalıdır,
- Özelleştirmeye her ülkenin kendi ekonomik durumuna uygun olmalı, herhangi bir dışgüç tarafından bir baskı sonucu olmamalıdır,
- Tekel durumunda olan kamu iktisadi teşebbüsleri özelleştirilirken, özel sektör eliyle bu kurumlar işletilirken tekeli anlayışın devamının önüne geçilmelidir. Çünkü, kar amacı tekeli anlayışın hakim olması toplumda çok ciddi sosyal ve ekonomik sorunlara yol açar,
- Temel mal ve hizmet üreten kamu iktisadi teşebbüslerin özelleştirilmesinde, tüketicileri koruyucu önlemlerin düşünülmesi, ülke koşullarına uygulanabilirliğinin denenmiş olması gerekir,

- Özelleştirme sonucu birim fiyatlar artmamalı ve kalite bozulmamalı,
- Özelleştirme ile kapasite kullanım oranı ve verimlilik mutlaka artmalıdır.

4. Özelleştirmenin Nedenleri

Türkiye'deki özelleştirme savunucularının başka ülkelerden de esinlenerek öne sürdükleri gerekçelerin başlıcaları şöyle sıralanabilir: ⁽⁴⁾

- Kaynaklardan optimal düzeyde yararlanılmamaktadır,
- Kamu İktisadi Teşebbüslerinin oluşma nedeni ortadan kalkmıştır,
- Kamu kuruluşlarının ürettikleri mal ve hizmetin nitelikleri görece olarak iyi değildir,

(4) Özmen, Türkiye'de ve.....s.11-16.

-Kamu kuruluşları ekonominin gereklerine uygun, esnek ve dinamik planlar hazırlayarak uygulayamamaktadır,

-Alt yapı yatırım gereksinmesi giderek büyümektedir. Kamu kaynaklarının yetersizleşmesi, yeni parasal kaynakların bulunmasını, dolayısıyla kamu mülkiyetinde bulunması zorunlu olmayan varlıkların satılması veya kiralanması gereksinmesini ortaya çıkarmaktadır.

Özelleştirme savunucularının özelleştirmeye ilişkin geneldeki bu türden yargıları yakın zamanda ormancılık, ormancılık hizmetleri ve ORÜS özelinde de yaygınca görülmektedir.⁽⁵⁾

B ÖZELLEŞTİRME YÖNTEMLERİ

Uygulamada da ortaya çıkan çok çeşitli özelleştirme yöntemleri vardır. Ancak bu yöntemlerin tümü de şu üç kategoriden birine dahil edilebilir.⁽⁶⁾

- Kamu girişimlerinin mülkiyet ve yönteminin kısmen ya da tamamen özelleştirilmesi,
- Kamusal malların üretilmesinin özelleştirilmesi,
- Kamusal malların finansmanının özelleştirilmesidir.

1. Mülkiyetin ve Yönetimin Özelleştirilmesi

Günümüzde özelleştirme denilince, genellikle kamu girişimlerinin satışı anlaşılmaktadır. Mülkiyetin tümüyle özelleştirilmesi durumunda, yönetim de özelleştirilmiş olur. Mülkiyetin % 51 ve daha fazlasının özelleştirilmesi durumunda ise, yönetimde özel kesim hakim olmakla birlikte, bir kısım yönetim fonksiyonları kısmen bölüşülmüş olacaktır.

2. Kamusal Malların Üretimini Özelleştirilmesi

Burada kamusal mal ve hizmetlerin üretimini çeşitli yollarda özel kesime bırakılması sözkonusudur. Bu yollardan bazıları;

- a. Finansal Kiralama (Leasing),
- b. Yönetim Devri (Management Contract),
- c. İhale (Contracting Out),
- d. İmtiyaz Hakkının Devri (Franchising),
- e. Ortak Girişim (Joint Venture),
- f. Üretimi Durdurarak Tüketiciyi Destekleme: Kupon Yöntemi (Grants/Vouchers),
- g. Kamu Tekellerinin Kaldırılması,
- h. Gönüllü Organizasyonların Teşviki, olarak sıralanabilir.

(5) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt3)..., s. 403.

(6) Halit Suiçmez ve Şevket Yıldırım, Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları, Ankara: Milli Produktivite Merkezi Yayınları: 508, 1993, s. 21-24.

3. Kamusal Malların Finansmanının Özelleştirilmesi

Bu uygulamada, kamusal mal ve hizmetlerin devlet tarafından üretilmesine devam edilmekle birlikte, bunların finansmanı devlet bütçesi yerine harçlarla ya da satış gelirleriyle karşılanmaktadır. Örneğin, eğitim ve sağlık hizmetleri ile otoyolların paralı hale getirilmesi bu uygulamanın örnekleridir. Kamusal malların bir bedel karşılığında sunulmasının, üretimin özelleştirilmesini de cesaretlendireceği ifade edilmektedir.

C. ÖZELLEŞTİRMEDE SORUNLAR

Özelleştirmenin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bakımından birçok güçlükleri vardır. Bunlar ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılıklar arz etmektedir. Bunları genel olarak fiyatlandırma, zamanlama, yönetim, personel ve yabancı sermaye olarak ele almak olanaklıdır.⁽⁷⁾

1. İşletmenin Değerinin Belirlenmesi

Özelleştirmenin en büyük sorunlarından birisi özelleştirilecek işletmenin satışa esas alınacak değerinin belirlenmesidir. İşletmenin muhasebe değeri üzerinden satılması olanaklı değildir. İşletmenin piyasa değerinin belirlenmesi gerekmektedir. Satış fiyatının belirlenebilmesi için herşeyden önce gelişmiş bir sermaye piyasasına gereksinim vardır.

2. Zamanlama

Özelleştirmenin zamanını iyi belirlemek gerekir. Zamanı iyi belirlenmemiş bir özelleştirme uygulamasının başarılı olma olasılığı azdır. Hisse senetleri ihracı yoluyla yapılacak bir özelleştirmede, hisse senetlerinin alıcı bulabilmesi için gerekli alt yapının oluşturulması gerekir.

3. İşletmenin Yönetimi

Özelleştirilecek KİT'lerin yönetimin düzenlenmesi gerekmektedir. KİT'ler özelleştirilirken devlet bütün payını devretmeyecek, yüzde ellinin altında bir payla ortaklığını sürdürecektir. KİT'lerin kimler tarafından yönetileceği, ileride bazı grupların yönetimi ele geçirmeye çalışacakları dikkate alınarak düzenlenmelidir. Bu tip işletmelerde ortaklar çok olduğundan küçük bir grup alt piyasadan hisse senetlerini toplayarak, yönetimi ele geçirebilir. Bunun için oy ile ilgili sınırlamalar getirilebilir.

4. İşletmenin Personeli

KİT'lerdeki aşırı istihdamın ortadan kalkması için, aşağıdaki dört yöntem ileri sürülmektedir:

a. Herhangi Bir Şekilde İşden Ayrılan Personelin Yerine Yenisi Alınmamalı,

(7) Orman Teşkilatı Mali Sorumlular ve Ekonomistler Derneği, Ekonomi ve Muhasebe Dergisi, Yıl 2, Sayı 24, Ankara: Gelişim Matbaası, Eylül 1987, s. 8-10.

b. Erken Emeklilik Teşvik Edilmeli,

c. İşden Kendi İsteği İle Ayrılmak İsteyenler Teşvik Edilmeli,

d. İşlerine Son Verilenlere Yüklüce Tazminat Ödenmelidir.

Özelleştirmeye, fazla personelin istihdam edilmediği, personel sorunu bulunmayan kuruluşlardan başlanmalıdır.

5. Yabancı Sermaye

Özelleştirilecek kuruluşlarda yabancı sermaye ortaklık payının üzerinde durularak açıklığa kavuşturulması gereklidir. Türkiye'de 1950'lerden sonra yabancı sermaye teşvik edilmiş ve bu konuda kanunlar çıkarılmıştır. Kalkınma planlarında da yabancı sermayenin teşvik edileceği ifadeleri yer almaktadır. Özelleştirilen şirketlerden pay almak isteyen yabancıların hangi oranda pay alabilecekleri ve bunun şartları belirlenmelidir.

II. ORMANCILIKTA ÖZELLEŞTİRME

A. DÜNYA ORMANCILIĞINDA ÖZEL ORMANLARIN PAYI

Dünya ormancılığında Sosyal Ormancılık anlayışının giderek hakim olmasıyla, ormanların devletten çok özel sektör elinde işletilmeye başlamıştır.

Pazar ekonomisine sahip, Gelişmiş Batı Ülkeleri'nde ormancılığa sağlanan ve büyük boyutlara ulaşan mali teşvikler sonucunda, özel sektör ormancılığı önemli gelişmeler göstermiştir. Buna karşılık, ülkemizde gerek ormancılık yatırımları konusundaki bilgi eksikliği, gerekse mali teşviklerin yetersiz olmasından dolayı, özel sektörün ormancılık sektörüne yönelik yatırımları istenilen boyutlara ulaşamamıştır.

Giderek artan odun arz açığını kapatmak ve doğal kaynakları daha verimli şekilde işletilebilmek amacıyla, çeşitli ülkelerde özel ormancılığı teşvik politikaları uygulanmış ve olumlu neticeler alınmıştır.⁽⁸⁾ Türkiye'de bu yönde çalışmalar olduğu halde, beklenen gelişmeler sağlanamamıştır.

Dünya'da ve ülkemizde özel sektör, ormancılık sektöründe yatırım yapmaya pek istekli görülmemektedir. Özel sektörün odun üretimine yönelik yatırım yapmasını önleyen belli başlı nedenler şunlardır:⁽⁹⁾

Arazi ve sermaye sahipleri, ormancılıkla ilgili teşvikler ve ormancılığın sağlayabileceği olanakların farkında değildirler. Eğer arazi veya sermaye sahibi, orman yetiştiriciliği karlılığının farkında ise, halen ormancılıkla ilgilenmiyorsa, diğer bazı nedenleri incelemek gerekecektir.

İkinci neden, ilgi eksikliğidir. Arazi veya sermaye sahibi kendisine sağlanacak olanaklar ve karlılıkla ilgili bilgi sahibi olabilir. Ancak yatırım yapmayı düşünmez. Bu

(8) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s.439.

(9) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s.439-440.

durumda herhangi bir teşvik, arazi sahibini yatırımı yaptırmada etkili olmayabilir.

Üçüncü engel, alternatif yatırımların daha cazip olabilmesidir. Arazi sahibi, ormancılığın sağlayacağı olanakları bilir. Ancak, kendi düşünmecesine göre, diğer bazı yatırım olasılıklarını daha cazip bulabilir.

Diğer bir neden, düşük kar potansiyeli olabilir. Bazı durumlarda, dönüm veya hektar başına alınacak kar miktarı yeterli olabilmekte, fakat yeterli büyüklükte saha bulunmamaktadır.

Beşinci engelleyici faktör, teknik ve idari bilgi eksikliğidir. Arazi sahibi veya yatırımcı fırsatları bilir. Ormancılığı çekici bulabilir. Hatta karı yeterli bulabilir. Ancak, teknik ve bilgi eksikliği sebebiyle, ormancılıkla ilgili yatırım yapmayacaktır.

Altıncı ve en önemli etken, ormancılıkta idare süresinin çok uzun olması, dolayısıyla arazi veya sermaye sahibinin sınırlı öz kaynağının kısa vadede gelir sağlamayan sahalara yatırmak istememesidir. Bu etkenlerin yatırımcılar üzerindeki etkileri farklı boyutlardadır.

Bütün bu engelleyici faktörlerden dolayı, özel sektörün ormancılık sektöründe yatırım yapmasının sağlanabilmesi için gelişmiş pazar ekonomilerine sahip ülkelerde bile kamu müdahalelerine gereksinim duyulmaktadır.

Bu çerçevede, gelişmiş batı ülkelerinde, özel ormancılığı teşvik etmek için çeşitli politiklar geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Geniş anlamda bu politiklar ikiye ayrılmaktadır: Birincisi, ekonomiyi büyük ölçüde etkilemek için düzenlenen makro politiklardır. Örneğin, faiz oranları ve dış ticaret politikları gibi. Sözgelimi, ithal edilen orman ürünlerine uygulanan ithal vergisi artırılırsa, ithal edilen orman ürünlerinin fiyatı da artacak veya fiyatın düşmesi önlenecektir. Diğerisi ise, tamamen, doğal kaynaklara ve orman sahiplerine yönelen mikro politiklardır.⁽¹⁰⁾

Gelişmiş pazar ekonomisine sahip ülkeler, arazi sahibi ve sermaye sahibini ormancılık sahasında yatırım yapmaya teşvik etmek için çok boyutlu teşvik politikları geliştirmişler ve uygulamaya koymuşlardır. İlgili ülkeler, ekonomik modelleri çerevesinde, sübvansiyonları ve teşvikleri, dolayısıyla ekonomiye devlet müdahalelerini en aza indirmeye uğraşırken ormancılığı teşvik etmelerini haklı gösterecek başlıca gerekçeler şunlardır:

- Dünya'da odun ürünleri arz açığı gittikçe artmaktadır. Yani, önümüzdeki yıllarda daha fazla orman ürünlerine gereksinim duyacağız ve orman ürünlerine fiyatların nispi olarak şimdikinden daha fazla artması istenmemektedir. Bu ise, daha fazla üretimle olanaklıdır.

(10) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s.440.

-Özel arazi sahiplerinin sahip olduğu potansiyel, odun ürünleri arzını daha da artıracaktır. Bu artışın maliyeti, üretim değerinden daha az olacaktır. Dolayısıyla katma değer artışı sağlanacaktır.

-Özel sektör ormancılığı sonucunda, sağlanacak orman ürünleri sunumu, aynı harcamaya ile devlet ormanlarından elde edilecek orman ürünleri sunumundan daha fazla olabilecektir.

İlk iki gerekçe için tartışılacak herhangi bir durum yoktur. Üçüncü gerekçe ise tartışmalıdır. Ancak, günümüzde genel kabul gören varsayım, özel sektörün hemen tüm sektörlerde, kamu sektörüne göre daha verimli ve ekonomik çalıştığıdır.

Ormancılık konusunda önemli gelişmeler sağlamış bazı ülkelerin, bu konudaki durumlarını özet halinde ele alalım.⁽¹¹⁾

1. Avusturya

400 hektardan daha küçük orman alanına sahip işletmecilere, direkt mali sübvansiyonlar sağlanmaktadır. Diğer büyük işletmecilere düşük faizli borçlar verilebilmektedir.

Tarım alanlarının orman veya yakacak odun plantasyonlarına dönüştürülebilmesi için, her büyüklükteki işletmeye, dönüştürme sübvansiyonları sağlanmaktadır.

Yangın sigortası yaptıran tüm özel orman işlemlerine, sigorta primlerinin % 25'i sübvansiyon olarak ödenir.

Koruma ormanlarını geliştirme ve yüksek rakımlardaki ağaçlandırma maliyetlerinin % 90'ına karar olan kısmı işletme büyüklüğüne bakılmaksızın sübvansiyonla edilmektedir.

Makine alımı ve odun pazarlaması için, düşük ve normal faizli krediler temin edilmektedir.

Yetersiz olmakla beraber, bazı vergi indirimleri bulunmaktadır.

2. İrlanda

1980'li yılların ilk yarısına kadar, özel sektör ağaçlandırılması ortalama 200 ha/yıl olarak gerçekleşmiştir. 1986 yılında özel orman ağaçlanması 2500 ha. olmuştur. 1987'de ise, bu miktar 3200 hektara ulaşmıştır.

Tarım sektöründen daha az cazip olmamak üzere, tüm mali ve parasal teşvik politikaları ormancılık sektörüne yönlendirilmiştir. Bazı vergi indirimleri ve sübvansiyonlar olmak üzere, özel ormancılık iki kanaldan teşvik edilmiştir.

Bu teşviklerden bazıları şunlardır:

(11) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s.442-445.

1930 yılından beri yürürlükte olan, Devlet Özel Ağaçlama Bağışlama Planına göre ülkenin hemen her tarafındaki ağaçlandırmalar için bağışlar sağlanmaktadır. Bu bağışlar ibreliler için 500 sterlin/ha; yapraklılar için ise 800 sterlin/ha. dır.

1981 yılında yürürlüğe giren plana göre, ülkenin hemen her tarafındaki ağaçlandırmalar için bağışlar sağlanmaktadır. Yapılacak bağış miktarı, herbir ormancılık geliştirme projesinin maliyetine bağlıdır. Çifçilerde maliyetin % 80'i; diğerlerine % 70'i ödenmektedir. Ancak, en fazla hektar başına 800 sterlin ödenmektedir.

Orman işletmelerinde elde edilen kâr ve gelir kurumlar vergisinden muaftır. Özel ormancılık veraset vergisine tabidir. Ancak, sözkonusu İrlanda çifçisi olursa pazar değerinin 50 'si veya 200.000 sterlin (hangisi daha fazla ise, esas alınır) eksik olarak değerlendirmeye tabii tutulur. Diğer faydalanıcılar için, % 50 indirim dikili servete uygulanır. Ancak, araziye uygulanmaz.

Bu faaliyetler arazi sahibi tarafından yapılırsa, tüm giderler devlet tarafından kendisine ödenir. Devlet tarafından gerçekleştirilirse, maliyetin yarısı arazi sahibi tarafından gerçekleştirilir. Eğer bu çalışmaların yapıldığı ormandan, yeterli gelir sağlanamıyorsa, giderler devlet tarafından karşılanır.

1979 yılında yürürlüğe giren 998 sayılı kanun, orman sahiplerini ormandan elde ettikleri gelirin % 30'unu ormancılığa yatırma zorunluluğu getirmiştir.

3. Norveç

1932 yılından beri, ormandan elde edilen gelirin bir kısmı yatırım amaçları için ayrılır. Bu para, Kamu Orman İdaresi tarafından kontrol edilir. Para bu amaçla kullanılmadığı sürece, para sahibi faizden faydalanamaz. Elde edilen faiz, genel olarak ormancılığı geliştirmek için kullanılır. Diğer taraftan, orman sahibi, bu parayı ormancılık yatırımlarında kullanırsa, vergi muafiyetinden faydalanır. Bu durum popülarite kazanmış ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yatırımları etkilemiştir.

Devlet, silvikültür, yol ve taşıma faaliyetleri için özel sektörü sübvansede etmektedir.

Pek çok bankadan ormancılık için kredi temin edilebilir. Bu kuruluşlar, ormancılığa kredi vermek gibi bir amaca sahiptirler.

Ormancılığı teşvik etmek için; gelir vergisinin hesaplanmasında, yatırım ve diğer harcamaların derhal gelirden düşürülmesi gibi bir olanak getirilmiştir.

4. İspanya

Özel orman sahiplerine ve ormancılık için kullanılmak üzere arazi devir alanlara bağışlar mevcuttur. Bağışlar maliyetin, % 25-% 50'si arasında dağışmaktadır. Teşvik edilen faaliyetler, dikim, aralama, yangın şeritleri ile yolların yapımı ve korunması vb. hususları kapsar. Bağışlara ek olarak, faaliyetlerin toplam maliyetinin % 90'ına kadar kredi temin edilebilir.

Yardımlara alternatif olarak, girişimci kendi ormanının kurulması için idare ile anlaşma yapabilir. Bu duruma giderin yarısı silinir. Diğer yarısının ise, faizi oldukça düşüktür.

Ağaçlandırılmış alanlar için, arazi vergisi muafiyeti vardır. Diğer bazı vergilerde ise, % 95'e kadar indirim vardır.

Orman sahipleri dernekleri ve kooperatiflerin kurulması, kredi ve bağışlarla teşvik edilir.

5. İngiltere

Hükümet politikası yeni plantasyonların büyük çoğunluğunun özel sektör tarafından gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla özel sektör teşvik edilmektedir.

1985 yılında yürürlüğe giren, Geniş Yapraklı Orman Ağaçları Arazi Bağış Programında, önemli olmakla beraber, birinci amaç tomruk üretimi değildir. Plan özel olarak, geniş yapraklı orman ağacı plantasyonlarının düzenlenmesine ve tesisine yönelmiştir.

1988 yılında yürürlüğe giren ve yukarıdaki iki planı yürürlükten kaldıran Orman Arazileri Bağış Planı, bağış ormanlarını arttırarak, diğer iki planı kombine etmiştir. Çevrenin geliştirilmesi bu planının özelliğidir.

1988 yılında yürürlüğe giren Çiftlik Ormanları Planı, İngiltere'de mevcut tarım arazilerinin bir kısmında, orman tesis etmeleri için çiftçileri teşvit etmek amacıyla dizayn edilmiştir.

Ekonominin diğer sektörleri ile aynı temele dayanan İngiltere Ormancılık Vergi Sistemi, ormancılık yatırımlarının uzun süreli olması ve tesisi takip eden yıllarda gelir elde edilmemesi hususları gözönüne alınarak geliştirilmiştir.

1988 yılından beri, ormancılık gelir vergisinden muafır.

6. Yunanistan

Yunanistan'da 1974 yılına kadar özel ormancılıkla ilgili önemli bir gelişme sağlanamamıştır. 1974 yılında, özel ormancılığı geliştirmek için teşvik programları hazırlanmıştır. Bu teşvik programına göre, bazı ormancılık faaliyet ve ekipman maliyetlerinin % 40-%60'ı devlet tarafından sübvansede edilmektedir.

1979 yılında, yürürlüğe giren 988 sayılı kanun, arazi sahiplerinin erozyon kontrolü, sel kontrolü, yangın şeritleri ile ilgili çalışmalarını zorunlu kalmıştır.

7. Hollanda

Hollanda'da ormancılık bir bütün olarak vergi dışı tutulmuştur. Şirketler ormancılıkla ilgili faaliyetlerinden dolayı, gelir vergisinden muafır. Ormanlar için, belediyelerin talep ettiği mülkiyet vergisi ödenmiyor. Hollanda ormancılığında,

ormancılığa yönelik pek çok sübvansiyonlar vardır.

Bunlardan bazıları şunlardır:

Çevreye katkılarından dolayı, orman sahipleri işletme ve koruma giderleri için ödünlendirilir. Bunun şartları, tasdik edilmiş amenajman planının olması ve mülkiyetin halka açılmasıdır. Eğer amenajman planları bu çeşit faaliyetleri kapsarsa, net giderin % 75'i sübvansiyon edilir.

Orman kanununa göre, ağaçlandırma gereklerini yerine getiren herhangi bir kişi, maliyetin % 75'ini alabilir.

Hızlı gelişen orman ağaçları plantasyonu yapanlara, 3000 Hollanda florini/ha verilir.

8. Belçika

Wallon Bölgesi'nde, bazı detay şartları yerine getirilirse, ibreli ormanlarda ilk aralama sonucunda, orman sahiplerine hektar başına 5000 Belçika Frank'ı ödeme yapılmaktadır.

9. Danimarka

Çıplak alanların ağaçlandırma maliyetlerinin bir kısmı devletçe sübvansiyon edilmektedir. Bu danışmanlık ücretlerini ve bazı ayırımların % 70'ini kapsar. İstihdamı artırma ve çevre korumaya yönelik faaliyet gösteren küçük orman sahiplerine bağış yapılabilir. Orman arazi sahiplerine büyük fırtınalardan sonra borç ve bağışlar verilmektedir.

50 hektar'dan büyük ormanlar için, vergi hesaplamasından önce, takdir edilen mal değerinden % 20 indirim yapılmaktadır.

10. Finlandiya

Orman geliştirme ile ilgili kanun, orman sahiplerine düşük faizli borç ve direkt sübvansiyonlar yapılması hususunu hükme bağlamıştır.

Finlandiya'da orman arazisine ait mülkiyet vergisi, diğer sektörlere göre daha düşüktür.

Özel şahıslar ormanların % 63'üne sahiptirler ve kereste üretiminin 3/4'ünü gerçekleştirirler. Finlandiya'da 277 bin/adet 5 ha. ve daha fazla ormanlık alana sahip orman sahipleri vardır. Bunların yarısı çiftlik sahibi kişilerdir. Dolayısıyla Finlandiya'da ormancılık tarımla bağlantılıdır. Devlet % 24, orman endüstri firmaları % 9, belediye ve kurumlar ise % 4 oranında orman alanına sahiptirler.⁽¹²⁾

Özel şahıslardaki orman alanı ortalama 35 ha. olup, ortalama satışları yıllık 340

(12) Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 37, Dergi no: 74, Temmuz 1991, Ankara: Ağustos 1992, s.114.

m³ keresteden ibarettir.⁽¹³⁾

11. Güney Kore

Güney Kore'nin toplam arazisinin % 67'si yani 6,6 milyon hektarı ormanlık sahadır. Bu ormanlık alanının % 73'ü özel kişilerindir, % 20'si devlet ormanı ve %7'side kamuya ait ormanlardır.⁽¹⁴⁾

Tablo 73 : G. Kore Ormanlarının Mülkiyet Dağılımı

	Büyükülüğü (Ha)	Yüzde Oranı (%)
Devlet Ormanı	1.287.217	% 19,31
Kamu Ormanı	493.312	% 7.40
Özel Orman	4.886.011	% 73,29
Toplam	6. 666. 540	% 100.00

Kaynak: Sağkaya ve Kamiloğlu, s. 32.

Özel ormanların ortalama büyüklüğü 2,6 ha.'dır Bu özel orman sahiplerinin %96'sı 10 ha.'dan daha küçük ormana sahiptirler. Bu köy ormancılık birlikleri ile anlaşma imzalayarak ormancılık faaliyetlerini yürütürler.

Tablo 74 : G. Kore'de Özel Orman Arazilerinin Sahiplik Durumu

Orman Büyüklüğü (Ha.)	Özel Orman	Adet olarak	Saha olarak
	Adedi	% Oranı	% Oranı
1 - Ha.'dan az	985.000	56.0	8.4
1- 10 Ha.	699.000	39.7	49.2
10 - 100 Ha.	74.000	4.2	32.9
100 Ha'dan büyük	2.000	0.1	9.5
TOPLAM	1.760.000	100.0	100.0

Kaynak: Sağkaya ve Kamiloğlu, s. 33.

Görüldüğü gibi dünya devletlerinin bir çoğunda (sanayileşmiş) özel ormanların payı devlet ormanlarından fazladır. Avrupa Topluluğu ülkelerinde ormanların % 57.9'u özel zektöre, % 19.9'u devlete ve %22.2'si de diğer kumu kuruluşlarına aittir. Topluluk üyesi ülkelerden sadece Yunanistan ve İrlanda'da ormanların % 50'den fazlası devlete aittir.

(13) Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, s.114.

(14) Sağkaya ve Kamiloğlu, s.32.

B. TÜRKİYE'DE ORMANLARIN ÖZELLEŞTİRİLMESİ VE ORÜS (ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİİ)

Özelleştirme uygulamaları 2983 Sayılı Kanun, 3291 Sayılı Kanun, 437 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 473 Sayılı Kanun Hükmünde kararname çerçevesinde yürütülmektedir. ⁽¹⁵⁾

Ormanlık etkin olarak, doğanın ve ormancılıkla yapılabilecek fonksiyonların oransal önemi açık-seçik ortaya koyulmadan geliştirilemez. ⁽¹⁶⁾

Ormanlar mülkiyet ve idare bakımından; devlet ormanları, hükmi şahsiyetine haiz amme müesseselerine ait ormanlar ve özel ormanlar olarak üçe ayrılır. ⁽¹⁷⁾

Özel ormanların kapsamı; 4785 Sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra (13.7.1945) ekim-dikimle kurulanlar, 5658 Sayılı Kanuna göre iade edilen ormanlar; Devletleştirme dışı bırakılan ormanlar, kesinleşmiş mahkeme ilamı veya Bakanlık oluru ile oluşan ormanlar ve tapu dahilindeki 3 hektardan büyük ormanlardır. Orman alanı 3 hektar ve daha yukarı olduğu zaman özel orman statüsüne girer. ⁽¹⁸⁾

Orman Kadastro su ilk defa yapılacak yerlerde 4785 Sayılı Kanun uyarınca devletleştirilmiş (bedel ödeyerek) veya devletleştirmeye tabi (bedel ödemeksizin) ormanlar, 5658 Sayılı Kanun'da belirtilen şartlar var ise Orman Kadastro Komisyonlarınca "Özel Orman" olarak sınırlandırılır. Değeri ödenerek devletleştirilmiş ormanların değeri geri ödendikten sonra bu işlem sonuçlandırılır. ⁽¹⁹⁾

Türkiye'de ormanların şirketler eliyle işletilmesi ilk defa Cumhuriyetin ilanından sonra, örnekleri Romanya'dan alınan sözleşmelerle; Osmanlı idaresi ile daha önce yapılmış olanlarından devam ettirenler yanında yeni anlaşmalarda yapılmış ve ormanların idaresi 1926, 1928, 1929 ve 1993 yıllarında çeşitli müteâhhit firmalara devredilmiştir⁽²⁰⁾. Bu firmalar şunlardır:

(15) Orman Mühendisleri Odası, Orman Mühendisliği, Yıl 30, Sayı 1993/3, Ankara: Sistem Ofset Basım Yayın Sanayii Tic. Ltd. Şti., 1993, s.11.

(16) D.R. Johnston, Formulation and Implementation of Forest Policy, Buenos Aires: For. Comm. Paper, 1977, s. 28.

(17) Girgin, s. 358.

(18) Girgin, s. 358.

(19) Girgin, s. 363.

(20) Bingöl, s. 107-108.

1926 Yılında;

- Bilecik-Kömürsu ormanlarını işletmek üzere İbrahim Çolak ile onbeş yıl süreyle (31 Ocak),
- Rize-Kurayısaba ormanlarını işletmek üzere Sadık Zade Ruşen ile yirmibeş yıl süreli (28 Mart),

1928 Yılında;

- Kastamonu-Karkalmaz ormanlarını işletmek üzere Ahmet İhsan ile on yıl süreli (7 Temmuz),

-Bilecik-Ortaburun ormanlarını işletmek üzere İbrahim Çolak ile yirmi beş yıl süreli (19 Temmuz),

-Kastamonu-Sakarçal ormanlarını işletmek üzere Hamdi Kaya Ali ile on yıl süreli (10 Ağustos),

-Antalya-Köprüçay ormanlarını işletmek üzere Azak Zade Şevki ile on yıl süreli (29 Ekim),

1929 Yılında;

- İçel'de - Moz vadi ormanlarını işletmek üzere on yıl süreli Mehmet Ovacık ile (11 Mart),
- İçel-Koçaş ormanlarını işletmek üzere yine Mehmet Ovacık ile on yıl süreli (11 Mart),
- İçel-Kadıncık ormanlarını işletmek üzere Enis Turan ile yirmi yıl süreli (29 Nisan),
- Eskişehir-Çatacık ormanlarını işletmek üzere Azizim Ahmet (Hakkı Batumi) ile on yıl süreli (25 Haziran),

1933 Yılında;

- Afyon'da-Yağcı ormanlarını işletmek üzere Enis Turan ile onbeş yıl süreli (10 Nisan),
 - Çankırı Hışış ormanlarını işletmek üzere Mustafa ile beş yıl süreli (5 Aralık),
- Bir de Çerkeş-Çit ormanlarını işletmek üzere Nazmi Batumi ile mukavele yapılmıştır.

Özelleştirme savunucularının özelleştirmeye ilişkin yaklaşımları yakın zamanda ormancılık, ormancılık hizmetleri ve ORÜS'ün özelleştirilmesinde görülmektedir.

Özelleştirmelere ilişkin genelde ortaya sürülen ve özelde de yaygınlaştırılmaya başlanan bu tür yargı ve tezlerin gerçekleşebilme olasıkları ülkemiz koşullarında ormancılık, orman işletmecliği ve ORÜS'te daha fazla yaygınlaştırılmadan ve hele hele kararlaştırılmadan bilimsel araştırmalarla ele alınarak sonuçlandırılmalıdır. Çünkü, özellikle ormancılıkta bu konuda varılacak bir hatalı kararın, geriye dönüşü doğada ve toplumda giderilmesi olanaksız yaralar açabilir.⁽²¹⁾

(21) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şufrası (Cilt 3)..., s.403.

1-5 Kasım 1993 tarihinde Ankara'da yapılan 1. Ormanlık Şurası'nda "Ormanlıkta Özelleştirme" konusunu ele alan Ön Çalışma Grubu (Prof. Dr. Ertuğrul ACUN-İ.Ü. Orman Fak. Öğr. Üyesi, Prof. Dr. Avni Yücel ERYILMAZ-K.T.Ü. Orman Fak. Öğr. Üyesi, Prof. Dr. Ergün İLTER-İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim üyesi ve diğerleri) değerlendirmesi; konu kapsamına giren yapısal farklılaşmayı gözönünde tutarak ormanlıkta Özelleştirme, Ormanlık Hizmetlerinde Özelleştirme ve ORÜS'te özelleştirme olmak üzere üç basamakta yapmayı uygun görmüştür.

1. Ormanlığı İlişkin Özelleştirme

Bugün "Sosyal Ormanlık Anlayışı" doğrultusunda Dünyada ve özellikle de AT ülkelerinde ormanların devlet eliyle işletilmesi kabul gören bir görüştür. AT ormanlarının % 57.9'u özel sektöre, % 19.9'u Devlete ve % 22.2'si-de diğer kamu kuruluşlarına aittir. Topluluk üyesi ülkelerden sadece Yunanistan ve İrlanda ormanlarının % 50'den fazlası devlete aittir.

Ancak dünya devletlerinin durumuyla Türkiye'nin bu konudaki durumu aslında çok farklılıklar içermektedir. KİT'lerin özelleştirilmesi türünden bir özelleştirme anlayışı, ormanların özelleştirilmesi konusunda eksik olur ve bir çok sorunların çıkmasına yol açabilir. Zira 10.000.000 milyonu aşkın (yani ülke nüfusunun yaklaşık 1/6'sı) insanın orman içi veya orman kenarı köylerde yaşamlarını sürdürmesi nedeniyle ormanların özelleştirilmesi konusu ele alınırken orman köylüsünün maksimum derecede ormanların özelleştirilmesinden doğacak payı alması gerekir. Orman köylüsüne çıkar sağlamayacak; sadece A.Ş., Holding veya zenginlerin çıkarlarına uygun bir orman özelleştirilmesi, devlet-orman köylüsü-özel orman sahipleri arasında büyük sorunlar çıkartabilir.

Emekli ormancı M.Nihat Baltacıoğlu ormanların özelleştirilmesi konusunda görüşlerini şöyle ifade ediyor: "Köy ormanları özelleştirilmeli, köylüye iade edilmeli, eskiden olduğu gibi bakım ve muhafazası köylüye devredilmelidir. Ormancı teknik işlerde köylüyü aydınlatmalıdır. Zira bu ormanlar, seneler evvel köylülerin elinden alınmış, koruyacağız demişiz koruyamamışız, yetiştireceğiz demişiz dikmemişiz, diktiklerimizi koruyamamışız. Köylü, senelerce bahçe gibi bakıp yetiştirdiği ağaççıklarının; bu ağaççıklar kenarında kalan tarlaların (Bütünlük bozulmasın diye) elinden gittiğini; bu mallarının kaçakçılar ve hırsızlar tarafından yendiğini, aç kaldığını görünce küsmüş ve ormanları korumaktan, onları canlı gibi beslemekten vazgeçmiştir. Özelleştirilecek ormanların asıl sahibi, köylümüze ormanların teslimini sağlamalıyız. Ormancı, bilgisi ile teknik işlerde köylü ile birlikte olmalıdır".⁽²²⁾

(22) M.Nihat Baltacıoğlu, Ormanların Özelleştirilmesi, Yeşil Türkiye, Yıl 43, Sayı 502 (Mart 1993)-Ankara: Yeşil Türkiye Ormanlılar Derneği, 1993, s. 5-6.

Orman Bakanı Hasan EKİNCİ, "Ormancılıkta özelleştirme konusunda ne düşünüyorsunuz?" şeklindeki bir soruya şu yanıtı verdi: "Ormancılıkta özelleştirme sözünü etmek şu anda biraz zor. Fakat ben özelleştirmeye karşı değilim. Ancak Anayasa'mıza göre; Ormanlarımızın özelleştirilmesi, devredilmesi, satılması olanaklı değildir. Anayasa değişikliğinden sonra, eğer özelleştirme yapılacaksa; öncelikle orman köylerine, orman tüzel kişiliklerine ve orman çevresindekileri korumaya matuf sorumluluk verilerek yapılabilirse ben buna karşı değilim. Ama özel kişi ve kuruluşlara bunu verdiğiniz zaman, belki devamlılığı tehlikeye sokarsınız. Anayasa; bize ormanların devamlılığını sağlama görevi vermiş, bu görevi yerine getirmeye hale düşersek sorumluluk bu bakanlığın olduğu için, bu ölçüyü iyi tutmamız lazım."⁽²³⁾

Ormanların özelleştirilmesi ile ilgili öncelikle iyi bir yasanın hazırlanması gereksinimi vardır. Bu yapılmadan sırf özelleştirme modasına kapılarak yapılacak özelleştirme çok büyük sorunları getirecektir.

6831 Sayılı Yasa'nın 1986 yılında çıkarılan 3302 sayılı yasa ile yeniden düzenlenen 57. maddesiyle "Orman alanını artırmak" görünümü altında; orman sınırları içinde yangın ve çeşitli nedenlerle oluşmuş açıklıklarda verimsiz, vasıfları bozulmuş ve amenajman planlarında toprak koruma karakteri taşımadığı halde korumaya ayrılmış orman alanlarının da, köy tüzel kişilikleri ve diğer gerçek, tüzel kişilerin "özel orman statüsünde", orman yetiştirilmelerine olanak verilmiştir. Bu gibi yerlerin çıplak mülkiyetlerinin hazinede kalması koşuluyla buralarda yapılacak ağaçlandırmalar sonucunda ortaya çıkabilecek ormanlardan kişilerin özel ormanlar gibi faydalanabilme durumu yaratılmıştır.⁽²⁴⁾

Türkiye'de orman sayılan alanların mülkiyet düzeni bugün bile kesinliğe kavuşturulabilmiş değildir. Kimi ülkelerde ormanlığın etkinliğinde mülkiyet konusu kısıtlayıcı faktördür. Kişisel yarar sağlama ile ormanlardan beklenen mal ve hizmet yararının zamana bağlılığı ve çok düşük bir faiz ile yetinilme zorunluluğu birbirine aykırı olduğundan, ormanların yağmalanmasını ve yok edilmesini önlemek için ormancılıktan beklenen fonksiyonlar belirlenmekte ve bu sorumluluğu yüklenecek düzenlemelere gidilmektedir.⁽²⁵⁾

Ormancılık politikası, devletin ve özel ormancılığın sorumluluklarını ve yetkililerini, ormanların ve ormanlık alanların mülkiyet yapılarını tanımlamalıdır. Bu amacın gerçekleştirilmesi üzerinde pekçok soru doğabilir. Öncelikle özel ve topluluk mülkiyet haklarının tanınıp tanımadığı kararları dikkate alınmalıdır. Bu konu yalnız ormancılık

(23) Orman Mühendisleri Odası, Orman Mühendisliği, Yıl 30, Sayı 1993/9, Ankara: Eylül 1993, s. 19.

(24) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s.405.

(25) Ergun İlter, Ormancılık Politikasının Formüle Edilmesi, Bolu, 1993, s.38.

politikasının formüle edilmesi dışında kalan, ülkenin temel sosyal ve ekonomik yapısının bir zorunluluğudur.

Özel ve topluluk mülkiyet haklarının varlığı varsayımıyla, devlet ve özel ormancılık arasındaki ilişki açısından amaçların tanımlanmasında karşılaşılabilecek en önemli sorumlardan bazıları aşağıdaki gibi olacaktır:⁽²⁶⁾

-Devlet, ormancılığının geliştirilmesindeki tüm faaliyetlerden sorumlu olmalı mıdır? Yoksa, devletin sorumluluğu bazı faaliyetler ile sınırlandırılmalı mıdır?

-Devlet, orman işletmeciliği, orman ürünleri imalatı, odun kökenli hammadde, yarı mamül ve mamüllerin satışı gibi faaliyetleri üstlenmeli midir? Yoksa, bu faaliyetleri özel sektöre mi terketmelidir?

-Devlet, devlet ormanları gibi özel ormanların da koruma sorumluluğunu üstlenmeli midir? Yoksa, bu sorumluluk tamamıyla mülkün sahiplerine mi bırakılmalıdır?

-Devlet, sahip olduğu ormanları ve yaban alanlarını olanaklı olan en yüksek ölçüde özel mülkiyete transfer edebilecek bir amaca sahip olmalı mıdır? Bu mülkiyet transferinin yapılması, yalnızca vatandaşlar ile sınırlandırılmalı mıdır? Yoksa, bu transferde yabancı uyruklular ve topluluklara da izin verilmeli midir?

-Devlet mülkiyetindeki ormanların ve yaban alanlarının bir oranının tarımsal veya başka amaçlı kullanımlara dönüştürmeli midir?

-Devlet, ormanlaştırma ve yeniden ormanlaştırma için fidan stoğuna sahip olmalı mıdır? Yoksa, bu görev özel sektöre mi terkedilmelidir?

Bir devlet ormanı mülkiyeti; ormanlar, ormanlık alanlar ve halen devlet yönetiminde olup, giderek artan oranda devlet yönetiminde olmaya eğilimli yaban alanlarından oluşmaktadır.

Bu konudaki ilk karar, devlet mülkiyetine sahip olmanın bir amaç olup olmadığıdır. Önemli orman kaynaklarına sahip ülkelerin çoğunda bu karar pozitifdir.⁽²⁷⁾ Belli ölçülerde orman kaynaklarına sahip olmayan ülkeler devlet orman mülkiyeti kurulmasını endişeyle karşılamakta veya karşı olmaktadırlar.

Ormancılıkta en belirgin amaç, toplumun orman kaynaklarından beklediği mal ve/veya hizmetten oluşan potansiyel yararları sağlamaktır. Orman kaynaklarının sahip olduğu potansiyel yararlar çok çeşitlidir ve çoğu bir tek ormanlık alandan, aynı zamanda, farklı ölçülerde elde edilebilir.

Böyle bir ormanlık alanın rasyonel kullanılması, toplumun ormancılıktan beklediği yararlar ile ormanlık alanlarındaki potansiyel yarar ve arz arasında bir seçim

(26) İter, Ormancılık Politikasının..., s.40-41.

(27) İter, Ormancılık Politikasının..., s.41.

yapılmasını, ve bu seçimde; kalkınma, güvenlik, savunma, sağlık, refah, sosyal ve ekonomik büyüme, istihdam ve eşit gelir dağılımı gibi bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeylerde daha geniş kapsamla temel amaçlarda da ilişki kurulması zorunluluğunu getirmektedir. Bunlar, çok genel nitelikli, fakat ormancılığa dolaylı etkileri olan amaçlardır.⁽²⁸⁾

Toplumun ormancılıktan beklediği yararlar arasındaki olağan çelişkiler ve beklentiler ile ormanlık alanların potansiyel arzları gözetilerek devletin orman mülkiyetine sahip olma nedenleri aşağıdaki maddelerle özetlenebilir.⁽²⁹⁾

- Endüstri için sürekli hammadde arzının emniyeti,
- Orman ürünleri miktarına ve fiyatlarına etkilerinin önlenmesi,
- Çevreye olumsuz etkileri görülecek arazi zararının önlenmesi,
- İnsanlar, endüstriler ve tarımsal kullanımlar için su arzının sağlanması,
- Taşımacılık yapılabilir nehirlerin ana su kaynaklarının korunması,
- Genetik malzeme kaybının önlenmesi,
- Rekreasyon için tesislerin sağlanmasıdır.

Daha sonraki karar, "devlet ormanı ve yaban alanı mülkiyetlerinin uygun düzeyi ve birleşiminin ne olmasıdır." Örneğin:

- Ülkenin ormanlık ve yaban alanı, ülke genelinde ne oranda olmalıdır?
- Ülkenin ormanlık ve yaban alan mülkiyetinin çoğunluğu kimde olmalıdır?
- Ülkenin devlet orman mülkiyetinin maksimum sınırı ne olmalıdır?

Devlet mülkiyetinin özel mülkiyete karşı üstünlükleri ve sakıncaları detaylı şekilde kanıtlandırılmalıdır. Devlet mülkiyetinin düzeyine ilişkin kararlar, orman kökenli mal ve hizmetlere ilişkin iç ve dış talepler, mal-hizmet tüketimi için ormanın verimlilik düzeyinin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Eğer devlet mülkiyeti kurulacaksa, yersel alan düzeyinde fiziksel tanımlama ve sınırlama yapılmasının gerekli ikinci amaç olduğu belirlenmelidir.

a. Ormancılığa İlişkin Özelleştirmede Sorunlar

Ormancılığa ilişkin özelleştirmede sorunlar şunlardır.⁽³⁰⁾

- Türkiye'de ormanlık alanların mülkiyet düzeninin henüz sonuçlandırılmamış olması,
- Mevcut ormanlık alanların çok parçalı küçük ve çok dağınık yapısı ile üretimde

(28) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s. 406.

(29) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s. 407.

(30) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s. 407-408.

yeterli verimliliğin ve etkinliğin sağlanamaması,

-Arazi kullanım planlamasının henüz tamamlanamamış olması nedeniyle amaçlara yönelik kullanımlarda toplumsal yararın ençoklanamaması,

-Ormanların tehlikelere karşı yeterince güvence altına alınamamış olması,

-Türkiye'nin gelecek dönemdeki (1990-2010) odun kökenli ürünlerine ilişkin talep ve arz dengesinin açık vermesi ve bu dengesizliğin daha sonraki yıllarda giderek artış gösterme eğilimi,

-Türkiye'nin gelecek dönemdeki (1990-2010) odun kökenli ürünlere ilişkin kendi-kendine yeterliliğinin odun hammaddesi genelinde % 68,8-%86,6 olacağı tahmin edilmesi, dışa bağımlılıkta zamana bağlı olarak olumlu gelişmelerin beklentisinin "kendi-kendine yeterlilikte bu olumlu gelişmenin göreceli olarak yakacak odun ve lif yonga odunu gibi nitelik gerektirmeyen ürün sınıflarını kapsamaması, nitelikli hamamdde sınıfında ise dışa bağımlılığın artarak devam edeceği nedeni ile" yanıltıcı olması,

-Türkiye yüzölçümünün % 91,1'inde farklı şiddetlerde olmak üzere toprak erozyonunun olması, ülkenin yaklaşık 26 milyon hektar alanının kesinlikle ormancılığa ayrılmasını gerektirmesi, mevcut orman alanının önemli bir bölümünün verimsiz olması ve erozyonu kontrol amacına yönelik olarak işletilirken bile iyileştirme zorunluluğu göstermesi,

-Türkiye orman alanı içinde ve bitişiğinde yaklaşık 17.000 yerleşim biriminin olması ve buralarda yaklaşık 10 milyon nüfusun barınması ve bunun % 55'inin de aktif nüfus olması,

-Türkiye toplam ormanlık alanı % 44'ü verimli, % 56'sı verimsiz olmak üzere 20.2 milyon hektardır. Bu oranın, orman varlığı ile ilgili bir ülkede olması gerekli kritik düzeyin altında olması,

-Orman alanlarının ülke geneline dağılımının, ve toplumun ormanlık alanlardan beklediği yararın dengesizliği, anayasal, yasal düzenlemeler ve orman içi-orman kenarında yaşayanların yasa dışı uygulamalarıyla ve kimi hatalı teknik müdahalelerle dengesiz dağılımın giderek artış göstermesi olarak sıralanabilir.

b. Ormancılığa İlişkin Özelleştirmede Sonuç ve Öneriler

Ormancılığa ilişkin özelleştirmede sonuç ve öneriler şunlardır:

-Devlet orman mülkiyetinin özel orman mülkiyetine karşı üstünlükleri, ya da devlet orman mülkiyetinin varoluş nedenlerine göre, ülkemizde bugünkü orman mülkiyeti devletin olmalıdır şeklindedir. Ancak daha öncede belirtildiği gibi yapılarak yasal düzenlemelerle orman köylüsüne, ormanların devri olabileceği gibi, idare süresi kısa olan (kavak, garipepost gibi) ağaç türlerinin özel şahıslarca yetiştirilmesi teşvik edilerek orman ürünlerine olan talep artışı karşılanabilir.

-Mülkiyeti devletin olan orman işletmelerinin işletme amaçlarının da devlet tarafından belirlenmesi gereklidir. Orman kaynaklarının potansiyel yararları ülkelerin doğal ve sosyal koşullarına bağlıdır. Bu nedenle, ülkemizin ormanlığının amaçları diğer ülkelere göre önem ve önceliklerde farklılıklar göstermektedir.⁽³¹⁾ Ormanlarımızın özelleştirilmesi konusundaki hassas dengeyi iyi kurarak, bugün orman köylülerinin çeşitli nedenlerle (tomruk, odun ya da diğer nedenlerle) devlet kontrolünde (Kesilecek ağaçların damgalanarak) orman istihsalinde sadece işçi olmaktan çıkarılarak belli bir yüzdesinin (% 80 veya % 70 gibi, daha önceleri böyledi) orman köylüsüne verilmesi, orman köylüsünün ekonomik ve sosyal refahının artmasını sağlayacaktır.

-Devlet ve özel orman mülkiyeti konusunda ilk karar; "Devlet Mülkiyetine Sahip Olmanın (Özel girişimcilerce) Bir Amaç Olup Olmadığının Belirlenmesidir." Orman kaynakları bol olan ülkelerde bu karar pozitifdir. Belli ölçülerde orman kaynakları bulunmayan ülkelerde devlet, orman mülkiyeti kurulmasını şüpheyle karşılamakta veya karşı olmaktadır. Öyleyse sanayileşmiş ülkelerin özel ormanlar konusunda gösterdiği olumlu yaklaşımın, gelişmekte veya geri kalmış ülkelerde aynı doğrultuda olmaması, ülkelerin ekonomik güçlerinin bu konuda etkili olduğunu gösterir. Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olarak; Anayasa'da, Orman Kanunu'nda ve diğer ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeleri yaparak altyapı oluşturması gereksinimi vardır. İleride, ormanların özelleştirilmesi ile ilgili yapılacak çalışmalar kanunlarla tıkanmamalıdır.

-Ormanların özelleştirilmesi ile doğacak sorun, acaba devlet ormanlara hiç müdahale etmeyecekse ülkemiz ormanlarının hızla tüketildiği gerçeğinden hareketle ormanların korunması, geliştirilmesi ve orman alanlarının genişletilmesi sorumluluğunu kim üstlenecektir? Özel girişimci ormanları alabildiğine kullanarak köşeyi dönüp ülkemizi çöl haline getirerek bir köşeye çekilirse ne olacaktır? Burada yapılması gereken şu olmalıdır: Her ülkede olduğu gibi ülkemizde de Anayasa'ya bağlı kalınarak Ticaret Hukuku ile tüm işletmelerin uyması gereken kurallar düzenlenmiştir. Zira işletmelerin iç ve dış çevresini oluşturan etkenler vardır. Dış çevresini oluşturan etkenlerden biri de "Hukuksal yapı"dır (Diğerleri toplumsal ve kültürel yapı ile ekonomik yapı). Özel orman işletmecileri de (şahıs, şirket v.b.) Ticaret Hukuku'na getirilecek yeni düzenlemelerle; ormanların korunması, geliştirilmesi ve orman alanlarının genişletilmesi ilkelerini yerine getirmekle sorumlu tutularak yukarıda belirtilen sorunların çözümü sağlanacaktır.

(31) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 3)..., s.408.

2. Ormancılık Hizmetlerinde Özelleştirme

1940'lı yılların sonlarına değin önemli sayılabilecek dışsal baskılarla karşılaşmayan ormancılık kesimi, 1950'li yıllarda çok partili siyasal yaşama geçilmesiyle, siyasal iktidara aday toplumsal sınıf ve katmanların ilgi ve dolayısıyla da etki alanına girmiştir. Öyle ki, "Orman" sayılan alanlar topraksız ve az topraklı köylülerin tarım alanı ve mer'a gereksinimini herhangi bir toplumsal çatışmaya yol açmaksızın karşılanma kaynağı olarak algılanmış; köylerin yapacak ve yakacak odun ile başta SEKA (Selüloz ve Kağıt Sanayi) olmak üzere yatırımcı kamu kurum ve kuruluşlarının hammadde odun gereksiniminin ucuzca karşılanması da ormancılık kesiminin sorumluluklarındandır. Son yıllarda orman alanlarına yönelim artmış; "orman" sayılan alanlar yerleşme, turizm ve madencilik yatırımları için de çekici duruma gelmiştir. Ormancılık sektöründe istihdam olanların geleneksellikten kurtarılmaması, kurumsal yapının ağır işleyişi, bu yönelimlere belirli bir düzen içinde gecikmeksizin çözüm bulunmasını olanaksızlaştırmıştır. Özelleştirmeci yaklaşımlar da bu aşamada gündeme gelmiştir. Sorunların giderilmesi için hemen hemen ciddi bir sistematik çabaya girilmemiş; büyük bir kolaylıkla ormanların ve ormancılığın özelleştirilmesine yönelinmiştir. Fakat Anayasa'nın bu konuda doğrudan özelleştirmeyi olanaksızlaştırması nedeniyle özelleştirmeci uygulamalar yapılamamış, ifade yerindeyse "Anayasa'ya karşı hile"li yol ve yöntemlere başvurulmuştur. Bu doğrultudaki çabaların başlıcaları şunlardır:⁽³²⁾

a. Orman Alanlarının Özelleştirilmesi

1982 Anayasası'nın 169. maddesinde yer verilen, "orman olarak korunmasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu belirlenen yerler"; "31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan, tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu belirlenen araziler" ve "şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler" in orman sınırları dışına çıkarılmasına olanak veren yaptırımlar "devlet ormanı" sayılan alanların, dolaylı yoldan özelleştirilmesine olanak sağlanmıştır. 6831 Sayılı Kanun'un 2. maddesinde, özellikle 1986 ve 1987 yıllarında yapılan düzenlemeler bu olanağın kapsamını daha da genişletmiştir. 2924 Sayılı Kanun ise, özellikle 1991 yılında yeniden düzenlendikten sonra "devlet ormanı" sayılan alanların özelleştirilmesine yönelik uygulamaların yaygınlaştırılmasını daha da kolaylaştırmıştır.

Anayasa'nın 170. maddesi de "devlet ormanı" sayılan alanların özelleştirilmesi anlamında uygulamalara ortam salayan yaptırımları içermektedir.

(32) Yücel Çağlar, Ormancılık Hizmetlerinde Özelleştirme, 1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 3), Ankara: 1-5 Kasım 1993, s.420-424.

Öte yandan, 6831 Sayılı Kanun'un 1986 yılında çıkarılan 3302 Sayılı Kanun ile yeniden düzenlenen 57. maddesi ise "orman sahasını artırmak" görünümü ardında; "orman sınırları içinde yangın ve çeşitli nedenlerle meydana gelmiş açıklıklarda; verimsiz, vasıfları bozulmuş ve amenajman planlarında toprak koruma karakteri taşımadığı halde korumaya ayrılmış orman alanları(nda)..." köy tüzel kişilikleri ve diğer gerçek, tüzel kişilerin "özel orman statüsünde" orman yetiştirmelerine olanak vermiştir. Bu gibi yerlerin çıplak mülkiyeti Hazine'de kalabilecek; ancak buralarda yapılacak ağaçlandırmalar sonucunda ortaya çıkabilecek ormanlardan kişiler özel ormanları gibi yararlanabileceklerdir.

Bilindiği gibi Türkiye'de "orman" sayılan alanların mülkiyet düzeni hemen hemen hiçbir anlamda sonuçlandırılmamıştır. Bu durum, orman alanlarının etken yönetimini güçleştirmektedir.

Yukarıda sözü edilen uygulamalar bu olumsuz durumu pekiştirmektedir. İleriki yıllarda ise bu durumun içinden çıkılması olanaksız mülkiyet karmaşası yaratması kaçınılmaz olacaktır. Öte yandan; ormancılık çalışmalarının verimliliği ve etkinliği yönünden önemli bir öge olan, alan bütünlüğü de büyük ölçüde bozulabilecektir.

Bilindiği gibi ülkemizde arazi kullanım planlaması henüz yapılmamıştır. Bu durum, arazilerin amaç dışı kullanımlarını kolaylaştırmaktadır. Böylesi bir durumda "devlet ormanı" sayılan alanların herhangi bir yolla özelleştirilmesi uygulamaları, arazi kullanım planlamasının henüz yapılmadığı ülkemizde toplam toplumsal yararın ençoklanmasına yönelik politikaların geliştirilmesi ve uygulanabilmesini olanaksızlaştırmaktadır.

Ek olarak; hukuksal ve kurumsal alt yapı gereklerinin yerine getirilmemiş olması ise spekülatif uygulamalara ortamlar yaratmakta; en azından ormancılık yönetiminin zor durumlara düşmesine yol açmaktadır.

b. Devlet Ormanlarından Yararlanmanın Özelleştirilmesi

"Devlet ormanı" sayılan alanlardan, başta turizm yatırımları olmak üzere madencilik, yerleşme vb. amaçlarla yararlanma olanağının özel kişi ve kuruluşlara herhangi bir biçimde devredilmesi uygulamalarının kapsamı genişletilmiştir.

(1) Turizm Yatırımları İçin İzin Verilmesi ve İrtifak Hakkı Tesisi

2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu ile turizm alan ve merkezlerindeki devlet ormanlarında Turizm Bakanlığı, turizm alan ve merkezleri dışında kalan yerlerdeki devlet ormanlarında ise Orman Bakanlığı tarafından turizm yatırımcılarına yatırım yapmaları için yer ayrılabilir.

(2) Orman Ürünlerini İşleyecek Tesisler İle Taş, Kum ve Toprak vb. Ocakların Açılabilmesi

6831 Sayılı Kanun'un 18 ve 115. maddeleriyle özel kişi ve kuruluşlarının devlet ormanlarının yeraltı ve yerüstü varlıklarından yararlanmaları için izinler verilmekte ve irtifak hakları tesis edilmektedir.

Ormanları yalnızca bir ağaç ve ağaççık topluluğu olarak algılayan bir yaklaşım, doğal olarak orman işletmeciliğini de dar anlamıyla kavramakta; Anayasanın; "devlet ormanları devletçe yönetilir ve işletilir" ilkesiyle devlet ormanı sayılan alanlardan bu türden amaçlarla yararlanılma hakkının özel kişi ve kuruluşlara devredilmesini yadırgamamaktadır.

Orman ekosistemlerinin* dışsal etkenlere karşı son derece duyarlı olduğu bilinmektedir. Bu etkenler gerektiğinde denetlenemediğinde orman ekosistemleri kendi kendilerini yenileyemeyecek duruma düşmekte, giderek ölmektedir. Buna karşılık ormancılık yüksek öğretiminde dışsal etkenlerin orman ekosistemlerini etkileme biçim ve yoğunluklarını belirleme, izleme ve olası olumsuz etkilerini onarma teknikleri üzerinde gerektiğinde durulmamaktadır. Yürürlükteki ormancılık örgütlenmesinde de bu doğrultuda çalışmalar yapabilecek birimler bulunmamaktadır. Ek olarak, hizmetiçi eğitim programları içeriğinde de bu konulara yeterince yer verilmemektedir. Kısacası, Türkiye ormancılığında, dışsal etkenlerin olası etkilerinin önceden belirlenmesi ve izlenmesine olanak verebilecek "çevresel etki değerlendirmesi" yapılabilmeye olanakları bulunmamaktadır. Bu nedenlerle, yukarıda sözü edilen uygulamaların gerektiğinde denetlenememesi söz konusudur.

c. Ormancılık Çalışmalarının Özelleştirilmesi

6831 Sayılı Kanun'un 6. maddesinde 1987 yılında yapılan değişiklik ile "devlet ormanlarına ve devlet ormanı sayılan yerlere ait her çeşit işler" in Orman Genel Müdürlüğü tarafından başkalarına yaptırılabilmesi olanaklı kılınmıştır. Devlet Orman İşletmesi ve Döner Sermayesi Yönetmeliği'nin 19. maddesinde 1984 yılında yapılan düzenlemeyle de ormancılık çalışmalarının "taahhüt" yoluyla yaptırılabilmesi olanağı yaygınlaştırılmıştır. Bu düzenlemelere dayanılarak, başta ağaçlandırma çalışmaları için toprak hazırlığı ve kısmen de ağaçlandırma olmak üzere orman amenajman planlarının yapımı, orman sınırlandırma vb. çalışmaların özel kişi ve kuruluşlara yaptırılması uygulamaları yaygınlaştırılmış; orman ürünlerinin hasadı çalışmalarının da müteahhitlere yaptırılması için "deneme" çalışmalarına girilmiştir.

Üç boyutlu olarak uygulanmasına çalışılan özelleştirme uygulamaları, beklendiği gibi, kapsama alınan çalışmaların;

* Ekosistem: İnsan ve diğer canlı topluluklarının birlikte uyum ve denge içinde varlıklarını ve gelişmelerini sürdürebilmeleri için gerekli ve var olan koşulların bütünüdür.

-Hızlandırılması ve yagınlaştırılması,

-Verimleştirilmesi ve ekonomikleştirilmesi,

-Orman mühendislerine OGM dışında da iş olanaklarının yaratılması sonuçlarını vermemiştir. Son zamanlarda ise ekonomik gerekçeler de öne sürülerek bu doğrultudaki uygulamalar büyük ölçüde durdurulmuştur.

Orman ekosistemlerinin karmaşık yapıları ve dışsal etkenlere büyük ölçüde açık ve denetlenebilir etmenlerin görece olarak daha az olması ormancılık çalışmalarının çok boyutlu, tutarlı ve kesinlikle de ormancılık biliminin gerekleri doğrultusunda yaklaşımlarla yürütülmesini zorunlu kılmaktadır. Türkiye'de ormancılık çalışmalarını böylesi yaklaşımlarla yürütebilecek bilgi ve deneyim birikimine sahip kuruluşlar bulunmamaktadır. Gerçekte, Türkiye ormanları ve ormancılığının içinde bulunduğu yönetsel, ekonomik, toplumsal ve hatta siyasal koşullar ve gelenekler ormancılığın teknik gerekçelere uygun olarak yapılabilmesini büyük ölçüde güçleştirmektedir. Böylesi koşul ve geleneklerde ormancılık çalışmalarının özel kişi ve kuruluşlarca yapılması çalışmaların tekniğine uygun gerçekleştirilmesini büyük ölçüde rastlantılara bırakmaktadır.

Öte yandan; ormancılık çalışmaları kapsamındaki iş ve işlemlerin genel geçer tanımları henüz oluşmamıştır. Farklı orman ekosistemleri ve yersel koşullarda yapılan iş ve işlemlerin yöntem ve zaman etütleri yapılmamıştır. Dolayısıyla birim maliyetleriyle ilgili olarak gerçekçi saptamaların yapılabilmesi olağnağı kısıtlıdır. Bu eksiklik, özel kişi ve kuruluşlara yaptırılacak ormancılık çalışmalarının fiyatlandırılması, hakediş iş ve işlemlerinin yürütülmesi sırasında kargaşalara, spekülasyonlara yol açmaktadır.

Mevcut koşullar dikkate alınarak bir sonuca varacak olursak ve bu sonuçlar doğrultusunda yapılması gerekenleri belirtirsek; Türkiye'de ormanların nitelik ve nicelik olarak yetersiz olduğu, ülke yüzeyine dengesiz dağıldığı ve çeşitli nedenlerle de hızla azaldığı bilinmektedir. Buna karşılık yine bilinen odur ki, ormanlar, sonsuz sayıda alt sistemden olumsuz canlı, son derec karmaşık büyük bir sistemdir. Bu özellikleri nedeniyle ormancılık çalışmalarının bütünsellik içinde, kararlı, uzun erimli olarak tasarlanması ve sürdürülmesi zorunlu olmaktadır. Oysa, Türkiye'deki ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel koşullar, çalışmaların, ormancılık biliminin gerekleri doğrultusunda yapılmasını son derece zorlaştırmaktadır.

Türkiye'de "orman" sayılan alanların, gerekli yasal düzenlemeler yapılmadan, toplumsal bilinç oluşmadan özelleştirilmesi yanlış bir uygulama olacaktır. Bu ilkeler realize edilmedikçe orman alanlarının kamu mülkiyetinde olması, kamusal çıkarların geriktirdiği doğrultuda kamu kuruluşları tarafından işletilmesi, toplumsalcı anlayışın gereği olarak görünmeli; özellikle doğal koşulları nedeniyle orman yetişmesine olanaklı olmayan ülkelerde, ormanın geleceğini garanti altına alan faktörlerin başında, devlet işletmeciliğinin gelmesi, ormancılık sektöründe devlet mülkiyeti ve devlet işletmecili-

liğinin bir doğmatik anlayış olmadığı, pratik sonuçları bakımından daha iyisi olduğu için kabul edilmiş bir statü olmasından ileri gelmektedir.

3. Özelleştirme ve ÖRÜS (Orman Ürünleri Sanayii)

Bakanlar Kurulu'nun 20.5.1992 tarih ve 3088 Sayılı Kararı ile özelleştirilmesine karar verilen Orman Ürünleri Sanayii Kurumu (ORÜS), 155.4 milyar TL'si ödenmiş olmak üzere toplam 200 milyar TL nominal sermaye ile Kamu Ortaklığı İdaresi'ne (KOİ) devredilmiş ve 3291 sayılı Kanun hüükümleri kapsamına girmiştir.⁽³³⁾

Orman Ürünleri Endüstrisi ile ilgili hizmetlerin (orman ürünlerine olan gereksinimi karşılamak ve gelir kaynağı-sermaye-yaratmak için) görülmesini gerçekleştirmek için 1970 yılında Orman Bakanlığı'na bağlı "Orman Ürünleri Sanayii Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. Bu genel müdürlük, endüstrinin gerektirdiği işletmecilik ilkelerinin uygulanmaması, işletmecilikte gereken esnekliğin ve serbestliğin sağlanamaması nedeniyle kurulduğu günden itibaren İktisadi Devlet Teşekkülü statüsüne kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmaların etkisiyle, sonunda 1983 tarih ve 2929 Sayılı Kanun ile ORÜS Genel Müdürlüğü, Orman Ürünleri Sanayii Kurumu adında ayrı bir İktisadi Devlet Teşekkülü yapısına kavuşmuştur. ORÜS kurumu, KİT'lerin özelleştirilmesine ilişkin 3291 Sayılı Kanun'a göre 22 Ocak 1993 tarihinde anonim şirket haline getirilmiştir⁽³⁴⁾ ve özelleştirme 93/2 Sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile Orman Ürünleri Sanayii Anonim Şirketi⁽³⁵⁾ olarak yeni bir ünvana kavuşturulmuştur.

Özelleştirmeye konu olan ORÜS kurumunun belli başlı bazı özellikleri şunlardır:⁽³⁶⁾

-ORÜS Genel Müdürlüğü 1980 yılından itibaren devamlı kâr etmiş, ilk kez 1991 yılından sonra zarar etmiştir.

-İşgücü verimliliği 1987 yılına kadar bazı yıllar azalmakla birlikte devamlı artmış, bu yıldan sonra azalmaya başlamıştır.

-Kuruma bağlı fabrikalarda 1980 yılından itibaren bütün ürünler için yapılan yıllık üretim programları özellikle, 1985 yılından itibaren % 50'yi aşan oranlarda gerçekleşmiştir. Aynı durum ürün satışları için de söz konusudur. Bütün ürünlerin üretim miktarında artış gözlenmiştir.

-ORÜS işletmelerinde üretilen bütün ürünler, ilgili Türk standartlarına uygundur ve ülkemizde pek çok ürün ilk kez ORÜS tarafından üretilmiştir.

-ORÜS, orman ürünleri endüstrisindeki girişimciliği ile 5066 kişiyi işlendirerek, iş bulma gibi gerçek bir toplumsal sorunun çözümüne yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu

(33) Aysun Cengiz, Türkiye'de Özelleştirme Politikası ve Uygulamaları, Orman Mühendisliği, Sayı 1993/3, Ankara: Orman Mühendisleri Odası, 1993, s.13.

(34) Abi Ekizoğlu, Orman ve Orman Ürünleri Endüstrisinde Özelleştirme, Cumhuriyet Gazetesi, 23 Aralık 1993, s.2.

(35) Cengiz, Türkiye'de Özelleştirme..., s. 13.

(36) Ekizoğlu, Orman ve Orman Ürünleri..., s.2.

yardım pek çok sektörün etkinlikte bulunmak istemediği çok küçük yerleşme birimlerinde bulunmaktadır. Gerçekten ORÜS'e bağlı işletmelerin 16'sı nüfusu 20 binden az olan yerleşme biriminde bulunmaktadır.

Orman ürünleri sanayi sektöründe faaliyet gösteren tek kamu kuruluşu olan ORÜS, bu sahada ülkemizde işletmecilik yaparak, orman sanayiinin dünyadaki gelişmelere uygun bir biçimde gelişmesine katkıda bulunmuş ve özel sektöre önderlik etmiştir.

Orman Ürünleri Sanayi Kurumu, ormanlardan elde edilen birincil ve ikincil hammadde ürünlerini yarı mamül veya mamül haline getirip, gerektiğinde birinin mamülünü hammadde olarak kullanıp entegre düzende üretim yapan bir sanayi yapısına sahip olup, 20 ayrı kuruluş yerindeki 42 fabrikasıyla 9 çeşit ürün üretilmektedir. ORÜS'ün pazar payı ürün çeşitlerine göre %7 ile %53 arasında değişmektedir. Şirketin bugün için entegre biçimde kurulmuş 19 kereste, 3 yonga levha, 1 çimentolu yonga levha, 1 lif levha, 3 kontrplak, 2 kaplama, 11 parke, 1 ambalaj sandığı ve 1 emprenye fabrikası olmak üzere toplam 42 tesis bulunmaktadır. Ayrıca, Bolu'daki tesislerde kapı kanadı ve lambir üretimi yapılmaktadır. ORÜS söz konusu tesisler ile ürün çeşitlerine göre sektördeki kurulu kapasitenin %5 ila %57'sine sahiptir.⁽³⁷⁾

Tablo 75 : Türkiye Orman Ürünleri Sanayii'nin Yapısı

Sanayinin Adı	Tesis Sayısı Kapasite						
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	
Kereste	28	7960	7988	1084000	10664000	11748000	M ³ /Yıl Ham.
A. Sandığı	3	1671	1674	22700	1174457	1197157	M ³ /Yıl Ham.
Kontrplak	4	16	20	32000	90000	122000	M ³ /Yıl Ham.
Kaplama	2	31	33	4500000	41300000	45800000	M ³ /Yıl Ham.
Kontrtabla	1	1	2	3200	2000	5200	M ³ /Yıl
Yonga Levha	4	23	27	119000	1355000	1474000	M ³ /Yıl
Lif Levha	2	2	4	42600	25400	68000	M ³ /Yıl
MDF	-	1	1	-	58000	58000	M ³ /Yıl
Parke	11	81	92	725000	5967000	6717000	M ³ /Yıl
Emprenye	3	16	19	115000	479000	594000	M ³ /Yıl
Kibrit	1	3	4	100000	950000	1050000	Koli/Yıl
Kalem	-	2	2	-	2050000	2050000	Grosa/Yıl
Çimen. Yon. Levha	1	1	2	27000	20000	47000	M ³ /Yıl

Kaynak: Orman Mühendisleri Odası, Orman Mühendisliği, Yıl 30, Sayı 12, Ankara: Aralık 1993, s.28.

(37) Cengiz, Türkiye'de Özelleştirme..., s.13.

Tablo 75'de Türkiye orman ürünleri sanayiinin kamu ve özel kesime ait tesis sayısıyla kapasiteleri verilmiştir.

ORÜS'ün mali durum değerlendirmesi yapılırken, bazı finansal rasyolarını vermek yararlı olacaktır. Şirketin Yabancı Kaynaklar/Öz Sermaye Oranı* son üç yılda sürekli artmıştır; 1989, 1990, 1991'de sırasıyla 1.24, 1.47 ve 2.37 olarak gerçekleşmiştir. Genel bir kural olarak, bu oranın 1 olmasının gerekeceği söylenir. Türkiye için bu oranın 1.5'a kadar çıkmasına göz yumulabilir.⁽³⁸⁾

Borç/Öz Sermaye Oranı'nın yüksek çıkması şirketin finansmanında borçların ağırlıklı olarak kullanıldığını göstermektedir.⁽³⁹⁾

Cari Oran** son üç yıldır azalmakla birlikte, dönen varlıklar kısa vadeli borçları karşılayacak durumda görünmektedir. Ancak stokların dönen varlıklar içerisinde büyük yer tutması, değerlendirmede kasa ve alacakların cari borçları karşılama gücünü gösteren cari rasyo oranına bakılmasını gerektirmektedir. Cari Rasyo oranı 1989, 1990 ve 1991 yıllarında sırasıyla 0.75, 0.57, 0.48 şeklinde düşüş göstermiştir. Dolayısıyla stoklar değerlendirme dışı bırakıldığında dönen varlıkların kısa vadeli borçları karşılama oranı çok düşük kalmaktadır. Cari Rasyo Oranı'nın genel orak 2/1 olması istenir. Yani her bir liralık kısa vadeli borca karşılık iki liralık dönen varlık bulunması uygun kabul edilir.⁽⁴⁰⁾ Fakat bazı endüstrilerde 2'nin üstünde bir değer yetersiz olarak görüldüğü halde, bazı endüstrilerde ya da işletmelerde bu oranın altında bir oran da yeterli kabul edilmektedir.⁽⁴¹⁾ Bunun yanında, ORÜS'ün 1992 yılı tahmini fon akım tablosu incelendiğinde, net işletme sermayesi açığının 332 milyar TL, toplam fon açığının ise 267 milyar TL olduğu görülmektedir. Ayrıca ORÜS'e bağlı işletmelerin modernizasyonu ve teknolojik yenilenmesi için yaklaşık 350-400 milyar TL'lik bir kaynağa gereksinim vardır.⁽⁴²⁾ Mali yapısındaki bu açık bozulma, işletmelerdeki teknolojik eksikliklerle birleşince gerekli yasal düzenlemeler yapılarak özelleştirilmesi konusunda, toplumun kolektif çıkarları da dikkate alınarak girişimlerde bulunulabilir.

(38) Semih Bütler, Finansal Yönetim, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 64, Eskişehir: Sevinç Matbaası, 1986s.39.

(39) Cengiz, Türkiye'de Özelleştirme..., s.13.

(40) Sabri Bektöre ve Ferruh Cömlekçi, Mali Tablolar Analizi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 71, 1989, s.231.

(41) Bütler, s.34.

(42) Cengiz, Türkiye'de Özelleştirme..., s.13.

* Borç/Öz Sermaye Oranı: Bu oran, işletmenin borçlar toplamının öz sermayesine bölünmesiyle bulunur. Bu oran; işletmenin büyümesinin nasıl finanse edildiğini ve işletmeyi kimin finanse ettiğini gösterir. Ortaklar oranın yüksek olmasını isterler, çünkü, gelirleri işletmeye yatırdıkları fonlara göre yüksek olur. Fakat bu oranın çok yüksek oluşu işletmeden alacaklı olanlar için güven verici değildir, normal borç oranları ile işletmenin yeniden borçlanma olanaklarını sınırlar. Borç/Öz Sermaye Oranı=Toplam Borç (Yabancı Kaynaklar-Kısa Vadeli ve Uzun Vadeli-)/Öz Sermaye

** Cari Oran: Bu oran cari varlıkların cari borçlara oranıdır ve işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme yeteneğini gösterir. Cari Oran veya Rasyo= Cari Varlıklar (Dönen Varlıklar)/ Cari Borçlar (Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar)

Genel olarak ormancılığımızda ekonomik bir karmaşıklık var. Bu durum ORÜS'te de söz konusu. Örneğin, ORÜS'te bir işçinin aylık geliri bugün bin Dolar civarındadır. Hatta devlete maliyeti belki de daha fazladır. Halbuki Türkiye'de, yıllık fert başına düşen mülle gelir 1500-2000 Dolar civarındadır. Yani bir takım kaynaklarla birtakım insanların kalkınmasını sağlayacak önlemler almadan, sadece para vermekle veya maliyetlerini yükseltmekle ulaşabileceğimizi düşünmemeliyiz. Bu yanlış ekonomik karmaşıklığın nedenidir. Bağımsız Devletler Topluluğu'nda sağlıklı bir ekonomi yoktur. Ama orada 1 m² parkenin maliyeti 8.900 TL; Türkiye'de ise 80-100 bin TL arasında değişiyor. Şimdi, 1 m³ tomruğun üzerindeki işçilik payı (depodan satışa kadar) maliyetin %30'u civarındadır. Bu rakam çok fazla değerlidir ama, dünyada %20-25 arasındadır. OGM %5-%10 eksik kâr eder. Ama esas olan son on yıl içerisinde serbest pazar ekonomik modelini benimsediği için, gümrük duvarları yıkılmıştır. Böylece Türkiye'ye tomruk ve orman hammaddesi de gelmiştir. İşte dünyada bunların pazar fiyatları 60-70 dolar/m³ civarındadır. Türkiye'de bunun geçmiş yıllardaki maliyetleri 100-500 dolar arasında değişmiştir. 1990 için 110 dolara Türkiye'ye gelen malın Türkiye'deki maliyet fiyatı 350-400 bin TL olmaktadır. OGM'nin maliyeti ise 550 bin TL civarındadır⁽⁴³⁾. Yani Türkiye'de yüksek maliyet sözkonusudur. Ayrıca, kapasite kullanımı sorunu vardır. Örneğin, ORÜS'ün atıl durumda bulunan tesisleri, girişimleri vardır⁽⁴⁴⁾. Bütün bu olumsuzluklarla ORÜS'ün özelleştirilmesi anlayışı geçerli bir nedendir. Ancak özelleştirmenin getireceği sorunlara çözüm sağlanmadan ORÜS'ün özelleştirilmesi hammadde sağlama, pazara ve kaynağa yakınlık gibi bir çok sorunu gündeme getirecektir.

ORÜS, 2929 ve 3291 Sayılı Kanunlar'la İktisadi Devlet Teşekkülü ve A.Ş. haline getirilince mevcut KİT'lerin özelleştirilmesindeki nedenlerden (verimsiz çalışma, zarar, siyasi etkenler v.b.) ORÜS içinde geçerli olmuştur. Zira bir iktisadi kurumun devlet elinde işletilmesinin günümüz ekonomik anlayışında yeri yoktur. Devlet erki ile yönetilen iktisadi kurumun bir çok siyasi sorunları ortaya çıkar. (Örneğin, bir KİT yöneticisinin hiçbir geçerli neden olmadan değiştirilmesi vb.)

Kâr amacına yönelik bir işletmenin devlet elinde olması ve işletilmesi demokratikleşme sürecini tamamlamış ve serbest piyasa ekonomisini benimsemiş bir ülke için -ki gümünümüzde demokratikleşme sürecini değil de serbest piyasa ekonomisini benimsemeyen hemen hemen yoktur- anlamlı değildir. Bu doğrultuda ORÜS'ün özel teşebbüsçe işletilmesini, ormanların özelleştirilmesindeki hassasiyetten daha kesin söyleyebiliriz. Çünkü ormanlar millî servettir. Ancak direkt ilk madde ve malzemesi orman olan bir sanayiinin illa da devlet tarafından işletilmesi zorunluluk olarak düşünülmemelidir. Özel teşebbüs, serbest piyasa ekonomisinde

(43) Mehmet Yılmaz, ORÜS Olmasa da Olur, Orman Mühendisliği, Orman Mühendisleri Odası, Yıl 29, Sayı 2, Ankara: Şubat 1992, s.23-24.

(44) Yılmaz, ORÜS Olmasada Olur..., s.25.

kârını artırabilmek için her türlü üretim, pazarlama, finans ve araştırma-geliştirme olanaklarını devletten daha iyi yapacaktır. Bu da GSMH artışına, doğrudan katkı sağlayacak dolayısıyla Ormanlık Sektörü'nün ekonomik kalkınmanın daha kolay gerçekleştirilmesindeki payı artacaktır.

III. ÖZEL ORMAN İŞLETMECİLİĞİ

A. GİRİŞİMCİ, İŞLETMELERİN AMAÇLARI VE YÖNETİMİ

1. Girişimci

Girişimci, kişilerin gereksinmelerini karşılamak için mal ve hizmet üretiminde bulunmak üzere, üretim faktörlerini sağlayıp birleştirilmesi olanaklarını yaratan, kar elde etme amacı güden ve riskleri yüklenen kişidir.⁽⁴⁵⁾ Eğer bunu devlet yapıyorsa girişimci devlet, özel şahıslar yapıyorsa girişimci özel şahıslardır.

Girişimci, işletmenin soyut ve somut tüm sorumluluklarını üstlenen kişi, çağdaş işletmecilik anlayışının gereği olarak şu işlemleri yerine getirmek zorundadır.

a. Yeni ürünler meydana getirmek ya da bilinen ürünlerin niteliklerini değiştirmek: Orman ürünlerinin çeşitlendirilmesi, orman ürünlerine olan talebin tüketicilerin zevklerine daha uygun şekilde sunabilmek ancak bu ilkenin yerine getirilmesi ile olanaklıdır. Devlet işletmecliğinde, özel işletmeciliğe göre bu ilke biraz daha ağır işler.

b. Yeni üretim yöntemleri uygulamak: Hızla ilerleyen teknolojik gelişmeler karşısında kayıtsız kalmak, verimsiz çalışmaya neden olacağından ormanların yetiştirilmesinde, kesiminde, taşınmasında ve orman ürünleri üretiminde en son teknolojik yenilikler özel girişimcilerce daha etken kullanılacaktır.

c. Endüstride yeni örgütlenmelere gitmek: Belli bir güce ve yaptırıma ulaşmak siyasal örgütlenme de olduğu gibi endüstride de söz konusudur. Orman hammadde ve malzemesine dayalı bir endüstrinin hemen hemen aynı dalda üretim yapan bir diğer endüstri ile yatay*, dikey** ya da karma birleşmeler şeklindeki [Centilmen Anlaşmaları, Konsorsiyumlar, Karteller, Konsemler, Tröstler, Holdingler ve Tam Birleşme (Merger, Füzyon)] işletmelerin bağımlı ve/veya bağımsız olarak işbirliği içinde hareket etmeleri

(45) Rıdvan Karalar, İşletme Ekonomisi Giriş I, Anadolu Üniversitesi İİBF, Eskişehir: 1987-1988, s.14.

* Yatay Birleşmeler: Burada aynı üretim ya da ticaret basamağının işletmeleri işbirliği ederler ve amaçları da, çoğu kez aynı dalın öbür işletmelerine karşı aralarındaki rekabeti kaldırıp pazar durumlarını güçlendirmektir.

** Dikey Birleşmeler: Burada birbirini izleyen üretim ve ticaret basamakları arasında yakın bir işbirliği kurulur. Bu da ya son basamaktan üste yönelir (Örneğin, makine fabrikası; çelik fabrikası ve demir cevheri döküm işletmeleri ile işbirliğine girer) ya da kazanç sağlayan işletmeden alttaki üretim basamaklarına (üretim aracı ya da tüketim malları işletmelerine) doğru olur. Böylece sonraki üretim basamakları, öncekilerin ürünlerini alır ve pazarda görünen ise, sadece son basamağın işletmesi olur.

devlet yönetimindeki bir işletmenin çeşitli yasal aşamaları tamamlama, değişik formaliteleri yerine getirme gibi aktifliği engelleyici koşullar içinde bulunmayan özel girişimlere daha kolay sağlanır.

d. Yeni pazarlar bulmak: İşletmeler için üretimi yapmak kadar pazarlama olanakları da önemlidir. Üretim artışı sağlanmadan verimlilik artışı sağlanmayacağından, artan üretim için yeni pazarlar bulmak; ormanların bilinçsizce ve ekonomiye katkısının çok az sağlanarak tüketildiği ülkemizde üretim yöntemleri, fiyatlama, kalite ve pazar araştırmalarına bağlıdır. Bu da serbest piyasa anlayışının gereği olarak özel girişimcilere daha iyi yapılacaktır.

e. Girdilerin satın alınabileceği yeni kaynaklar bulmak: Ormancılık Sektörü'nde, orman hammadde ve malzemesine dayalı üretim yapan endüstri için en büyük sorun gelecekte orman kaynaklarının tükenebileceğidir. Eğer orman alanlarını arttırıcı, mevcut ormanları koruyucu önlemler alınmazsa; idare süresi kısa olan (kavak, garipdost gibi) ağaç türlerinin yetiştirilmesi ve özel girişimcilerce ağaçlandırma çalışmalarının yapılmasına mevcut olanakların dışında yeni olanaklar sağlanmazsa ormancılık sektörünün ekonomiye sağlayacağı katkılar beklenenin çok altında olacaktır.

f. Yönetim ve çalışanlar arasındaki ilişkileri arttırmak: Türkiye'de ormanların %99.01'inin devletin elinde olması nedeniyle bugüne kadar devlet-orman köylüsü arasında ceryan eden ilişkiler beklenen düzeyde olmamıştır.

Sorun, ilk olarak 1950'lerin başında gündeme gelmiş ve yasal olarak 1956 yılında çıkarılan 6831 sayılı "Orman Kanunu" ve 1961 tarihli Anayasa'nın 131. maddesi, kurumsal olarak da 1970'de ORKÖY'ün örgütlenmesiyle noktalanan çeşitli bakanlık ve genel müdürlüklere bağlı şube müdürlüğü ve daire başkanlıkları biçiminde somutlaşmıştır. 1982 tarihli Anayasa'da da "Orman Köylüsünün Korunması" başlığı altında ayrıca yer verilen söz konusu sorun, ilk gündeme getirilişinden günümüze değin, değişik çevrelerde birbirinden farklı amaçlar gözetilen tartışmaların konusu olmuştur. Bu tartışmalardan somut ürün verenlerinde ise temel amaç aynıdır: "Ormanların korunması, geliştirilmesi ve genişletilmesi hedeflerine ulaşılmasını sağlamak..."⁽⁴⁶⁾

1970'lerin başında ORKÖY'ün örgütlenmesi ile devlet-orman köylüsü arasında diyalog kurulmaya çalışılmıştır. Ancak gereken sonuç alınamamıştır. Bundan dolayı ormanların korunması, geliştirilmesi ve genişletilmesi yeterince olmamıştır.

Özel orman işletmeciliğinde, yönetici-çalışan arasında formal ve informal ilişkiler bir takım bürokratik engeller olmadığından daha iyi geliştirilebilecektir.

g. İşletme ve devlet arasındaki ilişkileri geliştirmek: Daha öncede belirtildiği gibi Türkiye'de ormanların mülkiyetinin tamamı hemen hemen devlete aittir. Bu nedenle orman işletmeleri ile devlet arasındaki ilişki devletin devletle olan ilişkisinden ibaret olmuştur.

(46) Çağlar, Türkiye'de "Orman Köylüleri" ..., s.167.

Özel orman işletmeleri ile devlet arasında doğacak ilişki; devletin işletmelere çizdiği yasal çerçevenin serbest piyasa ekonomisi koşullarına uygun olmalıdır. İşletmeler de devletine olan vergisi ödemeli, ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmalıdır.

2. İşletmelerin Amaçları

İşletmelerin kuruluşundaki temel güdüleri ortaya koymak, işletme amaçlarını belirlemenin ilk noktasıdır. İşletmelerin neden kurulduğunu yanıtlarken, işletmelerin içinde içinde bulunduğu ekonomik ve toplumsal düzenin ne olduğuna bakılmalıdır. Bu açıdan ele alındığında, üretim araçlarının mülkiyetinin özel kişilerde olduğu kapitalist ekonomik düzenle, üretim araçları mülkiyetinin kamunun olduğu sosyalist (kollektivist) düzeni ayırt etmek gerekir. Buna bağlı olarak iki temel amaç ortaya çıkar: Kar elde etmek, topluma hizmet etmek.⁽⁴⁷⁾

a. Kâr Sağlama Amacı

Kapitalist ekonomilerde, klasik iktisatçılardan bu yana işletmelerin kâr sağlamak amacıyla kurulduğu ve girişimcilerin en yüksek (maksimum) kâr peşinde koştuğu kabul edilmiştir.

Kâr sağlama amacına yönelik kapitalist işletmecilik anlayışının, bugün sosyalist düzenin hakim olduğu ülkelerde de (SSCB, Romanya, Arnavutluk v.d.) giderek benimsenmesi ormanların da özel girişimcilerce işletilmesinin benimsenen bir görüş olmasını sağlamıştır. Zira ormanların devlet elinde işletilmesi, kârın çeşitli konulardaki değerlendirmeler de temel ölçü (Kâr; işletme didinmelerinin boyutunu değerlendirme aracıdır, kâr bir denetim aracı olarak kullanılır, kâr daha etken, olarak çalışanları özendirme aracı olarak kullanılır ve kâr gelişmenin ve sürekli varolmanın aracıdır) olarak ele alınmasını anlamsızlaştırmaktadır.

b. Topluma Hizmet Amacı

İşletmeler, yaşadıkları toplumun birer ürünü olarak o topluma katkıda bulunur, hizmet ederler. Ancak, temel konu işletmelerin ana amacının bu noktada odaklanıp odaklanmadığıdır. Bir özel kesim işletmesinin sadece bu ana hizmet için var olması, özel girişimcilik anlayışına ters düşer. Sadece, topluma hizmet amacına yönelik işletmecilik faaliyeti sosyalist düzenin hakim olduğu bir ortamda söz konusudur. Ancak, işletmelerin yaşamlarını sürdürmeleri topluma hizmet etmekle birlikte kârlılık ilkesine dayalı olduğundan, ormanların devlet elinde işletilmesinin gerçekten kârlılık ilkesini tam olarak yerine getiremediği gibi, değinildiği üzere, Türkiye'de devlet-orman köylüsü arasındaki ilişkilerde de (Topluma hizmet amacı) istenen hedefe ulaşamamıştır.

3. İşletmelerin Yönetimi

Ekonomide yer alan her işletmenin yönetimi, dolayısıyla yöneticisi vardır. Ormanların işletilmesi ve orman ürünlerinin üretimine dayalı işletmelerin yönetilmesi

(47) Karalar, İşletme Ekonomisi Giriş I..., s.30-34.

de kendine özgü özelliklerine uygun olarak, ancak yönetimin fonksiyonlarına da bağlı kalarak yapılmalıdır.

a. Yönetici

Yönetici; kârı ve riski başkalarının olmak üzere mal ya da hizmet yaratmak için üretim öğelerini sağlayan ve bunları belli bir gereksinmeyi karşılama amacına yönelten kişidir.

b. Yönetimin Fonksiyonları

Yönetim genellikle beş temel fonksiyona ayrılarak incelemektedir. Bunlar sırasıyla; Planlama (ve Politikalar), Örgütlendirme (Teşkilatlandırma, Örgütlenme), Yönelme (Emir-Kumandan, Yürütme), Düzenleştirme (Koordinasyon, Eşgüdümleme, Uyumlaştırma), Denetim şeklinde sınırlanmaktadır. Bu beş fonksiyona ayrıca Örgütlendirme ve Yönelme fonksiyonlarının ortaklaşa ilgili buldukları yönetici işgörenlerin yetiştirilmesi veya kısaca Yönetici Eğitimi konusu da altıncı bir fonksiyon⁽⁴⁸⁾ olarak katılmış bulunmaktadır. Kısaca bu fonksiyonları açıklayalım.

(1) Planlama (ve Politikalar)

Plan, amaca erişmek için ne gibi işlerin yapılacağını, bunların hangi sıraya göre, nasıl ve ne vakit, ne kadar zamanda yapılacağını ve bunların yapılma sırasını gösteren düzenlemedir. Politika ise plan de yer alan ilkelerin değişen koşullar altında izlenecek davranış biçimleridir.

(2) Örgütlendirme (Teşkilatlandırma, Örgütlenme)

Örgütlendirme veya örgütlenme, plan da saptanan amacı gerçekleştirmek için işletme yönetimine uygun olarak iş-işgören ve işgörenlerarası çalışma düzeninin belirlenmesidir.

Örgütlendirme, insanların belirli amaçlara ulaşmasını ve bu yolda birlikte çalışma olanaklarını sağlar. İşletme bireylerinin görevleri arasında bağlantı için hangi işleri kendinin yapacağını, kimlerin kendisine yardımcı olacağını, kimlere karşı sorumlu bulunacağını ve kimlerin kendisine sorumlu olacağını açıkça bilmesi iyi bir örgütlenme ile olanaklıdır.

(3) Yönelme (Emir-Kumanda, Yürütme)

Yönetimde planlama ve örgütlendirmeden sonra, sıra kurulan düzenin harekete geçirilmesine gelir. Bu işi yerine getirecek yönetim fonksiyonu yönelmedir. Emir-kumanda, yürütme adları ile de anılan bu fonksiyonda yönetici ilk defa yönetimi altındaki işgörenlerle karşı karşıya gelir. Bundan dolayı dinamik bir özelliğe sahiptir. Oysa planlama ve örgütlendirme statistiktir.

Etkin bir yönelme düzeninin şartları şunlardır:⁽⁴⁹⁾

(a) Örgütte "takım ruhunun" gerçekleştirilmesi,

(48) İnal Cem Aşkun, Yönetim (Ders Notları), Anadolu Üniversitesi İİBF, Eskişehir: 1988, s.6.

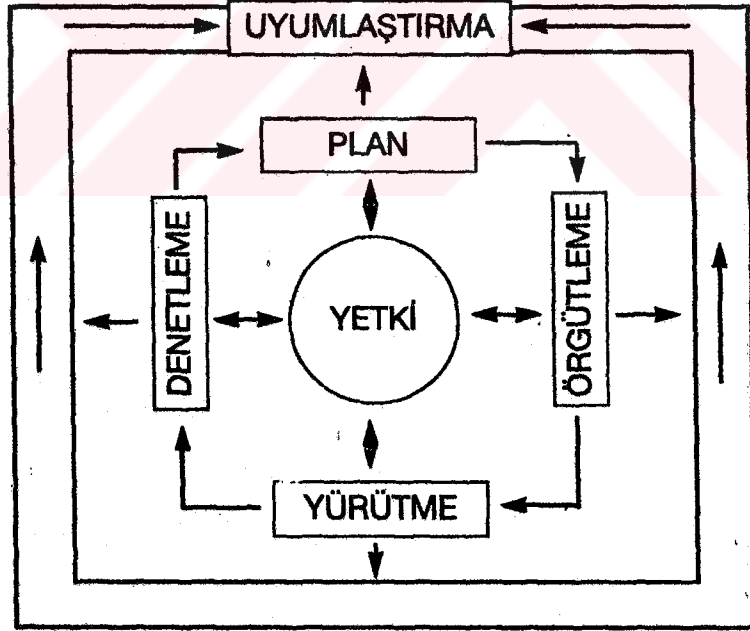
(49) Aşkun, Yönetim..., s.32-39.

- (b) İşgöreni tanımak,
- (c) Görev kişiliği gelişmemiş kimseleri örgütten uzaklaştırmak,
- (d) İşgören ile örgüt arasındaki ilişkileri yakından tanımak,
- (e) Yöneticinin çevresine iyi bir örnek olması,
- (f) İşgörenin sürekli denetim altında tutulması,
- (g) Danışmalı yöneltme düzeninin kurulması,
- (h) Örgütte iyi bir haberleşme düzeninin olması,
- (i) İyi bir yöneltme düzeni astlara "hata yapmak hakkını" tanımak,
- (j) Yürütme düzeninde standart uygulama biçimleri yönergelerin basitleştirilmesini olurlu kılar.

(4) Düzenleştirme (Koordinasyon, Eşgüdümleme, Uyumlaştırma)

Yönetimde düzenleştirme, insanların çabalarını birleştirmeyi ve zamana bakımından ayarlamayı, ortaklaşa amaca varmak için çabalarının birbiri ardısına gelmelerini ve içiçe geçip kenetlenerek birbirlerini bütünlemelerini olanaklı kılan fonksiyondur.

Şema 2 : Yönetimde Uyumlaştırma Fonksiyonunun Diğer Fonksiyonlarla Olan İşlevselliği

(5) Denetleme (Kontrol, Denetim)

Denetleme fonksiyonu; planlama, örgütlenme, yöneltme ve düzenleştirme fonksiyonlarının neyi, nasıl ve hangi ölçülerde başardığını araştırır ve saptar. Yönetimde eylemlerin sonucu, ancak etkin bir denetleme ortaya çıkar. Yani amaçlara ne ölçüde ulaşıp ulaşılmadığı, hataların, eksiklerin neler olduğu ve kimler tarafından yapıldığının belirlenmesi denetleme fonksiyonunun işlevidir.

(6) Yetiştirme (Eğitim)

Eğitim, bir toplumu bütün kurum ve kuruluşları ile etkileyerek; sosyal, siyasal ve ekonomik bilincin gelişmesine, demokrasi anlayışının yerleşmesine katkıda bulunur.

İşletmeler gereksinim duydukları yöneticileri işletme içi ve işletme dışı olmak üzere başlıca iki kaynaktan sağlarlar. İşletme dışı kaynağın pek verimli olmaması, işletme içi kaynağın önemini arttırmıştır. Bunun sonucu olarak işletmelerde yönetici işgörenlerin yetiştirilmesi, ciddi bir işgören eğitimi planının yürürlüğe konmasını zorunlu kılmıştır.

Yeterince eğitim almış yönetici ve yönetilen emir-komuta zincirinde akışkanlığı, informal ve formal ilişkilerin artışı ve dolayısıyla da işletmede tüm işlevlerin gereği gibi yerine getirilmesini sağlar.

B. ORMAN İŞLETMECİLİĞİ

Ülkemizde ormanlardan çok yönlü yararlanmanın devamlılığının sağlamak için, ormanlarda Devlet Mülkiyeti ve Devlet İşletmeciliği 3116 Sayılı Kanun'la kabul edilmiştir. Böylece ormanların korunması, geliştirilmesi, ormanlardan yararlanmanın düzenlenmesi ve ormanların alt yapı tesislerinin yapılması için, yine 3116 Sayılı Kanun'un 32. maddesine göre kamu tüzel kişiliğine sahip Katma Bütçeli Orman Genel Müdürlüğü'ne yetki verilmiştir. 1937 yılında çıkartılan 3204 Sayılı Kanun ile de Orman Genel Müdürlüğü'nün örgüt yapısı oluşturulmuş⁽⁵⁰⁾ ve bu kanunlara uygun olarak ormanların işletilmesi yürütülmüştür.

Son düzenlemelerle, kuruluşun taşra yapısı, 28 Orman Bölge Müdürlüğü, 240 Orman İşletme Müdürlüğü ve 1211 Orman İşletme Şefliği'nden oluşmaktadır.

1937 yılından bu yana hızlı bir gelişme ve faaliyet gösteren Devlet Orman İşletmeleri'nin üç ana amacı; devamlılık, ekonomik olma ve verimlilik ilkelere aittir. Ancak dünyadaki değişimlere paralel olarak ülkemizde de ormanların "ormanların özelleştirilmesi" konusunda belirtilen ölçülere bağlı kalınarak devlet elinden çıkartılıp özel girişimcilerce işletilmesi gereksinimi doğmuştur.

Mevcut ormanların özel girişimcilere işletilmesi ile sonradan oluşturulacak özel ağaçlandırma alanlarının işletilmesi farklı algılanmalı; yönetim ve organizasyon şemaları da bu farklılığa uygun olarak oluşturulmalıdır.

1. Mevcut Ormanların Özel Girişimcilerce İşletilmesi

Ormanlar özelleştirilirken öncelikle orman içinde ve orman kenarında yaşayanlara, diğer bir ifadeyle orman köylüsüne belli ilkelere bağlı kalınarak devri ve böylece özel girişimcilerce işletilmesi orman köylüsü ile devlet arasında hoşgörüyü getirecektir. Ancak ormanların orman köylüsüne devri ile her bir

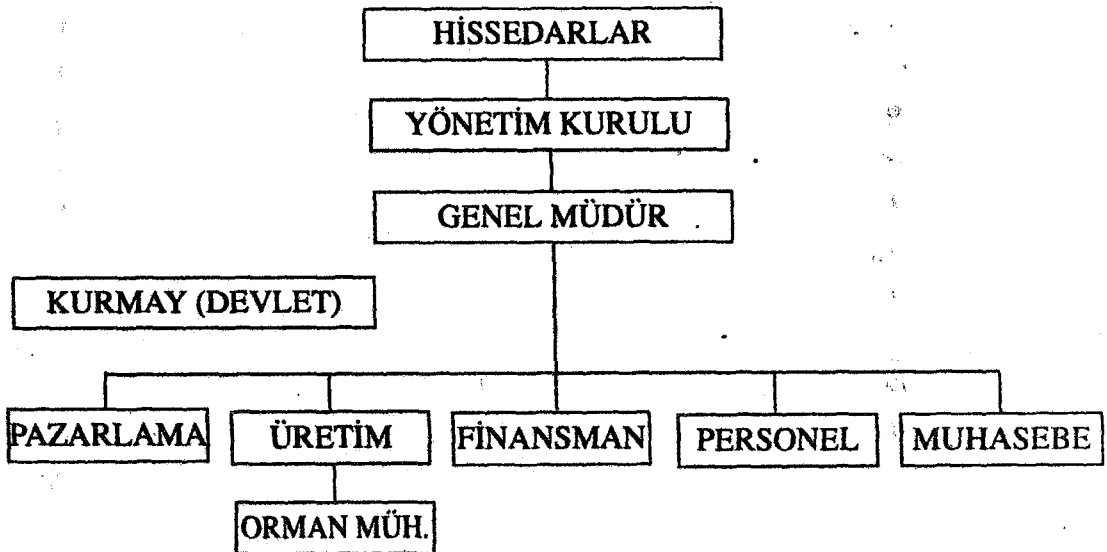
(50) T.C. Orman Bakanlığı Dergisi, Orman, Sayı 14, Ankara: Şubat 1993, s.9.

orman köylüsünün tek başına hissesine düşen ormanı (veya devletten aldığı kadarını) ayrı bir şekilde işletmesi iyimser bir anlayış değildir. Bu bir çok yükü de getirir. Her bir köylünün sahip olduğu orman alanını tel örgü, çit v.b. yollarla ayırırken bir çok sınır sorunu çıkacağı gibi, bu ayırım sırasında ormanların kesimi, zarar verilmesi de söz konusu olacaktır.

Ormanların sahipleri; bölge, il, ilçe, köy ve hatta belli büyüklükteki orman alanlarının ayırımına dayalı olarak ortaklık (şirket) şeklinde orman alanlarını işletmelidirler. Böyle bir işletim, ormanların, miras dağıtımında olduğu gibi çok küçük alanlara bölünmesini önleyecektir. Bu ortaklık, yasaların öngördüğü ve Ticaret Hukuku'nda yer alan özel işletmelerden Kişi İşletmeleri (Tek kişi işletmesi hariç, Adi ortaklık, Koll. Şirket, Adi Kom. Şirket), Sermaye İşletmeleri (Anonim şirket, Limited Şirket ve sermayesi paylara bölünmüş Komandit Şirket) ve Kooperatif işletmeleri (Üretim Koop., Tüketim Koop., Pazarlama koop.) şeklinde olabilir (Özel işletmeler sınıfına giren Dernek ve Tesislerin İşletmeleri hariç). Normal bir şirketin serbest piyasa koşullarındaki işleyişi ormanların işletilmesinde de geçerlidir.

Herhangi bir özel orman işletmesi ortaklığının organizasyonu, yönetim işlevleri esas alınarak; Hissedarlar, Yönetim Kurulu, Genel Müdür ve Genel Müdürlüğe bağlı Pazarlama, Üretim, Finansman, Personel ve Muhasebe bölümleri yer alacaktır. Bu arada devletin uzun süredir ormanları işletmesi nedeniyle bu alandaki bilgi, tecrübe ve görüşlerinden yararlanılmalıdır. Bunu da devlet Genel Müdürlüğe Kurmaylık ederek aktarabilir. Üretim bölümüne bağlı olarak orman mühendisi bulunmalıdır.

Şema 3 : Herhangi Bir Özel Orman İşletmesi Ortaklığının (Şirket) Organizasyon Şeması

a. Hissedarlar

Bir bölge ya da diğer ayrımlardan herhangi birine göre oluşan ortaklıkta payı bulunanlardır.

b. Yönetim Kurulu

Oluşan ortaklıkta karar organı olarak bulunacaktır. Başka bir ifadeyle şirketi idare eden ve üçüncü kişilere karşı temsil eden kurul olacaktır.

c. Genel Müdür

İşletme yönetimi, işletme politikaları ve işletme gidişatından sorumlu olacaktır.

Kurmay (devlet): Özel orman işletmelerine danışmanlık hizmeti yapacak, fakat kararların alınmasında etkin olmayacaktır.

d. Pazarlama

Ürünlerin pazarlanması, pazar araştırmaları ve analizleri yapacaktır. Sağladığı bulguları üretim bölümüne aktaracaktır.

e. Üretim

Özel orman işletmelerinin en önemli bölümü olup; ormanların yetiştirilmesi, orman alanlarının artırılması ve orman hammaddesini kullanarak talep edilen üretimi gerçekleştirecektir.

Orman Mühendisi: Ormanların yetiştirilmesi, kesimi ve ormancılıkla ilgili diğer teknik konularda bilgi verecektir.

f. Finansman

İşletmenin gerek sabit, gerekse döner sermayesinin sağlanması ve gerekli kaynakların belirlenmesi görevini yapacaktır.

g. Personel

İşletmeni gereksinim duyduğu işgörenlerin alınması ve işgörenlerle ilgili çalışmaların yapıldığı bölümdür.

h. Muhasebe

İşletme faaliyetlerinden sağlanan gelirlerin ve faaliyetler için yapılan giderlerin belirlenmesini; dönem içi muhasebe kayıtlarını ve dönem sonu muhasebe raporlarını hazırlamakla yükümlüdür.

2. Özel Ağaçlandırma

Ormanların özelleştirilmesi ile özel ağaçlandırma kavramı gereksizleşiyor. Özel ağaçlandırma, herhangi bir ağaç örtüsüne sahip olmayan alanlarda özel girişimciler tarafından yapılacak olan ağaçlandırma çalışmalarını içerir.

Ağaçlandırma Yönetmeliğinin 5,6,7,8 ve 9. maddeleri gerçek ve tüzel kişilerce yapılacak ağaçlandırmaları içermektedir.⁽⁵¹⁾

(51) T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Ağaçlandırma ve Ağaçlandırma Fonu Yönetmelikleri, Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Ağaçlandırma ve Silvikültür Dairesi Başkanlığı, 1989, s.11-13.

Madde 5- Gerçek ve tüzel kişilerin isteği halinde;

a) Amenajman planlarında verimli orman olarak gösterilmiş, ancak çeşitli nedenlerle özelliği bozularak bozuk orman haline gelmiş sahalardan hariç olmak üzere orman sınırlarındaki açıklıklar da,

b) Toprak koruma özelliği taşımadığı halde, amenajman planlarında korumaya ayrılmış ormanlardan, koruma özelliği taşımadığı Orman Genel Müdürlüğü'nce yapılacak özel inceleme sonucunda belirlenenler de,

Madde 6- Gerçek ve tüzel kişiler, Devlet ormanlarında ağaçlandırma veya imar-ihya çalışması yapmak için Orman Bölge Müdürlük'lerine başvururlar. Bu şekilde, çalışacakları sahanın yerini, büyüklüğünü, harita veya krokisini dilekçelerine eklerler.

Madde 7- Ağaçlandırma veya imar-ihya sahası için birden fazla istek olması halinde, sırasıyla sahanın mülki sınırları içinde bulunduğu köyün tüzel kişiliğine, 6831 sayılı Orman Kanununun 34. maddesine uygun olarak kurulan orman köyünü kalkındırma kooperatifine, odunu hammaddesi olarak tüketen sanayii kuruluşlarına ve diğer tüzel kişilerle gerçek kişilere tercihen izin verilebilir.

Madde 8- Hazineye ait olup da orman yetiştirme yeri koşulları bakımından uygun olan (V) ve daha yukarı sınıftaki araziler üzerinde Orman Bakanlığı'na belirlenecek idare sürelerine göre ağaçlandırma yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilere Maliye Bakanlığı'na irtifak hakkı verilebilir.

Bu arazilerde ağaçlandırma yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler il'de Valiliğe, ilçe'de Kaymakalığa başvurarak ağaçlanacak yerin kendilerine ayrılmasını isterler.

Madde 9- Tapulu yerlerin sahipleri ve tapusuz olupta zilyedlikle sahiplenilen yerlerin zilyedleri tarafından ağaçlandırma için danışmanlık hizmeti verilebilmesi için;

a) Tapu kaydının miktar veya sınır olarak zemine uyması,

b) Zilyedin sahiplendiği yer üzerindeki zilyedliğini 3402 Sayılı Kadastro Kanunu'nun 14. maddesinin (A-H) bendlerinde yazılı belgelerden biri ile belgelendirmesi, bu belgelerin sınır veya miktarca araziye uyması,

c) Sahip veya zilyedin komşu arazi sahiplerinden alacağı belgelerle sınır konusunda anlaşmazlığı bulunmadığını kanıtlaması gerekir.

Bu durumda, yaptırılmış projelerin uygulanmalarında gereken danışmanlık hizmetleri Orman İdaresince ücretsiz yapılabilir.

Özel ağaçlandırma ile ilgili bazı belgeler aşağıda verilmiştir.

ÖZEL AĞAÇLANDIRMA ÖN ETÜD RAPORU DİSPOZİSYONU

Bu dispozisyOn 11.3.1989 tarih ve 20105 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Ağaçlandırma Yönetmeliği" esaslarına göre yapılacak olan özel ağaçlandırmalar için düzenlenecek "Ön Etüd Raporunun" düzenlenmesinde kullanılacaktır.

1- Sahanın Yeri

KURULUŞ	KODU	ADI
Orman Bölge Müdürlüğü		
Orman İşletme Müdürlüğü		
İşletme Şefliği		
Serisi		
Ayan Proje		
İl		
İlçe		
İlgili Köyler ve Mahalleler		

2- Ağaçlandırmayı İsteyenin:

Adı Soyadı :

Adresi :

3- Sahanın

3.1- Genel Alanı :

Çalışılacak sahanın bölme ve bölmeciklere göre alanı (dekar).

3.2- Amenajman Planına ve Aktüel Duruma Göre Arazi Kullanma Durumu:

Sahanın amenajman planında ağaçlandırılacak sahalar tablosunda yer alıp almadığı belirtildikten sonra amenajman planına ve aktüel duruma göre arazi kullanma durumu (orma içi açıklık, bozuk koru, bozuk baltalık, mer'a koruma ormanı) ile amenajman planının uygulama süresi 1989-1988 gibi belirtilecektir. Ayrıca yapılaşma olasılığı olan konuta uygun sahalarla, tampon saha olarak bırakılan veya otlak olarak kullanılan veya turizm potansiyeli olan deniz, göl, baraj gölet alanlarından olup olmadığı açıklanacaktır.

Amenajman Planına ve Aktüel duruma Göre Sahanın Yapısı:

Amenajman Palannına Göre			Aktüel Duruma Göre	
Bölme No	Ağaç Tipi	Sahası (Dekar)	Ağaç Tipi	Sahası (Dekar)

Amenajman Planında korumaya ayrılmış saha olması halinde, toprak koruma özelliği taşıyıp taşımadığı konusu açıklanacaktır.

3.3- Mülkiyet Durumu:

Kadastro çalışmalarının yapılıp yapılmadığı, mülkiyetin ve tasarruf yetkisinin kime ait olduğu, saha üzerinde hak iddia edenlerin bulunup bulunmadığı, açıklanacak, sahipli araziler için tasdikli tapu fotokopisi veya kira sözleşmesi eklenecektir.

3.4- Ulaşım Olanakları:

Sahada ve civarında varolan ve yapılması gereken yollar, sahanın en yakın yerleşim yerlerine uzaklığı.

3.5- İklim Özellikleri:

Aylık ve yıllık yağış miktarları, yıllık en düşük, en yüksek ve ortalama sıcaklıklar.

3.6- Jeolojik Yapısı ve Toprak Özellikleri:

Anakayanın türü ve yapısı, toprağın türü, taşlılığı, mutlak ve fizyolojik derinlikleri, geçirgenliği ve eğimi.

3.7- Yalnız kavak ağaçlandırmaları için sahanın sulanabilme olanağı, toprak ve su analiz raporlarına göre toprağın tuzluluk, aktif kireç durumu, kil oranı ve su kaynağının ne olduğu açıklanacaktır.

4- Daha Önce Yapılmış Olan Çalışmalar:

Yakın çevrede daha önce yapılmış olan ağaçlandırma toprak koruma, mer'a ıslahı ve enerji ormanı tesisi çalışmalarının tekniği, zamanı, başarı durumu.

5- Değerlendirme ve Sonuç:

Yukarıdaki bilgilerin ışığında çalışılmasına veya çalışılmamasına karar verilmesi nedenleri açıkça belirtilecek ve sahanın teknik, sosyal ve ekonomik yönden ağaçlandırmaya uygun olup olmadığı konusundaki değerlendirme ortaya konacaktır.

ÖN ETÜD RAPORUNU DÜZENLEYENLER

... / ... / 19...

Bölge Müdür

Ağaçlandırma

Kadastro ve Mülkiyet

Yardımcısı

Şube Müdürü

Şube Müdürü

İşletme Müdürü

UYGUNDUR

.../.../19...

Orman Bölge Müdürü

Not: Saha amenajman planında korumaya ayrılmış orman alanı ise komisyona Orman İdaresi ve Planlama Şube Müdürü de katılacaktır.

ÖZEL AĞAÇLANDIRMA
UYGULAMA PROJESİ DİSPOZİSYONU

Bu disponisyon, 6.4.1987 tarih 19423 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Ağaçlandırma Yönetmeliği" esaslarına göre yapılacak olan özel ağaçlandırma projelerinin düzenlenmesinde esas alınacaktır.

Proje Kapağına:

..... Bölge Müdürlüğü

..... İşletme Müdürlüğü

..... Yeri

ÖZEL AĞAÇLANDIRMA UYGULAMA PROJESİ

yapılacaktır.

1- PROJE SAHASININ YERİ

KURULUŞ	KODU	ADI
Bölge Müdürlüğü		
İşletme Müdürlüğü		
İşletme Şefliği		
Serisi		
İli		
İlçesi		
Köyü		
Yeri		

2- AĞAÇLANDIRMA İSTEYENİN

Adı Soyadı :

Adresi :İli, İlçesi ve köyü belirtilecektir.

3- AĞAÇLANDIRILACAK SAHANIN

3.1.- Genel Alanı (Dekar)

Bölme ve Bölmeciliklere göre alan (Dekar) dökümü.

3.2.- Mülkiyet Durumu

Arazi ve Orman Kadastrosuna göre sahanın mülkiyetinin kime ait olduğu, tasarruf yetkisinin kimde olduğu, sahanın istek sahibine ne zaman, ne kadar süre ile verileceği açıklanacaktır. Proje onaylandıktan sonra ön etüd raporu, saha izin belgesi, hazine arazi-leri için irtifak hakkı belgesi, taahhüt senedi, saha teslim tutanağı projeye eklenecektir.

3.3- Bugünkü Arazi Kullanma Durumu

Çok bozuk orman, orman içi açıklık, çayırılık, tarım alanı, koruma ormanı, maden sahası v.b.

Bölme ve Bölmeçik	Anakayası	Toprak Türü	Ortalama Yükseklik (m)	Toprak Derinliği (cm)			Ortalama Eğim	Genel Bak.
				0-30 Dekar	31-60 Dekar	60 Dekar		
TOPLAM								

3.4- Jeolojik Yapı ve Toprak Özellikleri

Anakayanın türü, yapısı, toprağın mutlak ve fizyolojik derinlikleri, yüzey ve profil taşlılık yüzdeleri, açıklanarak aşağıdaki çizelge doldurulacaktır.

3.5- İklim Özellikleri

Aylık ve yıllık en düşük, en yüksek ve ortalama sıcaklığı ile yağış miktarları, ağaçlandırma çalışmalarını etkileyecek faktörlerin bulunup bulunmadığı.

3.6- Biotik ve Abiotik Zararlıları (Canlı ve Cansız Zararlılar)

Ağaçlandırma sahası çevresinde biotik ve abiotik zararların görülüp görülmediği, varsa mücadele şekilleri

ÖZEL AĞAÇLANDIRMA İZİN BELGESİ

Köyümüz sınırları içinde kalanbölgesinde orman amenajman planına göre serisi bölmeleri kapsayandekar iznindeki sahanın özel ağaçlandırma amacıylaikamet eden adına verilmesini Köy Muhtarı olarak uygun bulduğumuzu kabul ve bayan ederiz
.../.../19...

Aza

Aza

Aza

..... Köyü Muhtarı

SAHA AYIRIM İZİNİ

Konu: Ağaçlandırma yapılmasının uygunluğunun kabul edilmesi.

BAKANLIĞA

İstek Sahabi :

Konu : Ağaçlandırma için saha ayrılması.

İnceleme Raporu : nın başvurusu üzerine serisi nolu bölmelerde ağaçlandırma yapılması isteği incelenerek tarihli ön etüd raporu Bölge Müdürlüğüne tarihinde tarihli uygulama projesi Orman Genel Müdürlüğüne tarihinde tasdik edilmiş olup, izin verilmesinin uygun görüldüğü,

Sahanın kullanma

amacı ve izni : Uygulama projesinde belirtilen türlerle dekar sahada ağaçlandırma imar-ihya, suretiyle orman tesisi.

Konu yerinde incelettirilmiş olup, yukarda yeri, durumu, yüzölçümü ve kullanma amacı gösterilen sahanın 6831 sayılı Orman Kanunu'nun maddesi uyarınca tarihinden itibaren süre ile ağaçlandırma suretiyle orman tesisi uygun görülmüştür.

Bu nedenle gerekli iznin verilmesini müsadelerinize arz ve teklif ederim.

Orman Genel Müdürü

OLUR

... / ... / 19...

Bakan

Türkiye'de özel ağaçlandırma konusunda verilecek çarpıcı örnek Denizli'nin Çal ilçesindeki ağaçlandırmalardır. Çal ilçesinde ilk defa 1936-1937 yıllarında ormandan sökülen çam fidanlarının okul bahçesine dikilmesiyle başlayan ağaçlandırma çalışmaları ve bu devrede filizlenen ağaç ve yaka Orman Fidanlığı'ndan getirilen kızılçam fidanlarının dikilmesiyle devam ederek 1950'li yıllardan itibaren Belediye ve köyler de bu çalışmalara katılmaya başlamışlardır.⁽⁵²⁾

10 Ekim 1985 tarihinde Orman Bakanlığı ve Orman Genel Müdürlüğü'nün üst düzeydeki yetkilileri Çal'da Çal Belediyesi'nin 55 hektarlık alanda gerçekleştirdiği özel ağaçlandırma çalışmalarını yerinde gördüler. Orman Genel Müdürlüğünce hazırlanan amenajman planının teslim edilmesi ve ormanın işletmeye açılması amacıyla yapılan ziyaret ormancılığımız bakımından gerçekten anlamlı olmuştur.

6831 Sayılı Kanun'un 57. ve 63. maddeleri önce 1983, sonra da 1986 yılında değiştirilerek özel ve tüzel kişilerin devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan Hazine arazileri ile devlet ormanlarında ve devlet ormanı açıklıklarında özel orman alanı kurabilme yolunu açması⁽⁵³⁾ ile 1985 yılı sonuna değin 1.016'sı özel, 18'i de tüzel kişinin bu değişiklikten yararlanmasına olanak sağlamıştır. Başvuru da bulunan bu özel ve tüzel kişilere toplam 1.752 hektar orman alanı ya da orman içi ağaçlık açıklığı ağaçlandırmak, "orman kurmak" amacıyla dağıtılmıştır. Aynı yıllar da sahibi oldukları topraklar üzerinde orman yetiştirmek için kimsenin başvurmamış olması dikkat çekicidir.

Enflasyonun böyle yüksek düzeyde devam ettiği bir ülkede hiç kimse ağaçlandırmalara yatırım yapmayacaktır. Bu durumda özel kişilere ağaçlandırma yaptırmanın tek

(52) İsmail Özkahraman, Ağaçlandırma, Ankara: Gelişim Matbaası, 1986, s. 14.

(53) Türkiye Tabiatı Koruma Derneği, Tarım-Orman-Hayvancılık ve Köy Hizmetlerinin Bugünü ve 2000 Yılına Bakan Yarını Semineri, İstanbul: T.T.Kor. Der. İst. Şubesi Yayınları: 12, 1989, s. 35.

yolu o işe yatırım yapan girişimcilerin yatırım yaptıkları işten karlı çıkmalarını sağlamakla olanaklıdır.

Özel ağaçlandırma yapacak kişilerin bu işten kârlı çıkmalarının başlıca yolu ise şunlardır;⁽⁵⁴⁾

-Ağaçlandırma yapılacak orman alanları üzerindeki serveti ağaçlandırmayı yapana vermek,

-Bağış olarak para yardımı yapmak,

-Uzun vadeli ve düşük faizli krediler vermek,

-Ağaçlandırılan alanın orman olarak devam ettirilmesi halinde temlik hakkını vermek, bir başka deyişle miras hakkını vermek ve böylece vatandaşı toprak ve orman sahibi yapmak,

-Bu ormanların eskiden olduğu gibi kesinlikle devletleştirilemeyeceği garantisini vermek,

-Ağaçlandırmayı yapacak kişiye proje yardımı, teknik yardım ve fidan yardımı yapmak,

-Ağaçlandırılan bu alanlarda ağaçlandırmayı yapanın arıcılık, yemlik ot üretimi gibi çok yönlü yararlanmayı sağlayacak Agroforestry uygulamalarına fırsat vermek, ağaçlandırılan bu alanlar içine ev, ahır gibi tesisler kurmasına olanak vermek,

-Ağaçlandırılan bu alanlarda oluşacak diri örtüyü karşı mücadele için teknik yardım ve kredi sağlamak,

-Ağaçlandırılan alanların yangın ve korunması görevini devlet ormanları gibi Orman Genel Müdürlüğü tarafından sağlamak gibi teşvik tedbirleridir. Bu teşvik tedbirleri uygulanacak olur ise özel ağaçlandırma faaliyetleri ülkemize yavaş yavaş girer kanısındayız.

Tüm bu teşvik tedbirlerinden başka Orman Teşkilatında çalışan Orman Mühendislerinin bu konuyu benimsemekle birlikte konuya inanması gerekir. Bugünkü uygulamada özel ve tüzel kişilerin ağaçlandırma yapmaya teşvik edilmesi yetersizdir.

Ayrıca özel ağaçlandırma da kavak gibi idare süresi (yetişme süresi) kısa olan (20 yıl gibi) ağaç türlerinin yetiştirilmesine öncelik verilmelidir.

Böylece ülkemizin gereksinim duyduğu orman hammaddesi karşılanacak ve özel ağaçlandırmacılık da yaygınlaşacaktır.

(54) T.C. Orman Bakanlığı, 1. Ormancılık Şurası (Cilt 1)....., s. 243.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ormanlar, ekonomiye sunduğu asli ve tali ürünleri yanında, rekreasyon amaçlı olarak dinlenmeye, eğlenmeye ve turizme, çeşitli nedenlerle denizlere akıp giden toprağı (erozyon) koruyarak tarıma ve kirlenen dünyamızda yeşilliğı ile doğal güzelliğı sağladığı katkılarında dolayı insanlarla iç içe olmuştur.

Türkiye'de ormanlar, siyasi iktidarın görüşleri doğrultusunda sık sık yasal değışikliklerle karşı karşıya kalmıştır. Bundan dolayı ormanların ekonomiye katkıları beklenenin altında gerçekleşmiştir. Aynı zamanda devlet-orman köylüsü arasında bir çok sorun ortaya çıkmış bu sorunların çözümü yönünde ciddi adımlar atılmamıştır.

Türkiye'de ilk defa 1-5 Kasım 1993 tarihinde Ankara'da yapılan 1. Ormanlık Şurası Toplantısı'nda, ormancılığımızın sorunlarını tartışmak, çözüm önerileri üretmek ve 2000 yılına yönelik planlar gerçekleştirmek üzere alınan kararlar şunlardır:*

- Ormanlardan beklenen yararı elde edebilmek için Orman Bakanlığı'nın tüm teşkilatının ve imkanlarının seferber edilerek 2000 yılına kadar orman mülkiyetine yönelik ve tüm ormancılık çalışmalarına ait alt yapıyı teşkil eden kadastro işlemleri acilen yapılarak bitirilmelidir.

- Hazine arazilerinde, tapulu arazilerde ve bozuk orman alanlarında köy tüzel kişilikleri veya diğer özel kişi ve kuruluşlarca yapılacak özel ağaçlandırmaları teşvik amacıyla çalışmaların her sahasında gerekli subvansiyon, düşük faizli kredi ile ürünün satışında vergi kolaylıkları sağlanmalıdır.

- Anız yakma yoluyla flora, fauna ve toprak yapısının zarar gördüğü bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Bu nedenle bu konudaki yasağın mutlak surette uygulanması sağlanmalıdır.

- Yabani flora ve fauna türlerinin gelişi güzel ihracatının önüne geçilmesi için ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlanmalıdır.

- Sulak sahaların kurutulması engellenmelidir.

- Avlak sisteminin kurularak avlakların mülkiyet esasına göre düzenlenmesi sağlanmalı, özel avlakların kuruluşu teşvik edilmelidir.

* Orman Mühendisleri Odası, Orman Mühendisliği, Yıl 30, Sayı 1993/12, Ankara, 1993, s.17.

- Tarife bedeli üzerinden yapılan satışlar hariç her türlü orman ürün satışından orman ürünü ihtalatından Orman Köylüleri Kalkınma Fonu'na pay ayrılmalıdır.

- Orman ve arazi kadastro çok kısa sürede tamamlanmalı ve köylünün mülkiyet sorunu çözümlenmelidir.

- Ormanların içinde ve orman mntıklarında rekreasyon, yayla ve dağ turizmi imkanları planlı bir şekilde orman köylüsü lehine geliştirilmeli yayla ve dağ turizmi teşvik edilmeli, alt yapı yatırımları tamamlanmalı köylüye pansiyonculuk kredisi verilmelidir.

- Tatlı su kaynakları değerlendirilmeli, alabalık başta olmak üzere su ürünleri üretimi teşvik edilmeli, orman içi su kaynaklarından sadece orman köylülerinin faydalanması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

- Orman Köylülerinin lise ve üniversite seviyesindeki öğretim gören çocukları için işlendirici özel proje geliştirilmelidir.

- Resmi ve özel sektör kuruluşlarının gerçekleştirdiği ormancılık faaliyetleri ve satışlarından; Belediyeler İl Özel İdareleri, Sosyal Yardımlaşma Fonu ile diğer kurum ve kuruluşlara ödenen vergi dışındaki kesintilerin orman köylüsü lehine kullanılması için bütçe gereklerine uygun biçimde yapılabilmesini sağlamak amacıyla; başta teknik personel olmak üzere, her kademedeki göreve atacaklarla ünvanları yükseltileceklerin nitelikleri, belli görev ve yerlerde asgari çalışma süreleri ile bu personelin atanma, adaylık, yükselme ve yer değiştirmelerinde uygulanacak esas ve usulleri belirleyen hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

- Ormancılıktaki ara kademe elamanı ihtiyacının giderilmesi amacıyla ormancılık meslek liseleri kurulmalıdır.

- Zarar görmüş ve hastalanmış ormanların sağlık haritaları yapılmalıdır.

- Orman köylüsü ve orman köy kooperatiflerinin makinalı çalışmalarının üretimde kaliteyi artıracakı nedeniyle özendirilmesi, talepleri halinde ORKÖY'ce gerekli kredinin verilmesi sağlanmalıdır.

- Tüm ormanlarda ve özellikle yangına hassas bölgelerde öncelikli olarak, ormanlara giriş ve çıkışlar yasaklanmalı ve kontrol altına alınmalıdır.

- Odun dışı orman ürünlerinin rafinerizasyonu ve ekstraksiyonunu sağlayacak yeni tesisler kurulmalıdır. Bu ürünleri ham olarak ihraç etmek yerine ülkemizde işleyecek tesislerin kurulması teşvik edilmelidir.

- Kestane, fıstık çamı, ıhlamur, ceviz gibi meyve, tohum ve çiçeklerinden faydalanılan ağaçların uygun ekolojilerde özel ve kamu sektörlerince yetiştirilmeleri teşvik edilmelidir.

- Her ne kadar günümüze dek yaklaşık 12 milyon hektar orman alanının kadastro bitmiş sayılıyorsa da, aslında bütün bu alanlar çok kısa zamanda yenilenerek güncel orman sınırlarının saptanmasına hazır duruma getirilmelidir. Zira orman sınırları yerel orman

idarelerince yeterli şekilde sahiplenilmemekte ve kontrol edilmemektedir. Yasal zorunluluk olan bu görevin ihmali orman sınırlarının kalıcılığını önlemektedir. Böylece yasaların boşluklarından yararlanarak orman alanlarından yer kazanmayı alışkanlık haline getiren bir kesime olanaklar hazırlanmaktadır.

- Orman alanlarına yönelik tasarruf haklarının giderek genişletilmesiyle, orman alanlarının kamu yararı gerekçesi ileri sürülerek daraltılmasına ortam hazırlanmaktadır. Bu konuda ciddi önlemlerin alınması kaçınılmaz hale gelmektedir.

- Ormana en yakın çevrede yaşayan orman köylüsünün ormana olan ekonomik bağımlılığı giderilmeden ve sosyo-ekonomik yapısı iyileştirilmeden ormanlar üzerindeki olumsuz etkileri önlenemez. Bu bağlamda, orman kaynaklarından orman köylüsünün bilinçli bir şekilde yararlanması ve bu arada ormanların korunması için özellikle eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında; üniversiteler, ilgili bakanlıklar ve kitle iletişim araçlarından etkin ve koordineli bir şekilde yararlanılması kaçınılmazdır.

- Orman alanlarında yapılması öngörülen her türlü yapı, tesis ve kullanımlar için Çevresel Etki Değerlendirilmesi yapılması esas olmalıdır.

- Özellikle İstanbul başta olmak üzere büyük metropollerde su havzalarının, ormanların ve biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla koruma ağırlıklı entegre bir imar ve yönetim planı hazırlanmalıdır. Bu planın etkin bir biçimde uygulanmasını sağlayacak yasal bir düzenleme yapılmalıdır.

Özetlenerek 23 madde halinde sıralanan 1. Ormancılık Şurası Kararları, ormancılığımıza ilişkin ortaya koyduğu sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik bulgularıyla tatmin edicidir. Ancak, alınan kararların uygulanması konusunda bu güne kadar izlenen politik sapmalar ciddi çekinceler oluşturmaktadır.

Ormanların özelleştirilmesi; yasal, siyasal ve sosyal boyutlarıyla değerlendirilirse şu anda olanaksızdır. Ancak, 1. Ormancılık Şurası'nın 2. kararında belirtildiği "(Hazine arazilerinde, tapulu arazilerde ve bozuk orman alanlarında köy tüzel kişilikleri veya diğer özel kişi ve kuruluşlarca yapılacak özel ağaçlandırmaları teşvik amacıyla çalışmaların her aşamasında gerekli sübvansiyon, düşük faizli kredi ile ürünün satışında vergi kolaylıkları sağlanmalıdır.)" şekliyle özel ağaçlandırmanın teşviki, ormancılığımız açısından önemli gelişmeler sağlayacaktır.

Ormancılık Sektörü, devletin istikrarlı politikası ve toplumun sağgörülü davranışlarıyla gelecekte, ekonomik kalkınmaya beklenenin üzerinde katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar:

- AŞKUN, İnal Cem; **Yönetim (Ders Notları)**, Anadolu Üniversitesi İİBF, Eskişehir, 1988.
- BALTACIOĞLU, M. Nihat; **Ormanların Özelleştirilmesi**, Yeşil Türkiye, Yıl 43, Sayı 502 (Mart 1993), Ankara, Yeşil Türkiye Ormanlılar Derneği, 1993.
- BÜKER, Semih; **Finansal Yönetim**, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 64, Eskişehir, Sevinç Matbaası, 1986.
- BEKTÖRE, Sabri ve ÇÖMLEKÇİ, Ferruh; **Mali Tablolar Analizi**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 71, 1989.
- BETHEL, J.; **Wood Energy Prospects**, XVII IUFRO World Congress, Energy From Forest Biomass, Washington, 1982.
- BETHEL, J.; **Wood For Fuel**, XVII IUFRO World Congress, Energy From Forest Biomass, Washington, 1982.
- BİNGÖL, H. İsa; **Geçmişten-Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız**, Cilt 1, İstanbul, Ormanlık Eğitim ve Kültür Vakfı, Yayın No:3, 1990.
- ÇAĞLAR, Yücel; **Türkiye'de "Orman Köyleri" ve Kalkındırılmasına Yönelik Etkinlikler**, Ankara, Milli Produktivite Merkezi Yayınları: 340, 1986.
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ; **Türkiye 1985 Input-Output Projesi Sonuç Tabloları**, Yayın No: 1397, Ankara, Aralık-1989.
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ; **Gayri Safi Milli Hasıla 1989**, MTB: 1100, Ankara, Ocak-1990.
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ; **1990 Genel Nüfus Sayımı**, Ankara, DİE Yayın No: 1616, Ekim 1993.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI; **BBYKP Ormanlık Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 1985.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI; **2. Türkiye İktisat Kongresi V. Tarım Komisyonu Tebliğleri**, İzmir, 1981.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI; **VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormanlık Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT02201-ÖİK: 350, 1990.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI; **6. BYKP (1990-1994) 1993 Yılı Programı Destek Çalışmaları Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler**, Ankara, 1993.
- DİNLER, Zeynel; **Tarım Ekonomisi**, İkinci Baskı, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1991.

- DİRİMTEKİN, Halil; Genel İktisat Teorisi II (Makro), Ankara, Sevinç Matbaası, 1986**
- DURA, Cihan; Türkiye Ekonomisi, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Yayın No: 19, 1991.**
- DÜĞER, İ. Hakkı; İktisat, Anadolu Üniversitesi İİBF, Kütahya, 1989.**
- EREN, Erol; Yönetim ve Organizasyon, İstanbul, BETA Basın Yayın Dağıtım A.Ş., 1993**
- FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION; Wood For Energy, Forestry Department, Forestry Topic Reports, No: 1, Rome, 1985.**
- FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION/UNITED NATIONS; 1986 Yearbook of Forest Products: 1973-1984, UN Rome food and Agriculture Organization.**
- FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION/UNITED NATIONS; 1988 Yearbook of Forest Products: 1975-1986, UN Rome Food and Agriculture Organization.**
- FIRAT, Fehmi; Ormancılık İşletme İktisadi, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları İ.Ü. Yayın No: 1242 O.F. Yayın No: 110, İstanbul, Kurtulmuş Matbaası, 1967.**
- GİRGİN, Eşref; Ormancılıkta İş ve İşlemler El Kitabı, Cilt I, Ankara, 1993.**
- HAKİLLA, P.; Wood As a World-Wide Fuel Source, XVII IUFRO World Congress, Energy From Forest Biomass, Washington, 1982.**
- İLTER, Ergun; Ormancılık Politikasının Formüle Edilmesi, Bolu, 1993.**
- JOHNSTON, D. R.; Formulation and Implementation of Forest Policy, Buenos Aires, Comm. Paper, 1977.**
- K. MARAŞ ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ, Orman, K. Maraş, 1993.**
- KARALAR, Rıdvan; İşletme Ekonomisi Giriş I, Anadolu Üniversitesi İİBF, Eskişehir, 1987-1988.**
- KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; Türkiye Genel Toprak Amenajmanı Planlaması, Ankara, 1987.**
- ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; Türkiye Orman Envanteri 1985, Y.N. 630, Ankara.**
- ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; Türkiye'de Orman Köylüleri Tarafından Tüketilen Yakacak Odun Anketi ve Sonuçları, Ankara, 1986.**
- ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; Ormancılık Ana Planı 1990-2009, APK Dairesi Başkanlığı Y. H.: 3, Ankara, 1988.**
- ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; Kuruluşunun 150. Yılında Ormancılığımız, Yayın No: 673, Ankara, 1989.**
- ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölgesi'nde Kavak Yetiştiriciliğinin Optimizasyonu ve Sosyo-Ekonomik Önemi, İzmit, 1991.**

- ORMAN KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI; Yeni Orman Kanunları, Ankara, [t.y].**
- ÖZALP, İnan; Yönetim ve Organizasyon, Cilt II, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı Yayınları No: 44, 1987.**
- ÖZDÖNMEZ, Metin ve İSTANBULLU, Turhan; Ormancılık Politikası Ders Kitabı, İstanbul, 1981.**
- ÖZDÖNMEZ, Metin, İSTANBULLU, Turhan ve AKESEN, Ahmet; Ormancılık Politikası, İstanbul, İ.Ü. Yayın No: 3553, O.F. Yayın No: 401, 1989.**
- ÖZKAHRAMAN, İsmail; Ağaçlandırma, Ankara, Gelişim Matbaası, 1986.**
- ÖZMEN, Selahattin; Türkiye'de ve Dünyada KİT'lerin Özelleştirilmesi, İstanbul, 1987.**
- SAĞKAYA, Abdurrahman ve KAMILOĞLU, Mesut Yaşar; Ormancılıkta Karma Sistemler, [y.y], Orman Mühendisleri Odası, Yayın No: 10, [t.y].**
- SAVAŞ, Vural; Kalkınma Ekonomisi, 4. Baskı, İstanbul, Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş., 1986.**
- SUIÇMEZ, Halit ve YILDIRIM, Şevket; Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları, Ankara, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları: 508, 1993.**
- T.C. ORMAN BAKANLIĞI; 1980 Türkiye Orman Envanteri, Orman Genel Müdürlüğü, Sıra No: 680, Ankara.**
- T.C. ORMAN BAKANLIĞI; Cumhuriyetimizin 70. Yılında, Ankara, 1993.**
- T.C. ORMAN BAKANLIĞI; Erozyon, Ankara, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, 1993.**
- T.C. ORMAN BAKANLIĞI; 1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Ankara, 1-5 Kasım 1993.**
- T.C. ORMAN BAKANLIĞI; 1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 2), Seri No: 13, Yayın No: 006, Ankara, 1-5 Kasım 1993.**
- T.C. ORMAN BAKANLIĞI; 1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 3), Ankara, 1-5 Kasım 1993.**
- T.C. TARIM ORMAN VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI; Ağaçlandırma ve Ağaçlandırma Fonu Yönetmelikleri, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü Ağaçlandırma ve Silvikültür Dairesi Başkanlığı, 1989.**
- THE WORLD BANK; Forestry Sector Policy Paper, Washington, 1991.**
- THE WORLD BANK; World Development Report 1986, World Bank Annual Report, 1986.**
- THE WORLD BANK; Forest Economics and Policy Analysis, Washington, 1991.**
- TOBB; Türkiye'de GSMH, Yayın No: Genel 40 Öky-15, Ankara, 1987.**
- TOBB; İktisadi Rapor 1988, Yayın No: Genel 66, APK-24, Ankara, 1988.**
- TOBB; İktisadi Rapor 1989, Yayın No: Genel 109, Ar-Ge 41, Ankara, 1989.**
- TOSUN, Kemal; İşletme Yönetimi, Altıncı Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, 1992.**

TUNCER, Haydar Oğuz; Tarımın Türkiye Ekonomisine Katkısı, Ankara, TOBB, Yayın No: Genel 160, Ar-Ge 70, 1990.

TÜRKİYE TABİATI KORUMA DERNEĞİ; Tarım-Orman-Hayvancılık ve Köy Hizmetleri'nin Bugünü ve 2000 Yılına Bakan Yarını Semineri, İstanbul, T.T. Kor. Der. İst. Şubesi Yayınları: 12, 1989:

UNITED NATIONS; Handbook of International Trade and Development Statics, TD/STAT. 13, Sales No: E/F. 85, II, D. 12, New York, 1985.

WORLD RESOURCES INSTITUTE; World Resources 1988-1989: An Assessment of the Resource Base That Supports the Global Economy, New York, Basic Books, Inc. The WRI Sources are the UN Food and Agriculture Organization, UN Economic Commission For Europe and Country Data Sources.

YALÇIN, Aydın; Türkiye İktisat Tarihi, Ankara, Ayyıldız Matbaası A.Ş., 1979.

2. Makaleler:

CENGİZ, Aysun; Türkiye'de Özelleştirme Politikası ve Uygulamaları, Orman Mühendisliği, Sayı 1993/3, Ankara, Orman Mühendisleri Odası, 1993.

ÇAĞLAR, Yücel; Ormancılık Hizmetlerinde Özelleştirme, 1. Ormancılık Şurası Tebliğlere ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 3), Ankara, 1-5 Kasım 1993.

EKİZOĞLU, Abdi; Orman ve Orman Ürünleri Endüstrisinde Özelleştirme, Cumhuriyet Gazetesi, 23 Aralık 1993.

YILMAZ, Mehmet; ORÜS Olmasa da Olur, Orman Mühendisliği, Orman Mühendisleri Odası, Yıl 29, Sayı 2, Ankara, Şubat 1992.

3. Tezler:

TÜRKER, M. Fehmi; Maçka Devlet Orman İşletme Müdürlüğü Ormanlarından Odun Hammaddesinin Yakacak Odun Amacıyla Tüketilmesinin Sosyo-Ekonomik Analizi, KTÜ Fen Bil. Enst Doktora Tezi (Yayımlanmamıştır), Trabzon, 1992.

YILDIRIM, Uğur; Çevre Kirliliğinin Önlenmesinde Vergilendirmenin Rolü-Türkiye Örneği, 9 Eylül Üniv. Sos. Bil. Enst Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamıştır), İzmir, 1992.

4. Dergiler:

- Ekoloji Çevre Dergisi, Sayı 5, İzmir, Ekim-Kasım-Aralık 1992.
- Ekoloji Çevre Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, İzmir, Ekim-Kasım-Aralık 1991.
- İktisat İşletme ve Finans, Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın, Yıl 7, Sayı 81, Ankara, Aralık 1992.
- ORMANCILIK ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ DERGİSİ; Cilt 37, Dergi No: 74, Temmuz 1991, Ankara, Ağustos 1992.
- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI; Orman Mühendisliği, Sayı 12, Ankara, Aralık 1991.
- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI; Orman Mühendisliği Sayı 2, Ankara, Şubat 1992.
- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI; Orman Mühendisliği, Sayı 10, Ankara, Ekim 1993.
- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI; Orman Mühendisliği, Yıl 30, Sayı 1993/3, Ankara, Sistem Ofset Basım Yayın Sanayii Tic. Ltd, Şti, 1993.
- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI; Orman Mühendisliği, Yıl 30, Sayı 12, Ankara, Aralık 1993.
- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI; Orman Mühendisliği, Yıl 30, Sayı 1993/9, Ankara, Eylül 1993.
- ORMAN TEŞKİLATI MALİ SORUMLULAR VE EKONOMİCİLER DERNEĞİ; Ekonomi ve Muhasebe Dergisi, Yıl 2, Sayı 24, Ankara, Gelişim Matbaası, Eylül 1987.
- T.C. ORMAN BAKANLIĞI DERGİSİ, Orman, Sayı 14, Ankara, Şubat 1993.
- T.C. ORMAN BAKANLIĞI DERGİSİ, Orman, Sayı 18, Ankara, 1993.

5. Gazeteler:

- Cumhuriyet Gazetesi, 23 Aralık 1993.
- Milliyet Gazetesi, 21 Martı 1990.
- Zaman Gazetesi, 27 Ekim 1993.
- Zaman Gazetesi, 9 Kasım 1993.
- Zaman Gazetesi, 27 Ocak 1994.

6. Diğer Kaynaklar

- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ; 1991 Genel Tarım Sayımı Köy Genel Bilgi Anketi Sonuçları, Yayın No 1550, Ankara, Aralık 1992.
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ; Kasım 1993'de Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar, Ankara, Kasım 1993.

**DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ; İl ve Bölge İstatistikleri 1993, Yayın No 1618,
Ankara, Aralık 1993.**

**GEZER, Abdullah; Ormancılıkta Önemli Terimler Sözlüğü (Türkçe-İngilizce ve
İngilizce-Türkçe), Ankara, T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı
Orman Genel Müdürlüğü, Sıra No 640, Seri No 53, 1984.**

**ÖNEN, Mesut; Hukukun Temel Kavramları, Yenilenmiş 3. Baskı, İstanbul, Der
Yayınevi, 1991.**

**T.C. İKİŞERİLERİ VE İSTATİSTİKLERİ BAKANLIĞI
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**